

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav české literatury a komparatistiky

Disertační práce

Sebrané spisy Jana Patočky jako ediční problém

Collected Works of Jan Patočka as an Editorial Problem

PhDr. Adéla Petruželková

Vedoucí disertační práce: PhDr. Michael Špirit, PhD.

2016

Prohlašuji, že jsem disertační práci napsala samostatně s využitím pouze uvedených a řádně citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne

Adéla Petruželková

Za povzbuzení, rady a pečlivou redakci textu vděčí autorka svému školiteli, Michaelu Špiritovi. Za konzultace děkuje především Pavlu Koubovi, a dále Jiřímu Gruntorádovi, Ivanu Chvatíkovi, Miroslavu Petříčkovi a Martinu Ritterovi. Za pomoc s překlady cizojazyčných citací v této práci pak Josefu Hrdličkovi.

KAPITOLA 1. ÚVOD	7
KAPITOLA 2. ARCHIVNÍ SOUBOR PRACÍ JANA PATOČKY	14
1972–1976. PŮVOD ARCHIVNÍHO SOUBORU. TIŠTĚNÁ A SAMIZDATOVÁ VYDÁNÍ DÍLA JANA PATOČKY	15
1977. POČÁTKY VYDÁVÁNÍ ARCHIVNÍHO SOUBORU	20
POPIS EDICE	23
Provedení	23
Redakce	23
Edice	28
Uspořádání	33
Textová hlediska	33
Kontextová hlediska	37
KAPITOLA 3. OSTATNÍ EDICE DÍLA JANA PATOČKY V LETECH 1977–1996	41
DÍLO JANA PATOČKY V SAMIZDATU PO ROCE 1977 MIMO ARCHIVNÍ SOUBOR	41
Sborníky	41
Samostatné tituly a další otisky. Texty do Archivního souboru nezařazené	44
DÍLO JANA PATOČKY V EXILU PO ROCE 1977	49
NOVÁ SOUBORNÁ EDICE – PŘEDLOŽENÉ NÁVRHY A DISKUSE	52
PŘEKLADOVÉ EDICE	59
Výbor z díla. Jan Patočka Erazima Koháka	59
Tematické svazky ve srovnání s Archivním souborem	62
Provedení a vybavení – shrnutí	72
KAPITOLA 4. SEBRANÉ SPISY JANA PATOČKY	77
SAMOSTATNÉ TITULY DO ZAHÁJENÍ SEBRANÝCH SPISŮ	77
SEBRANÉ SPISY – SOUHRNNÉ PŘEDSTAVENÍ	82
K rozvržení celku. Péče o duši I	82
Chronologie. Základní odlišnosti a mezníky	88
PROVEDENÍ EDICE	93
Redakce	93
Ediční komentář	98
Poznámky pod čarou	99
Dílčí ediční poznámky – komentáře	101
USPOŘÁDÁNÍ	108
Přílohy	108
Kritéria uspořádání – souhrnný pohled na problematiku	113

KAPITOLA 5. ZÁVĚR	117
SROVNÁNÍ ARCHIVNÍHO SOUBORU A SEBRANÝCH SPISŮ	117
Rozvrh I. Chvatíka a P. Kouby z roku 1987 a rozvrh Sebraných spisů	117
Rozvrh Archivního souboru a rozvrh Sebraných spisů	120
Texty nově otištěné ve Spisech	120
Posuny v uspořádání tematických svazků – rozdíly v uplatnění jednotlivých kritérií	124
Jiné edice, FXŠ, TGM	129
Ediční aparát. Jazyková redakce	134
ČTENÁŘSKÉ VERSUS KRITICKÉ VYDÁNÍ	143
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	146
ABSTRAKT / KLÍČOVÁ SLOVA	156
ABSTRACT / KEY WORDS	157

Ediční aparát *Sebraných spisů Jana Patočky* zavádí pro označení jednotlivých svazků samizdatového souboru i porevolučních spisů systém zkratek, ale v naší práci se jej pro přílišnou délku ve větné stavbě nepřidržíme. Uvádíme jej ovšem v Seznamu pramenů a literatury. V textu na jednotlivé svazky odkazujeme zpravidla prvním slovem titulu, které doplňujeme číslicí (arabskou pro Archivní soubor, římskou pro Sebrané spisy). Tedy namísto AS/UF-1 (= Umění a filosofie, sv. 1) uvádíme *Umění 1*; namísto SS-4/UČ-I (= Umění a čas, sv. 1) *Umění I*. Adjektivy *samizdatové* a *tištěné* odlišujeme stejnojmenné svazky obou vydání tam, kde by mohlo dojít k záměně.

U citací odkazujeme pro zjednodušení jen číslem svazku a stranou. Průběžné číslování svazků *Archivního souboru prací Jana Patočky* podnikáme pouze pro potřeby naší práce, v Archivním souboru je nenalezneme. Číslo svazku u Archivního souboru vyznačujeme kurzivou. Řada je rozdělena do dvanácti oddílů (číslovaných římsky), které se pak člení na (arabsky nebo rovněž římsky a pak arabsky) očíslované svazky. – Číslování svazků Archivního souboru a Sebraných spisů uvádíme na záložce, která je součástí tohoto výtisku.

K odkazům na jednotlivá vydání Patočkových prací mimo spisy využíváme signaturu z knižní bibliografie (Bibliografie 1997), tzv. archivní signaturu. Ta se skládá z roku uveřejnění a pořadového čísla za lomítkem (např. první vydání *Kacířských esejů* je označeno 1975/1, první esej je označen 1975/2). U dílčích textů uveřejněných v jednom svazku odráží číslo za lomítkem pořadí. Neodpovídá ale relativní chronologii v rámci jednotlivých let. Citujeme-li z doprovodných textů ostatních nesouborných edic Patočkova díla, předmluv či doslovů, uvádíme je pod jménem autora (Abrams 1990a: 11), pro odkazy na komentáře těchto svazků využíváme archivní signaturu (1990/4: 284). Archivní signaturu uvádíme výběrově také tam, kde ze stylistických důvodů není plný název stati.

Na Bibliografii po roce 1996 navazuje pro následující tři roky publikace *Jan Patočka – Texte, dokumente, bibliographie* (1999/1) a dále soupis uvedený na stránkách www.ajp.cuni.cz. Od roku 2000 není tato elektronická verze aktualizována. U svazků z tohoto období doplňujeme pro potřeby naší práce archivní signaturu analogicky (srov. Seznam pramenů a literatury).

Na případné nesrovnalosti a opomenutí v Bibliografii, resp. rozpory mezi Bibliografií a edičním komentářem Spisů upozorňujeme v poznámkách pod čarou.

KAPITOLA 1

ÚVOD

V naší práci se budeme zabývat dvojími, samizdatovými a tištěnými sebranými spisy českého filosofa Jana Patočky (1907–1977), které byly pořádné po autorově smrti, a dalšími domácími i zahraničními edicemi jeho díla.

Obě řady připravil a realizoval v zásadě týž editorský tým. Doufáme, že rozbor a srovnávací analýzy, které přinesou následující stránky této práce, dokážou přiblížit proces, jímž během let vydávání sebraných spisů Jana Patočky procházelo. Editoři Patočkových spisů reflektovali především otázku uspořádání, my budeme sledovat také podobu edičního komentáře a nastíníme problematiku jazykové redakce. Úplnější pohled by navíc obnášel obsírnější srovnávání různých znění jednotlivých textů.

Popis souborných edic a jejich konfrontace nás vede k otázce, jak se základní parametry souboru díla – jeho tematická, chronologická či žánrová struktura – odrážejí v nárocích kladených na jeho ediční zpřístupnění, jak edice koresponduje s pramenným materiálem a jaký obraz autorova díla utváří.

Dílo Jana Patočky má tematické konstanty, ale současně se vyznačuje rozptylem témat. Ten je setrvalý a proměňují se spíše akcenty na promýšlení jednotlivých okruhů a intenzita, s níž se jim autor kdy věnuje. Většiny oblastí svého pozdějšího zájmu se Jan Patočka dotýká už před válkou, příp. během ní; u uměnovědných statí jde např. o otázku vzdělanosti, o úlohu kultury a její provázání s filosofickými tématy a politickým děním. Mnoho prací je tematicky heterogenních: dílčí motivy z dějin filosofie se u Patočky prolínají s vlastními koncepty, povětšinou inspirovanými fenomenologickou filosofií, a s reakcí na umělecké nebo historické fenomény, na podněty z kulturních dějin Evropy, a zvláště Čech. Jádrem Patočkova myšlení je fenomenologie; je „učujícím rámcem Patočkových textů; hlásí se k ní, formuluje v ní vlastní stanoviska a od počátku své filosofické dráhy ji popularizuje celou řadou časopiseckých článků a přednášek“ (Chvatík – Kouba – Petříček 1991: 401). Svou fenomenologii zároveň chápe jako „hledání společné půdy různých fenomenologií“ – Husserlovy, Heideggerovy, ale také Finkovy či Merleau-Pontyho – a „pro tuto společnou půdu nalézá i hlubší souvislost s tradicí“. Odtud lze rozumět jeho zájmu o antickou filosofii, zejména Platóna, jehož pojem *duše* – která není novověkým, poznávajícím subjektem – chápe jako *fenomenologicky*

doložitelný. Okrajově se Jan Patočka věnoval také překládání prací západních filosofů (J. G. Herder, G. W. F. Hegel, Simone de Beauvoirová).

Pro filosofovo dílo je příznačné, že za jeho opus magnum se všeobecně považuje útlý soubor esejů, jejichž geneze je spjata s autorovým neveřejným působením, diskusemi v úzkém kroužku kolegů a žáků. Věhlas *Kacířských esejů* (1975), nejpřekládanější práce Jana Patočky, je posílen tím, že je lze chápat jako svého druhu závět, neboť vznikly v posledním období autorova života, kdy se do širšího povědomí domácí i světové veřejnosti dostalo jeho občanské angažmá.

Dílo Jana Patočky je chronologicky ohraničeno léty 1928 a 1977. Členit je na jednotlivá období by mj. znamenalo sledovat historii politických mezníků, které určovaly podobu autorova veřejného působení, včetně publikačních možností. Korespondence mezi dobovými okolnostmi a korpusem textů z daného období je patrná u Patočkova komeniologického díla. Většina prací věnovaných Janu Amosi Komenskému vznikla v padesátých letech, kdy Patočka pracoval v Pedagogickém ústavu ČSAV. Na skutečnost, že kořeny jeho zájmu o myslitele typu Komenského, sahají do válečného období, „kdy se soustavně zabýval studiem evropského duchovního vývoje mezi 15. a 18. stoletím“, upozorňuje Filip Karfík v pojednání o strahovské pozůstalosti: „Dlouho vládla představa, že Patočka se Komenským začal zabývat až v padesátých letech, a to pod vlivem vnějších okolností. [...] Na pozadí těchto rukopisů se stává zjevným, že Patočka byl v době, kdy ho osud zavál do Výzkumného ústavu pedagogického, pro roli interpreta Komenského myšlení připraven jako málokdo jiný. Jeho komeniologické dílo z tohoto hlediska není jen výsledkem historické náhody, i když jistě *také*. Je zároveň jedním z oněch osamostatněných výhonků jeho původních systematických snah“ (Karfík 2000/2001: 141–142).¹

Přednášet na univerzitě mohl Jan Patočka vzhledem ke společensko-politické situaci v Československu během svého života jen ve dvou krátkých obdobích, těsně po druhé světové válce a na přelomu šedesátých a sedmdesátých let. Z těchto období pochází několik cyklů přednášek z dějin filosofie, z nichž většina vyšla za autorova života tiskem. Pedagogická činnost a její úzké sepětí s vlastním bádáním dostaly u Jana Patočky zvláštní podobu

¹ Ediční komentáře i další prameny o tomto autorově působišti hovoří jako o bezpečném útočišti, příp. zdůrazňují autorovu diskriminaci (srov. 22: 1; 6: 448, 9: 7, příp. Chvatík 2007: 367 a 385).

– O Patočkově hlubokém, setrvalém zájmu o Komenského a o situaci na poli komeniologie svědčí dvojdílná *Korespondence s komeniologu*, která vyšla v roce 2011 jako 21. a 22. svazek *Sebraných spisů Jana Patočky* (srov. též Petruželková 2013). Na Patočkův zájem o Komenského, který se projevoval ještě na sklonku jeho života, vzpomíná Ivo Tretera (1994: 57).

v sedmdesátých letech, kdy jako nuceně emeritovaný profesor Patočka pokračoval v přednášení „v podzemí“. Vedle seminářů univerzitního typu, vedených jako komentář k četbě, předkládal touto formou posluchačům též nejčerstvější vypracování vlastních témat. Většina nevydaných univerzitních a poloveřejných či soukromých přednášek, jejichž písemné znění Jan Patočka nevypracoval, se dochovala díky kroužku Patočkových žáků – pozdějších editorů jeho díla. Ti text rekonstruovali na základě zápisů posluchačů a později rovněž magnetofonových záznamů.

Jan Patočka psal a přednášel také německy a francouzsky, nejvíce ve druhé polovině šedesátých let a v sedmdesátých letech; řada těchto textů vznikla na objednávku. Přednášky pro zahraniční publikum a statě, které měly tiskem vyjít v cizině (převážně německy), ovšem nalezneme v Patočkově díle už od třicátých let. Německy autor psal také texty určené pro překlad do polštiny, tak vznikla přepracování několika *Kacířských esejů* nebo některé články o Ingardenovi (srov. 5: 406). V posledním období nacházíme i německy (výjimečně francouzsky) psané soukromé náčrty, převážně z oblasti fenomenologie. Francouzsky napsaných textů je výrazně méně, z těch rozsáhlejších jde o tzv. lovaňské přednášky (1989/3) a o druhý z autorových doslovů k vlastní habilitaci *Přirozený svět jako filosofický problém* (1936/1).

Právě na dvojici doslovů k habilitaci se ozřejmuje, že Patočka uplatňoval na práce, které hodlal publikovat v zahraničí, zvláštní kritéria: místo aby pro francouzské vydání použil revidující doslov, který připojil k druhému českému vydání (1970/10), napsal raději doslov nový, obsahově odlišný a výrazně kratší (1976/4, resp. fr. redakcí neupravená verze 1980/3).

V Patočkově díle nicméně neexistuje výrazná korespondence mezi námětem a jazykem originálu. Jazyk originálu souvisí především s publikačními okolnostmi – např. předmluvu k *Boží duze* (1975/10) napsal autor německy k vlastnímu překladu Durychovy prózy. Cizojazyčné texty jsou více zastoupeny v jeho fenomenologickém díle. Patočka jimi už od třicátých let vstupoval do mezinárodní diskuse, mj. v souvislosti s činností pražského česko-německého Cercle philosophique, jehož českým tajemníkem před válkou byl (jednacím jazykem byla francouzština).

V Patočkově pozůstalosti se dochovalo velké množství nepublikovaných textů – rozpracovaných verzí později docelených a publikovaných i volných náčrtů, poznámek či souvislejších zlomků a rozsáhlých nedokončených prací. Mezi poznámkami a textovými variantami z různých období je ovšem třeba rozlišovat. Poznámky z období protektorátu, kdy

Patočka studoval a zpracovával různé historické a literární prameny, mají jinou relevanci než pozdní poznámky k asubjektivní fenomenologii ze sedmdesátých let, kde každá varianta může být pro interpretaci daného problému podstatná, neboť se autor při jejich formulování pohyboval na hraně toho, co dokázal myslet.²

Neautorizované přednášky, fragmenty a náčrty a práce napsané v originále německy a francouzsky tvoří tři specifické oblasti Patočkova díla. Rozhodnutí o rozsahu a způsobu jejich edičního zpřístupnění představuje úhelný kámen obou porovnávaných souborných edic.

Naše práce je rozdělena na pět kapitol. Po tomto úvodu následují tři kapitoly, v nichž v chronologickém sledu analyzujeme souborné a další edice díla Jana Patočky. Závěrečná část usiluje o komparativní a současně zobecňující ráz.

Druhá kapitola je věnována samizdatovým spisům. *Archivní soubor prací Jana Patočky* vycházel v letech 1977–1989. Vydávání řady probíhalo souběžně s pořádáním Patočkovy pozůstalosti, do jisté míry vlastně jako vedlejší výsledek této činnosti. To se odráží v charakteru edice: má především v textově co nejspolehlivější podobě shromáždit a zpřístupnit v danou chvíli známý celek Patočkova díla, pracovně roztříděný, redigovaný a komentovaný pouze v nezbytné míře. Edice od počátku neklade důraz na úplnost; dostupné, standardně publikované texty mnohdy zůstaly stranou, na rozdíl od prací, které byly v momentě filosofovy smrti rukopisem. Archivní soubor tiskne jak originály prací psaných cizím jazykem, tak valnou většinu pracovních materiálů a fragmentů (přepracovaných či nedokončených verzí a náčrtů apod.). Jednotlivé svazky vznikaly nejdříve nekoordinovaně, pod vedením různých editorů a úroveň jejich provedení je kolísavá. Vlastní kritéria ediční práce se ozřejmovala průběžně a v závislosti na povaze pramenů.

Předem nebyla stanovena celková koncepce ani rozdělení na oddíly.³ Na edici pramenů, které vyžadují zvláštní „řízení“ (varianty a verze, cizojazyčné originály a autorské překlady, texty opravované či přepracované, práce fragmentární povahy, rekonstrukce přednášek z poznámek posluchačů a prepisů magnetofonových záznamů apod.), se objasňovaly kontury

---

² Za toto a další upozornění vděčíme Pavlu Koubovi.

³ Pojmenování „oddíl“ používáme pro označení vícesvazkového souboru; citované ediční komentáře jím místy označují rovněž části svazků.

celé, zpočátku zřejmě spíše intuitivní koncepce a prakticky se ozřejmovalo, co „kritické“ vydání je.

Rozboru provedení a uspořádání samizdatové souborné edice ve druhé kapitole předchází úvod, v němž popisujeme působení Jana Patočky a aktivity jeho žáků, budoucích editorů sebraných spisů, v letech 1972–1977, tj. od roku, kdy bylo Patočkovi znemožněno další působení na univerzitě, do jeho smrti, po níž následovalo vydání prvních svazků Archivního souboru.

Archivní soubor prací Jana Patočky zůstal z několika důvodů torzem. Na sklonku osmdesátých let vzešel v exilu podnět k přípravě nových sebraných spisů, který zaměstnal i editory samizdatových spisů. Na exilové vydání nakonec nedošlo, ale na toto nové promyšlení souborné edice v půlce devadesátých let navázaly *Sebrané spisy Jana Patočky*.

Ve třetí kapitole se budeme zabývat mezidobím mezi samizdatovými a tištěnými spisy, tj. 1989–1996. Nejprve podáme přehled dalších ineditních vydání a toho, jak byly tyto ediční aktivity věcně či personálně spjaty s Archivním souborem. V úvahu budeme brát tituly z produkce tzv. velkých samizdatových edic. Z ostatních pak ty, u nichž je znám pořadatel či vydavatel nebo jejichž podoba svědčí o určitém editorském záměru, a můžeme je tedy považovat za víc než reedici. Dále sumarizujeme exilová vydání prací Jana Patočky.⁴

Předěl v publikační historii Patočkova díla v osmdesátých letech tvoří rok 1987. Deset let od autorova úmrtí podnítilo na domácí půdě a v československém exilu vznik několika edičních počínů určených širší čtenářské veřejnosti. V témže roce byla v exilovém časopisu *Acta* vydávaném Vilémem Prečanem v Scheinfeldu otevřena diskuse o uspořádání budoucí exilové souborné edice. S konkurečními návrhy zde vystoupili za Patočkův archiv při vídeňském Institut für die Wissenschaften Jiří Němec a zástupci „pražské redakce“. V diskusi zazněly obecnější otázky vztahující se k zaměření edice a byla zde tematizována některá kritéria, která editoři Patočkova díla dosud nebrali v úvahu. Diskusi shrneme spolu s rozbořem obou návrhů.

Rovněž v roce 1987 začíná skupina zahraničních badatelů vydávat Patočkovu dílo v překladu do němčiny. Pětisvazkovým německým spisům a dalším cizojazyčným edicím, především více než desítkou publikací ve francouzském jazyce, přinášejícím výbory

---

⁴ Zde budeme vycházet z fondu knihovny samizdatové a exilové literatury Libri Prohibiti, neboť knižní Bibliografie Jana Patočky (1997) o samizdatových i exilových titulech referuje značně mezerovitě. Úplné bibliografické údaje do Bibliografie nezahrnutých titulů uvádíme výběrově v závěru této práce v Seznamu pramenů a literatury.

z jednotlivých oblastí filosofova díla, se budeme věnovat v závěru třetí kapitoly. Přestože zahraniční vydání zpravidla ve svých edičních komentářích o Archivním souboru referují, nepřejímají bez dalšího obsah jednotlivých svazků, byť často jde rovněž o „tematické soubory“ – jak editoři Archivního souboru jednotlivé svazky charakterizovali. Pohled na tyto monografie nabízí spektrum editorských přístupů a může rozšířit naše povědomí o struktuře Patočkova díla.

Ve čtvrté kapitole se budeme věnovat souborné edici, jejíž vydávání zahájilo v roce 1996 nakladatelství Oikoymenh. Nejprve podáme přehled titulů, které byly v Čechách z díla Jana Patočky vydány od roku 1990 do zahájení Spisů a později mimo tuto řadu. *Sebrané spisy Jana Patočky* budeme analyzovat podle stejné osnovy jako ineditní *Archivní soubor prací Jana Patočky*, tedy od zásad jazykové redakce a vlastností edičního aparátu po rozvržení celku do svazků a uspořádání textů v nich. Výkladu podle této osnovy bude předcházet chronologický přehled a shrnutí základních posunů v souvislostech celé řady. S Archivním souborem budeme Spisy v této kapitole srovnávat jen tam, kde to bude případné vzhledem k pojednání o dílčích jevech. Komplexní srovnání obou edic tvoří jádro následující, závěrečné kapitoly této práce.

Uzavření samizdatové řady a počátek vydávání nových spisů nedělí ani jedna dekáda. Ačkoli ineditní spisy (1977–1989) byly v zásadě završeny (nedošlo na anoncovaný 5. svazek oddílu *Péče o duši* a na blíže nespecifikované svazky fenomenologických statí), ze *Sebraných spisů Jana Patočky* (od 1996) vyšla dosud tiskem zhruba polovina svazků. Obsah a vnitřní uspořádání těchto svazků ale odpovědně porovnávat s předchozí edicí lze, neboť zahrnují jádro Patočkova díla.

Za určitý mezistupeň mezi těmito dvěma edicemi můžeme považovat neuskutečněný projekt „exilových“ spisů ze druhé poloviny osmdesátých let, jehož autoři Ivan Chvatík a Pavel Kouba jsou zároveň hlavními editory *Sebraných spisů* (Ivan Chvatík zčásti řídil už vydávání Archivního souboru). Rozvržení dosud vydaných svazků Spisů nejprve porovnáme s osnovou projektu z roku 1987; posun v pohledu na uspořádání jednotlivých oblastí Patočkova díla oproti Archivnímu souboru, který osnova reprezentovala, jsme shrnuli ve čtvrté kapitole.

Detailní porovnání obsahu jednotlivých vzájemně si odpovídajících svazků Archivního souboru a Spisů, které jsme pro účely této práce provedli, představíme v páté kapitole souhrnně. Zaměříme se na typologii textů, které Spisy přinášejí nově oproti Archivnímu souboru, příp. vůbec poprvé. Při sledování rozdílů v uspořádání jednotlivých svazků se znovu

soustředíme na uplatnění hlediska tematického, chronologického a dalších kritérií. Pro srovnání nahlédneme do dějin vydávání sebraných spisů jiných významných představitelů českého kulturně-filosofického a politického života, T. G. Masaryka a F. X. Šaldy.

Nakonec nastíníme základní rozdíly v provedení edičního aparátu, přístupu k jazykové redakci a shrneme další dílčí změny, které nové vydání Patočkových spisů oproti předchozí edici přineslo, a zamyslíme se nad tím, v jakém ohledu lze u obou souborných edic hovořit o jejich čtenářském či kritickém charakteru.

KAPITOLA 2

ARCHIVNÍ SOUBOR PRACÍ JANA PATOČKY

Samizdatová edice sebraných spisů, *Archivní soubor prací Jana Patočky*, sestává z 27 svazků rozdělených do 12 oddílů. Souhrnný název byl doplněn dodatečně, patrně až po roce 1989 (Chvatík 2007: 376). Do té doby nebyl soubor z konspiračních důvodů pojmenován, hovořilo se o něm jako o „modrých svazcích“, podle barvy plátna, v němž byl vázán. Pojmenování (a zkratka AS) bylo zavedeno předně pro potřeby Patočkovy bibliografie, kompletované od poloviny osmdesátých let ve vídeňském Archivu Jana Patočky a knižně vydané v devadesátých letech (Bibliografie 1997).⁵ První bibliografický soupis Archivního souboru publikoval Jiří Gruntorád (1992). Uvádí se v něm, že „se [ještě] připravuje 28. svazek, který má vyjít jako 5. svazek souboru *Péče o duši* a bude zahrnovat překlady cizojazyčných statí tohoto souboru“ (74). Shodně byl svazek anoncován v *Péči o duši 1: „Svazek 7: Překlady. České překlady textů, které autor napsal v cizích jazycích. Autorovy překlady českých textů do němčiny“* (309), a dále v ediční poznámce třetího dílu *Péče o duši*, která informuje o změnách v obsahu oddílu (7: 405). Tam už je svazek s překlady označen jako v pořadí pátý (stejně jako později u Gruntoráda), nikoli sedmý. Jmenovaný svazek nakonec vůbec nevyšel.

Poznámka o pátém svazku *Péče o duši* v soupisu indikuje, že vydávání samizdatových spisů nebylo v roce 1989 a krátce poté ještě uzavřeno. Vznik soupisu celé řady, členěné na jednotlivé oddíly a svazky, a skutečnost, že žádný další svazek nevyšel, vyvolává dojem, že se v případě *Archivního souboru prací Jana Patočky* jednalo o koordinovaný a završený ediční záměr.⁶ V řadě ovšem chybí značná část Patočkova fenomenologického díla, neboť příslušné svazky nestačily být do roku 1989 připraveny (v soupise nejsou zmíněny).

Pro účely této práce nicméně Archivní soubor pojímáme jako uzavřený projekt. Tam, kde budeme hovořit o tom, které z Patočkových prací zůstaly stranou Archivního souboru, ale mějme na zřeteli, že AS zůstal torzem.

---

⁵ Rozhovor Ivana Chvatíka a Pavla Kouby s autorkou, červen 2014.

⁶ Na vzniku soupisu s Jiřím Gruntorádem spolupracoval Ivan Chvatík, který také obstaral svazky, které ve fondu Libri Prohibiti v té chvíli nebyly zastoupeny. (Knihovna samizdatové a exilové literatury Libri Prohibiti byla otevřena v roce 1990, základem jejího fondu se stala soukromá sbírka samizdatové literatury a dalších tiskovin, shromažďovaná Jiřím Gruntorádem od konce sedmdesátých let.)

Skupina Patočkových žáků, která později tvořila jádro těch, kdo se podíleli na vydávání Archivního souboru, se formovala během druhého Patočkova veřejného působení na akademické půdě, v letech 1968–1972.⁷ Sedmičlenný kroužek posluchačů (Ivan Chvatík, Jiří Polívka, Jaromír Kučera, Jiří Michálek, Miroslava Volková, Josef Vinař a Marika Křištofová) se scházel od roku 1968, aby pracoval na přepisu Patočkových přednášek, zpočátku metodou rekonstrukce ze zápisků, později také s využitím magnetofonových záznamů.⁸ Po roce 1972, kdy byl Patočka nuceně penzionován, docházeli jeho žáci na pravidelné semináře k němu domů. Původně se jednalo se o klasické semináře s četbou a komentářem k vybranému filosofickému textu, ale postupně se měnily v příležitost k prezentaci Patočkových původních prací. Skupina frekventantů se rozrostla o Stanislava Sousedíka, Milana Sobotku, Jiřího a Jaroslava Peškovi, Pavla Koubu a Miroslava Petříčka. Některé samostatné přednášky, a především přednáškové cykly, které později i iniciovali, posluchači nadále nahrávali a přepisovali, příp. předkládali k autorizaci. Část z nich byla následně zařazena do Archivního souboru. Sdílení textů ale zřejmě nepřekračovalo hranice tohoto okruhu a další příznivce.

Obsah přednáškového cyklu věnovaného filosofii dějin, který probíhal u různých soukromých osob od září 1974 do června 1975, zpracoval do písemné podoby sám autor – *Kacířské eseje o filosofii dějin* vyšly v roce 1975 jako 49. svazek Edice Petlice. Ještě téhož roku byl soubor šesti přednášek doplněn o text „Vlastní glosy ke ‚Kacířským esejům‘“. Ten vyšel nejprve samostatně v edici Kvart. V roce 1976 jej Václav Havel zařadil do sborníku *Pohledy 1* a ještě téhož roku byl připojen ke druhému vydání *Kacířských esejů*.⁹

Kacířské eseje se brzo staly jedním z nejčastěji opisovaných samizdatových titulů.¹⁰ Vzhledem k tomu, že většinu z opisů téměř nelze datovat, není možné určit, jak dalece byly

⁷ Tak Ivan Chvatík, vůdčí osobnost skupiny a organizátor vydávání Archivního souboru, ve vzpomínkovém textu „Dějiny Archivu Jana Patočky v Praze a co jim předcházelo“, z kterého v tomto budeme vycházet (Chvatík 2007: 368n.).

⁸ Významnější podíl na přípravě jednotlivých svazků Archivního souboru z nich – podle soupisu J. Gruntoráda – později měli Jiří Polívka (*Fenomenologie*) a Jiří Michálek (*Presokratici*). Redigovali právě svazky přinášející univerzitní přednášky z let 1969–1971 a podíleli se také na záchraně a zpracování Patočkovy pozůstalosti, viz dále. Výčet dalších spolupracovníků – posluchačů „různých domácích filosofických seminářů“ – srov. in Chvatík 2007: 378.

⁹ *Pohledy 1*, 1. vyd., Edice Petlice, sv. 74, 1976; 2. vyd., Edice Expedice, sv. 47, 1980. Jan Patočka: *Kacířské eseje*, 2. vyd., Edice Expedice, sv. 9, 1976.

¹⁰ Za samostatné samizdatové vydání považujeme to, které vzniklo pod hlavičkou některé samizdatové edice, má v rámci ní pořadové číslo, shodnou grafickou úpravu a další náležitosti. Takto vydané samizdatové tituly lze standardně bibliograficky zpracovávat, srov. soupis samizdatových edic in Hanáková 1997; v bibliografickém katalogu knihovny samizdatové a exilové literatury Libri Prohibiti

Kacířské eseje rozšířeny ještě před Patočkovou smrtí. V samizdatu běžná praxe by ale nasvědčovala spíše tomu, že se tak stalo bezprostředně po prvním vydání. Čtenář si obvykle pořídil vlastní opis ve chvíli, kdy si nový titul na omezenou dobu opatřil (nejčastěji půjčil od přátel). Takové opisy z konspiračních důvodů buď přejímají dataci předlohy (přičemž často jde spíš o datum vzniku textu, nikoli „vydání“), nebo ji neuvádějí vůbec. Doba vzniku textu a doba „vydání“ se proto u spontánních počínů (emisí) většinou kryje.

Jan Patočka v posledních letech před svou smrtí pracoval na řadě textů, „v podzemí“ přednášel, vedl semináře. Vzhledem k tomu, že mu byla v Československu upřena možnost publikovat oficiálně, otiskoval své texty v zahraničních periodikách a sbornících, ale předával je též k vydání v samizdatu. Počet samostatných samizdatových vydání Patočkových děl (mimo spisy) i otisků jednotlivých článků ve sbornících nebo periodikách je relativně malý. To ovšem souvisí spíše s vytížeností autora a s tím, že samizdatová scéna se v těchto letech teprve konstituovala.

Do roku 1977 byly samizdatově publikovány tři Patočkovy práce. Stat' „Kartezianismus a fenomenologie“ (ve sborníku k 50. narozeninám Karla Kosíka, 1976/6) vznikla v souvislosti s přednáškami, které v letech 1975–1977 pořádal Petr Rezek na dětské psychiatrické klinice u prof. Nesnídalové; jde o přepracování přednášky „Bossova revize vědy“ (1976/9). Mezi pravidelné účastníky těchto setkání o filosofických otázkách psychopatologie patřili Jiří Němec, Martin Hybler a Leoš Horák. Z Rezkovy a Němcovy iniciativy vycházely tyto Patočkovy příspěvky v různých samizdatových sbornících.¹¹

Náklad knihy *O smysl dneška*, zařazené v roce 1969 do edice Váhy nakladatelství Mladá Fronta (1969/2), byl z velké části zničen, v témže roce ale ještě vyšlo třetí vydání přednášek *Úvod do Husserlovy fenomenologie* (1969/16) a v následujícím druhé vydání Patočkovy habilitace *Přirozený svět jako filosofický problém*, nově s doslovem „Přirozený svět v meditaci svého autora po třiatřiceti letech“ (1970/9, 1970/10), s nímž se zčásti shoduje stat' „Co je existence?“, která byla v roce 1969 otištěna ve *Filosofickém časopise* (1969/8).

Časopisecky stihla v roce 1969 vyjít přednáška „Filosofie českých dějin“ (*Sociologický časopis*, 1969/11) a na pokračování v *Křesťanské revui* ještě stat' „Duchovní základy života

---

má každá z těchto edic samostatnou signaturu (srov. též označení „značkové edice“, in Palek 2009: 32). Opisy neznámé proveniencí nebo vzniklé jednorázově (v LP *mimoediční vydání*, jinde též *divoké opisy*) zde označujeme jako *emise*. Databáze LP eviduje 17 různých opisů, resp. emisí *Kacířských esejí*.¹¹ Srov. též „Diskuse k přednášce P. Rezka „Na cestě ke kosmologickému založení vědy““ (1976/10). Rezek uvádí, že k 69. narozeninám Jana Patočky připravil přepis celého cyklu, tedy patrně včetně vlastních a Němcových příspěvků (Rezek 1988b: 70).

v naší době“ (1970/11). Vedle textů o divadle, otiskovaných buď v časopise *Divadlo* (1969/1, 1969/9), nebo v programech *Divadla za branou* (1970/8, 1971/3), publikoval Patočka tehdy časopisecky nebo v odborných sbornících převážně drobné komeniologické texty (1969/13, 1969/15, 1970/1–2, 1973/2, německy 1969/14, 1970/4, 1971/1). Porůznu vyšlo ještě několik dalších článků: recenze knihy H. Reada: *The Art of Sculpture* (ve *Sborníku pětadvacíti*, ed. V. Černý, 1969/10); nekrolog za Jasperse v *Listech* (1969/12), německý text o fenomenologii ve *Sborníku prací filosofické fakulty brněnské university* (1971/2), článek o Beethovenově hudbě v *Acta Universitatis Carolinae* (1971/4). Text „Filosofie a společenský problém informace“ (1974/1) byl napsán na objednávku Ústředí vědeckých, technických a ekonomických informací a vydán patrně jako interní rozmnoženina.

Všechny práce většího rozsahu Jan Patočka v těchto letech publikoval v zahraničí, především německy: „Der Sinn des Mythos vom Teufelspakt“ (Smysl mýtu o paktu s ďáblem, 1973/1), předmluvu k vlastnímu překladu Durychovy *Boží duhy* (1975/10) a „Erinnerungen an Husserl“ (Vzpomínky na Husserla, 1976/2) ve sborníku *Die Welt des Menschen – Die Welt der Philosophie* věnovaném Patočkovi. Původně mělo jít o sborník prací českých a zahraničních filosofů, sestavený k jeho 60. narozeninám v roce 1967 J. Zumrem. Postupně byla zakázána jak spoluúčast domácích autorů, tak zprvu schválené německojazyčné vydání. Rukopis knihy byl předán do zahraničí teprve v letech 1973–1974, kdy se našel nový vydavatel i editor. Svazek nakonec vyšel v Lovani v edici *Phaenomenologica* v roce 1976 péčí W. Biemela a A. Wyllemana (srov. 13: 448–450). Patočkův vlastní text byl otištěn jako úvod. Mimo to vyšlo v různých německých či francouzských (a polských) periodikách a publikacích několik dalších textů věnovaných především fenomenologii (1970/5–7, 1975/9, 1972/1–4, z toho recenzi: 1976/5, 1976/7).

V roce 1977, před Patočkovou smrtí a mimo přímou souvislost s jeho tehdejšími občanským angažmá, se v Edici Petlice připravovaly k vydání *Dvě studie o Masarykovi* (sv. 80, 1977/1). Studie „Pokus o českou národní filosofii a jeho nezdar“ a „Kolem Masarykovy filosofie náboženství“ vznikaly v letech 1975–1976 po *Kacířských esejích* a patří mezi poslední dokončené Patočkovy práce (srov. 13: 435–436). Ještě v roce 1977 byly převzaty Edicí Expedice (sv. 22, 1977/36) a Kvart. První z nich byla zařazena také do samizdatového sborníku *Hodina naděje. Almanach české literatury 1968–1978*, který poprvé vyšel v roce 1978 v Edici Petlice (sv. 130, sborník souběžně vychází v překladu do němčiny; další samizdatová i exilová vydání následují). První vydání v Petlici ale bylo rozepsáno a zřejmě i svázáno až po Patočkově

smrti – exempláře jsou na titulním listě opatřeny rukou psanou poznámkou „Dne 13. března zemřel“ a signovány Ludvíkem Vaculíkem.

Bezprostřední reakcí na autorovo veřejné působení, jehož přímým důsledkem bylo úmrtí Jana Patočky v březnu roku 1977, je vydání sborníku *Jan Patočka. První skica k podobizně* (1977/4). Sborník sestavil a ve své edici Kvart vydal Jan Vladislav. Pietní část je složena z Nekrologů (mj. Walter Biemel, Paul Ricœur, Ludwig Landgrebe, Václav Černý, Roman Jakobson), Zpráv o pohřbu a Laudatií, v Příloze je šest převážně portrétních fotografií Jana Patočky. Část I., Dokumenty doby, obsahuje osm Patočkových textů z předchozích měsíců, jejichž opisy v samizdatu už kolovaly: úvahu „Hrdinové naší doby“ (1977/5) z června 1976, text „K záležitostem Plastic People of the Universe a DG 307“ (1977/6), jímž se Patočka v zimě 1976 zapojil do protestní kampaně na podporu zatčených členů těchto hudebních uskupení,¹² a šest textů kratšího rozsahu známých později jako Texty k Chartě 77 (1977/7–11, 1977/33).¹³ Ty vznikaly v lednu až březnu 1977, v době, kdy zastával funkci mluvčího Charty 77. Seřazeny jsou podle doby vzniku, polovinu z nich napsal Jan Patočka v posledních dnech svého života.

Prvního března 1977 se Jan Patočka přes akutní zdravotní potíže oficiálně sešel s holandským ministrem zahraničních věcí Maxem van der Stoel, aby na improvizované tiskové konferenci – první příležitosti tohoto druhu, které se právě vzniklé iniciativě dostalo – promluvil o Chartě 77. V souvislosti s tímto setkáním napsal „Prohlášení (O rozhovoru s holandskými novináři a holandským ministrem zahraničí)“ (1977/10), datované 3. 3. a adresované Federálnímu ministerstvu vnitra. V noci po návratu z bezprostředně následujícího celodenního výslechu musel být hospitalizován. Během přechodného zlepšení zdravotního stavu napsal 8. 3. v nemocnici text „Co můžeme očekávat od Charty 77?“ (1977/11) a 9. 3. písemně odpověděl na otázky dopisovatele týdeníku Die Zeit („Poslední

---

¹² Srov. bibliografické poznámky v *Umění 3* (s. [544]): „Fejton z prosince 1976, napsaný u příležitosti procesu s českým undergroundem. Zahrnut do strojopisného sborníku Československý fejton – fejton 1976–1977, vydaného r. 1977.“ Sborník sestavil Ludvík Vaculík a vyšel jako 90. svazek Edice Petlice; text Jana Patočky na s. 330–335). – Tento sborník ovšem vyšel ve velmi malém nákladu a Patočkův fejton se opisoval a šířil jako separát (Libri Prohibiti eviduje asi sedm různých emisí).

¹³ Srov. název svazku Archivního souboru *Péče o duši 6 – Kacířské eseje o filosofii dějin a Texty k Chartě 77*. Oddíl Texty k Chartě 77 tamtéž neobsahuje stať „Hrdinové naší doby“, zařazenou do svazku samostatně. Text věnovaný The Plastic People byl v Archivním souboru v *Umění 3*. Tři svazky Patočkových uměnovědných prací, které posléze zahajují samizdatové spisy, byly původně proponovány jako samostatná publikace sestavená k autorovým nedožitým 70. narozeninám. Obsah tohoto sborníku byl sestaven ještě před vydáním sborníku *První skica k podobizně*.

interview“, 1977/33). Zemřel v ranních hodinách dne 13. 3. 1977.¹⁴ Pohřeb v Praze na Břevnově se za masivních policejních protiopatření konal 16. března.

Další samizdatový sborník, *Janu Patočkovi in memoriam*, s podtitulem *Miscellanea*, uspořádal a vydal Jan Vladislav v roce 1978. Obsahuje 11 původních, převážně filosofických prací různých autorů (např. Martin Hybler, Jiří Němec, Miroslav Petříček, Petr Rezek a Ivan Dubský). Z téže dílny vzešel také sborník *Vzpomínky a nekrology* (1979/20), který ovšem sestává z textů, jejichž autorem je Jan Patočka. Jsou to známý a často přetiskovaný rozhovor, který s Janem Patočkou vedl Josef Zumr pro monotematické číslo Filosofického časopisu, věnované autorovu jubileu (1967/7), dále Patočkovy „Vzpomínky na Husserla“ v překladu Jana Sokola (1976/2) a přednáška o Husserlovi, kterou autor v roce 1938 proslovil na smutečním shromáždění Cercle philosophique de Prague (1938/3). Všechny tři sborníky byly v roce svého prvního vydání re- editovány také v Edici Petlice (1977/37, 1979/33).¹⁵

V exilových nakladatelstvích do konce roku 1976 nevyšlo samostatně žádné Patočkově dílo a v exilových periodikách se objevil jediný přetisk – časopis Svědectví publikoval v roce 1976 poslední z *Kacířských esejů*, text „Války 20. století a 20. století jako válka“ (srov. 1975/7).

---

¹⁴ Srov. 13: 438–441 a Chvatík 2007: 372–373, ediční komentář a Chvatíkova vzpomínka se v přesné dataci událostí posledních dnů mírně, ale nepodstatně liší.

¹⁵ Sborník *Janu Patočkovi in memoriam* neobsahuje žádné texty Jana Patočky, proto nefiguruje v Bibliografii a není opatřen archivní signaturou. Bibliografický údaj srov. v Seznamu pramenů a literatury.

Poslední soukromé semináře vedl Jan Patočka o Vánocích 1976. Prvního ledna 1977 byla zveřejněna Charta 77, Jan Patočka začal zastávat funkci mluvčího a brzy započaly také represe ze strany státních orgánů. Bezprostředně po Patočkově smrti v březnu téhož roku Ivan Chvatík, Jiří Michálek a Jiří Polívka s pomocí Jana Sokola, Patočkova zetě, nahrubo roztřídili a z břevnovského bytu evakovali Patočkovu písemnou pozůstalost (srov. Chvatík 2007: 373), jejíž soupis později sestavil Jiří Polívka.

Patočkovi žáci, a zřejmě ani jeho rodina, tehdy nevěděli, že část pozůstalosti Jan Patočka už sám odevzdal Literárnímu archivu Památníku národního písemnictví v roce 1971 (o tzv. strahovské pozůstalosti srov. především Karfík 2000/2001, včetně soupisu a komentáře). Strahovská pozůstalost obsahuje texty z let 1929–1963, přičemž nejrozsáhlejší je soubor prací z období druhé světové války; zastoupeny jsou rukopisy publikovaných textů, rukopisy převážně nedokončených textů a deníky.

Editoři Archivního souboru se o strahovské pozůstalosti dozvěděli až v roce 1987 (Chvatík 2007: 380). Bylo to krátce před tím, než byla z popudu Viléma Prečana vyhlášena soutěž o návrh na vydání „exilových“ sebraných spisů Jana Patočky, k níž byla nadále upnuta veškerá aktivita hlavních editorů Archivního souboru, Ivana Chvatíka a Pavla Kouby. Nebýt Prečanovy iniciativy, v Archivním souboru by patrně vycházely též svazky sestavené právě z textů této pozůstalosti, jak doložili Ivan Chvatík a Pavel Kouba v rozhovoru s autorkou. Celý soubor, nebo jeho značnou část totiž ještě v osmdesátých letech poskytl editorům za účelem pořízení kopií zaměstnanec Památníku Martin Svatoš (Chvatík 2007: 380).

Převzetím pozůstalosti a pořízením jejího soupisu byl fakticky ustaven Archiv Jana Patočky, shromažďující všechny Patočkovy publikované i nepublikované texty a jejich rukopisy, ačkoli pracoviště tohoto jména vzniklo až v půlce osmdesátých let ve Vídni při Institut für die Wissenschaften vom Menschen (IWM). Jde však o iniciativu spojitou, na jejímž chodu se pak až do roku 1989 různou měrou podíleli členové pražské redakce Patočkových spisů, tedy českého disentu, exulanti i badatelé z jiných zemí. V roce 1990 se Archiv Jana Patočky etabloval jako specializované oddělení Filosofického ústavu Akademie věd a později se stal součástí nově založeného Centra pro teoretická studia (CTS).

V druhé polovině roku 1977 začal Ivan Chvatík organizovat vydávání souborného díla Jana Patočky. Příprava souborné edice „spojitě navázala na projekt Jiřího Němce a Petra

Rezka z doby nedlouho před Patočkovou smrtí“ (Chvatík 2007: 375). Rezek s Němcem plánovali k 1. červnu 1977, kdy měl Jan Patočka oslavit 70. narozeniny, sestavit a vydat sborník z jeho textů o umění. Třísazkový výbor nazvaný *Umění a filosofie* nakonec v roce 1977 skutečně vyšel – nakolik se liší od původního projektu a v jakém vztahu byl k zahájení vydávání samizdatových sebraných spisů Jana Patočky, není zcela zřejmé.¹⁶

Chvatík píše, že se na přípravě sborníku pojatého jako „zárodek Patočkových spisů“ později sám podílel (tamtéž, s. 376; v rozhovoru s autorkou /červen 2014/ Ivan Chvatík upřesnil, že do jara 1977 o přípravě sborníku nejspíš nevěděl, seznámil se s ním ve fázi třídění rozepsaných kopií a pomohl zprostředkovat knižní vazbu). Vzhledem k tomu, že krátce po Patočkově smrti se během převozu a zpracovávání pozůstalosti zároveň začala rodit myšlenka na souborné samizdatové vydání, bylo využití již hotového sborníku nasnadě.¹⁷

V ediční poznámce k *Umění 3* se posléze uvádí: „Chápeme tak toto vydání jako první krok na cestě ke kritickému roztřídění, zhodnocení a vydání všech autorových statí“ ([538]). Určité vodítko k objasnění změny původního záměru poskytuje čtvrtý svazek stejnojmenného souboru, který vyšel v roce 1985 s názvem *Dodatky*: „Tento svazek navazuje na třísazkový sborník autorových spisů týkajících se umění, který byl sestaven v roce 1977 jako reprezentativní čtenářské vydání. Když se později zrodila myšlenka učinit první kroky k pořízení kritického vydání sebraných spisů, ukázala se nutnost doplnit již existující sborník čtvrtým svazkem obsahujícím jednak další spisy k danému tématu, ať už dříve publikované či nikoliv, jednak originály několika textů sepsaných autorem přímo v cizím jazyce, které byly ve sborníku uvedeny pouze v českém překladu“ (4: [4.30.1]). Otiskování cizojazyčných originálů, jehož vhodnost zvažovala každá další souborná edice Patočkova díla, je tedy od počátku konstitutivním rysem kritického vydání samizdatových sebraných spisů.

Proč Rezek s Němcem zvolili právě texty věnované umění, není zřejmé. Patočka se tomuto námětu v posledním období autorsky téměř nevěnoval a ani o něm nikde nepřednášel. Nejvíce se Patočka uměnovědou zabýval během druhé světové války, tam mají kořeny jeho práce o Máchovi či Palackém vydané na konci čtyřicátých let. Většina jeho velkých tehdy rozpracovaných projektů, např. o mýtu, ale zůstala torzem (srov. 5: 377–378

¹⁶ Odsud také patrně pochází pojmenování „tematický sborník“, které pro označení jednotlivých svazků používali editoři Archivního souboru. My jej v našem výkladu opisujeme, příp. nahrazujeme vhodnějším „tematický svazek“ nebo prostě „výbor“.

¹⁷ Dále srov. ediční komentář Sebraných spisů: „koncepte sborníku [byla] přehodnocena a vznikly z něho první tři svazky samizdatového pokusu o vydání sebraných spisů Jana Patočky“ (5: 368). Nejasné je rovněž, kdy se do příprav zapojil Miroslav Petříček (dle Chvatíka „nejmladší editor“ pořídil prvopis těchto tří svazků; z poznámky ve Spisech se zdá, že jeho podíl byl větší).

a Karfík 2000/2001: 135–137). Podle zmínek v Patočkově korespondenci měl v roce 1970 vyjít výbor nazvaný *O umění a básnících* v nakladatelství Československý spisovatel, nakladatelská předloha se však nedochovala (5: 368).

Vydání výboru z Patočkových textů o umění mělo značnou odezvu. Trojsvazkový soubor převzala nejprve Edice Expedice (1978/7) a poté ve formě samostatných titulů pro jednotlivé části také Kvart. Tak vyšel nejprve *Spisovatel a jeho věc. Studie o literatuře* (1979/16),¹⁸ dále *O kráse* (1979/17), *O vzdělanosti* (1979/18), *Studie o divadle* (1979/18) a nakonec *O výtvarném umění a hudbě* (1979/28); názvy doplnil vydavatel. První a čtvrtý titul převzala také Edice Petlice (sv. 141 a 155, 1979/32–33).

Převzat byl i v pořadí druhý vydaný svazek Archivního souboru, jímž se stal ještě v roce 1977 přednáškový cyklus o Sokratovi z letního semestru 1947.¹⁹ Druhé vydání, pro které Patočka text drobně revidoval, mělo vyjít v roce 1968. Úpravy, jež autor tehdy do rukopisu vyznačil, provedl Ivan Chvatík v textu vydání samizdatového.²⁰

Další dva svazky těchto ineditních sebraných spisů se objevily po roční přestávce: čtvrtý svazek druhého oddílu, *Péče o duši – Platón a Evropa*, jež přináší první vydání přepisu magnetofonového záznamu soukromých přednášek z roku 1973, které „věcně i časově spadají [...] do období příprav na ‚Kacířské eseje o filosofii dějin‘“ (8: [300]), a svazek s Patočkovými texty o T. G. Masarykovi.²¹ Oba svazky vzhledem k povaze pramenů představují pro editory náročnější zadání a více rozvahy o účelu a zaměření této souborné edice. V tomto momentu je možné pokládat práci na samizdatovém kritickém vydání spisů Jana Patočky za zahájenou.

---

¹⁸ Tato původně čtvrtá část *Umění 3* byla doplněna o studii „K problémům filosofických překladů“ (1977/30), kterou editoři Archivního souboru opomněli do výboru zařadit (je dodatečně včleněna do *Umění 4* a později do druhého vydání *Umění 3*).

¹⁹ Edice Expedice, sv. 40 (1978/6). Část úvodních partií textu byla pod názvem „Exkurs o attické tragédii“ o dva roky dříve zařazena do *Umění 2*. Takto byla přetiskována i v dalších vydáních, včetně překladových.

²⁰ Dle Gruntoráda vyšlo v roce 1977 ještě první vydání svazku *Nejstarší řecká filosofie* (1992: 77), Bibliografie jej uvádí až v roce 1981 (1981/4), tedy jako 2. vydání u Gruntoráda.

²¹ Ten byl rovněž o rok později převzat edicí Kvart. Bibliografie reedici v Kvartu klasifikuje jako „2., pozmeněné vydání“ a jako editora uvádí Františka Kautmana (původní vydání v Archivním souboru v roce 1979 sestavil dle Gruntorádova soupisu Miroslav Petříček). V Kvartu vyšel *Masaryk* v roce 1980 dokonce dvakrát a také tato dvě vydání se drobně liší, co do složení a zvláště pořadí, resp. uspořádání textů.

Při analýze edičního zpracování samizdatových sebraných spisů Jana Patočky nebudeme striktně oddělovat výklad o celkové koncepci a o podobě jednotlivých svazků, neboť mnohé naše závěry o činnosti edičního týmu a o zásadách jeho práce vznikly zobecněním toho, co přineslo přehlédnutí fyzického materiálu.²² Nebudeme také postupovat chronologicky, podle data vydání jednotlivých svazků. Jakkoli lze v průběhu vydávání Archivního souboru určitý vývoj sledovat, především po praktické stránce (technickém provedení svazků), rozdíly mezi jednotlivými svazky mnohem více odrážejí vliv faktorů, které od chronologie neodvisí, především přístup jednotlivých editorů.²³ Samizdatový soubor navíc vznikl dosti spontánně, o specifikách dílčích svazků se patrně rozhodovalo až ad hoc, během přípravných prací a v závislosti na povaze textového materiálu, resp. na nárocích, které na ediční přípravu klade.

Podle chronologie budeme v našem výkladu postupovat pouze tam, kde to má zvláštní opodstatnění. Nejprve se budeme věnovat provedení edice po stránce redakční a v užším slova smyslu ediční (související s typem edice), především složení a řešení edičního aparátu. V druhé části této kapitoly se zaměříme na strukturu souboru, a to v rámci jednotlivých svazků i vzhledem k celku. Kritéria, která stavbu Archivního souboru ovlivňují, rozdělíme pro účely našeho výkladu do dvou skupin: na textová (tematická, žánrová, chronologická aj.) a kontextová (historická či situační a interpretační).

Provedení

Redakce

Svazky *Archivního souboru prací Jana Patočky* mají víceméně jednotnou vnější grafickou úpravu: formát A4, vazba bleděmodré plátno, příp. zlatotisk na hřbetě. Každý svazek vycházel v nákladu 100–200 exemplářů, který byl dosažen pořízením xerokopií z jednoho rozpisu –

²² Vycházíme přitom ze svazků, variantních opisů a fotomechanických kopií, příp. druhých vydání přítomných ve fondu Libri Prohibiti.

²³ Na přípravě samizdatového vydání se podílelo několik desítek osob (srov. Gruntorád 1992: 74, Chvatík 2007: 378, prameny se liší). Vydávání Archivního souboru řídil Ivan Chvatík, editory, kteří s ním na jednotlivých svazcích spolupracovali, uvádí Gruntorád a Bibliografie se značnými rozdíly. Figuruje zde Jiří Michálek a Jiří Polívka (u přednášek rekonstruovaných ze záznamů posluchačů), Miroslav Petříček, Petr Rezek a Jan Vít. Pavel Kouba, který v roce 1987 vystupuje spolu s Chvatíkem v diskusi o koncepci Patočkových sebraných spisů jako zástupce Archivu Jana Patočky v Praze, připravil s Ivanem Chvatíkem soubor *Péče o duši*. – Ediční poznámky jsou signovány pouze v kmenologických svazcích (iniciály R. P. [Radim Palouš]).

matrice strojopisu na tvrdším papíře. Výjimkou je *Umění 1–3* a *Komenský I–III*, které vznikly v samizdatu nejběžnější metodou opisování na řadu průklepových papírů proložených kopírovacím papírem (srov. Chvatík 2007: 376–7); druhé vydání *Umění* bylo patrně už rozmnoženo xeroxem.²⁴ Xerokopie je zpravidla oboustranná, jednostranně potištěné jsou dílčí titulní listy jednotlivých statí. Rozsah, v závislosti na řádkování apod., kolísá od zhruba 150 do téměř 500 stran, nejběžnější jsou středové hodnoty.

Texty vytištěné v časopisech a knihách nejsou zpravidla přepisovány, nýbrž jsou pořízena jejich faksimile, včetně kopie titulního listu publikace či časopisecké tiráže. Velikost předlohy je v kopii přizpůsobena tomu, aby „zrcadlo sazby“ v jednom svazku bylo pokud možno jednotné. V edičních komentářích Archivního souboru je k tomu uvedeno: „Pro usnadnění práce jak vydavatelům, tak budoucím kritickým badatelům, jsou texty, které již v minulosti vyšly tiskem, uvedeny ve fotokopiích, doplněných popřípadě opravami zjevných tiskových chyb či vsuvkami ze zachovaných rukopisných předloh“ (4: [4.30.1]).²⁵ Toto řešení svědčí o „kriticko-diplomatickém“ zaměření celé edice, o jejím studijním charakteru. Dostupnost pramenů (v době, kdy byly i dříve standardně vydané práce proskribovaných autorů či celá periodika vyřazována z knihoven, nebo jejich studium bylo vázáno na speciální povolenky) je tak zajištěna v textově maximálně spolehlivé podobě. Mimo nesporné „výrobní“ výhody tím vydavatel operativně řeší také otázku jazykové redakce.

Dílo Jana Patočky je v Archivním souboru rozděleno do dvanácti oddílů, z nichž některé jsou ještě dále členěny na jednotlivé svazky (srov. Seznam pramenů a literatury). Průběžné stránkování mají oddíly jednosvazkové (III a IV, VI–XI), první tři svazky oddílu I (*Umění a filosofie*) a pět svazků oddílu II (*Péče o duši*). V ostatních vícesvazkových oddílech (V, *Přirozený svět 1–4* a XII, *Komenský I–III* [6 svazků], taktéž v *Umění 4*) je stránkování řešeno kombinací desetinného číslování v obsahu a průběžného stránkování v rámci dílčích statí (první dvě čísla – **3.1.1–25** – jsou většinou na předloze dopsána rukou, stejně jako

---

²⁴ Při jednom opsání tak vzniká zhruba 12 průklepů, další přestávají být čitelné. Podle písarských chyb v jinak totožných exemplářích strojopisů je tak možné určit, kolikrát byla kniha opsána, a jaký tedy měla náklad. U samizdatových publikací rozmnožovaných jinou technikou, ať už založenou na stejném principu – rozepsání (např. cyklostyl), nebo využívající jakýkoli typ předlohy (fotokopie, xerokopie) –, je obtížné náklad stanovit. Podle způsobu tisku, resp. techniky rozmnožení je ale naopak částečně možné určit dataci publikace.

²⁵ Srov. „Nejvíce mne znepokojoval fakt, že při každém opisování textu vznikalo dosti velké množství chyb [...] Vzhledem k tomu, že jsme *Archivní soubor* pojali od začátku jako sebrané spisy, museli jsme reprodukovat mnoho Patočkových děl, která vyšla především v předválečné době tiskem. Zdálo se mi rozumné pořídit na xeroxu faksimile tištěných textů, provést do nich korekturu a předložit je čtenáři v této podobě, aby s nimi mohl zacházet jako s originály vypůjčenými v knihovně“ (Chvatík 2007: 377).

v některých případech průběžné stránkování celých svazků).²⁶ Jednotlivé texty totiž často zřejmě opisovaly různé osoby a shromážděny, seřazeny a ostránkovány byly až před svázáním (srov. *Umění 4*, kde jsou čísla stran doplněna na předlohu ke kopii samolepícími štítky-cenovkami).

S tím souvisí i částečně se různící grafická úprava strojopisu, jako je řádkování, odsazování, členicí znaménka mezi částmi, značky hrající roli indexů odkazujících k poznámkám pod čarou apod. Vzhledem k omezeným možnostem typografického zpracování strojopisu se problémem stalo mj. autorské zvýraznění, v tisku obvykle vyznačované kurzivou. Takovýto způsob zdůrazňování jednotlivých pojmů nebo částí formulací patří mezi Patočkovy oblíbené stylistické prostředky. V Archivním souboru byla kurziva nahrazována proložením, podtržitkem, podtržením rukou, příp. rukou vepsanou zkratkou *kurs*. Způsob vyznačení někdy též odlišuje kurzivu autorskou od redakční, tj. u názvů monografií a periodik. *Péče o duši 3 a Češi* jsou zčásti psány na elektrickém psacím stroji, který vyznačování kurzivou umožňuje. Další problém představuje zápis řečtiny (kolísá přepis latinkou s podtržením, zápis majuskulemi, zřídka je alfabeta dopisována rukou).²⁷

Jednotný není ani zápis bibliografických údajů v poznámkách pod čarou nebo v soupisech otisků v ediční poznámce: kolísá psaní *s. / str.*, *tamtéž / ibid.* apod. Všechny graficky složitější prvky nebo úseky textu (např. schémata či nákresy, které byly zaznamenány při Patočkových přednáškách) jsou pro AS provedeny ručně.

K jazykové úpravě textů se většina edičních poznámek jednotlivých svazků vyjadřuje poměrně vágně: „Všechny texty byly opraveny podle dnešní pravopisné normy, od které se

---

²⁶ K tomuto typu paginace srov. ediční poznámku v *Přirozeném světě 1*: „Každá stať ve sborníku je [...] z technických důvodů stránkována zvlášť, a to tak, že první číslice značí příslušnost do oddílu, druhá je pořadovým číslem statí v oddílu a třetí udává číslo stránky ve statí. Pro usnadnění odkazů a citací doporučujeme toto stránkování zachovat i v případných reedicích a výběrech“ (1). – *Komenský III/2* má v obsahu uvedeno jak „desetinné“, tak průběžné stránkování, zatímco v textu pouze průběžné.

– Reálná návaznost na jiné edice ovlivňuje číslování textů v *Komenském III/1* – svazky I a II byly před rokem 1983, kdy vychází díl III/1, reeditovány v němčině a při té příležitosti byl soubor rozšířen o čísla 46, 46a a 47; číslování zde tedy začíná od 48 (srov. 25: 3 a německé vydání 1981/1).

²⁷ V otázce přepisu řečtiny ediční komentář odkazuje k normotvorným příručkám používaným ve standardní redakční praxi (*Slovník antické kultury*, Praha 1974, srov. 3: [538]; 10: 365; dále srov. 19: [0]). O postupném sjednocování svědčí zvláště ediční poznámky dvou po sobě následujících svazků, *Platón* (1983) a *Aristoteles* (1985), z nichž druhá vznikla drobnou, především formulační úpravou první z nich. V *Platónovi* je uvedeno: „Z technických důvodů bylo nutno rezignovat na jednotné upravení textu podle dnešní jazykové normy. Rovněž se nepodařilo sjednotit transkripci řeckých slov velkými písmeny. Na všech místech, kde je slovo čárkováně podtrženo, např. *doxa*, mělo by být správně použito velkých písmen, tedy DOXA“ (20: [424]). *Aristoteles* už uvádí: „Pravopis byl v hlavních rysech upraven podle dnešní normy, řecká slova přepisujeme foneticky velkými písmeny“ (21: [0], taktéž ovšem již in 12: 1 [1980]).

odchylujeme pouze v psaní slov řeckého původu [...]. Stylistické zvláštnosti autora zachováváme vždy" (10: 365) nebo: „Po stránce jazykové jsme se při přípravě textů drželi v podstatě současné normy se zřetelem k autorovým jazykovým zvláštnostem" (15: 1). Opakovaně je zmiňována také oprava zřejmých či tiskových chyb (srov. např. tamtéž: 2). Nejkonkrétnější je ediční poznámka v *Umění 3*: „Po stránce pravopisné byly texty upravovány podle současné normy interpunkčně, v předložkách *s* a *z* a ve způsobu psaní zkratek" ([538]; tytéž jevy uvádí 10: 92, upřesněno na „rozepisování zkratek").²⁸ Jazykové úpravy textu jsou zcela odmítnuty pouze v *Komenském III/2*²⁹ a rezignuje na ně *Platón*.

Specifickým problémem je jazyková úprava přepisů magnetofonových záznamů přednášek a textů německých a francouzských, pokud byly přepisovány a nebyla pořízena jejich faksimile. – Minimální jazykovou úpravu doslovných přepisů přednášek hlásí *Péče o duši 3, 4 a 6* („Stylistická úprava provedena s vědomím autora", 7: 407, 8: [300]; „Texty oddílu 3. [cyklus *Vznik a konec Evropy*] představuje přepis magnetofonového záznamu s minimálními jazykovými úpravami, které si vynucuje převedení mluveného projevu do písemné podoby" 9: 333). Kompilaci zápisů v případě Patočkových univerzitních přednášek z přelomu šedesátých a sedmdesátých let přibližuje ediční komentář samostatného tištěného vydání přednášky *Tělo, společenství, jazyk, svět* (1995/8): „Předložený text vznikl na základě kompilace (nikoli stenografických) záznamů přednášek skupiny posluchačů, kterou tvořili Jiří Polívka, Jaromír Kučera, Jiří Michálek, Ivan Chvatík, Miloslava Volková, Josef Vinař a Marika Křištofová. Sestavení výsledného, co možná doslovného textu se ujal Jiří Polívka, který jej potom nadiktoval Miroslavu Petříčkovi. V této strojopisné podobě vyšel text v r. 1983 jako 4. svazek tématického sborníku *Přirozený svět a pohyb lidské existence*" (203).³⁰ Editoři se soustředili na věcnou srozumitelnost textu (rozluštění nezřetelných míst, odstranění syntaktických vybočení apod.), úpravy považovali za nutné, ale jejich popis v komentáři byl

---

²⁸ Srovnáme-li znění *Kacířských esejí* v petličním vydání z roku 1975 a v Archivním souboru (in *Péče o duši 6*, 1988), evidujeme rozdíl v psaní cizích slov, a to jak u *s/z*, tak u kvantity (*Sokrates, filozofie* → *Sókratés, filosofie*). Také přepis alfabety se liší: v Petlici byla přepisována minuskulemi a proloženě, v Archivním souboru majuskulemi bez proložení.

²⁹ „V tomto svazku se editor přísně drží rukopisných předloh, takže nic neupravuje ani pravopisně (vzhledem k novým pravidlům českého pravopisu), ani jinak: tak ponechává v textu zkratky, nedoplňuje interpunkci, nekoriguje transkripční nedůslednosti apod.“ (26: 3). Nicméně ve *III/3* (tj. 27), vycházejícím o tři roky později, se stanovisko editora mění: „Celý text je ortograficky upraven podle dnešních pravidel. Dále je sjednocen způsob psaní názvů, zkratek apod.“ (5–6). Obsahem obou svazků jsou výhradně texty z rukopisné pozůstalosti.

³⁰ Ediční komentář tohoto samizdatového vydání uvádí: „Ve čtvrtém oddíle uvádíme neautorizovaný záznam z univerzitních přednášek, pečlivě zkomponovaný ze čtyř až šesti rukopisných záznamů posluchačů" (12: 2). Miroslav Petříček doplnil, že jazykově text upravoval, podle toho, „jak byl zvyklý“, zatímco přepisoval do stroje to, co diktoval Jiří Polívka.

více než stručný. *Jazykové úpravy* v Archivním souboru ani ve Spisech konkretizovány nejsou. Při tomto procesu totiž jako by splývalo stadium „adjustace“ znění textu a jeho redakční úprava.

Komplexnější redakce originálu byla provedena v případě cyklu „La contribution de la Bohême à l'idéal scientifique moderne“ (Příspěvek Českých zemí k ideálu moderní vědy 1989/3; text je znám jako lovaňské přednášky). Citaci celého příslušného úseku ediční poznámky uvádíme jako nejpodrobnější pasáž edičního aparátu věnovanou otázkám jazykové redakce: „Při redakci francouzského originálu nebyly v zásadě prováděny žádné závažnější jazykové úpravy. Rukopis byl pouze uveden v soulad s francouzskou pravopisnou normou (jde zejména o pravopis velkých písmen).³¹ Gramatické chyby byly opraveny pouze tam, kde šlo o zjevné opomenutí. Gramatické nesrovnalosti dotýkající se smyslu sdělení, resp. konjektury, jsou vyznačeny poznámkou pod čarou. Nefrancouzské vazby a formulace, užívání členů, slovosled apod. byly ponechány v původní podobě, pokud nevedly k významové kolizi. V takových případech je francouzský rukopis opraven a oprava vyznačena. Místa gramaticky správná s ne zcela jasným smyslem byla ponechána beze změn“ (11: 478).

O tom, jaké zásahy do jazykové stránky textu byly prováděny, se nejvíce dozvídáme z rukou psaných editorských oprav prováděných přímo do textu. Vše nasvědčuje tomu, že opis podléhal – než byl rozmnožen – jakémusi druhu kolace. Překlepy byly obvykle přeškrtnuty nebo „začerněny“ už během pořizování strojopisného opisu. Další opravy se týkají především chybějících slov nebo částí vět (a výše popsaných značek, příp. diakritiky – ve francouzštině), chyb v zalomení či odsazení. Některé dodatečné opravy u překladů vyhotovených pro vydání v Archivním souboru mění text významově, takže se zdá, že se na nich podílel přímo překladatel (srov. *Umění 2*, 1. vydání: 370–385). V některých svazcích (zvláště v *Umění 1–3*) jsou ale četné také opravy typově odpovídající jazykovým korekturám. Vzhledem k tomu, že přizpůsobují text soudobému úzu, nejde o výsledek kolace. Opravy se týkají především pravopisu slov přejatých a psaní spřežek, skloňování vlastních jmen cizího původu (jednotlivě též psaní velkých písmen či složených adjektiv); dále jde o rozepisování zkratk a rušení uvozovek u názvů textů. – Druhé vydání *Umění 1–3* nepřináší, jak bychom předpokládali, toto redigované znění. Ze srovnání mezi prvním a druhým vydáním vyplývá, že v obou případech byl patrně přepis otiskovaný v Archivním souboru opravován podle téže předlohy.

---

³¹ Srov. též: „Ve francouzských textech se řídíme francouzským územ“ (12: 2).

Věcné opravy, resp. doplnění se uvádějí v poznámkách pod čarou, které jinak přinášejí bibliografický údaj. Místy jde o celé poznámky, za nimiž je pak uvedeno (*Pozn. vyd.*), výjimečně o překlad cizojazyčného citátu.³²

V redakčních úpravách celého souboru panuje v zásadě jednotota. Patrná je snaha o zajištění spolehlivého znění textu a přehlednou grafickou úpravu, která naráží především na technické metody vzniku (velmi pečlivě je proveden soubor *Komenský I–III*, neboť předlohu zřejmě celou opsal přímo editor, srov. Chvatík 2007: 377). V otázkách jazykové redakce je Archivní soubor nakloněn jednotnému přizpůsobování soudobému úzu, jehož zásady ale uvádí výběrově (jakkoli Patočkovy práce shromážděné v jednotlivých svazcích vznikaly často ve velkém časovém rozpětí, takže lze mj. zvažovat využití rozdílů v pravopisné stránce k určení datace, srov. 26: 4). Kolísavá úroveň provedení zřejmě souvisí také s různou mírou koordinace mezi opisovačem a editory. Celkové provedení v podstatě odpovídá běžné redakční praxi a přibližuje Archivní soubor standardnímu knižnímu vydání.

Edice

Ediční aparát v Archivním souboru tvoří samostatná poznámka, zařazená na začátek nebo na konec svazku, a jednotlivé poznámky v textu. Poznámky uvádějící různočtení jsou obvykle umístěny pod čarou, příp. pod čarou za textem, výjimečně odděleně jako příloha. Rejstříky, soupisy či tabulky, biografické medailonky a jiné části doprovodného aparátu, jakož i obrazové přílohy nebo faksimile rukopisu se v samizdatovém souboru neobjevují. Nad rámec nejnútnejšího aparátu je v *Masarykovi* v několika případech doplněna bibliografie základní sekundární literatury (srov. 10: 92, 344); v *Komenském III/2* uvádí editor soupis nezveřejněných fragmentů z pozůstalosti spolu s počtem stran (26: 4–5). Jak je v samizdatové produkci běžné, nejsou jednotlivé svazky opatřeny tiráží, datace buď je, nebo není uvedena na titulním listě.

Ediční poznámka chybí v *Nejstarší řecké filosofii* (doplněné a revidované vydání přednášek ze školního roku 1945/46, srov. 1981/4), v *Úvodu do fenomenologické filosofie* a v *Základních problémech před Sokratovské filosofie* – znění těchto přednášek z let 1969–1971

---

³² V *Umění 2* (1. vydání: 212n.) je u každé z těchto rukou doplněných poznámek uvedeno ještě buď *pod čáru* nebo *zezadu*. Poznámky označené *zezadu* jsou číslovány průběžně. Jinde se objevuje rukou psané (*J. P.*). – Na několik věcných oprav ve znění textu (sjednocování zápisu titulů zahraničních časopisů apod.) upozorňuje ediční aparát v *Masarykovi* (92, 309).

bylo rekonstruováno na základě zápisů posluchačů, resp. zápisů a nahrávek. Společná poznámka pro více svazků jednoho oddílu je v *Umění 3* (pro 1.–3. svazek), v *Přirozeném světě 1* a v *Komenském III/1* (každý svazek má ještě vlastní poznámku).

Ediční poznámka se zpravidla skládá z obecné části, která představuje obsah svazku, příp. popisuje vodítka podstatná pro jeho složení a řazení textů, a z bibliografického soupisu. Vztahy mezi svazky napříč Archivním souborem jsou v úvodní části pojmenovány výjimečně: doplňkové *Umění 4* je charakterizováno vzhledem k *Umění 1–3* a *Češi* vzhledem k *Masarykovi*, *Péči o duši*, příp. *Umění*. Charakterizace celého Archivního souboru se až na výjimky neobjevuje (srov. výše cit. ed. poznámku z *Umění 3* a *4*). V některých svazcích souhrnný komentář upozorňuje na zásady redakce a na okolnosti vzniku textů, resp. na povahu pramenů. Bibliografický soupis obsahuje údaje o rukopisu, různých verzích textu a prvním otisku, příp. komentuje zvolené ediční řešení. Obsah, rozsah a provedení ediční poznámky se u jednotlivých svazků dosti liší.

Stručnou ediční poznámku (ve dvou případech umístěnou na tutéž stranu jako obsah), bez bibliografického soupisu, mají svazky *Péče o duši 2*, *Péče o duši 4*, a *Sokrates, Platón* a *Aristoteles*. Tyto tři svazky přednášek z dějin antické filosofie bibliografický soupis neobsahují, neboť vždy obsahují jediný přednáškový cyklus. Poznámka se zaměřuje na objasnění vzniku psané podoby (v *Sokratovi* je také *Úvodní slovo k 1. vydání z roku 1946* a *Poznámka vydavatele*, v níž se mj. uvádí, že autor původně plánované rozšíření přednášky už nerealizoval. Na sebe navazující svazky přednášek o Platónovi a Aristotelovi jsou opatřeny poznámkou, která vznikla podle jedné matrice.

Níže uvádíme text ediční poznámky z *Aristotela* (21: [0]), v němž je graficky znázorněno, jak se liší od poznámky v *Platónovi* (20: [425]); špičaté závorky přivrácené hroty k sobě označují vsuvku.

[datace proslovení přednášky]

~~Podkladem pro naše vydání bylo několik zachovaných exemplářů cyklostylovaného textu,~~
>Podobně jako u předcházejících přednášek [...] měli jsme i zde k dispozici pouze cyklostylovaný text<, který si podle autorovy předlohy svépomocně rozmnožili posluchači >byl jako studijní materiál rozmnožen podle autorovy rukopisné předlohy Spolkem posluchačů filosofie v Praze<.
Tiskem přednáška nevyšla.

~~Z kvality cyklostylovaného textu j >J<e zřejmé, že >text< nebyl autorem korigován, >neboť< bylo ~~nutno~~→třeba< opravit množství >věcných< písařských překlepů a omylů a rekonstruovat znění řeckých slov a citátů. Na str. 372 >108< je text porušen; >-< v předloze chybí ~~přibližně jeden~~ >patrně< řádek.~~

~~Z technických důvodů bylo nutno rezignovat na jednotné upravení textu podle dnešní jazykové normy. Rovněž se nepodařilo sjednotit transkripci řeckých slov velkými písmeny. Na všech místech, kde je slovo čárkovaně podtrženo, např. doxa, mělo by být správně použito velkých písmen, tedy DOXA.~~→ Pravopis byl v hlavních rysech upraven podle dnešní normy, řecká slova přepisujeme foneticky velkými písmeny .<

[v Platónovi následuje pasus o číslování kapitol a doplnění jejich názvů do obsahu]

Toto vydání budiž chápáno jako další příspěvek k přípravě souborného kritického vydání autorových spisů.

Ani soupis v *Péči o duši 2 a 4* neuvádí bibliografické údaje o otiscích jednotlivých textů. Druhý svazek oddílu *Péče o duši* shrnuje pod názvem *Negativní platonismus* nepublikované a převážně nedokončené texty vzniklé v padesátých a na počátku šedesátých let, jež jsou řazeny podle úvodního rozvrhu, který byl mezi těmito texty v pozůstalosti nalezen. Ediční poznámka tohoto svazku (6: 277) jmenuje *hlavní studie* a uvádí jejich stručnou tematickou charakteristiku a upozorňuje na Přílohy – záznamy soukromých přednášek z téže doby. Údaj o rukopisu a jeho edičních úpravách se v ediční poznámce *Péče o duši 2* objevuje ve dvou případech.

Čtvrtý svazek *Péče o duši, Platón a Evropa*, obsahuje „doslovný záznam přednáškového cyklu konaného v soukromí v letním a zimním semestru 1973 v Praze“ (8: [425]). Autorem názvu svazku je Petr Rezek (srov. Chvatík 2007: 371).³³ *Péče o duši 4* má ediční poznámku o rozsahu pěti vět; v druhém vydání tři věty, neboť Přílohy, a tedy i údaje o nich, byly vypuštěny.³⁴ Svazek nemá ani obsah.

Čistě bibliografický soupis obsahuje pouze *Péče o duši 1* a *Komenský I a II*, kde je bibliografie uvedena jako samostatná položka i v obsahu, neboť jde o svazky, které shromažďují pouze publikované texty existující v jediné verzi (v *Umění 3* je poznámka k dílčím

³³ K názvu „Péče o duši“ srov. dále.

³⁴ Gruntorádův soupis ani Bibliografie u tohoto svazku druhé vydání nevidují, přestože ve fondu LP druhé vydání je (akvizice patrně proběhla po roce 1992). Datace uvedená na titulním listě druhého vydání je totožná s datací předchozího vydání (1979). Podle Pavla Kouby bylo druhé vydání dvousvazkové (rozhovor s autorkou, červen 2014).

textům doplněna o další informace výběrově, u překladů z německy psaných prací). Soupis a vlastní ediční komentář úplně splývají v samostatné poznámce ke *Komenskému III/1*, Ediční a bibliografické poznámky k 1. svazku 3. dílu (25: 3–4). Vzhledem k tomu, že jde výhradně o nedatovaná komeniana z pozůstalosti, věnuje se editor především vysvětlení kompozice a souvislostem s jednotlivými čísly předchozích svazků. Obdobně postupuje i ve 2. svazku třetího dílu komenian (26: 3–5); v posledním svazku této řady je souvislý výklad o vzniku a podobě nedokončené „knihy“ *Didaktika a pansofie* (27: 4–6).

V ostatních svazcích ineditních spisů Jana Patočky jsou v soupisu u jednotlivých textů uváděny údaje o verzích, odkazuje se k variantám jejich částí a k příslušným náčrtům, k překladům či originálům, bylo-li uveřejněno obojí (srov. ed. poznámky v *Přirozeném světě 1* a *Umění 4*), zdůvodňuje se přibližná datace, příp. jsou uvedena errata. Při té příležitosti jsou zde formulovány také zásady ediční práce: editor u konkrétního případu popisuje řešení, které zvolil (jaký text určil za výchozí, jak jej upravoval, zda a jak úpravy značil), příp. v jaké podobě uvádí různocnění.³⁵ Na tematické vazby a obsahové souvislosti mezi texty komentář neupozorňuje.

Umístění různocnění odpovídá složitosti změn, resp. rozsahu. Zaznamenány jsou převážně rozdíly oproti znění v rukopise (vzhledem k publikovanému textu nebo přednesené přednášce) a mezi vícero publikovanými verzemi textu. Nejčastěji je různocnění evidováno v poznámkách pod čarou; nikdy není součástí bibliografického soupisu v ediční poznámce v závěru svazku. Jindy poznámka pod čarou pouze odkazuje k místu, kde se různocnění nachází; poznámka editora za textem upozorňuje na to, že rukopis nebyl dokončen nebo se dochoval jako neúplný. Odděleně přímo za textem je různocnění uváděno v ojedinělých případech: *Umění 4* (s. 4.8.11–4.8.20; jde o různocnění k faksimile, provedené podle zachovaných rukopisných předloh, srov. [4.30.1.]) a v *Češích* u lovaňských přednášek.³⁶

---

³⁵ Srov. např. poznámku k textu 2.5. „Europa und Nach-Europa (...)“: „Nedokončený rukopis z pozůstalosti. V první části je do rukopisu zařazen začátek hotového, ale nepublikovaného eseje, jehož název *Die nacheuropäische Epoche* [...] se shoduje s podtitulem celé eseje. Text eseje začíná v našem vydání na str. 162 a pozn. 1 na str. 171 označuje místo, kde se text hotového eseje přestává shodovat s textem přítomné studie. Zbytek původního esej uvádíme v příloze 4.5. Poznámky pod čarou označené písmeny uvádějí autorovy poznámky na okraji strojopisného textu eseje, pocházející patrně z doby, kdy byl začátek eseje zařazen do rukopisu“ (7: 406). Dále srov. mj. 11: 477. Uvedené příklady patří mezi nejsložitější.

³⁶ Srov. *Češi*: „Delší škrtnuté pasáže, které se svým obsahem částečně shodují s tím, co je řečeno v nevyřazeném textu, tj. pasáže, které autor škrtnul a přeformuloval, byly zařazeny do dodatků. Kratší škrtnuté pasáže tohoto druhu nebyly do vydání pojaty“ (478). Ediční poznámka zde klasifikuje různé typy „škrtnutí“ (úplných, při přeformulování, při krácení) a popisuje řešení jejich evidence, včetně značení škrtnutí v textu tam, kde nejsou odsunuty do poznámky nebo do dodatků. Je to zároveň jediný případ, kdy je různocnění značeno také přímo v textu.

Různočtení v *Přirozeném světě 2* (in 2. Rukopisné stati a poznámky) je uvedeno v poznámce, která je umístěna nikoli pod čárou, ale mezi dvěma horizontálními čarami přerušujícími tok textu.

Samostatně v Přílohách jsou většinou otištěny delší souvislé fragmenty, na něž se odkazuje jednorázově, první či poslední poznámkou v textu z centrální části svazku (srov. 11: 168 → 255, Příloha I, „Škrtnutá verze předmluvy“). Záměrně neúplný text vzniklý kontrastně zapsaným různočtením je v *Přirozeném světě 3*, v Příloze 2.15 („Rozvrh, příprava a koncept k doslovu k francouzskému vydání díla *Přirozený svět jako filosofický problém*“).³⁷

V *Péči o duši 6* jsou zaznamenány „odchyly od publikovaného textu“ (s. 333). Příloha 7.2 tamtéž uvádí různočtení srovnávající poslední znění eseje „Války 20. století a 20. století jako válka“ (1.6) s textem přednášky rekonstruovaným podle nahrávky (jednotlivá čísla budoucích *Kacířských esejů* Jan Patočka nejprve přednášel v kruhu svých žáků a příznivců). Protože rozdíly mezi oběma verzemi nejsou veliké, není – tak jako u ostatních přednášek/esejů – do svazku zařazen úplný přepis nahrávky. Příloha 7.2 využívá značení v textu 1.6 upozorňující na rozsah odchylek.³⁸

Na různočtení úplně rezignovaly pouze úvodní svazky Archivního souboru, *Umění 1–3*. Jakkoli některé svazky vydávané v následujících letech různočtení přinášejí, provedení kolísá a nelze hovořit o vývoji směrem k větší přehlednosti či k jednotnému provedení v rámci jednoho svazku či v celých spisech. To platí nejen pro různočtení: jeden z prvních vydaných svazků, *Masaryk* (1979), má ediční aparát, který patří mezi nejvelkoryseji pojaté. Tamní ediční komentář se snaží spolu s uspořádáním svazku a poznámkovým aparátem komplexně prezentovat vztahy mezi texty v pozůstalosti.³⁹

---

³⁷ Od s. 2.15.12 „Zlomky a koncept k doslovu. (Uvádíme pouze místa, kde se koncept liší od konečné verze. Viz pozn. 1 na str. 1.9.2.)“. K tomu srov. v bibliografickém soupisu: „Text doslovu byl na mnoha místech poškozen redakčními úpravami, které nebyly dány autorovi ke schválení. Uveřejňujeme zde proto původní text, který dal autor k dispozici. Číslice v závorkách v textu odkazují na stať 2.15, kde jsou uvedeny pasáže, které zněly v konceptu jinak, nebo byly v konečné verzi vypuštěny“ (12: 3–4).

³⁸ Srov. 9: 327: „Číslice odkazují k výše uvedenému textu. Je-li v textu pouze jedna číslice, znamená to, že to, co pod tímto číslem uvádíme zde v poznámkách [tj. s. 327–331], bylo při čtení doplněno (zde uvedeno pod znakem D). Jsou-li v textu dvě stejné číslice, znamená to, že text mezi číslicemi byl buď nahrazen tím, co pod tímto číslem uvádíme zde v poznámkách (uvedeno znakem N), nebo že text mezi číslicemi byl zcela vypuštěn (znak Ø).“ – Poslední, 76. poznámka (s. 330–331) obsahuje autorův dovětek ukončený výzvou „Otázky žádné neslyším, tak půjdeme domů.“ V Sebraných spisech srov. samostatně jako „Komentář k eseji *Války 20. století*“ (3: 372–373).

³⁹ Samotná Ediční poznámka (s. 364–365) má spíše charakter doslovu, širšího komentáře k jednotlivým částem svazku, jež uzavírá několik vět o jazykové redakci. Evidence drobných oprav je součástí vlastních poznámek k jednotlivým textům, které se prolínají s těmi fragmenty a náčrtly, jež nebyly zařazeny do části IV. Nepublikované texty společně s dalšími margináliemi (poznámky, záznam diskuse) tvoří část VI. Komentáře, varianty a poznámky. Poznámka k nejdelšímu textu souboru,

Souhrnně lze říci, že kritickému vydání odpovídá nebo se blíží ediční zpracování v těch případech, kde k tomu povaha pramenů zavdala příčinu. V ostatních svazcích je ediční aparát minimální. Na jednotné provedení napříč celým souborem editoři zpočátku ani později zjevně nepomýšleli.

Uspořádání

Textová hlediska

Jako textová hlediska chápeme ta, která jsou odvozena z bezprostředně zřejmých vlastností textu, takže je můžeme rozlišovat na rovině popisu, a ne až v návaznosti na interpretaci.

Z nich se v Archivním souboru nejvýrazněji uplatňuje hledisko tematické, a to v rozčlenění celé řady na oddíly. Členění díla do dvanácti oddílů, které odpovídají větším tematickým celkům, uvádí Gruntorádův soupis (1992); ediční aparát Archivního souboru pojem oddíl v tomto smyslu nepoužívá striktně. Některé oddíly se dále člení na svazky:

I – *Umění a filosofie* (4 svazky), II – *Péče o duši* (5), V – *Přirozený svět a pohyb lidské existence* (4), XII – *Jan Amos Komenský* (6); v ostatních případech odpovídá oddílu jediný svazek. Charakter většího celku vyčleněného na základě jednotícího rysu (zde: tématu), který je dále členěn na více různorodých částí, mají oddíl II a V. Jsou to zároveň centrální oddíly spisů, shrnující Patočkovy ve vlastním slova smyslu filosofické práce.⁴⁰ U *Péče o duši* a *Přirozeného světa* označení oddíl odpovídá tematicko-chronologické struktuře, jinde souvisí spíše s rozsahem (I a zvláště XII). Oddíly VI–XI obsahují jednotlivé cykly Patočkových univerzitních přednášek z dějin filosofie, ačkoli by se nabízelo rozdělit je na dvě skupiny – univerzitní přednášky ze čtyřicátých let: VII, IX–XI (*Nejstarší řecká filosofie, Sokrates, Platón,*

„Masaryk v boji proti antisemitismu“, je zařazena přímo za textem. Jedna z příloh (překlad německy psané pracovní verze) koresponduje pomocí čísel na okraji listu, odkazujících na shodné formulace, s konečnou verzí textu, která je otištěna v hlavní části svazku.

⁴⁰Srov. ediční poznámku úvodního svazku obou oddílů V a II: „Výběrem studií pojatých do tohoto sborníku jsme se snažili shrnout pokud možno vyčerpávajícím způsobem vše, co autor napsal k problematice přirozeného světa, lidské tělesnosti a životního pohybu naší existence. Avšak vzhledem k tomu, že jde o centrální motiv celého autorova filosofického usilování, musíme mít na paměti, že poukazy k těmto tématům najdeme ve větší či menší míře i v ostatních jeho filosofických spisech.“ (12: 1) – „Do souboru ‚Péče o duši‘ jsme se pokusili zahrnout autorovu tvorbu, která se – ať už jakýmkoli způsobem – dotýká postavení a orientace člověka ve světě: od morálních a náboženských problémů jednotlivce přes aktuality politického života až k obecným úvahám filosofie dějin. Soubor obsahuje všechny stati, které tematicky patří do takto zvoleného okruhu, pokud nebyly zařazeny do jiných, dříve vydaných tematických sborníků (Umění a filosofie, Masaryk)“ (5: 309).

Aristoteles), a z přelomu šedesátých a sedmdesátých let: VI a VIII (*Úvod do fenomenologické filosofie, Základní problémy předsokratovské filosofie*).

Na základě užších, do jisté míry vzájemně si konkurujících tematických hledisek byly vyděleny oddíl *Umění a filosofie, Masaryk a Co jsou Češi?*⁴¹ U *Umění 1–3* se tematické hledisko uplatňuje i v členění svazku (separátní názvy tyto užší tematické okruhy dostaly při samostatném vydání v edici Kvart, viz výše, v *Umění 1–3* jsou části označeny pouze čísly). Doplňkový svazek *Umění 4 (Dodatky)* členění podle tématu nepřebírá, při třídění a řazení textů zde shromážděných se uplatňuje kombinace žánrového a chronologického hlediska, což ovšem souvisí s tím, že svazek je komplementární s předchozími.⁴² V rámci svazku se tematické hledisko uplatňuje už jen u *Čechů*, kde jsou zvláště odděleny texty „k českým dějinám a jejich filosofii“ a „k dějinám filosofie“ (477). Při řazení nepublikovaných textů „přihlíží k tématu“ nebo sleduje „hledisko věcné“ také *Komenský III/1 a 2* (srov. 25: 3, 26: 4).

Na základě žánru, příp. formy či účelu (u příležitostných textů uvnitř svazku) jsou vyděleny svazky shromažďující přednášky. Přednášky představují zároveň soubor textů homogenních tematicky i dobou vzniku. Tyto aspekty zapřičiňují také oddělování přednáškových cyklů nebo cyklů seminářů tam, kde jsou součástí odlišně vymezeného svazku, což ale souvisí rovněž s okolnostmi vzniku textů (zápisů či prepisů z nahrávek), resp. s absencí autorské písemné verze či autorizace vůbec.

Podle žánrového kritéria je členěna první polovina souboru věnovaného T. G. Masarykovi: I. Větší práce, II. Studie, III. Polemiky a referáty. Samostatnou část pro drobnou publicistiku má *Umění 4 (Recenze)*, *Komenský I (Příležitostné příspěvky)* a *Komenský II (Příležitostné práce menšího rozsahu)*, drobné žánry převažují také v Přílohách k části III v *Češích* (zprávy pro tisk, slovníková hesla).

---

⁴¹ Srov. ediční poznámku v *Péče o duši 1* (1987, s. 309) a její revizi v *Péče o duši 3* (1988): „Protože se ukázalo, že z prací, které se týkají specificky české problematiky, bude vhodnější vytvořit samostatný svazek CO JSOU ČEŠI, tvořící pendant k souboru o Masarykovi [1979], dochází k určité změně v obsahu souboru PÉČE O DUŠI, jak byl oznámen v prvním svazku.“ Srov. *Češi* (1989): „Soubor textů nazvaný podle úvodní studie CO JSOU ČEŠI obsahuje všechny dostupné materiály k českým dějinám a k české filosofii z autora pera, pokud nebyly již dříve přetištěny v třísvazkovém souboru UMĚNÍ A FILOSOFIE, nebo ve svazku pojmenovaném MASARYK. Svou tematikou se volně řadí k šestisvazkovému souboru PÉČE O DUŠI“ (477). (Ediční poznámky uvádějí název *Co jsou Češi?* bez otazníku, na titulním listě svazku otazník je, tak i Gruntorád 1992 a Bibliografie 1997.)

⁴² Svazek je členěn na Stati, předmluvy a doslovy; Recenze a Rukopisné náčrty a poznámky. V první části jsou cizojazyčné originály statí přetištěných v některém z předchozích dílů *Umění a filosofie* v českém překladu (sedm statí: mj. titulní „L'art et le temps“ [1968/5] či „Der Sinn des Mythos vom Teufelspakt“ [1973/1] a „Jaroslav Durych: Gottes Regenbogen“ [1975/10]). Doplněn byl též např. autorův úvod k vlastnímu překladu Hegelovy *Estetiky* (1966/3) nebo doslov ke knize Romana Ingardena *O poznávání literárního díla* (1967/5).

Chronologické hledisko je vodítkem pro rozdělení *Komenského I a II* i pro řazení textů v jejich rámci (rok 1957 je stanoven kvůli rozsahu). Uvnitř svazků se zpravidla podle chronologie řadí texty v částech vyčleněných tematicky nebo žánrově (viz výše, dále in *Přirozený svět 1*, 1. Publikované studie; *Péče o duši 1*, *Péče o duši 3* části 1. a 2.). Texty mohou být řazeny jak podle data publikování, tak podle přibližného data vzniku, jde-li o rukopisné texty z pozůstalosti. V zásadě chronologicky je členěn oddíl *Péče o duši*; na rozhraní mezi svazky je vidět, jak je ráz díla Jana Patočky, resp. jeho pozůstalosti ovlivněn společensko-politickou situací. První díl, ohraničený rokem 1949, přináší publikované stati, druhý díl nepublikované stati z padesátých let; třetí díl, označený v podnázvu jako *Stati a náčrty z šedesátých a začátku sedmdesátých let*, obsahuje dále též záznamy soukromých seminářů.

V každé pozůstalosti existují texty, které mají z různých důvodů menší autonomii a vyžadují větší asistenci editora, jak co se týče stanovení jejich znění, tak místa ve struktuře souborné edice (souvislostí a genetických vazeb s ostatními texty). Části svazků vyhrazené těmto textům přicházejí obvykle na řadu po částech centrálních, s texty plně autonomními, roztríděnými podle tématu, žánru či datace (srov. *Masaryk*, I–III vs. IV–VI). Většinou jde o tzv. přílohy.⁴³

Při třídění textů s tímto zřetelem je klíčová skutečnost, zda text byl publikován, příp. zda jej autor publikovat zamýšlel. Nebyl-li publikován, ocitá se do jisté míry na periferii díla – ačkoli původně nejde o kritérium, podle kterého by se bez dalšího dal poměřovat „význam“ jednotlivé práce v souvislostech díla. Publikované texty jsou zpravidla úplné a dokončené, plně autorizované, formálně i obsahově jednotné; předpokládáme-li zároveň, že k publikování došlo za svobodných poměrů. Absencí těchto rysů lze vymezit fragmenty, náčrty, poznámky, přípravné textové fáze a zavržené varianty. U nich pak lze hovořit např. o různém „stupni literárního ztvárnění“ (srov. 12: 9).

---

⁴³ Obsah Příloh odpovídá nároku na úplnost, který si souborná edice klade. V edičních poznámkách bývá nicméně upozorňováno na čtenářský přínos (dále zvýraznila AP). V Archivním souboru srov.: „V oddíle PŘÍLOHY uvádíme náčrty a zlomky z pozůstalosti, které se svým obsahem vztahují ke Kacířským esejům a mohou přispět k dokreslení autorova myšlenkového obzoru a ke srozumitelnosti publikovaných textů.“ (9: 334) a „Soubor autorových rukopisných poznámek, které se vážou k tématu tohoto sborníku a umožňují čtenáři seznámit se s filosofovým pracovním stylem, s šíří a hloubkou jeho myšlenkového záběru“ (k textům 2.8.–2.22. části Rukopisné stati a poznámky, 12: 5). V Sebraných spisech srov. Předmluvu k třetímu dílu souboru *Péče o duši*: „Dále svazek obsahuje rozsáhlý soubor zredigovaných magnetofonových záznamů přednášek a diskusí, které předcházely konečnému vypracování textů pro publikaci a jsou, stejně jako náčrty, zlomky a varianty textů z pozůstalosti, důležitou pomůckou pro sledování postupu autorova myšlení“ (9).

V Archivním souboru jsou tyto texty řazeny do závěrečných partií svazku *Umění 4* (Rukopisné náčrty a poznámky; srov. též *Přirozený svět 2 a 3*); samostatné Přílohy jsou v *Umění 3*, *Péči o duši 3, 6* („Náčrty ke Kacířským esejům“) a v *Češích*. Jako neautorizované mezi ně spadají prepisy přednášek a seminářů (*Péče o duši 2*, Příloha – Zápisy ze soukromých přednášek; 3, Přílohy k části 2., oddíl 4.1. – „Čtyři semináře k problému Evropy“).⁴⁴ Vzhledem k tomu, že Archivní soubor počítá s originály textů napsaných německy či francouzsky, jsou do Příloh umístěny jejich (neautorizované) překlady (srov. část 3 v *Přirozený svět 3* a ed. pozn. v *Přirozený svět 1: 1*).

Mezi přílohami jsou otištěny také texty jiných autorů (srov. korespondenci TGM s Edmundem Husserlem, 10: 296–309; „Řeč Eugena Ionesca k zahájení Salzburského festivalu“, 8: 277–284 /1. vyd./) a errata, tj. zde texty, které nebyly jinam zařazeny omylem (srov. *Češi*, část Dodatky).

Na podobném principu je mezi svazky Archivního souboru vydělen *Přirozený svět 4* (*Záznamy z přednášek*). Čtyřdílný oddíl *Přirozený svět a pohyb lidské existence* je sice „rozdělen do čtyř oddílů a vychází z technických důvodů ve čtyřech svazcích“, s výjimkou posledního svazku se ale čtyřdílná struktura (1. Publikované studie, 2. Rukopisné stati a poznámky, 3. Překlady a 4. Záznamy z přednášek) s těmito čtyřmi svazky nepřekrývá. Pořadí jednotlivých částí *Přirozeného světa* představuje i jistou hierarchizaci různých „periferních“ oblastí – skupin textů. Jinak je strukturován závěrečný, trojdílný soubor komenian: III/1 Dokončené studie, III/2 Fragmentsy, III/3 Didaktika a pansofie. Na jednotlivé svazky je členěn právě podle vlastností vhodných pro třídění textů z pozůstalosti (rozsah a stupeň dokončenosti).⁴⁵

Kombinace různých hledisek svědčí o tendenci představit dílo Jana Patočky systematicky a logicky. Zároveň se ozřejmuje, že vnitřní struktura jednotlivých svazků klade na uspořádání další, jiné nároky, má-li zapojit texty z pozůstalosti.

---

⁴⁴ Srov. naopak zápisy přednášek integrované do struktury svazku in *Péče o duši 6*, část 3.

⁴⁵ Srov. Ediční poznámku k 3. dílu: „[...] do prvního jsou pojaty všechny ty studie, které autor vypracoval do konečné podoby kompletního rukopisu pro zveřejnění; do druhého pak všechny náčrty většího i menšího rozsahu psané namnoze pouze heslovitou či zkratkovitou formou, avšak někdy též přecházející v souvislý text [...]; třetí svazek potom tvoří kniha ‚Didaktika a filosofie‘ [sic], která se opírá o řadu autorových prací již publikovaných (a vyskytujících se tudíž v některém z prvních dvou oddílů těchto ‚opera omnia‘); je však pojata nikoli jako pouhý sborníkový soubor, nýbrž použité podklady jsou přepracovány a doplňovány vzhledem k celkovému konceptu knihy“ (Komenský III/1: 2). Další komentář srov. in III/2 (3–4) a III/3 (4–5; tamtéž důkladná argumentace pro „Didaktiku a pansofii“ jako samostatnou knihu).

Kontextová hlediska

Strukturu Archivního souboru a pořadí, v jakém jednotlivé svazky vycházely, ovlivňovaly také aspekty, které obecněji souvisejí s dobou vzniku, resp. dobou vydání dílčích úseků Patočkova díla, a s jejich recepcí a potažmo i interpretací ze strany editorů.

V souvislosti s „publikačním životem“ jednotlivých textů lze v uspořádání díla Jana Patočky v Archivním souboru hovořit o hledisku historickém. Editor má vždy na výběr, zda bude respektovat podobu (složení, uspořádání) předchozích vydání, nebo zda v opačném případě najde opodstatnění pro jiné řešení. Třetí svazek *Péče o duši* se jmenuje *O smysl dneška*, ačkoli skladbu stejnojmenné knihy, stažené z prodeje bezprostředně po vydání v roce 1969, nerespektuje, a do prvního části tohoto svazku, nazvané „O smysl dneška. Texty z let 1968–1970“, řadí jen polovinu textů z ní (srov. ed. poznámku in 7: 405). To je dáno tím, že dva texty z tohoto knižního souboru byly už v rámci Archivního souboru přetištěny v *Umění a filosofii* a v celkovém vydání se neměly duplikovat.⁴⁶ Jednotu souboru tzv. Textů k Chartě 77, jak se ustavila ve sborníku *Jan Patočka. První skica k podobizně* (1977/4), samizdatové spisy naopak zachovávají.

V roce 1968 měly, s novým názvem a přepracované, vyjít Patočkovy univerzitní přednášky *Nejstarší řecká filosofie* (1. vyd. jako *Přehledné dějiny filosofie*, 1945/1). Editoři samizdatového vydání tento soubor sice rozšířili o osmou kapitolu, která vyšla jako samostatná rozmnoženina v roce 1946 (*Praesokratovská filosofie*, 1946/1), ale k vydání v jednom svazku s přednáškami *Základní problémy předsokratovské filosofie* ze školního roku 1970/71 nepřistoupili. Ty vycházejí až jako VIII. oddíl Archivního souboru v roce 1989, kdežto *Nejstarší řecká filosofie* vychází jako VII. již v roce 1981. Editoři tedy respektují historický kontext přednesení těchto přednášek a nevytvářejí v tomto ohledu v Patočkově díle umělé, čistě tematické spoje. Svým řešením naopak signalizují pojítka mezi přednáškami ze začátku sedmdesátých let, takže lze předpokládat, že v tomto případě akcentuje Patočka u presokratiků motivy, které je spojuje s jeho tehdejší fenomenologickou filosofií.

V soukromí pořádaný přednáškový cyklus *Platón a Evropa* vychází v roce 1979, mezi prvními svazky Archivního souboru, jako čtvrtý díl *Péče o duši*. Tak včasné vydání i to, že tyto přednášky v souboru figurují jako samostatný svazek, lze přisuzovat významu *Kacířských*

---

⁴⁶ V *Umění 2* najdeme statě „Spisovatel a jeho věc“ (1969/5) a „K ‚ideji Národního divadla““ (1968/15); v *Péči o duši 3* jsou čtyři statě (1968/2, 1968/4, 1968/3–4), další pak v *Češích* (1969/1, 1969/6–7).

esejů, které dodávají na relevanci také této jejich „přípravné fázi“.⁴⁷ Samotné *Kacířské eseje* vycházejí v Archivním souboru až v roce 1988, jako šestý svazek *Péče o duši*. Součástí tohoto svazku je i přednáškový cyklus „Vznik a konec Evropy“, který se ale obsahově i textově s nimi do značné míry překrývá: „Na poslední fakultní přednášku o Platónovi v roce 1972⁴⁸ navázal tehdy cyklus soukromých přednášek „Platón a Evropa“ z roku 1973 a nedokončená studie „Europa und Nach-Europa“ (svazek 4 a svazek 5 souboru *Péče o duši*). Nejstarší esej Evropa a evropské dědictví do konce 19. století byl v roce 1973 věnován k narozeninám Boženě Komárkové. Ostatní eseje vznikly během přednáškového cyklu Vznik a konec Evropy [...] v letech 1974/75“ (9: 333).

Dobovému klimatu lze přičítat, že v Archivním souboru vycházejí v jednom svazku texty, v nichž se Jan Patočka věnuje T. G. Masarykovi, jehož odkaz v samizdatové literatuře mimořádně rezonuje.⁴⁹ Samostatné vydání určité části díla jednak posiluje její soudržnost, jednak upozorňuje na její zvláštní význam.

Na pomezí vlivu společensko-historického kontextu a jednoznačně interpretačních vodítek je zařazení Textů k Chartě do jednoho svazku s *Kacířskými esejí*. Tyto dvě skupiny textů vzájemně pojí především ohlas v samizdatovém okruhu (a přibližně stejná doba rozšíření), který zčásti vyplývá jednoduše z toho, že jde o nejmladší z Patočkových textů. Aktuálnost Textů k Chartě se stává hodnotou, protože stojí na pomezí filosofie a společensko-politické esejistiky, byly napsány takřkajíc jako odpověď na tíhu dne. Jejich recepcie tento aspekt ještě umocňuje a činí z nich jakýsi emblém Patočkova odkazu. Patří ke specifickým dobové atmosféry, že občanské postoje a filosofická stanoviska do jisté míry

---

⁴⁷ Patočka v těchto přednáškách zároveň promlouvá do kritické situace, kdy filosofické myšlení má být pomocí v nouzi: „V jeho, resp. platónské koncepci péče o duši bude totiž duše oním jsouncem, které je schopno samo sebou hýbat, přičemž tento pohyb samozřejmě není bez vlivu na okolí, poněvadž na způsobu samopohybu ‚vnitřního jednání‘ duše závisí způsob jednání člověka vůči vnějšku“ (Ritter 2009: 37). Patočka se zde navíc „snaží vykázat *fenomenologicky* doložitelnou zkušenost duše nejen jako bázi celé Platónovy filosofie, nýbrž i jako základ evropského světa“ (zdůraznila AP). Patočka tak vlastně říká, že „v dějinách Evropy byla od samého počátku klíčová fenomenologie, resp. problémy, jež je třeba uchopit právě jakožto fenomenologické“ (tamtéž).

⁴⁸ Přednáškový cyklus „Platónova péče o duši a spravedlivý stát“ byl poslední, jež Jan Patočka mohl veřejně přednést. Stalo se tak ve školním roce 1971/72. Vydání se nedočkal ani v Archivním souboru, ani v devadesátých letech, kdy vyšla tiskem většina Patočkových univerzitních přednášek. Publikován byl poprvé až v roce 2012 jako svazek 14/4 *Sebraných spisů Jana Patočky*.

⁴⁹ Z masarykovských publikací uveďme tu nejrozsáhlejší, sborník *Tomáš Garrigue Masaryk a naše současnost*, který ve třech svazcích vyšel v roce 1980 (Edice Petlice, sv. 211), tedy o rok později než *Masaryk* v Archivním souboru. Sborník sestavili Milan Machovec, Petr Pithart a Ivan Dubský. Vedle dvacítky statí různých autorů obsahuje také 150 stran dokumentů a bibliografii (Jan Patočka je zastoupen konceptem přednášky „České myšlení v meziválečném období“).

splyvají, a jako takové mají odezvu. Okolnosti Patočkovy smrti pak Textům k Chartě dodávají symbolickou hodnotu završení jeho života i díla.⁵⁰

Souvislost s interpretací textu, resp. jeho pozice v daném okruhu díla, vidíme u vyčlenění svazku *Komenský III/3*. Celý svazek, jak řečeno výše, vyplňuje v pozůstalosti nalezený, téměř dokončený rukopis „Didaktika a pansofie“, „největší Patočkovou soustavné dílo o Komenském“. Podle editora svazku je „tato poslední část Patočkových ‚Opera comeniana omnia‘ svým způsobem jejich vyvrcholením“ (27: 4, 6), proto musí být zařazena na závěr *Komenského III*, a nikoli na začátek, kam by vzhledem ke kritériím (míra dokončenosti, rozsah) určujícím pořadí textů ve *III/1* a *2* patřila.⁵¹

Interpretace, opírající se o vzhled do oboru a porozumění vnitřní logice Patočkova díla, zajisté ovlivňuje strukturu svazků, jež obsahují vlastní filosofické práce (oddíly II a V); zda adekvátně, může laik těžko posoudit. U nejrůznějších fragmentů může dojít k situaci, kdy se určení filiace textu může opírat jen o obsahovou stránku, neboť není známo nic o dataci, okolnostech vzniku apod. Mylnou interpretací textu a přílehlých pramenů z pozůstalosti byla do *Péče o duši 2* zařazena stať „Věčnost a dějinnost“, jako rozpracování sedmého bodu osnovy „Negativního platonismu“. Takto byla přetiskována rovněž v dalších vydáních prací z téhož okruhu, mj. též v *Péči o duši I* v Sebraných spisech. Dataci a genetické vazby textu uvedl na pravou míru až Filip Karfík v doslovu k prvnímu samostatnému vydání „Věčnosti a dějinnosti“ (2007/7), jež zároveň rekonstruuje úplné znění této stati (srov. Karfík 2007).

Jistý vliv kontextových hledisek na uspořádání Archivního souboru je podle nás dokladem spontánního, intuitivního pojetí celého projektu a zvláště nekoordinovaného průběhu vydávání. Vzhledem k tomu, že Archivní soubor začal vycházet bezprostředně po smrti Jana Patočky, který navíc psal a soukromě přednášel (a publikoval v samizdatu) až do

---

⁵⁰ Srov. ed. poznámku in 9: 333. Takto odůvodňuje jejich zastoupení v pomyslném patočkovském výboru Erazim Kohák: „Tím vystoupením [ve jménu Charty 77] se Patočka dostává zas o velký krok dál, za existencialistický patos ‚Válek 20. století‘. Charta, ač ji Patočka chápal jako ‚společenství otřesených‘, nebyla jen dramatickým existencialistickým gestem. Představovala občanskou iniciativu ve jménu ‚Vlády dne‘ [...]. Proto ani ve výběru filosofických prací nemohou být Kacířské eseje posledním slovem“ (Kohák 1987a: 31–32). – Texty k Chartě jsou připojeny už k norskému vydání *Kacířských esejů*, jež jsou jejich první cizojazyčnou edicí (přel. M. Blekastad, 1979/25). Blíže k okolnostem tohoto vydání srov. první svazek *Korespondence s komeniologu v Sebraných spisech JP*, zvl. Příloha V a VI.

⁵¹ Pro posílení souvislého charakteru textu editor, podle této ediční poznámky, do původního znění doplnil autorovy rukopisné vsuvky nalézající se ve strojopisné verzi, upravil pravopis textu a na jednom místě vhodně umístil do mezery v paginaci obsahem i rozsahem odpovídající studii nalezenou jinde.

posledních týdnů života, a že ho připravovala skupina jeho žáků, postupně vyrůstajících spíše v jeho kolegy, to je celkem pochopitelné. Absencí odstupů jak časového, tak osobního, příp. profesního, je tento projekt do jisté míry unikátní. Nově nabytý odstup a zkušenosti s vydáváním samizdatové edice umožní v budoucnosti týmž editorům svůj přístup reflektovat.

KAPITOLA 3

OSTATNÍ EDICE DÍLA JANA PATOČKY V LETECH 1977–1996

DÍLO JANA PATOČKY V SAMIZDATU PO ROCE 1977 MIMO ARCHIVNÍ SOUBOR

Archivní soubor byl ojedinělý projekt a vznikl jako svébytná aktivita Patočkových žáků, a především jako reakce na nutnost postarat se o autorovu pozůstalost. V první části této kapitoly budeme nicméně sledovat „publikační život“ Patočkova díla v samizdatové literatuře. Popsat tento rámeček je pro nás podstatné, chceme-li přiblížit kontext, do něhož Archivní soubor vstupoval a jež později utvářel, a stanovit spojitosti mezi samizdatovými spisy a dalšími vydáními Patočkových prací v samizdatu.

Sborníky

Případy, kdy byly celé svazky Archivního souboru převzaty samizdatovými edicemi, jsme shrnuli v předchozí kapitole. Jednalo se o edice Petlice, Kvart a Expedice. Edice Petlice převzala z Kvartu mj. tři sborníky spjaté s Patočkovou smrtí⁵² a v Petlici samé vzniklo několik dalších sborníků, do kterých byl zařazen nějaký text Jana Patočky. Výše jsme zmínili *Československý fejetón – fejtón 1976–1977* (sv. 090, 1977), kde byl otištěn text „K záležitostem Plastic People of the Universe a DG 307“, a první vydání sborníku *Pohledy 1* s „Vlastními glosami ke ‚Kacířským esejům‘“. Podobně široce jako *Pohledy 1* byl koncipován i almanach české literatury 1968–1978 *Hodina naděje*, který v roce 1978 uspořádali Jiří Gruša, Milan Uhde a Ludvík Vaculík a z díla Jana Patočky do něj vybrali jednu ze *Dvou studií o Masarykovi*, „Pokus o českou národní filosofii a jeho nezdar“. V roce 1980 přinesla Petlice sborník *Nad procesem* věnovaný Václavu Havlovi a dalším odsouzeným z října 1979. Sestavil jej Ivan Klíma a byl zde patrně poprvé uveřejněn přepis záznamu Patočkovy přednášky „Duchovní člověk a intelektuál“ z dubna 1975.⁵³

---

⁵² Editorem všech tří svazků je Jan Vladislav, vydavatel edice Kvart, proto můžeme snadno určit, kdo měl na vydání jaký podíl, resp. jaký byl směr převzetí. U ostatních titulů edice Kvart, které vyšly zároveň v Petlici, tj. byly opsány a vypraveny také jako svazky petliční a bylo jim přiděleno pořadové číslo publikace, to často určit nelze (srov. Hanáková 1997: 286, 310, která uvádí, že šlo o „spolupráci na vydání“). Platí to pro zhruba dvě třetiny produkce Kvartu, asi 60 titulů.

⁵³ Stejně jako ve sborníku *Nálezy* (edd. M. Freiová, K. Neradová, 1988). Tyto otisky Bibliografie ani ediční poznámka příslušného svazku Sebraných spisů neuvádějí.

Mnoho různě koncipovaných sborníků ale vznikalo mimo tyto a jiné velké edice. Obvykle se jednalo buď o sběr literárních, příp. výtvarných prací z určitého autorského okruhu, nebo o souhrn původních statí a dokumentů k určité tematice, společensko-politické či historické, filosofické, náboženské apod. Sborníků vymezených žánrově bylo méně (mimo výše uvedené fejetony např. jedinečný sborník pohádek *Čert má kopyto* z roku 1987, do něhož přispěly dvě desítky představitelů českého politického disentu a undergroundu). V některých případech splýval rozdíl mezi sborníkem a periodickou publikací – sborníky jako *Československý fejeton – fejtón* byly spíše ročenkou, jiné měly tak volné zadání a smíšený obsah, že šlo spíše o příležitostné tisky, věnované např. životnímu jubileu či výročí nějaké události. Jako sborník byly mnohdy označovány i výběry nebo volně koncipované soubory textů spřízněných autorů.

Texty Jana Patočky nacházíme v publikacích různého typu. Jsou mezi nimi sborníky, které reagují na aktuální politické dění a odrážejí občanské angažmá přispěvatelů a vydavatelů; tak lze chápat i ty, které byly věnovány odkazu T. G. Masaryka či diskusi o smyslu českých dějin. Vedle antologií *Dokumenty Charty 77* ze zimy 1977 a tzv. *Hnědé knihy o procesech s českým undergroundem* (1. vyd. 1976, 2. vyd., rozšířené mj. o Patočkův text k PPU, 1980) upozorníme ještě na sborník *Jan Patočka a Charta 77* sestavený „k nedožitým sedmdesátinám 1. června 1977“ Karlem Palkem, obsahově téměř totožný s *První skicou k podobizně*. V druhé polovině osmdesátých let byly vydány *Úvahy o českých dějinách. Z diskusí v letech šedesátých až osmdesátých o pojetí českých dějin* (1988), vzešlé z okruhu kolem samizdatového časopisu *Historické studie*. Sem byla zařazena Patočkova stať „Filosofie českých dějin“ (1969/11). Sborník o rok předešel IV. oddíl Archivního souboru, *Co jsou Češi?* (Tuto chronologickou korespondenci neuvádíme proto, že bychom předpokládali nějaké organizační vazby mezi oběma vydáními. Spíše to podle nás ilustruje určité dobové klima.)

Mezi počiny tohoto typu lze počítat i tři drobnější tituly složené z prací Jana Patočky a Václava Černého. O generaci mladšího Václava Černého spojuje s Patočkou mimo skutečnost, že oběma byla v totalitním Československu zapovězena akademická dráha, také blízkost disentové komunity (Černý podepsal Chartu v roce 1977 a patřil do okruhu autorů Edice Petlice). Pouze u jednoho z těchto tří sborníčků známe původce: svazek bez souborného názvu, který vydal v roce 1978 Jan Zvěřina ve své edici S.N.I. (Spolek nezávislých impresorů), obsahuje statě „Pokus o českou národní filosofii a jeho nezdar“ a „Kolem Masarykovy filosofie náboženství“ označované podle prvního vydání jako *Dvě studie*

o Masarykovi (1977/1) a tři Černého statě k témuž tématu. Z tohoto svazku byl pak ještě pořízen opis zúžený pouze na dvojici textů obou autorů k Masarykově filosofii náboženství (tyto statě Václava Černého vyšly rovněž v roce 1977 v Edici Petlice, sv. 100 a zároveň Expedice, sv. 32, jako *Dvě studie masarykovské*). Podobný záměr měl neznámý původce *Sborníku Jana Patočky a Václava Černého*, v němž je Jan Patočka zastoupen čtyřmi a Václav Černý jednou statí. Jediným volným výběrem z díla Jana Patočky, na který jsme narazili, je *Filosofický sborník* vydaný Iljou Matoušem v roce 1987. Obsahuje devět textů ze čtyřicátých až šedesátých let a stat' k PPU; pramennou edicí tedy patrně nebyl Archivní soubor, neboť se jedná o autorovy texty dostupné i v jiných vydáních.

Ineditně vycházely také sborníky filosofických prací, buď monotematické, nebo autorské, příp. příležitostné. *Filosofický sborník Polemos* z roku 1979 byl původně zamýšlen jako periodikum, vyšlo však jediné číslo. Vedle Patočkových „Vzpomínek na Husserla“ (1976/2) a záznamu jedné soukromé přednášky jsou v něm mj. obsaženy práce Patočkových posluchačů Jiřího Michálka a Petra Rezka. Pozoruhodná je antologie filosofických překladů *Mýtus – víra – bázeň. Člověk a bohové v příběhu Aischylových Danaoven*, obsahující mj. čtyři úryvky z textů Jana Patočky o různém rozsahu; poznámka za každým z nich uvádí informaci o pramenu, z níž vyplývá, že úryvky byly opsány podle vydání příslušných textů v Archivním souboru.⁵⁴ Překlad Patočkovy předmluvy k německému vydání Durychovy *Boží duhy* (1975/10) byl zařazen do sborníku k výročí Durychova úmrtí (*Jaroslav Durych 2. K 25. výročí básníkovy úmrtí 7. dubna 1962*, ed. L. Jehlička, 1987).

Do několika různých publikací byla zařazena trojice Patočkových textů vzniklých v souvislosti se slavným rozhovorem Martina Heideggera pro časopis *Der Spiegel*, resp. s jeho smrtí v roce 1976. Rozhovor, který se šířil pod názvem „Už jenom nějaký bůh nás může zachránit“, do češtiny přeložil Ivan Chvatík. V roce 1978 doprovodil jeho vydání v Edici Expedice (sv. 26) přepisem Patočkova komentáře a následné diskuse (1978/1) ze soukromého semináře, který byl k této příležitosti svolán v létě 1976, a textem „Martin Heidegger – myslitel lidskosti [...]“ (1978/2). Později byl soubor rozšířen ještě o další dva rozhovory s Heideggerem z roku 1969 a o Patočkův text „Heidegger“ z roku 1974, který Jan Patočka

---

⁵⁴ Jde o ojedinělý doklad svého druhu. Vydavatel ani sestavitel sborníku není znám. Exemplář v LP je originál strojopisu s rukou psanými opravami a průběžným stránkováním, což by nasvědčovalo spíše opisu pro soukromou potřebu. Petr Rezek na dotaz po původu sborník uvedl, že jej uspořádal Karel Kraus pro provedení kusu Otomarem Krejčou v Řecku.

napsal pro časopis Znak.⁵⁵ V tomto složení vyšly *Rozhovory s Martinem Heideggerem* (Edice Expedice, sv. 168, 1984). Vedle toho vznikalo velké množství různých emisí ústředního rozhovoru, z nichž některé obsahovaly také Patočkovy texty či výňatky z nich. Tato skupina textů tvoří také jádro *Filosofického sborníku* edice NCM (Nové cesty myšlení), jejímž vydavatelem byl Radim Palouš. Dále je v něm poprvé uveřejněn přepis Patočkovy přednášky z roku 1975 „Křesťanská víra a myšlení“ (1978/3; v *Přirozeném světě* 3 pod názvem „Křesťanství a přirozený svět“).

Samostatné tituly a další otisky. Texty do Archivního souboru nezařazené

Samostatně byly vydány dva menší soubory Patočkovy korespondence: *Čtrnáct dopisů Janu a Marii Vladislavovým* (vydal adresát mimo svou ediční řadu, srov. 1981/5) a *Dvanáct listů do Husserlova rodného města* (1978/5, sestavitel neuveden, adresátem je matematik Josef Glivický, který působil v Prostějově). Ani jeden z těchto souborů nebyl do samizdatových sebraných spisů zařazen, v jejich rozvržení se s korespondencí ani s dodatky nepočítalo.⁵⁶ Samostatně se rozšiřoval také překlad takzvané varenské přednášky, „Nebezpečí technizace ve vědě u E. Husserla a bytostné jádro techniky jako nebezpečí u M. Heideggera“, z roku 1979, zřejmě z iniciativy překladatele, Ivana Chvatíka. Originál ani překlad nebyl do Archivního souboru zařazen nejspíš nedopatřením (srov. ed. poznámku in 7: 407, která uvádí, že „úplný německý text a jeho překlad bude zařazen do souboru textů s fenomenologickou problematikou“ a komentář v Bibliografii, 1979/29. Na vydání těchto svazků ale už nedošlo).

U řady textů různého charakteru můžeme o příčinách toho, proč zůstaly stranou, jen spekulovat. Nejde přitom jen o práce okrajové, jako drobné články či příležitostné stati ze třicátých a čtyřicátých let (především recenze otiskované v časopise *Česká mysl*, nekrology a slovníková hesla). Archivní soubor je tiskne výběrově, souvisejí-li s jinými statěmi (srov. drobné texty vztahující se k E. Rádlvi – 1937/1, 1937/23 – zařazené do *Péče o duši* 1). Jedním z důvodů pro nezařazení mohla být skutečnost, že byly dostupné jinde. To by

---

⁵⁵ Tam vyšel v překladu Krzystofa Michalského; Jan Patočka jej napsal německy, podobně jako přepracování *Kacířských esejů* určené pro překlad do polštiny. Bibliografie tento text uvádí pod signaturou 1984/1 a jako autora překladu z polské předlohy do češtiny jmenuje M. Petříčka. Michalskému mylně připisuje překlad z českého rukopisu, ačkoli Patočka text napsal německy. Ediční komentář Spisů uvádí signaturu 1974/2 a jako autora původního překladu J. Němce, německý originál byl tehdy údajně nezvěstný. Český překlad později přepracoval Ivan Chvatík (srov. 7: 656–657).

⁵⁶ Další dva mimo Archivní soubor otištěné dopisy Jana Patočky srov. 1977/32 (Ludvíku Vaculíkovi) a 1980/30 (Vlastě Chramostové).

připadalo v úvahu u doslovů a předmluv k překladovým filosofickým monografiím (k Descartově *Rozpravě o metodě*, 1933/23; k Bergsonovu *Dvojímu prameni mravnosti a náboženství*, 1936/7; Kantově *Kritice praktického rozumu*, 1944/2; *Druhému pohlaví* Simone de Beauvoirové, 1966/5–6; Schelerově *Místu člověka v kosmu*, 1968/7 a *Karteziánským meditacím*, 1968/9; jiné předmluvy a doslovy jsou v *Umění 4*) a u skript. Přestože veřejně proslovené přednášky z dějin filosofie jsou obsahem šesti, resp. sedmi samostatných svazků Archivního souboru (oddíly VI–XI a 4. svazek oddílu V), zařazena do něj nebyla kniha *Aristoteles, jeho předchůdci a dědicové*, která vyšla v roce 1964 (srov. ed. komentář in 12: 2 – „pro její velký rozsah a poměrně dobrou dostupnost ji však nepřetiskujeme“; obhajobou této práce Patočka získal akademický titul doktora věd). Jednotlivé kapitoly z tohoto cyklu byly v pracovních verzích příležitostně otiskovány už v padesátých letech a dvě kapitoly najdeme v *Komenském II/1* (soupis kapitol s odkazy srov. v Bibliografii u 1964/1).⁵⁷

Stejně tak mohla být příčinou absence nedostupnost, především u cizojazyčných textů, které Jan Patočka uveřejňoval v zahraničních periodikách a sbornících. Pořadatelé Patočkova díla o nich buď nevěděli, nebo si je nemohli opatřit (srov. např. 1949/3, 1965/5, 1968/6). To je zřejmě také případ autorovy disertace „Pojem evidence a jeho význam pro noetiku“ (1931/1).

Souhrnně lze říci, že vydavatelům Archivního souboru šlo především o uspořádání a zpřístupnění filosofovy pozůstalosti, méně o úplnost, ačkoli v edičním komentáři spisů to takto formulováno není. Jedinou zmínku o tom, co nebylo do souboru zahrnuto a proč, najdeme v třetím dílu *komenian*, kde jde o třídění fragmentů z pozůstalosti (26: 4–5). Do Archivního souboru nicméně nevešly rovněž mnohé texty ze sedmdesátých let. Vedle trojice textů k Heideggerově rozhovoru jsou to také přepisy některých soukromých přednášek a diskusí k nim, přestože u jejich vzniku i šíření Patočkovi žáci, vydavatelé Archivního souboru, asistovali nebo je přímo iniciovali.

Mimo přepisů přednášek zmíněných v předchozí kapitole, které vznikly ještě za autorova života, to později byly „Fenomén, jev a originál“ (1982/2) a „Může filosofie zaniknout?“ (1987/33).⁵⁸ Do Archivního souboru nevešly např. ani Patočkovy „Vzpomínky na

---

⁵⁷ V Archivním souboru nenajdeme ani přednášku *Úvod do Husserlovy fenomenologie*, která v šedesátých letech vyšla dokonce třikrát, poprvé na pokračování ve *Filosofickém časopise* a dvakrát jako skripta (1965/6 → 9 → 1969/16), a později byla v úplnosti přeložena do francouzštiny a angličtiny. Tuto přednášku nesmíme zaměňovat s VI. oddílem Archivního souboru, *Úvodem do fenomenologické filosofie* (1989/14; srov. mj. Kohák 1996b: 175). Rozhodně nejde o opakování ani v užším slova smyslu přepracování téže přednášky (srov. 7: 640).

⁵⁸ Chvatík uvádí, že text „Může filosofie zaniknout?“ edičně upravil a předložil k autorizaci (Chvatík 2007: 370); přednáška byla přetištěna v *Proměnách* v roce 1987. „Fenomén, jev a originál“ – „Záznam

Husserla“, otištěné nejprve v roce 1976 ve sborníku *Die Welt des Menschen – Die Welt der Philosophie* a později v ineditních *Vzpomínkách a nekrolozích*. Stat' „Was ist Phänomenologie“, spolu s autorovým úvodem z pozůstalosti, Ivan Chvatík připravil v roce 1982 k vydání v zahraničním tisku (srov. 1979/27), ale do Archivního souboru nevešla.

Všechny tyto texty měly být patrně v Archivním souboru součástí svazků s fenomenologickou tematikou, o nichž se ale editoři nikde nezmiňují a ani my jsme tuto skutečnost původně nepředpokládali. Ediční komentář Archivního souboru se v tomto smyslu vyjadřuje v jediném případě (7: 407, cit. výše).⁵⁹

Aktivita některých editorů (Radim Palouš, Ivan Chvatík, Petr Rezek) se neomezovala pouze na přípravu souborného vydání. V některých případech dali editoři před zařazením do Archivního souboru přednost samostatnému šíření (rozuměj: vydání) vybraných textů. Obecně vzato bylo vždy záhodno jakýkoli text, který byl připraven k vydání, urychleně rozšířit ve více exemplářích, aby nedošlo k jeho zmaru (ztrátě, zabavení). Ivan Chvatík například uvádí, že jako novoročenku v roce 1987 vydal úplný, zredigovaný text epistolárního souboru „Co jsou Češi?“, v německém originále. V Archivním souboru vyšel ve stejnojmenném svazku o dva roky později.⁶⁰

Zároveň v těchto letech, a pravděpodobně nezávisle na Patočkových žácích, vznikala také další samizdatová vydání jeho děl. Do let 1977–1980 je datována většina sborníků, o nichž jsme hovořili výše, v těchto letech také probíhalo přejímání celých svazků z Archivního souboru nejvýznamějšími edicemi Petlice, Expedice a Kvart. Později se šíření Patočkových prací stává spíše záležitostí užší skupiny. Po roce 1980 se objevuje druhá vlna pietně pojatých sborníků: *Vzpomínky a pocty. Na paměť Jana Patočky* (ed. J. Vladislav, Kvart 1980;

2. vyd. 1982), a *In memoriam JP* (Popelnice 1985). Patočkově památce bylo věnováno také číslo časopisu PARAF (Paralelní acta filosofie 3, 1987, č. 6). Tam byl poprvé uveřejněn překlad Patočkova textu „Osnova dějin“ (srov. 1988/5) a dále řada článků zabývajících se Patočkovým dílem (zčásti šlo ovšem o přetisky z níže jmenovaných titulů). Sborník z edice

---

pracovního rozhovoru mezi J. Patočkou, J. Němcem a P. Rezkem, 25. 6. 1975“ byl podle Bibliografie uveřejněn ve strojopisném sborníku s názvem *Býk*, který sestavil a v deseti exemplářích v roce 1982 vydal Petr Rezek.

⁵⁹ Náznaem je zmínka in Chvatík–Kouba 1987a: 20. Skutečnost, že na vydání svazků s fenomenologickými pracemi v Archivním souboru nedošlo, potvrdili Ivan Chvatík s Pavlem Koubou v rozhovoru s autorkou (červen 2014).

⁶⁰ Rozhovor Ivana Chvatíka s autorkou, červen 2014. Bibliografie ani ediční komentář tištěných spisů tento separát neznají.

Popelnice, kterou řídil Jiří Gruntorád, se skládá z textu Radima Palouše „Patočkův vstup do společnosti otřesených“ a fotografií z Patočkova pohřbu, jejichž autorem je Ondřej Němec.⁶¹

Památce Jana Patočky je připsán i sborník *Hostina*, který ze soudobých prací mimo oficiální struktury stojících českých filosofů sestavil Václav Havel (Edice Expedice, sv. 209, 1985). Obsahuje texty zhruba dvaceti autorů, mimo osobnosti v této kapitole již jmenované např. V. Bělohradského, I. Dubského, T. Halíka, Z. Neubauera, I. Svitáka či M. Šimečky. Co do rozsahu je to nejobsáhlejší titul na poli recepce Patočkova díla (srov. Předmluvu, resp. Havel 1985: 9 a Žádný 1986: 52–57). Druhé vydání *Hostiny* vyšlo v Nových cestách myšlení (1986), třetí v brněnské Edici Studnice (1987) a čtvrté v exilu, v Sixty-Eight Publishers (1989). V Čechách vyšla samizdatově také Kohákova práce *Krise rozumu a přirozený svět* (Edice Expedice, sv. 217, 1987), publikovaná o rok dříve anglicky. Dílem Jana Patočky se zabývá také několik příspěvků ve sborníku *Hledání aktuálního pojetí dějin* (NCM, sv. 12, 1984).⁶²

Mezi emisemi neznámého původu lze vedle opisů *Kacířských esejů* najít také další Patočkovy texty. Jednak jsou to větší soubory opsané podle vydání v edicích Petlice, Expedice a Kvart či rozmnoženiny pořízené z exilových edic a zachovaných exemplářů tuzemských knih, jejichž náklad byl zničen (tj. takzvaný *sekundární samizdat*, srov. Glanc 2013: 185), jednak opisy jednotlivých textů. Jsou to však sporadické výskyty a nelze mezi nimi vysledovat jinou preferenci, než o jaké jsme hovořili už výše, tedy texty o TGM a o literatuře a umění,⁶³ a proto zde ani nepodáváme jejich přehled. Jakými cestami se texty Jana Patočky šířily, z čeho opisovači vycházeli a nakolik si opisy pořizovali pouze pro vlastní potřebu, nevíme. Nic však nenasvědčuje tomu, že by tyto spontánní aktivity využívaly jako pramen jednotlivé svazky Archivního souboru. Mezi těmito „divokými“ opisy je minimum textů z pozůstalosti, takže

---

⁶¹ Hanáková uvádí v záhlaví Palouše (317), Bibliografie eviduje „Patočkův vstup do společnosti otřesených“ mylně jako česky neuveřejněný rukopis (277). Okolnosti fotografování na pohřbu Jana Patočky popisuje Ondřej Němec, kterému tehdy bylo 17 let, v rozhovoru, který je součástí publikace o Edici Expedice (Romanová 2014: 135–136).

⁶² V roce 1987 byla vydána ještě zúžená varianta sborníku pod názvem *Výběr ze záznamů průběhu filosofického bytového semináře paralelní kultury v Československu* (NCM, sv. 27) a jeho reedice v exilu (Oxford, Atheneum – Purley, Rozmluvy; jako *Voegelin a Patočka. Výběr ze záznamů průběhu bytového filosofického semináře paralelní kultury v Československu*). Radim Palouš v těchto publikacích používá pseudonym T. R. Korder. Exilové vydání souvisí s iniciativou, jíž šlo o vydávání původních samizdatových prací v Británii s podporou Nadace Jana Husa, resp. o druhý a poslední uskutečněný svazek (srov. Dayová 1999: 108).

⁶³ Textem k procesu s The Plastic People vstoupil Jan Patočka mezi čtenáři samizdatové literatury takřkajíc do širšího povědomí, ale žádné jiné jeho texty už tak univerzální odezvu neměly. Překvapivě například je, že žádný Patočkův text o Ladislavu Klímovi nebyl, pokud je nám známo, nikdy připojen k opisům z Klímova díla, které bylo v samizdatu, především mezi příslušníky undergroundu, spontánně a téměř masově rozšiřováno.

předlohou pro opis mohly být například jednotlivé výtisky periodik ze šedesátých let, případně data předválečného, které byly pro „neodbornou“ veřejnost dostupnější než Archivní soubor. Ten tak nejspíš zůstal především studijním materiálem pro zainteresované odběratele a neměl na poli samizdatové literatury širší odbyt. Lze-li obecně říci, že „se samizdatové dílo zároveň podílí na vytváření komunity, konstituované v souvislosti s jeho vznikem a oběhem“ (tamtéž: 184), platí to v případě Archivního souboru i v užším slova smyslu.

Exilová periodika otiskovala po smrti Jana Patočky jeho texty jen zřídka. Nejvíce prací (9) bylo přetištěno v monotematickém čísle *Proměn* (roč. 24, 1987, č. 1), které vyšlo u příležitosti desátého výročí Patočkovy smrti a obsahuje také texty pamětníků a badatelů, působících v Československu i v exilu. Dva příspěvky ze třicátých let přinesly *Proměny* už dříve (srov. 1939/1 a 1934/4). Mimo ukázky z *Textů k Chartě* (viz dále) se v exilových periodikách objevily už jen dva ze „Čtyř seminářů k problému Evropy“ (ve *Svědectví* v roce 1980, srov. 1979/29–30) a v časopise *Studie* nejprve jeden z *Kacířských esejů* (1979, 11, č. 61) a poté „Vlastní glosy“ (1981, 13, č. 76–77). Práce „Co jsou Češi?“ byla v překladu Vladimíra Jochmanna otištěna v revui 150 000 slov (4, 1985, seš. 12).

Práce Jana Patočky najdeme rovněž ve sbornících s masarykovskou tematikou. První z nich, *Tomáš Garrigue Masaryk in Perspective*, sestavili Milíč Čapek a Karel Hrubý pro washingtonské ústředí Společnosti pro vědu a umění (1981). Druhý, s názvem *Tomáš Garrigue Masaryk and our Time* (Hannover, Československé dokumentační středisko nezávislé literatury 1986), přebírá výtahy z příspěvků obsažených v samizdatovém petličním sborníku *Tomáš Garrigue Masaryk a naše současnost. Masarykův sborník VII* (ed. M. Machovec, P. Pithart a J. Dubský [vl. jménem Miloš Pojar]) z roku 1980 a o dva další ineditní texty je rozšiřuje. Tento sborník vyšel u příležitosti konference věnované T. G. Masarykovi, kterou pořádala School of Slavonic and East European Studies na University of London. Dva Patočkovy články z *Literárních listů* (1968/4 a 1968/12) byly součástí sborníku dobových článků a dokumentů *Jaro 1968. Čítanka pro děti a mládež* (Köln, 150 000 slov – Index 1988).

Do roku 1989 vyšly v exilu z díla Jana Patočky tři samostatné publikace. V roce 1980 to byly jako vůbec první svazek mnichovského nakladatelství Arkýř *Kacířské eseje o filosofii dějin* (1980/28, vydání neobsahuje „Vlastní glosy“ a doprovází je doslov Václava Bělohradského) a v Sixty-Eight Publishers *Dvě studie o Masarykovi* (1980/29, nově s předmluvou Erazima Koháka). Nakladatelství Index (Kolín nad Rýnem) vydalo v témže roce širšímu čtenářstvu určený sborník *Osobnost a dílo* (1980/27). Ve čtyřech pododdílech přináší deset Patočkových textů, vykazujících „souvztažnost s otázkami doby“, přičemž „chybějí známější práce, které jsou připravovány jinde“ (Müller 1980: 6). V první části to jsou „Ideologie a život v ideji“, stať o fenomenologii ducha (1946/4); rozhovor z *Literárních novin* „Jací jsme a jací nejsme“ (1965/10), nepřetiskovanější stať souboru *O smysl dneška*, „Spisovatel a jeho věc“ (1969/5),

stat „Hrdinové naší doby“ (1977/5) a páté číslo z *Kacířských esejů*. Druhá část obsahuje čtyři ze sedmi Textů k Chartě, z nichž „Co můžeme očekávat od Charty 77“ bylo už přetištěno v exilových Listech (1977, 7, č. 2, s. 20–22), „K záležitostem Plastic People [...]“ – z předchozí části – ve Svědectví v roce 1978 (15, č. 57, s. 171n.)⁶⁴ a ostatní porůznu také ve dvou sbornících o Chartě, které pro totéž nakladatelství sestavil Vilém Prečan (*Knihy Charty, 1977 a Křesťané a Charta 77*, 1980). Část III přejímá vzpomínkový blok z *První skicy k podobizně* a v části IV je publikován Soupis prací Jana Patočky sestavený Milanem Walterem.⁶⁵

Posledním Patočkovým samostatně vydaným dílem v exilu je fotomechanický přetisk prvního vydání souboru *O smysl dneška*. V roce 1987 jej připravilo nakladatelství Rozmluvy (1987/34). Mnohem dříve *O smysl dneška* vyšlo v italském překladu (1970/13) a v překladu do španělštiny (neúplné, 1976/1).

Přehled textů publikovaných z díla Jana Patočky v československém exilu ukazuje, že „publikační schéma“ v podstatě odpovídá domácí situaci, přestože zde nemusela a zřejmě nebyla přímá vazba: Jan Patočka je krajanům a exulantům představován především jako aktivní účastník společensko-politického dění, odpůrce represí, jimž byli vystaveni příslušníci undergroundu, a jako mluvčí Charty 77. O jeho odkazu referují texty vzniklé bezprostředně po jeho téměř mučednické smrti. Ze starších prací mají odezvu pouze ty tradičně zařazované do publikací s masarykovskou tematikou, vedle *Kacířských esejů* se objevují ještě statě ze šedesátých let ze souboru *O smysl dneška*, vnímaného patrně jako související s duchem Pražského jara (srov. 13: 431–432, příp. Abrams 1991: 11).

Z exilového prostředí do roku 1987 nevzešla žádná mimořádná iniciativa, která by vedla buď jen k sestavení samostatného, ze samizdatové produkce nepřevzatého výboru či tematického svazku, který by šel nad rámec reprezentativní funkce. Hlasy, které se v diskusi, již se budeme zabývat vzápětí, dovolávají ohledů na exilovou čtenářskou obec a upozorňují

---

⁶⁴ Tento text byl také při různých příležitostech publikován v anglickém překladu, poprvé jako součást přílohy ke gramofonové desce Egon Bondy's Happy Hearts Club Banned vydané v Paříži v roce 1976. Stejně jako ostatní Texty k Chartě byl přeložen do několika světových jazyků. Do francouzštiny a polštiny byly z Textů k Chartě přeloženy pouze dva, jakkoli do těchto jazyků (zvláště do francouzštiny) bylo Patočkovo dílo překládáno hojně. Do těchto jazykových oblastí byl totiž Jan Patočka uveden primárně jako představitel fenomenologické filosofie. O francouzských edicích Patočkova díla viz dále.

⁶⁵ Je uveden poznámkou: „Soupis prací není pravděpodobně zcela úplný. Nepodařilo se získat všechny údaje, pokud jde o časopisecké a novinové příspěvky z Československa.“ Část 1, „Knižní publikace“, neuvádí jediný svazek Archivního souboru a z jiných samizdatových vydání pouze neúplně tituly z Petlice (134–135). Tato bibliografie se o pět let později stala součástí Walterovy disertační práce a po doplnění též přílohou druhého svazku francouzské patočkovské monografie *La Crise du sens* (1986/1).

na to, že projekt prvního souborného knižního vydání je potřeba přizpůsobit tamním poměrům, tak v zásadě nemají opodstatnění. Záměr vydat Patočkovu dílo souborně také v exilu totiž nevychází z potřeb exilové komunity, ale spíše z popudu konkrétních badatelů, resp. z postupně se rozvíjející spolupráce domácí, exilové a zahraniční badatelské obce.

Diskusi v časopise *Acta*, který vycházel v letech 1987–1989 jako čtvrtletník Čs. dokumentačního střediska nezávislé literatury v Scheinfeldu v české a anglické mutaci a redigoval ho Jan Vladislav, otevírá redakční nepodepsaný úvod „Spisy Jana Patočky. K návrhu na vydání souborného díla Jana Patočky“. Přípravu nového souborného vydání chápe vzhledem k „provizornímu“ charakteru Archivního souboru a jeho nedostupnosti jako závazek: „Je tedy [vzhledem k Patočkově významu] především v našem zájmu postarat se konečně o vydání jeho spisů, tím spíš, že na redakci jeho odkazu se už léta pracuje, řada svazků je víceméně připravena k tisku, některé jeho práce vyšly mezitím i francouzsky a v současné době se chystá několikosvazkový výbor v němčině a také anglický výbor. To všechno nás nejen vybízí, ale přímo zavazuje, abychom se vážně zabývali otázkou včasného a důstojného vydání Patočkova odkazu v češtině“ (Spisy 1987).⁶⁶

Plány na souborné vydání díla Jana Patočky bezprostředně souvisejí s ustavením archivu Jana Patočky ve Vídni v roce 1983. Ten vznikl na půdě o rok dříve založeného ústavu IWM (Institut für die Wissenschaften vom Menschen) jako výstup projektu zaměřeného na výzkum a publikaci díla Jana Patočky. V únoru 1985 zde byla mj. uspořádána konference věnovaná otázkám připravované edice vybraných spisů v německém překladu. Od počátku se v IWM angažoval Patočkův žák a jeden z iniciátorů samizdatových spisů Jiří Němec, který do rakouského exilu odešel v témže roce. Jeho prostřednictvím se do IWM také dostávaly kopie textů z pozůstalosti, které měla k dispozici redakce Archivního souboru (blíže ke spolupráci s IWM srov. Chvatík 2007: 379). První svazek *Ausgewählte Schriften*, na jehož přípravě se J. Němec podílel, vyšel v roce 1987. K vydání byl připraven už o rok dříve, zdržení padá na vrub nakladatele (srov. Němec 1987a, Nellen 1987 a Chvatík 2007: 379). V té době už byla také patrně hotová nová bibliografie Jana Patočky.⁶⁷

⁶⁶ Bibliografie autorství připisuje Janu Vladislavovi a jako spoluautory uvádí Jiřího Grušu a Viléma Prečana (Bibliografie: 299).

⁶⁷ Po bibliografii Milady Rohanové otištěné v monotematickém čísle Filosofického časopisu (1967, č. 5, s. 754–773) a v exilu vzniklé bibliografii Milana Waltera, začali novou bibliografii krátce po vzniku IWM a právě v souvislosti s přípravou německých spisů sestavovat Jiří Němec a David Souček. Tato bibliografie se stala základem pro knižní vydání (Bibliografie 1997) a bylo dohotovena s pomocí Ivana Chvatíka, Karla Novotného, Věry Soudilové-Schifferové a Ladislavy Švandové (srov. tit. list a úvod tamtéž, s. 8–9). – Pavel Kouba na přelomu šedesátých a sedmdesátých let jako student střední knihovnické školy sestavil pro vlastní potřebu bibliografii fenomenologických prací, zaměřenou na texty Jana Patočky.

Zároveň s výzvou byl v Actech č. 1/1987 předložen Němcův návrh na rozvržení sebraných spisů (Němec 1987b; dále též jako Projekt I). Dílo Jana Patočky rozděluje Jiří Němec do jedenácti svazků, přičemž obsah prvních pěti uvádí včetně vnitřního členění a soupisu textů s datacemi. K obsahům-osnovám je připojen komentář, který u každého svazku uvádí, v jakém stadiu příprav k tisku se nachází („zredigován“ / „rediguje se“ / „výběr a redakce dosud neprovedeny“ apod.),⁶⁸ rozsah a jiné poznámky k technické realizaci, obsažené též v závěrečném shrnutí („Celkové zásady vydávání spisů“). Co se týče prací, které Jan Patočka napsal v jiném jazyce než v češtině, počítá Němcův návrh se zařazením překladů namísto originálů a „oproti samizdatovému vydání nerozlišuje [ve vnitřním členění] tak striktně mezi pracemi, které vyšly nebo nevyšly tiskem“ (8–9). Ohlašuje, že na přípravě se bude podílet pražská redakce, nicméně vycházet se bude z pramenů, které jsou k dispozici ve vídeňském archivu.

Návrh Ivana Chvatíka a Pavla Kouby (dále též jako Projekt II) byl otištěn anonymně v následujícím čísle (autoři byli označeni jako „skupina spolupracovníků“; Chvatík–Kouba 1987a). Dílo Jana Patočky je zde rozvrženo do patnácti svazků, ke každému je uveden výčet jednotlivých textů číslovaných průběžně napříč celým návrhem. Z celkového počtu 400 položek jich 150 spadá do 13. svazku: *Miscellanea*, přičemž obsah posledních dvou svazků (korespondence a doplňků s bibliografií, rejstříky apod.) není upřesněn. Komentář k jednotlivým svazkům se vztahuje k obsahu a upozorňuje na rozdíly ve skladbě jednotlivých souborů oproti samizdatovým spisům. Originály cizojazyčných textů návrh považuje za nenahraditelné neautorizovanými překlady, ty by měly být součástí až doplňkového svazku.

Jiří Němec v reakci na tento návrh, která je otištěna v témže čísle, znovu pléduje pro překlady a navrhuje cizojazyčné originály tisknout ve zvláštních pododdílech na konci každého svazku, kam by byly zařazeny také fragmenty a koncepty. Upozorňuje totiž na to, že „tematicky odstíněné a přitom přísně chronologické hledisko“ (u Chvatíka a Kouby) směšuje fragmenty a koncepty s texty dokončenými. Jejich projekt se mu proto zdá „čtenářsky [...]

---

⁶⁸ V jakém smyslu se zde hovoří o textové redakci, nám není zřejmé. Může se jednat o jazykovou redakci, přípravu komentářů a aparátu, ale též o kolaci. Srov. též formulaci z úvodu konkurenčního návrhu, kde je pojem redakce použit rovněž nekonzistentně: „V Československu byly prakticky uzavřeny práce na přípravném samizdatovém vydání a případným vydavatelům Spisů bude brzy k dispozici v podstatě celý a zčásti také zpracovaný materiál. První návrh Spisů [návrh Jiřího Němce] se snažil maximálně využívat textů v existující podobě, ať už samizdatové, či dříve tiskem publikované. Takový přístup by sice ušetřil určité množství práce, avšak neumožnil by ani jednotnou textovou redakci [zvýr. AP], které je naléhavě zapotřebí, ani nově rozvržené členění, jež je stejně nezbytné, protože samizdatové vydání bylo v mnoha ohledech improvizované a řídilo se často parciálními nebo technickými hledisky“ (10).

příliš náročný, [...] vhodný spíše pro dosavadní způsob edic z Patočky praktikovaný v samizdatu. Pro vydání knižní znamená čtenářsky značnou zátěž" (21). Čtenáře, kterému by vyhovoval jeho vlastní návrh, charakterizuje spíše jako vzdělance či studenta než badatele. – Ohled na čtenáře se přitom objevuje i v návrhu pražské skupiny, v komentáři k jednotlivým svazkům; při rozhodování mezi chronologickým a tematickým hlediskem je určující „čtenářský přínos“, hodnotí se, co je „čtenářsky smysluplnější“.

V pořadí a obsahu jednotlivých svazků se samizdatového souboru více přidrží návrh Jiřího Němce. Oba návrhy beze změn přebírají strukturu svazků s komeniary, s malými změnami přednášky k antické filosofii (Němec navrhuje v jejich pořadí dodržet chronologii tématu a skupinu doplnit knihou *Aristoteles, jeho předchůdci a dědicové*, v Archivním souboru nepřetištěnou). Téměř beze změn u obou zůstává i obsah svazku k Masarykovi. Projekt II ale navrhuje sloučit jej s *Čechy* a doplnit vybranými texty z *Péče o duši 1*, takže by vznikl svazek *Masaryk, české myšlení a dějiny*. Obdobnou revizi navrhuje Němec, totiž samostatný svazek

K české existenci, podstatně rozšířený ještě o další texty z *Péče o duši*, mj. Texty k Chartě. Složení *Umění a filosofie* mění pouze Projekt II, měly by v něm zůstat jen ty Patočkovy práce, které se „zcela bezprostředně týkají umění“ (20). Ostatní je odkázáno stranou jako miscellanea. Němcův návrh samostatný svazek pro miscellanea neobsahuje, roli „sběrného“ svazku ale částečně přebírá poslední díl řady, nazvaný *K dějinám filosofie*. Svazek s totožným názvem obsahuje i konkurenční projekt, měl by zahrnout „příležitostné studie k různým tématům z dějin filosofie, které nepatří do žádného z předchozích svazků“.

Největší rozdíly mezi oběma projekty jsou v rozvržení filosofického jádra Patočkova díla, které bylo v Archivním souboru rozděleno do oddílů *Péče o duši* a *Přirozený svět a pohyb lidské existence*. U *Péče o duši* se změny v obou projektech dotýkají také skladby celého oddílu, u *Přirozeného světa* spíše jeho struktury. V případě *Přirozeného světa* proponuje Němec tři svazky. Do úvodního svazku situuje Patočkovu habilitaci, ve druhém, s titulem *Pohyb lidské existence*, třídí stejně jako Archivní soubor texty podle žánru, ale neodděluje publikované od nepublikovaných. Třetí svazek Němec pracovníčně pojmenoval *K čisté fenomenologii*. Ten by měl přinést převážně práce v Archivním souboru neobsažené, mj. překlady německy a francouzsky psaných textů ze sedmdesátých let. Pavel Kouba s Ivanem Chvatíkem místo toho navrhuje chronologicky rozvrženou *Fenomenologii I–III*, s prostředním dílem pro přednášky. Nepovažují totiž nadále „za vhodné držet se – nejednou sporného – samizdatového dělení na témata ‚přirozeného světa‘ a ‚čisté fenomenologie‘,

kteře bylo vynuceno spíše vnějšimi okolnostmi“. *Pěči o duši* zamýšlejí postavit do čela spisů, jako „těžiště Patočkova celoživotního úsilí“ (19). Po vyčlenění bohemiķ a připojení vybraných textů z *Umění a filosofie* by vznikly dva svazky (1. svazek 1929–1973, 2. svazek 1973–1977). Němec oproti tomu ponechal v úvodu celého souborného vydání *Umění a filosofii*. Svazek *K filosofii dějin* pak koncipoval podobně jako druhý díl *Pěče o duši* Chvatíkova projektu: v důsledku členění na základní a kratší studie, dodatky a přílohy, jdoucí proti chronologii, se do první půle svazku posunuly přednášky *Platón a Evropa* a *Kacířské eseje*, tedy texty z let 1973–1977.

Oba předložené návrhy představují revizi Archivního souboru, která svědčí o důkladném přehlednutí celku. Shrneme-li odlišnosti obou projektů, vidíme, že Jiří Němec volí výrazně výkladový princip, při němž se projevuje osobní stanovisko editora – podobně jako u překladatelky a editorky francouzských patočkovských edic Eriky Abrams –, zatímco Pavel Kouba a Ivan Chvatík upřednostňují chronologicko-žánrové řešení, které ponechává texty v jejich genetickém, případně tvarovém kontextu. Těchto skutečně koncepčních rozdílů se ale následná diskuse vůbec nedotkla.

Erazim Kohák zužuje svůj diskusní příspěvek na otázku čtenářské odezvy (Kohák 1987c). Připravovaná souborná edice má podle něj zpřístupnit Patočkovu dílo širší skupině čtenářů, odborníci se takřikajíc obslouží sami v obou „archivech“, pražském i vídeňském: „Dát Patočku do rukou čtenářům, to mi připadá jako přední úkol souborného vydání, a podle toho je, myslím, třeba je uspořádat.“ Upozorňuje také na praktickou stránku věci: „Vědecké edice v exilu, bez čtenářského zázemí, jsou nevyhnutelně hluboce ztrátové.“ Předpokládá, že čtenáři si budou vybírat mezi jednotlivými svazky, takže nutností je shromáždit v jednom svazku vždy nejdůležitější texty k témuž námětu. Bude třeba rozlišit i mezi texty „prvořadé důležitosti“ a „texty marginálními“, „doplňkovými“, a konečně dát stranou varianty apod. Vydání neurčují meze „výrobních možností“, ale „meze možností čtenářových“, ten by měl mít k dispozici „solidní svazky co nejdostupnější a nejaktuálnější“; texty o Masarykovi jsou například „námět aktuální pro každého, nejen pro filosofy“. Navrhuje nejprve připravit několik svazků „The Basic Patočka“, jejichž obsah dále specifikuje, a o ostatním rozhodnout později, budou-li zdroje na „vydávání svazků ‚pro úplnost‘“.

V monotematickém čísle *Proměn* z téhož roku Erazim Kohák sám navrhl obsah jednosvazkového výboru toho nejpodstatnějšího z Patočky. V článku „Jak číst Patočku?“ komentuje svůj výběr patnácti textů, jakousi pomyslnou povinnou četbu (Kohák 1987a). Na

začátku článku uvádí, že takovéto obeznámení s Patočkou je pro čtenáře nevhodnější, protože Patočka nikdy nevytvořil žádný text, který by bylo možné označit za stěžejní, žádné opravdu velké, systematické dílo.⁶⁹

Stejně stanovisko jako Kohák v Actech hájil krátký diskusní příspěvek Josefa Nováka (Novák 1987), který okolnosti vzniku textu (improvizovaný projev, přednáška vs. studie) spojoval přímo s jeho hodnotou.⁷⁰

V témže čísle je zároveň otištěn příspěvek pražské redakce (s. 26–29). Ten uvádí na pravou míru především spor, zda má přednost běžný čtenář, nebo badatel, když říká, že parametry edice by měly odpovídat spíše tomu, jaké jsou parametry pozůstalosti, resp. jak jsou editoři způsobilí ji zpracovat a v jaké formě, jakém rozsahu a jakými prostředky „převést“ do souborné edice. Hned v úvodu říkají: „Projekt vycházel ze skutečnosti, že téměř desetiletá práce na shromažďování Patočkovy filosofické pozůstalosti nebude dokončena, dokud nebude sebraný materiál skutečně uspořádán a edičně připraven. Projekt nemínil suplovat archiv, *Sebrané spisy* neznamenaají pro nás nutnost publikovat všechno, co kdy autor napsal; pozůstalost by však měla být zpracována a koncipována jako celek, jinak nelze mluvit o tom, že je Patočkovy dílo připraveno k vydávání.“⁷¹ Dodávají, že pragmatických hledisek není potřeba se odříkat: „Právě pro budoucí aktuální výběry a popularizující výtahy je důležité, aby bylo z čeho je snadno a spolehlivě pořizovat.“ Vlastní projekt jsou ochotni s přihlédnutím k požadavkům, které zazněly v diskusi, revidovat, co se týče nakládání s překlady, margináliemi a variantami, a přiklonit se k Němcově návrhu, tj. vytvoření příloh. Naznačují ještě druhou vlnu revize, jež by vyústila, v duchu Kohákova návrhu, v umístění „systematického jádra“ Patočkovy filosofie do prvních sedmi svazků, publikovatelných v první etapě. K příspěvku je přiložena revidovaná osnova prvních dvou svazků, *Péče o duši I a II*.

---

⁶⁹ Nicméně jinde Kohák čtenáři v témže duchu doporučuje, jaké texty by měl zvolit pro vstup do díla T. G. Masaryka (srov. Kohák 1993: 27). – Srovnání s obsahem výběru z díla Jana Patočky, který Kohák připravil k vydání v roce 1989, viz 3. 4. 1. 1

⁷⁰ Na straně 24 otiskuje redakce ještě noticku značky J. D., která o diskusi referovala v exilovém měsíčníku *Národní politika*: „Jádro problému je asi v tom, že i Patočka napsal mnoho příležitostných textů [...], které už mají pouze relativní dobovou cenu. Souhlasíme, že by byl důležitější výběrový Patočka pro čtenáře než kompletní pro několik badatelů.“ Citujeme ji jako doklad toho, k jaké paušalizaci může vést přečeňování pragmatických hledisek.

⁷¹ Ještě přesněji je ve svém diskusním příspěvku Jan Vladislav. Upozorňuje na to, že je třeba „oddělit od sebe dvě věci – na jedné straně přípravu definitivního textu, na druhé straně jeho skutečné vydání“ (29). Příprava textu k vydání nezavazuje k tomu, zda a jak bude text vydán, zda dostane přednost úplnost, nebo výběr (v diskusi se opakovaně hovoří o možnosti vydat edičně velkorysejší řešení jen jako rozmnoženinu apod.). Proto Vladislav považuje ze strany zadavatele za důležité především „podpořit [...] důkladnou a důstojnou ediční přípravu“.

Diskusi uzavírá vyjádření redakce časopisu Acta. Příprava sebraných spisů proběhne ve dvou fázích: až bude k dispozici definitivní text ústředních svazků, bude rozhodnuto o formě vydání (tištěné svazky vs. fotokopie). Součástí vyjádření je i základní rozvaha o praktických stránkách (harmonogram, mecenáši, subskripce).

Máme-li se pokusit resumovat ústřední motivy celé diskuse a zdůraznit zvláště to, co v našem rozboru Archivního souboru nepřišlo ke slovu, musíme nejprve konstatovat, že v záznamu diskuse je řada nejasností. Dá se předpokládat, že skutečná debata rozdvojeného týmu editorů prvního souborného vydání probíhala interně. Průběh debaty zachycený na stránkách časopisu Acta ozřejmuje, že editoři nerozlišují mezi jednotlivými fázemi přípravy k vydání, tj. mezi vlastním edičním zpracováním a provedením redakčních úprav. Do diskuse vůbec nevstupuje téma jazykové redakce,⁷² a to zvláště u cizojazyčných textů, ani otázka složení edičního aparátu. Neobjevuje se zde otázka volby výchozího textu, u případů, kde je k dispozici více variant či pracovní verze a jiné zlomky. Předkladatelé návrhů zde vystupují především jako badatelé, znalci Patočkova díla, potažmo filosofové či pedagogové, nositelé Patočkova odkazu – kteří by rádi využili možnost zhodnotit svoje zkušenosti s ineditním vydáváním Patočkova díla; další účastníci zase spíše jako nakladatelští pracovníci apod. Proto v argumentaci předkladatelů převažují otázky interpretační, ale otázky ediční praxe zůstávají stranou.

Oba návrhy kombinují při rozvržení celku díla Jana Patočky tematická a chronologická kritéria, příp. „systematická“ či „logicko-chronologická“ (Němec 1987a: 9, 13), a liší se pouze akcenty. Na posuny ve vnímání souvislostí mezi jednotlivými částmi Patočkova díla, o kterých svědčí změny ve složení, příp. pořadí svazků v obou návrzích, ale vzájemně nereagují. Shodují se sice v základní parcelizaci celku – rozdělení na jádro, vedlejší, druhořadou linii a doplňky –, rozsah a obsah doplňkových svazků, obvykle patřící mezi nejchoulostivější, ale rovněž nekonzultují. Přestože v hodnocení Archivního souboru se v podstatě shodují, jejich požadavky na budoucí edici se různí.

V diskusi se nově objevují pragmatická hlediska, důraz na praktickou stránku věci. Tam, kde předchozí souborné vydání – v „polních“ podmínkách – reagovalo na povinnost zpracovat a zpřístupnit pozůstalost Jana Patočky, a to v textově spolehlivém znění, přehledně

---

⁷² Němcovy formulace zřejmě odkazují spíše k uspořádání či celkové přípravě textu k vydání než na textovou redakci (srov. „Zredigováno, připraveno do tisku. [...] Svazek je ještě třeba přepsat na stroji podle nových pokynů týkajících se ortografie [...]“ s. 13).

a systematicky, zaměřuje se debata příliš na osudy edice in futuro, na její čtenářskou přístupnost, prodejnost apod., což má určovat její parametry. Orientace na požadavky předpokládaného čtenáře jako by editory zavazovala v rozhodování ohledně typu edice, a nikoli naopak.

V následující části se budeme zabývat anglickými, německými a francouzskými vydáními Patočkových prací v daném období. Anglické edice filosofova díla pořizoval Erazim Kohák, který v osmdesátých letech přednášel na univerzitě v Bostonu a v letech 1982–1985 vedl tamní katedru filosofie. Do roku 1996 vyšly jeho péčí a v jeho překladech tři svazky. Nejprve v roce 1989 výbor z díla Jana Patočky, poté v roce 1995 *Kacířské eseje* a o rok později svazek přednášek k fenomenologii. Na vydávání díla Jana Patočky v německém překladu pracovala mezinárodní skupina badatelů. Před počátkem vydávání pětisvazkových vybraných spisů vyšly ještě dva svazky komenian. Nejvíce edic (13) bylo realizováno ve francouzské jazykové oblasti.⁷³ Až na jednu výjimku stála u jejich zrodu překladatelka a editorka Erika Abrams.

Řada monografií byla vydána také v jiných evropských jazycích. Tři ve španělštině (1976/1, 1988/32, 1991/6) a polštině (1987/32, 1989/17, 1991/8), dvě v italštině (1970/13, 1981/6) a po jedné v norštině (1979/25), maďarštině (1996/7), bulharštině (1994/7) a srbochorvatštině (1995/9). Skoro polovinu z nich tvoří překlad *Kacířských esejí*, v ostatních případech jde rovněž o převzetí hotového celku, ať už sestaveného autorem, či editorem, zřídka doplněného odjinud vybraným textem (srov. obsah svazku *Świat naturalny a fenomenologia*, 1987/32). Těmto zahraničním vydáním ani otiskování jednotlivých prací Jana Patočky v odborných periodikách a sbornících, které bylo hojně už za autorova života, se zde věnovat nebudeme.

Výbor z díla. Jan Patočka Erazima Koháka

Erazim Kohák se na sklonku osmdesátých let pokusil představit Patočkovu dílo reprezentativním výběrem. Kniha *Philosophy and Selected Writings* (1989/16) se skládá z Kohákovy patočkovské monografie *Filosofický životopis* (Kohák 1989b), dvanácti textů Jana Patočky a bibliografie. Vznikala ve spolupráci s IWM. Do tisku byla předána v roce 1988, signální výtisk autor prý obdržel 17. 11. 1989. Na patitulu nese věnování „To the editors of *Prager Abschrift* who must remain nameless“.

---

⁷³ Dále budeme pro jednoduchost hovořit o francouzských edicích či vydáních, přestože svazky zařazené do edice *Phaenomenologica* vyšly v Nizozemí a dvojsvazkový titul *La Crise du sens* v Belgii.

Svůj návrh na jednosvazkové „vybrané spisy“ Kohák představil v článku „Jak číst Patočku?“, který byl součástí čísla Proměn věnovaného Patočkovi; tamtéž byla také poprvé otištěna Kohákova bibliografie Patočkových prací. Na rozdíl od návrhu nejsou ve výboru vůbec obsaženy *Kacířské eseje*, ačkoli původně se počítalo s jejich úplným zněním. Kohák také upouští od předsevzetí představit Patočku tak, aby byly zastoupeny všechny oblasti díla a poměrně k tomu všechna desetiletí jeho tvorby. Takto byl například „temný text z posledních let války, *Symbol země u K. H. Máchy*“ do výboru původně zařazen pro odlišnost od „husserlovsko-masarykovského racionalistického tónu většiny jeho raných textů“ (27) a zároveň, co do „mytizujícího“ způsobu výkladu, jako obdoba prací z (temných) let sedmdesátých. Mimo vlastní horizont Patočkova díla – tj. vědomí civilizační krize a hledání přirozeného světa – rozlišoval Kohák už v prvním období tři související „náměty vzdělanosti, rozumu a dějin“ (26) a ke každému z nich vybral jeden text. Do realizovaného výboru z nich přechází pouze text k myšlence rozumu, „Dvojí rozum a příroda v německém osvícenství“, který Kohák uvádí jako korektiv či protiváhu k Patočkově kritice technického rozumu zastoupené varenskou přednáškou (1979/29), jež podle něj může „vznít jako příklon k iracionalismu“ (27). Z období mezi rokem 1945, resp. 1948 a polovinou šedesátých let nakonec opomíjí dva články rozvíjející „stěžejní námět masarykovského humanismu“, sedmou kapitolu ze skript o Aristotelovi věnovanou Baconovi a studii „O filosofii J. A. Komenského“ – texty, které „zastupovaly dvě oblasti, jimiž se Patočka tehdy zabýval, totiž dějiny vědy a myšlení J. A. Komenského“ (27–29). K masarykovské linii, do šedesátých let paralelní k „odborné filosofické práci“, původně patřila ještě jedna stať z *O smysl dneška*.⁷⁴

Jak tedy nakonec vypadá Kohákův americký výbor? Jeho páteří je pětice textů z šedesátých a sedmdesátých let, které mají představit Patočkův vlastní přínos fenomenologii, nastínit historii jeho vyrovnávání se s Husserlovým myšlením a vypracování vlastního přístupu k problematice přirozeného světa. Tuto oblast Kohák posílil zařazením dvou ukázek z přednášek *Úvod do Husserlovy fenomenologie* a *Tělo, společenství, jazyk, svět*, dále textem „Kartezianismus a filosofie“ a jedním překladem z francouzštiny. Ze starších textů tak do výboru kromě nejranějšího „Titanismu“, který reprezentuje Patočkovu „dramatické pojetí filosofie“, přechází už jen stať k základnímu námětu „Masaryk a Husserlovo pojetí duševní krize evropského lidstva“ a „Negativní platonismus“, jímž Patočka definitivně opouští

---

⁷⁴ Časové mezníky, které Kohák volí, jsou jednoznačně politicko-historického rázu, srov.: „z údobí mezi koncem války a komunistickým pučem v únoru 1948“; „Z tvorby údobí mezi Únorem 1948 a táním v polovině 60. let“ (27, 28).

„předkritický tón tradiční filosofie“. Jádro svazku rámuje výše zmíněná dvojice textů o rozumu a zakončují dva Texty k Chartě.

Kohák, jako filosof i jako překladatel, se zájmem sleduje, jak se proměňuje Patočkův „tón“ či styl, přičemž obojí do jisté míry zaměňuje (poznámky k pojmoslovným a syntaktickým problémům překladu srov. např. Kohák 1996a: 157, 1996b: 177). V článku v Proměnách tento problém komentuje zhruba takto: v polovině sedmdesátých let u Patočky podle něj dochází k jakémusi rozdvojení: hlavnímu proudu co do tématu stále odpovídá „tón světové odborné filosofie“ (často jde zároveň o texty Patočkou napsané v cizích jazycích), zatímco práce vznikající pro domácí čtenáře „svým mytizujícím stylem připomínají daleko více Nietzscheho a Heideggera než Husserla a Masaryka“ (30). Podobné stylové rozkročení ovšem Kohák popisuje jinde, ve výkladu k „Negativnímu platonismu“ – textu z padesátých let: „Otázka byla pokládána po celku, po bytí jako takovém, a to jazykem známým ze spisů Jaspersových a Heideggerových. Tón jeho spisů z dějin vědy je daleko střízlivější a spíše faktografický; jsou psané jazykem filosofie vědy a jejích dějin“ (Kohák 1993: 89).

Jakkoli je na místě chápat *Kacířské eseje* jako filosofickou reakci na tehdejší neúspěšnou situaci, v níž je odborná filosofie „hlavního proudu“ otřesena a ustupuje filosofii dramatu, může jejich styl podle Koháka vzbuzovat jisté rozpaky.⁷⁵ Kohák nicméně soudí, že *Kacířské eseje* neoddelitelně patří k celku Patočkova díla a jako takové nesmí v žádném výboru chybět, spolu s Texty k Chartě jako dovětkem. Pořadatel amerického výboru je navíc vnímá jako zástupce komplementárních přístupů, jaké nachází ve všech obdobích Patočkova díla: na jedné straně titánské, dramatické pojetí a nietzscheanské ladění, na druhé straně postavy Masaryka a Husserla, humanismus, občanská iniciativa.

Výbor upouští od ambice představit Patočkovu dílo v pluralitní struktuře titanismus vs. humanismus a humanismus vs. odborná filosofie (fenomenologie). Předkládaný výbor ji významně zjednodušuje, takže zůstává linie Heidegger vs. Husserl, vždyť „Patočkův nejbezprostřednější význam spočívá v jeho výkladu dialogu mezi Husserlem a Heideggerem“ (Kohák 1993: 15). Zdá se, že texty k problematice českých dějin, Masarykovu odkazu apod.

---

⁷⁵ Srov. též Kohák 1993: 169, kde se mluví o západních čtenářích, kterým se „text zdál jak nietzscheovský, tak heideggerovský“, přestože se od nich autor distancoval. Údajně je odrazovaly také citace z Teilharda de Chardin či z Hérakleitova výroku o válce a zdánlivě ultrapravicových nádech. Srov. též emotivní závěr doslovu k vlastnímu překladu *Kacířských esejů*: „Filosofie *Kacířských esejů* – a politikum v nich obsažené – mi jsou i nadále naprosto cizí. Mými učiteli zůstávají Husserl, Masaryk a Ricœur, mně vlastním filosofickým rámcem je Husserlův kritický rozum, ne německý romantismus. Zůstávám přesvědčen, že kategorie dobra a zla nemohou být redukovány na kategorie světského a posvátného nebo autentického a všedního“ (Kohák 1996a: 159).

nezůstávají stranou proto, že by postrádaly „nadregionální“ význam, ale aby byla posílena názornost výboru (srov. Kohák 1989: xiii). Kohák, jak uvádí v předmluvě k *Heretical Essays* (1996/4), překládal jednotlivé Patočkovy texty pro potřeby seminární práce se studenty a publikoval z nich jen část (srov. Kohák 1996a: 155–156). Překlad *Kacířských esejů* vyšel poté, co Kohák navázal spolupráci se svým kolegou Jamesem Doddem, který text zredigoval a opatřil kritickým aparátem (159).⁷⁶ Z díla Jana Patočky spolu postupně připravili ještě dva tituly: *An Introduction to Husserl's Phenomenology a Body, Comunity, Language, World* (Chicago 1998).

Tematické svazky ve srovnání s Archivním souborem

Nejužší vazbu mezi domácím ineditním a zahraničním vydáním najdeme u komeniologického díla Jana Patočky. Čtyři ze šesti svazků XII. oddílu Archivního souboru byly v letech 1981 a 1984 vydány jako reprinty (rozmnoženiny) na komeniologickém pracovišti univerzity v Bochumi. Nejprve to byly *Komenský I–II* (ed. K. Schaller, 1981/1). Tato edice Patočkových publikovaných prací o Komenském byla rozšířena o několik textů, jimž byla přidělena pořadová čísla navazující na číslování pražské edice (následující samizdatový svazek komenian, *Komenský III/1*, doplňky respektuje). Pod čísly 2.46a a 2.47 je k souboru připojen útlý konvolut Patočkovy korespondence z let 1967–1977. Tyto výňatky z dopisů Klausí Schallerovi, o generaci mladšímu kolegovi a blízkému příteli, budou později v úplnosti otištěny v *Sebraných spisech Jana Patočky*, ve svazku *Korespondence s komeniologi II*.⁷⁷ Souběžně česky a německy je tištěn pouze úvod editora, výběrově jsou přeloženy editorské poznámky převzaté z Archivního souboru, a kde byly k dispozici, jsou s ohledem na německého čtenáře připojeny též cizojazyčné varianty a resumé. Vydávání Patočkových komenian pokračovalo v Bochumi v roce 1984 prvním dílem prací z pozůstalosti (1984/2). Obsah druhého a třetího dílu je v úvodu editora pouze resumován. Německé vydání je nepřebírá vzhledem k tomu, že „u fragmentů v díle III,2 nelze zjistit, zda je Patočka skutečně chtěl publikovat, nebo jestli je chtěl nechat ležet vzhledem k nejasným věcným otázkám nebo

---

⁷⁶ Do svazku je přejata předmluva Paula Ricœura k francouzskému vydání (1. vyd. 1981/7, 2. vyd. 1988/31). Předmluvu otiskuje také španělské vydání (1988/32) a druhý svazek německých spisů (1988/28).

⁷⁷ Patočkova korespondence s Klausem Schallerem, stejně jako tamtéž přetištěné Patočkovy dopisy Dmytro Čyževskému a doprovodné texty z *Korespondence s komeniologi II* vyšly v roce 2010 rovněž v německém překladu (2010/1).

že nebyly ještě plně vyzrálé. Pod číslem 63 převezmeme pouze nejvypracovanější rukopis těchto fragmentů [...], který se týká ústředního problému komeniologického bádání“ (Schaller 1981: 12).

Přednášky z dějin filosofie stojí s výjimkou *Úvodu do Husserlovy fenomenologie* (jež ovšem není v pravém slova smyslu přednáškou z *dějin* filosofie) stranou zájmu zahraničních vydavatelů. Tato přednáška, kterou Patočka mj. držel jako hostující profesor na univerzitě v Mohuči v roce 1965, byla přeložena do francouzštiny a do angličtiny (1992/3, 1996/6). Americká edice, kterou připravil Erazim Kohák, jako vychozí text zvolila znění, v němž přednáška vycházela na pokračování ve Filosofickém časopise (1965/6), vzhledem k tomu, že text prošel autorovou důkladnou revizí ve sloupcových korekturách, jak se uvádí v doslovu překladatele (Kohák 1996b: 174). Tam jsou také objasněny rozdíly mezi dalšími vydáními a nastíněn vztah k přednášce *Úvod do fenomenologické filosofie* ze školního roku 1969/70, vydané v Archivním souboru podle poznámek posluchačů. Také francouzské vydání preferuje původní text přednášky, jakkoli přihlíží ke znění ze skript vydaných v roce 1966. Překladatelka a editorka Erika Abrams do svazku dále zařazuje překlad souboru rukopisných, německy a česky psaných poznámek z roku 1976, „La philosophie transcendente de Husserl après revision“ (1992/4).

Čtyři texty z pozůstalosti doplňují jako příloha také francouzské vydání přednášek *Platon et l'Europe* (1983/34). V příslušném svazku Archivního souboru byl otištěn jen jeden z nich. Rukopis přednášky proslovené v roce 1972 v Jednotě klasických filologů (1988/3) a německy psaný příspěvek do sborníku W. Heisenbergovi (1977/31) sice byly zařazeny do *Péče o duši 3*, ta ovšem vyšla až v roce 1988. Přepis přednášky „Může filosofie zaniknout?“ (1987/33) není v Archivním souboru otištěn vůbec. Tyto námětově spřízněné texty tedy Erika Abrams, jak předpokládáme, získala z autorovy pozůstalosti, z níž byla tou dobou již značná část v kopiích přítomna ve vídeňském IWM, kam se od roku 1983 převážela diplomatickou poštou.

Z tematických výborů byly v zahraničí nejdříve publikovány Patočkovy texty o umění. Ve francouzském překladu vyšlo v roce 1990 (1990/4–5) dvojdílné kapesní vydání, které bylo o dva roky později reeditováno (1992/11–12). První svazek, *L'Écrivain, son „objet“* (Spisovatel a jeho „věc“), obsahuje předmluvu editorky, v druhém svazku, *L'Art et le temps* (Umění a čas), je jako předmluva otištěn text Ilji Šrubaře, převzatý z obdobné německé edice, vydané o tři roky dříve. Už německojazyčná varianta byla nazvána „Umění a čas“ (*Kunst und Zeit*), podle

Patočkova stejnojmenného francouzsky psaného konferenčního příspěvku z roku 1966; čtyřdílný oddíl Archivního souboru se jmenoval *Umění a filosofie* (srov. též Abrams 1990a: 11). Pojmenování *Umění a čas* později přešlo i do názvu příslušných svazků nových, porevolučních sebraných spisů.

Příslušný oddíl Archivního souboru, z něhož editorka vycházela, byl značně zúžen: „S ohledem na soudržnost a abychom dali vyniknout skutečným obrysům této reflexe, jsme se rozhodli nejen nechat stranou texty příležitostné, [...] ale také ty, které by celek zatížily nepřipadným opakováním [...], které se příliš adresně obracejí na české publikum [...], a v nichž autor, opět s ohledem na své krajany, jen shrnuje cizí myšlenky, a ty úzce zaměřené na českou kulturu“ (9); tyto práce by navrhovala zařadit do zvláštního svazku věnovaného „české identitě“. Ve svém výboru vidí Abrams dvě ohniska: „literatura a estetika, uvažování prostoupené hlavními liniemi, které čtenář Patočky už zná – péče o duši a její drama, tragédie svobody, krize smyslu, čas jako dějiště pravdy, zároveň základ fenomenalizace světa a pohybu lidské existence v její transcendenci i v jejích dějinách“ (10).⁷⁸ Některé texty jsou zde otištěny ve zkráceném rozsahu, jsou-li „bez zajímavosti pro francouzské publikum“ (284), jinde se editorka volbou výchozího textu odklání od Archivního souboru, případně znění textu rozšiřuje o pokračování z rukopisné pozůstalosti.⁷⁹ Konkrétní údaje jsou uvedeny v bibliografických poznámkách na konci svazku, vzájemné souvislosti textů a jemnější tematické spoje komentuje předmluva. – Předmluvy Eriky Abrams a jiných autorů ve francouzských edicích odpovídají tomu, co tuzemská vydání obvykle zahrnou do obecné části ediční poznámky. Souhrnné informace o původu textů a o Archivním souboru jsou v souvislém výkladu provázány s vysvětlením interpretačních vodítek pro výběr, případně seřazení textů, a s jejich obsahovou charakteristikou.

Německý výbor *Kunst und Zeit. Kulturphilosophische Schriften* (1987/31) je co do počtu přetištěných textů asi o třetinu rozsáhlejší než francouzský výbor a nechybí v něm např. stať o filosofii Ladislava Klímy a text k procesu s PPU. Je rozdělen do tří částí: I. K roli umění ve vývoji kulturního sebeuvědomění Evropy, II. O příspěvku umění k české identitě, III. Poznámky k současníkům. S výborem Eriky Abrams se zhruba překrývá první část, připojíme-li k ní texty

⁷⁸ *La Crise du sens* (Krise smyslu) nazvala Erika Abrams svůj dvojdílný výbor z Patočkových textů k Masarykovi (1985/11, 1986/1), výbor z *Péče o duši* vydala téhož roku u jiného nakladatele pod názvem *Liberté et sacrifice* (Svoboda a oběť).

⁷⁹ U úryvků (*extraits*) z delších textů mnohdy důvod krácení neuvádí. Rozšíření se týká stati „Čas, mýtus, víra“ (1952/1, srov. 1990/5: 369). Jedinou Patočkovu francouzsky psanou stať podrobuje stylistické revizi s ohledem na odlišnosti, které vznikly, když ji Patočka překládal pro časopisecké vydání v češtině (370).

o Máchovi z části II. Svazek obsahuje souhrnnou poznámku k edici vybraných spisů Jana Patočky v německém jazyce, jejímž autorem je hlavní editor souboru Klaus Nellen, a úvodní texty Waltera Biemela a Ilji Šrubaře, který byl také jedním z překladatelů. Poznámka mj. osvětluje vztah mezi Archivním souborem, činností IWM a přítomným projektem.

O zařazení tohoto svazku do čela německého souboru se zde říká: „Předkládané články neodkazují jen k ústřední problematice Patočkova myšlení. Vyznačují rovněž silové pole, které tuto problematiku spojuje s dalšími těžišti jeho díla: s fenomenologickými a dějinněfilosofickými otázkami a zejména s Patočkovými snahami prokázat v dějinách jeho země určitý smysl, sice stále ohrožený, přesto ale autentický a platný. V té míře podává tento svazek rovněž exemplární úvod do filosofie Jana Patočky“ (Nellen 1987: 12).

Další okruhy Patočkova díla, texty k české problematice a fenomenologické práce rozdělené v samizdatových spisech na *Péči o duši* a *Přirozený svět*, jsou v německých a francouzských vydáních shromážděny v různorodých výběrech, přičemž největší shoda – a zároveň největší odlišnost vzhledem k Archivnímu souboru – je u výborů z fenomenologických textů ze šedesátých a sedmdesátých let, z nichž značná část pochází z pozůstalosti. Na jejich vydání v rámci Archivního souboru nakonec nedošlo.

Práce, v nichž se Patočka zabývá odkazem Tomáše Garrigua Masaryka, vyšly v překladu Eriky Abrams ve dvou svazcích *La Crise du sens: Tome I. Comte, Masaryk, Husserl* (1985/11), *Tome II. Masaryk et l'action* (1986/1). Výbor vychází ze samizdatového *Masaryka*, z něhož vypouští rozsáhlou práci „T. G. Masaryk v boji proti antisemitismu“, kterou Patočka napsal během svého působení v knihovně Ústavu T. G. Masaryka na začátku padesátých let, a několik recenzí a nepublikovaných textů. První svazek obsahuje pět, resp. šest základních textů, včetně Dvou studií o Masarykovi (v *Masarykovi* tvořily část II. Studie). Druhý svazek obsahuje přednášku „České myšlení v meziválečném období“ a diskusi k ní, čtyři přílohy (v *Masarykovi* VI. Komentáře, varianty a poznámky) a doplněnou a přepracovanou bibliografii M. Waltera. *La Crise du sens* doprovází více než stostránková studie Henriho Declève „Od Patočky k Masarykovi. Všestranná blízkost“. Název souboru odkazuje k Husserlově *Krizi evropských věd* i k postavě T. G. Masaryka, jak Declève vysvětluje v předmluvě: Patočka se nemohl jako filosof sokratovského ražení, pro něhož „politický život náleží [...] k projevu bytí“, v kritickém uvažování o své době obejít bez důkladné četby díla TGM. Jeho osobnost Declève přibližuje slovy, která by platila i o Patočkovi: „Masaryk je tedy zároveň mužem činu i filosofem. Analýzu situace si vynucuje jeho angažovanost, ovšem ne ze strategických

důvodů. Jeho jednání se totiž ukazuje jako niterný důsledek jeho myšlení. Smysl a ‚krize‘ se v tomto životě jeví jako nedělitelné“ (Declève 1986: 11, 13).

Doprovodné texty i složení výboru nasvědčují tomu, že hlavní iniciativa vzešla zřejmě od H. Declève, jehož záměrem bylo především představit Tomáše Garrigua Masaryka, po boku Husserla a dalších filosofů přelomu století. Erika Abrams vydává vlastní svazek k tématu česká identita o pět let později.

Výbor nazvaný *L'Idée de l'Europe en Bohême* (1991/4) doprovází doslov Zdeňka Vašíčka (Vašíček 1991) a skládá se ze čtyř čísel: textu „Co jsou Češi?“, přednášky z roku 1969 „Filosofie českých dějin“ a dvou klíčových statí o vzdělanosti ze třicátých let, zařazených editory Archivního souboru do prvního svazku *Umění a filosofie*. Kritéria tak úzkého výběru textů editorka v podstatě neuvádí. V předmluvě poukazuje na souvislosti s jinými, čtenáři již známými oblastmi Patočkova díla, vysvětluje společenskou situaci, v níž texty vznikaly apod. (Abrams 1991: 5–11). Zmiňuje se také o příslušném svazku samizdatových spisů a o obsahu třetího a čtvrtého svazku spisů připravovaných. Uvádí, kam v nich bude zařazen každý ze čtyř jí vybraných textů, což se shoduje s koncepcí pražské redakce (tam byl jako třetí proponován svazek *Masaryk, české myšlení a dějiny*). Snaží se osvětlit, jak a proč Patočka otázku češství, národní identity rozpracovával ve vztahu k ideji Evropy. Tím Abrams nabízí takové čtení, které může být aktuální pro každého Evropana – západní Evropě může podle ní Patočka připomenout závazek, jímž je příslušnost k evropskému humanismu, nebo úskalí politické koncepce, která ztotožňuje národ se státem apod. V posledních dvou odstavcích, uvedených jako „technické poznámky“, Abrams jmenuje texty, které z *Čechů* nepřevzala – „Těchto několik výpustek slouží tedy především k tomu, abychom se vyhnuli opakování. To základní, z hlediska pokusu o syntézu, kterou jsme chtěli vyjádřit titulem přiděleným celku, je řečeno“ (11).⁸⁰

V německém vydání je paralelou k těmto třem titulům pátý, závěrečný svazek spisů z IWM, *Schriften zur tschechischen Kultur und Geschichte* (1992/2). S Klausem Nellenem na jeho přípravě spolupracovali Petr Pithart a Miloš Pojar. Jejich edice naopak bere opakování v potaz: „Texty vznikaly v rozmezí téměř čtyřiceti let a naprosto rozdílně: vedle časopiseckých článků jsou tu shromážděny promluvy, univerzitní přednášky a soubor dopisů i politické projevy. Vzhledem k tomu jsou nevyhnutelné rozpory a opakování. Úvahy o českých dějinách,

---

⁸⁰ Se stejným záměrem Abrams dokonce zasahuje i do znění textu „Co jsou Češi?“. „První dvě kapitoly odpovídají definitivní redakci autora. Ve zbytku, ponechaném ve stavu dopisů, jsme provedli několik drobných škrťů, abychom odstranili opakování a osobní poznámky“ (1991/4: [204]).

kteřé Patočka během svého života vedl, dovolují jasně rozpoznat několik obecných témat, ale nespojují se v uzavřenou filosofii. Předkládaný výbor také nechce uměle vyvolávat podobný dojem: nabízí myšlení v pohybu“ (325). U textů k české otázce je výběr stejný jako u Eriky Abrams, jsou zde navíc otištěny dva texty z *O smysl dneška*, dvě statě o Palackého *Krásnovědě* a lovaňské přednášky. Soubor je rozdělen na šest částí, zmíněné texty naplňují oddíly I–IV (bez názvů), část V obsahuje pětici základních textů k TGM (čtyři z nich figurují rovněž v *La Crise du sens*) a v části VI jsou dva Texty k Chartě. Stejně jako v *L'Idée de l'Europe en Bohême* není řazení textů chronologické.

Se svazky *Péče o duši* přímo nekořesponduje žádná zahraniční edice. Francouzská ani německá vydání, na rozdíl od obou tuzemských souborných řad, toto Patočkova filosoféma nevnímají jako vhodné k tomu, aby dostatečně úzce vymezilo určitou skupinu textů. Nejde totiž o námět, ale spíše o univerzální, zastřešující pojem, jehož obsah je Patočkou jakoby ilustrován při provedení jednotlivých „motivů“. Také pojmenování *Péče o duši* pochází od editorů Archivního souboru. Je to překlad platónského termínu EPIMELEIA TÉS PSYCHÉS, který má ústřední místo v Patočkových textech k filosofii dějin (Chvatík–Kouba 1987a: 19; 1: 10); Jan Patočka sám tímto souslovím žádný ze svých textů neoznačil.

Erika Abrams svůj pomyslný výbor z *Péče o duši* pojmenovala *Liberté et sacrifice. Écrits politique* (1990/6). Předmluvu otevírá otázkou: „Spisy ‚politické‘ nebo ‚patetické‘? O humanismu, o modernitě, o konfliktu? Kdyby nešlo o název použitý v jiné souvislosti, ale nikoli bez vztahu k otázkám, položeným texty zde shromážděnými, svazek by se mohl jmenovat ‚O duchu‘. Nebo také [...] ‚Protějšek světa‘“ (Abrams 1990b: 5). Přestože vrcholná díla, *Platón a Evropa* a *Kacířské eseje* už byla francouzsky vydána, jak Abrams připomíná, přítomný svazek chce představit celý vývoj: „V nejširším slova smyslu jde stále o to, co Paul Ricœur ve své předmluvě ke *Kacířským esejům* nazval ‚společný osud trojího rozměru evropské humanity‘ – politika, filosofie a dějiny, částečná nepřítomnost třetího slouží právě tomu, aby více vynikly spojnice mezi prvními dvěma a kontinuita myšlení, které obsáhlo víc než čtyřicet let, od jaspersovských akcentů v pracích z mládí, přes soustředěnou izolaci padesátých let, až po tázající se hledání, jakým je dialog mezi Husserlem a Heideggerem, od poloviny šedesátých let neustále prohlubovaný“ (5–6). Tomu odpovídá, že výbor je vzhledem ke chronologii proporční, obsahuje „Negativní platonismus“ a varenskou přednášku doplněnou přepisy seminářů, které jí předcházely i následovaly, komentář k rozhovoru

s Heideggerem a jeden nepublikovaný rukopis ze sedmdesátých let. Osnova „Negativního platonismu“ je otištěna v bibliografických poznámkách.

Naproti tomu druhý svazek německých spisů, *Ketzerische Essays zur Philosophie der Geschichte und ergänzende Schriften*, byl sestaven jako v jistém slova smyslu komentář ke *Kacířským esejům*. Ty jsou umístěny do čela svazku, ostatní texty je doplňují: „Ústřední tezi Esejů, tedy že dějiny jsou evropské dějiny, zrozené zejména z filosofie a politiky, a že každá úvaha o Evropě a jejím poslání si musí tento ‚prazáklad‘ uvědomit (rozpomenout se na něj), doplněné texty rozmanitě naznačují, varují a prohlubují“ (1988/28: 461). Část II vyplňuje v němčině psaná stať „Evropa a doba poevropská“ vznikající zřejmě na přelomu šedesátých a sedmdesátých let a pět dalších textů k evropským dějinám z různých období. Třetí část, K diagnóze dneška, je věnován krizi metafyziky a obsahuje přednášku „Duchovní základy života v naší době“, stať „Ideologie a život v ideji“, „Negativní platonismus“ a přepis záznamu soukromé přednášky „Může filosofie zaniknout?“. S výjimkou posledního jmenovaného textu obsahuje třetí část všechny práce, které do svého výboru zařazuje také Erika Abrams.

Německé spisy pokračují svazky *Phänomenologische Schriften I.* a *II.* Patočkova habilitace *Přirozený svět jako filosofický problém* (1936/1) byla do francouzštiny přeložena ještě za autorova života. Vyšla v roce 1976 v překladu J. Daňka a H. Declèva a Patočka pro ni napsal nový doslov, stejně jako předtím pro druhé vydání v češtině (1970/10). Německý překlad spolu s oběma doslovy tvoří třetí svazek vybraných spisů Jana Patočky (1990/3). Druhý díl fenomenologických spisů a čtvrtý svazek souboru se jmenuje *Die Bewegung der menschlichen Existenz* (Pohyb lidské existence, 1991/2). Značně obsáhlý svazek je rozdělen na šest částí podle chronologie: I. Z raných prací, II. Přípravné studie k pohybu lidské existence, III. Práce k pohybu lidské existence, IV. Práce k asubjektivní fenomenologii, V. Menší studie a úvahy. Jako VI. část, Příloha, je zařazen Patočkův komentář k rozhovoru s Martinem Heideggerem. Složení druhého svazku německého souboru téměř odpovídá tomu, jak Jiří Němec (jeden z editorů *Phänomenologische Schriften*) v rámci svého diskusního návrhu koncipoval svazek IV, *K čisté fenomenologii*. Ten obsahoval dosud v Archivním souboru ani jinde nepublikované texty z pozůstalosti, z nichž významnou skupinu tvořily německy psané práce ze sedmdesátých let. Připomeňme ještě, že v Němcově projektu mu předcházela svazek *Pohyb lidské existence*, zhruba odpovídající samizdatovému *Přirozenému světu 2–4*.⁸¹ Do

---

⁸¹ Habilitace *Přirozený svět jako filosofický problém* tvořila v Němcově projektu stejnojmenný svazek II, tj. stejně jako v Archivním souboru a v německých spisech první svazek souboru textů

Phänomenologische Schriften II. bylo z tohoto „primárního“, základního souboru inkorporováno jen několik textů (tvorí zde pododdíl III, Práce k pohybu lidské existence). Nepublikované rukopisy tedy dostaly přednost před základními, „kanonickými“ pracemi staršího data.

Na menší ploše platí totéž o francouzském výboru *Qu'est-ce que la phénoménologie* (Co je fenomenologie, 1988/30). Obsahuje pouze sedm textů, pět z nich jsou týmiž texty z pozůstalosti, jež přinesl druhý svazek fenomenologických spisů německého vydání. Dále zde figuruje ještě osmá kapitola z *Úvodu do Husserlovy fenomenologie* (u Němce byla tato přednáška zastoupena ukázkou z úvodu) a doslov ke *Karteziánským meditacím* zkrácený o několik prvních stran, kde se mluví o Husserlově vztahu k T. G. Masarykovi a českému národu. O publikačním záměru hovoří úvod editora Marka Richira: „Tento svazek dnes přece nevydáváme proto, abychom Jana Patočku uctili pamětním aktem, ale abychom obohatili současnou filosofickou diskusi jeho hluboce původními myšlenkami, které otevírají nové cesty pro fenomenologii“ (Richir 1988: 8). Jan Patočka se věnoval fenomenologickému bádání celý život, a přestože za svého života publikoval v tomto oboru jedinou knihu, habilitaci, jak se říká dále, dokládá jeho „podzemní bádání“ řada studií a článků. Přítomný soubor je jedinečný tím, že ukazuje, jak svobodnou může editor mít ruku, když chce poukázat na rozmanitost a rozbíhavost Patočkovy pozůstalosti z tohoto období: „Nebudeme zde číst systematické pojednání o smyslu fenomenologie po Husserlovi a Heideggerovi ani soubor textů více či méně zasvěcených jedné věci. Ale několik fragmentů výjimečného díla, které nachází svou jednotu v explicitní či implicitní konvergenci téže inspirace, téhož ducha, kde se, za stanovisky ustrnulými v dogmatech, otevírají neprobádané cesty pro fenomenologickou praxi [...] Nejde o vědecké komentáře Husserlových a Heideggerových textů, ale o problematizující tázání a myšlení [...]“ (9). Na jiný soubor textů z téhož období, *Le monde naturel et le mouvement de l'existence* (1988/29), editor odkazuje jako na svazek „komplementární“.

Výbor *Le monde naturel et le mouvement de l'existence* (Přirozený svět a pohyb existence) vyšel jako 110. svazek klasické řady *Phaenomenologica*. Přináší reprezentativní texty z *Přirozeného světa 1–2*, přičemž k ostatním svazkům tohoto oddílu se v úvodu nepřesně říká: „Svazky III a IV pražské řady nedoplňují k problematice přirozeného světa nic zásadního. Pro popis jejich obsahu – pracovní podklady, poznámky, rozvrhy, fragmenty –

---

k fenomenologické filosofii. – Dodatek „K Heideggerovu interview ve Spiegelu“ ale u Němce měl být součástí svazku *K filosofii dějin*, z Němcova původního rozvrhu naopak byla vynechána Patočkova disertace a další čtyři texty.

srov. Bibliografii [...]“ (Declève 1988: VIII).⁸² Srovnáme-li tento francouzský výbor se čtvrtým svazkem *Ausgewählte Schriften*, je shoda na šesti z deseti textů. Sedmým v obou výběrech zastoupeným textem je doslov k českému vydání *Přirozeného světa* (1970/10), otištěný v předchozím svazku německých spisů. Francouzský výbor ovšem není uspořádán chronologicky, ale je rozdělen na dvě části, na pomyslný základ a jeho variantní rozpracování, neboť „práce tohoto svazku uskutečňují rozmanitými způsoby zopakování, *Wiederholung*, filosofického problému označeného titulem“ (X). První část obsahuje tři texty „představující s několika variantami a z různých úhlů [...] ‚doktrínu‘ základních pohybů lidské existence“. Zbýlých sedm textů zařazených do druhé části má společně reprezentovat „vypracování fenomenologie, která odpovídá na trojí nároky analýzy současné situace myšlení“ (IX–X). Čtení textů v pořadí nabídnutém překladatelkou „nám umožňuje pochopit jednotu fenomenologického postupu, který se postupně začal ukazovat jako uvažování o dějinách a zároveň jako analýza své doby: na nich začíná být zřejmá základní spojnice vedoucí od člověka k bytí, kterou blíže ozřejmují *Kacířské eseje o filosofii dějin*“ (XI).

Úvod ke svazku je rozdělen na dvě části, nazvané „Rozvrh svazku“ a „Chronologie textů“. Výklad o chronologii podrobně popisuje postup Patočkova myšlení v těchto letech, jehož milníky mají představovat zde tištěné texty: část komentáře se např. zaměřuje na genezi nového doslovu k *Přirozenému světu*. Návrat ke třiatřicet let starému textu vyvolal posuny ve vnímání témat, kterými se Patočka aktuálně zabýval, což se stalo impulsem pro vznik „asubjektivní fenomenologie“. Zda struktura svazku skutečně vede čtenářovo porozumění v intencích tohoto výkladu, nemůžeme posoudit. Uspořádání svazku spolu s komentářem má zprostředkovat nelineární směřování Patočkova myšlení o této věci (což kvituje mj. Petr Rezek v recenzi tohoto souboru, srov. Rezek 1988a: 125).

Ediční práci s Patočkovým fenomenologickým dílem uzavírá Erika Abrams v námi sledovaném období svazkem *Papiers phénoménologiques* (1995/1). V tomto souboru čtyř desítek rukopisných textů z pozůstalosti z let 1965–1976 Abrams rozlišuje pracovní poznámky (*notes de travail*), podklady (*manuscrit de recherche*), nedokončené práce (*essai inachevé*) a zlomky (*fragments*). Menší část z nich přinesl *Přirozený svět 2 a 3*, většina nebyla do té doby publikována ani česky, ani německy. Ze čtyřiceti textů zde otištěných je zhruba třetina napsána česky, třetina německy a třetina mezi těmito jazyky přechází, několik textů je

---

⁸² Odkazuje se na bibliografii M. Waltera otištěnou francouzsky v roce 1987, srov. výše pozn. č. 65. *Přirozený svět 2 a 3* ve skutečnosti obsahuje také dva přednáškové cykly z konce šedesátých let a překlady.

francouzsky. To ovšem nemusí odpovídat proporcionálnímu zastoupení jednotlivých jazyků v pozůstalosti. Ve svazku převažují texty o rozsahu několika rukopisných stran, více než 20 stran má jen několik z nich. Právě delší, nedokončené práce či přípravné verze s autorovými opravami a jiné materiály většího rozsahu byly zařazeny už do Archivního souboru; všechny opětovně přetištěné texty jsou umístěny v první části knihy.

Papiers phénoménologiques mají navázat na dříve publikované svazky, se zřetelem k francouzskému čtenáři, „který už měl příležitost obeznámit se s tím základním z publikovaného díla, dostatečnou k tomu, aby obrátila naši pozornost k těmto pracovním rukopisům a jejich takřikajíc živému rozbíhání [*cheminements*], více okrajovému a statickému, než jak je reprezentují ‚malé (příležitostné) práce‘“ (Abrams 1995: 7) – otištěné už ve čtvrtém svazku německého souboru. Přítomný svazek by mohl „usnadnit odpověď na několik otázek, které zůstaly nerozhodnuty v publikovaných textech“ (8), posloužit k lepší orientaci a další tázání podnítit. V komentáři jsou dále jmenovány další oblasti rukopisných materiálů z Patočkovy pozůstalosti, které zůstaly stranou z důvodu rozsahu svazku; zároveň se zde s politováním konstatuje, že nové české sebrané spisy se zařazením fragmentů nepočítají.

Některé z textů otištěných v *Papiers phénoménologiques* byly už přirozeně zařazeny do Archivního souboru. Erika Abrams zde však kromě pečlivější, potřebám rukopisného materiálu přizpůsobené redakce textů provádí také zásadnější kroky v jejich edičním zpracování. V několika případech tak Abrams například přehodnotila pořadí listů, aby jasněji vyvstala souvislost obsahu. Pořadí listů původně odpovídalo paginaci provedené Patočkovými žáky při přebírání pozůstalosti. Místy Abrams mění také dataci textů. Na rozdíl od editorů samizdatových spisů nepřiděluje poprvé publikovaným textům názvy, ale uvádí je označené archivními číselně-písmennými zkratkami, které korespondují s uložením rukopisů autorovou rukou. Rukopisy byly uloženy ve skříni Patočkovy kanceláře a značení provedli jeho žáci při odvozu pozůstalosti. Soupis publikovaných textů na konci svazku (291–296) je proto proveden podle tohoto pořadí, neboť „zkratky odrážejí jednak nevyhnutelný podíl náhody [...], ale také [...] tematickou příbuznost a chronologické vztahy nesporné orientační hodnoty“ (291). V rámci svazku jsou podle tohoto značení seřazeny jednotlivé položky v závěrečných pododdílech Pracovní poznámky a Zlomky.

Bibliografické poznámky popisují fyzické vlastnosti rukopisu, vyjadřují se k pravděpodobné dataci a souvislosti s jinými, především publikovanými texty, ale též s jinými fragmenty zde nepřetištěnými, a upozorňují na zásahy editorky. Poznámkový aparát ovšem

nezachycuje emendace tiskových chyb oproti samizdatovému vydání, příp. autorových chyb z nepozornosti. Edice respektuje znění rukopisů „v nejvyšší možné míře, co do uspořádání i interpunkce“, nicméně Patočkovu francouzštinu pro toto knižní vydání drobně stylisticky upravuje. Stejně jako jinde vynechává editorka pasáže, které se obsahově shodují s jinými texty. Škrtnuté pasáže a slova v textu ponechává tam, kde jde o více než variantu nebo se zdají být nezbytné pro porozumění následujícímu textu (9), a vyznačuje je špičatými závorkami.

Německou obdobou *Papiers phémonologique* je svazek *Vom Erscheinen als solchem. Texte aus dem Nachlaß* (O jevu jako takovém. Texty z pozůstalosti, 2000/1), který vyšel v roce 2000 ve Freiburgu ve spolupráci s pražským Centrem pro teoretická studia (CTS).

Provedení a vybavení – shrnutí

Mezi překladovými edicemi díla Jana Patočky převládají tematické svazky (výbory z určitých tematických oblastí), které ve větší či menší míře korespondují s příslušnými celky Archivního souboru; další varianty rozdělení díla Jana Patočky jsme viděli u návrhů otištěných v časopisu *Acta*. Přestože u souborné řady, jakou jsou *Ausgewählte Schriften*, jsou na vybavení svazků kladeny specifické nároky, pokusíme se je paušálně porovnat s francouzskými a anglickými edicemi.

Německé spisy dbají na přehledné třídění textů v rámci svazku a kritéria přizpůsobují ad hoc povaze materiálu. Čtvrtý svazek tak sleduje chronologii Patočkových fenomenologických prací, ale naproti tomu svazky 1 (texty o umění), 2 (o filosofii dějin) a 5 (o českých dějinách) jsou uspořádány tematicky, resp. podle obsahových souvislostí. Tematické charakteristiky přitom nejsou jednotlivým textům přidělovány pro potřeby klasifikace, jak tomu zpravidla bylo v Archivním souboru, a rozdělení do tematických bloků probíhá na základě obsahových souvislostí. Hledá se myšlenkový průsečík vybrané skupiny textů, který editor formuluje v názvech jednotlivých částí svazku. Ve svazku věnovaném Čechám jsou pododdíly označeny pouze římskými číslicemi, přičemž I, II a VI se skládají ze dvou textů, III z jediného. Taková parcelace má snad naznačovat jednotlivé úhly pohledu na otázku českých dějin a identity českého národa, či různé aspekty Patočkova zájmu o tuto problematiku, vždyť poslední část (VI) je tvořena dvěma Texty k Chartě.

U francouzských edic se práce s vnitřním členěním svazku výrazněji neuplatňuje, s výjimkou dvojdílného, „kontextového“ uspořádání svazku *Le monde naturel et le mouvement de l'existence*. Čistě chronologické řazení najdeme tam, kde má výbor v průřezu představit vývoj Patočkova uvažování v rámci jedné homogenní oblasti (*La Crise du sens, Liberté et sacrifice, Qu'est-ce que la phénoménologie* vs. dva svazky o umění a *L'idée de l'Europe en Bohême*).

Vybavením svazků se francouzské a německé edice příliš neliší, totéž zároveň odráží spíše místní úzus než „potřeby“ Patočkova díla. Souhrnný komentář editora (*Avertissement, Nachwort der Herausgeber*) komentuje výběr textů, vysvětluje vztahy mezi nimi, příp. naznačuje jejich spojnice s jinými, čtenáři pravděpodobně známými autorovými texty (především *Kacířskými eseji*). Obvykle také vysvětluje název svazku, není-li odvozen od některého z otiskovaných textů, jenž se vztahuje k obsahu výboru a je zobecněním editorova pohledu (např. *L'idée de l'Europe en Bohême* – „Idea Evropy v Čechách“ – je titul svazku, který by byl z tuzemské perspektivy vnímán jako svazek o Čechách). Součástí knihy také bývá odborná stat' ve formě předmluvy či doslovu, v některých případech převzatá z jiného vydání.

Dílčí ediční poznámky (*Indications bibliographique / Nachweise, Nachweise und editorische Bemerkungen*) k jednotlivým textům jsou umístěny na konec svazku. V německých spisech jsou na konci svazku také poznámky k textu, a to jak editorovy či překladatelovy, tak autorovy. Ve francouzských je obojí pod čarou, rozlišeno buď zkratkou (*N.d.t.*) [Note de traducteur], nebo (*Note de l'Auteur*), případně též *Note des éditeurs tchèques* (kolísá napříč jednotlivými vydáními). Samostatné *Editor's notes* v americkém vydání *Kacířských esejí* mají místy charakter komentáře, takže např. upozorňují na původ filosofických pojmů, které Patočka používá.⁸³ Součástí vybavení svazku je většinou jmenný a místy také věcný rejstřík, příp. hierarchický rejstřík běžný v anglosaské odborné literatuře, který kombinuje vlastní jména a pojmy.

Míra příbuznosti s *Archivním souborem prací Jana Patočky* je u francouzských a německých edic obdobná, stejně jako suma textů, které přinášejí, jak co do rozsahu, tak co do zastoupení konkrétních příspěvků. Přesto je v uvádění Patočkova díla do těchto dvou jazykových oblastí mnoho rozdílů.

---

⁸³ Poznámky uvádějí také formulace typu „Toto je odkaz k“, srov. též v některých francouzských edicích: „*Aluze na*“, „*Přibližná citace*“. Takový způsob komentování není u edic odborných textů domácí provenience běžný.

Má to několik příčin: *Ausgewählte Schriften* (dvě reedice komenian necháváme stranou) je výsledkem práce kolektivu překladatelů a editorů a zázemí mu poskytla akademická instituce. Na vzniku německého souboru se podíleli také čeští badatelé, především Jiří Němec, a další se připojili po pádu železné opony. Kontinuita s původním samizdatovým projektem se na Němcově vkladu projevuje mj. v tom smyslu, že u něj dochází k přehodnocení stanovisek ke konkrétním edičním otázkám, např. co se týče roztrídění Patočkových fenomenologických prací. Mnoho impulsů zřejmě přinesla i odborná diskuse, která vydávání předcházela.

Francouzské edice jsou výsledkem angažmá jediné osoby, Eriky Abrams. Její spolupracovníci pravděpodobně zodpovídali pouze za odborné doprovodné texty, jakkoli komentáře editorky sledují filosofickou stránku vztahů mezi texty také. Erika Abrams nikdy nezačala připravovat vícesvazkové souborné vydání Patočkova díla, přestože s některými vydavateli spolupracovala opakovaně a tituly v nich publikované na sebe navazují. To je případ průřezových výborů *Qu'est-ce que la phénoménologie* a *Liberté et sacrifice* (J. Millon 1988 a 1990). Oba tituly mají obdobný rozsah, obsahují zhruba desítku chronologicky řazených textů, při jejichž výběru bylo vzato v úvahu zastoupení několik žánrů, námětových oblastí a období tvorby. Podobné proporce těchto dvou titulů, které mezi ostatními patočkovskými edicemi Eriky Abrams patří mezi ty tradičněji pojaté, zdá se souvisejí s nakladatelskou objednávkou.

Le monde naturel et le mouvement de l'existence vychází v edici Phaenomenologica, kde o dvanáct let dříve, ještě za autorova života, vyšla jeho habilitace *Le monde naturel comme problème philosophique*. Edice založená H. L. van Bredou jako doprovodná řada k husserlianám má představovat Husserlovy pokračovatele a zástupce dějin fenomenologie, tedy autory již v podstatě klasické. Byla do ní zařazena díla Emanuela Lévinase, Paula Ricœura či Waltera Biemela. Výbor *Le monde naturel et le mouvement de l'existence* má zprostředkovat rozmanitost Patočkových přístupů k fenomenologii v pozdějším období, k čemuž využívá nestandardní výběr i uspořádání textů v rámci svazku, důkladně vysvětlený v edičním komentáři. Takové řešení jako by reagovalo na fakt, že Patočka ani za čtyřicet let po své habilitaci nepřišel s žádnou monografickou prací reprezentující posun ve svém fenomenologickém uvažování. Shrnutí, které neprovedl autor, by v tomto případě nemohl suplovat výběr „kanonizovaných“ fenomenologických prací, a editoři se rozhodli chápat rozrůzněnost materiálu jako hodnotu a ještě ji zvýraznit.

Podíváme-li se na francouzské edice v řadě za sebou, zdá se, že vznikaly v závislosti na aktuálním zájmu a kapacitě překladatele, editora a zřejmě i nakladatele. Přestože jsou převážně dílem jediné editorky, nezdá se, že by jako celek byly nějak rozvrženy předem. Erika Abrams nicméně přeložila a připravila k vydání takovou část Patočkova díla, jež by významem i rozsahem odpovídala „francouzským vybraným spisům“.

S tím souvisí také různé zaměření edice podle typu čtenáře. Žádná adresná vyjádření k této věci v jednotlivých svazcích nenajdeme, mnohé lze ale odvodit především z povahy doprovodných textů. Dvojsvazkový výbor z *Umění a filosofie* (tj. *L'Écrivain, son „objet“ a L'Art et le temps*) má například poněkud popularizační charakter. Může být určen kultivovanému čtenáři, který nevyhledává bohemika, ale rád se seznamujeme s původní uměnovědnou esejistikou; má základní přehled o soudobé filosofii, ale s Janem Patočkou se dosud blíže neseznámil.⁸⁴ Úvod výboru začíná představením Patočky jako překladatele Hegela, Herdera a Garaudyho či Durycha, který své překlady doprovází zajímavými doslovy a mimo to sám vstupuje na pole úvah o umění a evropské kultuře. Editorčiny poznámky pod čarou doplňují citace a uvádějí – na rozdíl od ostatních zde probíraných patočkovských edic – podrobné vysvětlivky k českým reáliím.⁸⁵ Ostatní francouzské edice jsou zaměřeny na odborné publikum, přičemž nároky, které kladou na čtenáře, byť čtenáře-fenomenologa, se stupňují s tím, jak výrazný je „zájem“ editora (např. přinášet práce z pozůstalosti). Trojice svazků sestavených z prací posledního období Patočkova fenomenologického díla tak představuje tři různé přístupy k témuž zadání.

Provedení německých spisů vyvolává dojem, že jsou určeny pro potřeby odborného, akademického publika. Svazky mají jednotné, solidní vybavení (viz dále) a jednotlivé díly, přestože svým zpracováním korespondují s povahou jednotlivých oblastí Patočkova díla, nepůsobí nesourodě. Odpovídají záměru „zprístupnit německy hovořícímu publiku nejdůležitější spisy českého filosofa ve výboru, který by představil rozmanitost jeho díla“. Přestože mezi lety 1984–1992 se zásadně proměnily poměry a spolu s tím zřejmě i personální situace v nakladatelství (co se týče účastníků z Čech), soubor dovycházel a uchoval kontinuitu mezi Archivním souborem a další činností jeho vydavatelů, neboť „od počátku trvala úzká,

⁸⁴ Srov. též text na zadní straně obálky: „autor, jehož konkrétní angažmá proti totalitnímu režimu v jeho vlasti se nese ve znamení péče o člověka a jeho důstojnost“ a poznámku o autorovi tamtéž: „Jan Patočka, narozen 1907 v Turnově, zemřel 1977 v Praze, kde prožil podstatnou část svého života, po studijních pobytech v Paříži v letech 1928–1929, Berlíně a Freiburgu v letech 1932–1933.“

⁸⁵ Srov. např. biografické poznámky k českým osobnostem zde a v *Platon et l'Europe*; ve svazku *L'Idée de l'Europe en Bohême* supluje poznámky, které se editorka snažila omezit na minimum, jmenný rejstřík s výběrově uváděnými bibliografickými údaji.

třebaže okolnostmi stále ohrožovaná spolupráce se skupinou Patočkových žáků, kteří v Praze za těch nejobtížnějších podmínek shromažďovali a v samizdatu vydávali jeho pozůstalost“ (srov. 1992/2: 340–341, postskriptum Klause Nelleny).

Pro představení určitého výseku díla Jana Patočky je nevhodnější tematicky vymezený svazek („tematický sborník“). Tento typ edice dobře koresponduje s vlastnostmi filosofova díla jako celku. Proto má pořizování tematických výborů z Patočkova díla větší opodstatnění než členění s ohledem na chronologii. Má-li být na tematické svazky rozčleněna souborná řada usilující o úplnost, kladou tomu do jisté míry odpor jednak práce tematicky indiferentní a heterogenní, jednak celé oblasti díla, u nichž se nabízí variantní řešení. Platí to zvláště pro vlastní jádro Patočkova filosofického díla, práce, v nichž se vyrovnává se svými učiteli, podrobuje kritice své dřívější úsudky, hledá tvář vlastní fenomenologie. Výše jsme viděli, že v tom, jak naložit s touto částí Patočkova díla, panovala mezi předkladateli konkurenčních návrhů nejmenší shoda. Obdobné je to u zahraničních vydání. Na tomto poli vznikla ta nejzajímavější, s Archivním souborem nejvíce kontrastující ediční řešení, která překročila rámce dané tematickými a chronologickými kritérii. Rozbíhavost a nezavršenost Patočkova fenomenologického díla jako by zahraniční editoři vnímali spíše jako inspiraci než svízel.

To ovšem souvisí rovněž s tím, že před editory těchto vydání nestál úkol pořádat *soubornou* edici; z téhož důvodu nehraje v zahraničních edicích zvláštní roli třídění textů na publikované a nepublikované.

KAPITOLA 4

SEBRANÉ SPISY JANA PATOČKY

SAMOSTATNÉ TITULY DO ZAHÁJENÍ SEBRANÝCH SPISŮ

Knižní bibliografie Jana Patočky, o niž se zde opíráme, se uzavírá rokem 1996, kdy byl vydán první svazek nové řady spisů. Od roku 1990 tato bibliografie eviduje třináct samostatných, v Čechách vydaných knižních publikací z filosofova díla, několik otisků dílčích statí, jeden časopisecky publikovaný soubor korespondence (dopisy Jindřichu Chalupckému, 1995/10) a dosud nepublikované materiály z pozůstalosti, které byly součástí čísla sborníku *Studia Comeniana et historica* (1994/2) věnovaného Patočkovi.⁸⁶ Několik poprvé publikovaných rukopisů z tzv. strahovské pozůstalosti doprovází článek Filipa Karfíka „Patočkova strahovská pozůstalost a jeho odložené opus grande“ (Karfík 2000/2001). Další texty této provenience vyšly tiskem v německé publikaci *Andere Wege in die Moderne* (2006/1; srov. Chvatík 2007: 380). Z korespondence Jana Patočky byly později otištěny ještě některé další dopisy, ať už v rámci jiných knižních titulů, jako soukromý tisk nebo v různých sbornících (srov. 1998/2, 1998/4, 1998/7, 1998/9).⁸⁷

Knižně vydané tituly můžeme pracovníě rozdělit do dvou skupin. První tvoří samostatná vydání jednotlivých textů, případně souborů textů. Zpravidla jde o publikace menšího rozsahu. Taková vydání jsou na souborné řadě víceméně nezávislá a objevují se sporadicky také po roce 1996, což patrně souvisí s úmyslem umožnit širší čtenářské obci, aby měla základní nebo významné texty k dispozici také vně jednotlivých řad. Dle Bibliografie se prvním po převratu vydaným titulem z díla Jana Patočky stala v roce 1990 brožura *Náš národní program*. Ivan Chvatík a Pavel Kouba do ní vybrali čtyři Patočkovy texty k „české otázce“. Následovalo vydání *Negativního platonismu* (1990/2), doplněné o stať „Věčnost a dějinnost“, jež byla dotud mylně považována za vypracování sedmého bodu z dochovaného

---

⁸⁶ Jde o „komeniana z druhého svazku 3. části souborného Paloušova vydání [tj. AS] [...], která neuveřejnil K. Schaller [editor německého vydání z roku 1984]“, jak nepřesně uvádí Bibliografie. Citovaná formulace platí pouze pro část 1. Fragmenty (s. 66–92); část 2. Ineditní pozůstalost (s. 93–115) obsahuje čtyři texty publikované vůbec poprvé. Všechny texty jsou otištěny v důkladně zrevidované podobě a opatřeny poznámkovým aparátem. Zásady edičního zpracování, zvláště jazykové redakce, podrobně popisuje doprovodný text editorky (Soudilová 1994).

⁸⁷ Přehled samostatných publikací vydaných do roku 1993 uvádí a komentuje v článku „Vydávání Patočkových spisů: bilance a vyhlídky“ pod zkratkou -fkn- Filip Karfík s Karlem Novotným (Karfík–Novotný 1993). Zprávou o titulech publikovaných do roku 1997 otevírá Karfík svou recenzi na první svazek Spisů (Karfík 1997).

„Rozvrhu Negativního platonismu“.⁸⁸ V témže roce dále vyšlo také první „oficiální“ vydání *Kacířských esejí*; později reeditované a opravené podle nově nalezených rukopisů (2007/3). V roce 1991 vycházejí pod názvem *Tři studie o Masarykovi* pro Petlici napsané Dvě studie o Masarykovi a stať „Masarykovo a Husserlovo pojetí duševní krise evropského lidstva“. Od roku 1996 jsou knihy Jana Patočky publikovány výhradně v nakladatelství Oikoymenh.

K těmto samostatně vydaným titulům patří také dva překlady německy psaných textů (oba byly do Archivního souboru zařazeny v jazyce originálu). Nejprve to byla v překladu Věry Koubové *Evropa a doba poevropská* (1992/1), doprovázená statí „Osnova dějin“, jejíž překlad autorka už dříve publikovala v samizdatovém periodiku PARAF (1988/5). Dvojjazyčně byl vydán soubor *Co jsou Češi?* (1992/9), rovněž v překladu pořízeném pro časopisecký otisk v osmdesátých letech. Převod Vladimíra Jochmanna přinesl v roce 1985 v Kolíně nad Rýnem vydávaný časopis 150 000 slov (1989/2). Všechny tyto původně německy psané texty se staly součástí německých vybraných spisů Jana Patočky a první tištěná vydání ze začátku devadesátých let se přidržují úprav, které editoři německých spisů dříve provedli.⁸⁹ Podobně ediční poznámka *Kacířských esejí* uvádí, že „při identifikaci některých citátů“ editoři „využili též poznámkového aparátu již existujících cizojazyčných vydání“ (1990/8: 162) – tj. v tomto případě francouzského a německého.

V roce 1992 byla vydána také Patočkova habilitace z roku 1936 *Přirozený svět jako filosofický problém*. Vyšla se dvěma autorovými doslovy, které ji podstatně revidují; první byl součástí druhého českého vydání z roku 1970, a druhý byl napsán pro francouzskou edici publikovanou v roce 1976. Ediční poznámka k *Přirozenému světu* z roku 1992 obsahuje první zmínku o nových sebraných spisech: „Texty jsou přizpůsobeny jazykovým zásadám užívaným při přípravě Patočkových Sebraných spisů, je však zachován původní autorův poznámkový aparát“ (282) – ony zásady ale poznámka nijak nespecifikuje.

---

⁸⁸ Totéž uvádí ještě komentář *Péče o duši I* (502, 504), kde jsou oba texty otištěny. Ozřejmení omylu patrně zavdalo podnět připravit nové, samostatné vydání *Věčnosti a dějinnosti* z roku 2007, srov. tamtéž doslov Filipa Karfíka (2007). V témže roce vyšel samostatně také *Negativní platonismus* (2007/5).

⁸⁹ U *Evropy a doby poevropské* jde o rozdělení delšího textu na kapitoly a jejich opatření mezititulky. Toto řešení přebírají později také *Spisy* (srov. 2: 396). Podobně též u lovaňských přednášek, kde jsou mezititulky převzaty z francouzského vydání (2001/1; srov. 13: 473). – Stejným způsobem doplňovali členění a názvy kapitol do Patočkových přednáškových cyklů editoři Archivního souboru, a to jak u přednášek soukromě proslovených, jako *Platón a Evropa*, tak univerzitních, jako níže jmenované přednášky z antické filosofie ze čtyřicátých let.

Druhou skupinu publikací vydaných v letech 1990–1996 tvoří Patočkovy přednášky proslovené na univerzitní půdě. Zde snad vydavatelé pomýšleli na využitelnost těchto Patočkových prací pro studijní účely. Prvním okruhem přednášek je cyklus nazvaný Přehledné dějiny filosofie. Dobou vzniku se váže k Patočkově působení na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v letech 1945–1949; z této doby také pocházela dosud jediná, cyklostylovaná vydání. Z Přehledných dějin filosofie stihl Jan Patočka, než byl z fakulty vyhozen (když odmítl nabízené členství v komunistické straně), realizovat jen čtyři přednášky. Všechny čtyři svazky, *Nejstarší řecká filosofie* (1996/1), *Sókratés* (1991/7), *Platón* (1992/13) a *Aristotelés* (1994/8), vydalo nakladatelství Vyšehrad (ed. I. Chvatík a P. Kouba). Mají jednotné ediční zpracování a v podstatě shodné znění ediční poznámky; tvoří „typograficky jednotně, prostě, vkusně a levně vypravenou řadu“ (Karfík 1997: 21). Jak shodně uvádějí ediční poznámky v Archivním souboru (oddíly VII, IX–XI), byla ve znění svépomocně rozmnožených předloh ze čtyřicátých let provedena část nutných úprav (srov. též ed. poznámku v *Platónovi*, 1992/13: 377). Samizdatové vydání rovněž zapracovává změny a úpravy, pro které se autor rozhodl v roce 1969 v souvislosti s plánovaným tištěným vydáním *Nejstarší řecké filosofie* a *Sókrata* (srov. 1996/1: 320 a 1991/7: 148). Na podrobnou korekturu však tehdy nedošlo, neboť nakladatel od vydání ustoupil. Revize či rekonstrukce poznámkového aparátu těchto přednášek byla provedena až pro vydání z devadesátých let, přičemž poznámky čistě bibliografického rázu jsou počínaje *Platónem* situovány na konec knihy. Oddělení bibliografických poznámek od věcných poznámek autora a poznámek-komentářů vydavatele (vysvětlivek) a jejich souborné otištění za textem je řešení, ke kterému se přikloní také *Spisy* (ve svazcích *Péče o duši I–III*, *Umění a čas I–II*, *Komeniologické studie I–III*), počínaje *Čechy Spisy* od tohoto řešení ustupují. V podstatě jednotné ediční zpracování čtveřice přednášek obnáší také jednotnou jazykovou redakci, jejíž zásady formulovalo už porevoluční vydání *Kacířských esejů*. Příslušné pasáže z tamní ediční poznámky vešly také do prvních svazků *Spisů*.

V první polovině devadesátých let vyšly tiskem také přednášky z dalšího období Patočkova působení na Karlově univerzitě, z let 1968–1972. Byl to nejprve *Úvod do fenomenologické filosofie* (1993/3, reeditováno v roce 2003) a poté svazek *Tělo, společenství, jazyk, svět* (1995/8), obsahující také přednášku „Problém přirozeného světa“. V tomto případě bylo možné téměř beze změn převzít znění otištěné v Archivním souboru, kde *Úvod do fenomenologické filosofie* vyšel samostatně jako oddíl VI v roce 1989 a druhé dva přednáškové cykly v posledním, čtvrtém svazku *Přirozeného světa* v roce 1983. Způsob, jakým

byl v sedmdesátých letech ze zápisků posluchačů zkompilován a zredigován souvislý text, popisuje ediční poznámka *Úvodu* (1993/3: 189). Pro tištěné vydání text znovu přehlédli a upravili původci samizdatového vydání – původní posluchači, Jiří Polívka a Ivan Chvatík. Rozsah úprav ani zásady jazykové redakce zde ale nejsou na rozdíl od edičních poznámek k přednáškám ze čtyřicátých let upřesněny; doufejme, že je přiblíží až komentář příslušných svazků Sebraných spisů.

Přednostní vydání všech těchto Patočkových přednášek může souviset jednak s tím, že vzhledem k žánru představují ucelenou část díla, čtenářsky více přístupnou a studijně využitelnou bez hlubších znalostí kontextu Patočkova díla. V úvahu je třeba vzít také to, že šlo o svazky, jejichž příprava neobnášela formulování nového, zevrubného komentáře.

Podíváme-li se na počet a pořadí do dnešního dne realizovaných svazků Sebraných spisů – jež jsou bez ohledu na význam či váhu jednotlivých částí Patočkova díla určovány i praktickými ohledy, tj. náročností redakční přípravy jednotlivých svazků – zdá se, že přednostně byly v devadesátých letech vydány ty svazky, s nimiž se od začátku počítalo až pro závěrečnou etapu vydávání Spisů. Ze čtveřice přednášek z Přehledných dějin filosofie v následujících téměř dvaceti letech nevyšla v rámci Spisů jediná, jakkoli dostupnost těchto knih je mizivá. Patočkova habilitace vyšla v roce 2008, v prvním svazku oddílu *Fenomenologické spisy*. Univerzitní přednášky z let 1968–1970 mají tvořit poslední díl tohoto oddílu (III/3), jehož vydání je vzhledem k náročnosti bezprostředně předcházejících svazků, které mají obsáhnout velkou skupinu rukopisných materiálů, dosud v češtině nepublikovaných, v nedohlednu.

Editory, případně autory doslovů či překladateli v devadesátých letech separátně vydávaných titulů byli badatelé spjatí jak s Archivním souborem, tak také s budoucími Sebranými spisy: Ivan Chvatík, Pavel Kouba, Radim Palouš, Miroslav Petříček, Jiří Polívka. Vydávání Spisů se po praktické stránce připravovalo zhruba od roku 1993 (srov. Karfík 1993: 55). V této souvislosti je logické, že do roku 1996 nebyl vydán žádný titul, jenž by se obsahově překrýval se svazky, jimiž měly být Spisy zahájeny. Co se týče jednotlivých oblastí Patočkova díla, nelze při pohledu na tituly vydané v letech 1990–1996 hovořit např. o tematických prioritách; zastoupeny byly téměř všechny oblasti, vyjma textů věnovaných umění. Předpokládáme, že od počátku existoval záměr zařadit je mezi první vydané v rámci nové souborné řady. Do roku 1996 zůstaly zcela stranou vydavatelského zájmu také komeniologické stati.

Po roce 1996 vyšla z díla Jana Patočky dodatečně jako separát přednáška *Filosofie výchovy* (1997/6), přetištěná v tehdy právě vydaném prvním svazků Sebraných spisů. Mimo reedic *Úvodu do fenomenologické filosofie* (2003/1), *Kacířských esejů*, *Věčnosti a dějinnosti* a *Negativního platonismu* (2007/3, 7, 5) vyšel pak samostatně ještě titul *Dvě máchovské studie* (2007/1), jako 3. svazek Malé řady nakladatelství Oikoymenh.⁹⁰ Některá z těchto samostatných vydání přinášejí odlišné, resp. revidované znění daných textů než Spisy (srov. níže, kapitolu 5. 1. 4). V roce 40. výročí smrti Jana Patočky byla dále samostatně přetištěna přednáška *Platón a Evropa* (2007/6), jejíž znění bylo převzato z *Péče o duši II*; pouze tento titul nebyl vydán nakladatelstvím Oikoymenh. Dvě Patočkovy stati z poloviny sedmdesátých let, přeložené z německých originálů, doprovodily v roce 2001 vydání přednášek Edmunda Husserla *Idea fenomenologie* (Husserl 2001).⁹¹

---

⁹⁰ V této separátní edici vyšlo dosud 17 svazků formátu A6, v roce 2013 např. Heideggerův rozhovor pro *Der Spiegel* známý pod názvem „Už jenom nějaký bůh nás může zachránit“ (sv. 12) nebo jedna přednáška z cyklu Holzwege, *Věk obrazu života* (sv. 14).

⁹¹ Po roce 1996 vyšly také více než dvě desítky svazků Patočkových prací v překladech do různých světových jazyků. Mimo jiné byly pořízeny překlady *Kacířských esejů* do litevštiny, švédštiny, japonštiny a běloruštiny, Erika Abrams připravila překlady několik dalších dosud francouzsky nepublikovaných titulů, německy vyšly mj. dva svazky Patočkovy korespondence.

K rozvržení celku. Péče o duši I

Na počátku devadesátých let, v době, kdy byly propozice nové souborné řady zřejmě jen v hrubých obrysech, otiskla trojice vydavatelů Archivního souboru, Ivan Chvatík, Pavel Kouba a Miroslav Petříček, jr. článek nazvaný „Struktura ‚Sebraných spisů‘ Jana Patočky jako interpretační problém“ (Chvatík–Kouba–Petříček 1991).⁹² Podstatný je zejména tím, že na rozdíl od komentované osnovy budoucí souborné řady, kterou předložili Ivan Chvatík s Pavlem Koubou k diskusi v exilovém věstníku *Acta* v druhé polovině osmdesátých let, představuje primárně teoretickou reflexi. Pojem struktura je zde používán jako součást obecnější charakteristiky Patočkova díla, resp. jeho *myšlení*, z níž jsou teprve intuitivně formulovány předpoklady, jimž by měl odpovídat „ediční“ rozvrh (struktura) sebraných spisů. Chvatíkův a Koubův tehdejší „vítězný“ návrh, který se jevil jako opodstatněná revize předchozího projektu – Archivního souboru –, tak byl týmiž autory v roce 1991 podstatně revidován, jakkoli výsledná podoba Sebraných spisů, zvláště rozvržení na jednotlivé svazky, nakonec v zásadě odpovídá osnově z osmdesátých let.

V úvodu článku se píše, že „kombinace tematického a chronologického hlediska“ – uplatněná už v Archivním souboru – se „jeví jako optimální základ koncepce Sebraných spisů“, neboť takto je možné z Patočkova díla vyčlenit jednotlivé oblasti tvořící ohraničené celky. Ovšem „vlastní problém představuje rozvržení systematického jádra Patočkova odkazu“, neboť to „je tvořeno určitou strukturou, jejíž jednotlivé momenty jsou během doby různě akcentovány, rozvíjeny a prohlubovány, avšak struktura sama, či lépe řečeno její filosofická tendence, zůstává stále čitelná a stále tatáž“ (400–401). Touto společnou tendencí je fenomenologická filosofie. Prostřednictvím nového uchopení jednotlivých stavebních prvků svého pojetí fenomenologie se Jan Patočka vztahuje k tématům, jejichž kontinuitu sleduje ve filosofické tradici a jejichž prostřednictvím vyslovuje také svou kritiku metafyziky. Ucelený interpretační pohled na jednotlivé základní kameny jeho myšlení editoři promítají do úvah o struktuře souborné řady. Patočkovu dílo totiž „vyrůstá z jednotné struktury“ a „chronologický vývoj se týká zejména způsobu, jímž Patočka akcentuje její momenty

⁹² V roce 1990 byl na půdě Filosofického ústavu tehdejší ČSAV zřízen Archiv Jana Patočky, jako „oficiální středisko další ediční práce“ (Karfík 1993: 54; srov. též *Filosofie* 2013: 339–340, Chvatík 2007: 383).

a zvýrazňuje vzájemnou souvislost těchto momentů“. Chceme-li tedy zároveň respektovat chronologii a být právi celkového smyslu, „uspořádání souborného vydání by mělo signalizovat, že jednotlivá témata či myšlenkové motivy se nevyvíjejí ze sebe v lineární posloupnosti, nýbrž že vyrůstají z jisté ‚Urstiftung‘, původně jen slabě diferencované a ne vždy plně uvědomované“ (404).

Autoři si uvědomují, že uspořádání spisů reprezentuje určitý pohled na dílo a že je to pohled interpretativní, ukazující na určité vztahy uvnitř díla. Domníváme se, že článek je formulován také jako kritika předchozího, příliš tvrdého rozlišování jednotlivých významových (tematických) poloh v systematickém jádře Patočkovy filosofie, které se stalo klíčem k uspořádání příslušných oddílů v Archivním souboru. Jako by zde editoři ohledávali meze tematického „třídění“ Patočkova díla. Pokud víme, návrh uspořádat celé spisy přísně chronologicky nebo naopak ještě více posílit uplatnění tematického kritéria nikdy nezazněl a určitý konsensus, panující ohledně variabilního uplatnění chronologicko-tematického hlediska, nikdy nebyl zásadně zpochybněn.

Rozvržení a uspořádání není jediným problémem, který musejí editoři sebraných spisů řešit, je to však problém teoretický, jež lze předložit k diskusi, v tomto případě oborové (článek vyšel ve Filosofickém časopise). Odráží se v něm určité rozumění Patočkovu dílu, jistý výklad a Ivan Chvatík, Pavel Kouba i ostatní spolupracovníci jsou sami především filosofové, Patočkovi žáci. Souborná řada je obvykle zároveň kritickým vydáním, včetně náležitého edičního aparátu. Při její přípravě je potřeba individuálně, ale podle jednotně stanovených vodítek řešit otázku textového znění, resp. volbu výchozího textu u problematických případů, zajistit jeho spolehlivost a stanovit pravidla jazykové redakce.

Tato očekávání mj. tlumočí již zmíněný Karfíkův a Novotného článek „Vydávání Patočkových spisů: bilance a vyhlídky“: „Připravovaná edice spisů bude se od dosavadních čtenářských vydání lišit tím, že přinese ‚spolehlivý a jazykově sjednocený text, který bude doplněn podrobným poznámkovým aparátem‘ (ze zdůvodnění tohoto projektu, [...] pro grantovou agenturu AV ČR).“ Co se týče rozvržení celku, předpokládají autoři, že „dva svazky budou věnovány tématu *Péče o duši*, tři svazky tématu *Fenomenologie*, dva svazky budou zahrnovat přednášky o antické filosofii, dva další svazky obsáhnou práce o J. A. Komenském, poté bude následovat pět jednotlivých svazků s tituly: *K dějinám filosofie*, *Umění a filosofie*, *Masaryk, české myšlení a dějiny*, *Miscellanea* a *Korespondence*. Poslední svazek přinese mimo jiné bibliografii a rejstříky“ (Karfík 1993: 55).

Tomuto členění v zásadě odpovídá rozvrh, který byl přetištěn v prvním svazku Spisů v roce 1996 a na záložce obálky Bibliografie v roce 1997. Tam se také už uvádí titul *Umění a čas* místo *Umění a filosofie*, inspirovaný francouzským a německým vydáním svazků s tímž zaměřením. Podobně je zde uvedeno *O Češích* místo *Masaryk, české myšlení a dějiny* (dvojdílný soubor později vyšel pod názvem *Češi*).

Jako první kniha *Sebraných spisů Jana Patočky* vyšla v roce 1996 *Péče o duši I. Soubor statí a přednášek o postavení člověka ve světě* (1996/2), svazek, který má jedničku také jako pořadové číslo v rozvrhu spisů. Vydavatelem Spisů je nakladatelství Oikoymenh, od svazku *Umění a čas* vycházejí Sebrané spisy ve spolupráci s nakladatelstvím Filosofia (vyjma *Korespondence s komeniologií a Fenomenologických spisů III/1*). Soubor má tutéž grafickou úpravu jako hlavní monografická řada Oikoymenh; knihy jsou vázány v tmavěmodrém plátně a opatřeny přebalem v barvě popela. Na frontispisu *Péče o duši I* stejně jako všech následujících svazků stojí: „Sebrané spisy vydávají / Ivan Chvatík a Pavel Kouba / ARCHIV JANA PATOČKY“. Na titulním listě jsou uvedeni ti, kdo edici řídili („Tento svazek připravili k vydání...“), na rubu titulního listu pak mezi dalšími údaji ostatní spolupracovníci („Na ediční přípravě tohoto svazku se podíleli...“). Hlavními editory *Péče o duši I–III* byli Ivan Chvatík a Pavel Kouba; *Péče o duši* je zároveň dosud jediným oddílem Spisů, který vedoucí editoři celé řady připravili společně.⁹³ První z původně dvou svazků tohoto oddílu obsahuje „Úvodní poznámku k Sebraným spisům“ (7–9). V jejím začátku je tato edice nejprve vymezena vzhledem k předchozí souborné řadě, k Archivnímu souboru: „Vydání *Sebraných spisů* je završením dlouholeté archivní a ediční práce, jejímž předběžným výsledkem bylo samizdatové vydání tematicky uspořádané Patočkovy pozůstalosti. [...] V tematických okruzích, které byly do té doby zpracovány, přinášela tato řada všechen zachovaný textový materiál, včetně zlomků, náčrtů a poznámek. AS [...] je badatelům k dispozici v několika vědeckých institucích u nás i v zahraničí. V této formě bude AS postupně doplněn tak, aby obsahoval celou Patočkovu pozůstalost.“ Nové sebrané spisy mají předchozí edici spíše v několika ohledech doplnit, nikoli nahradit či překonat: „Knižní vydání *Sebraných spisů* má v textově spolehlivé

---

⁹³ Hlavními editory ostatních svazků byli: Věra Schifferová (*Komeniologické studie I–III*, s Ivanem Chvatíkem *Korespondence s komeniologií II*, s tímž a s Tomášem Havelkou *Korespondence s komeniologií I*), Daniel Vojtěch a Ivan Chvatík (*Umění a čas I–II*), Karel Palek a Ivan Chvatík (*Češi I–II*), Ivan Chvatík a Jan Frei (*Fen. spisy I a III/1*), Pavel Kouba a Ondřej Švec (*Fen. spisy II*), Jan Puc (*Fen. spisy III/1*) a Jiří Polívka (*Platónova péče...*).

podobě zpřístupnit celek Patočkova myšlení [...] Proto přináší toto vydání zpracovaný korpus Patočkova díla, který je po tematické stránce úplný, avšak bez neukončených textových variant, přípravných prací a poznámek. Tyto materiály, jež pro úzce specializované studium zajisté nejsou bez významu, by základní čtenářskou edici neúnosně zatížily, a budou proto zařazeny do AS. V Edičním komentáři k jednotlivým tematickým souborům [...] budou popsány, takže je bude možné v AS snadno identifikovat a nalézt“ (7–8). Archivní soubor by tak mohl být ještě dodatečně využit, a to jako pramenná, studijní edice. Vedle fragmentů a variant zůstávají stranou Spisů také cizojazyčné originály, příslušné texty mají být do edice zařazeny v nových, příp. revidovaných překladech.

Poukazování na prozatímní ráz samizdatových spisů se objevuje i v komentářích k dalším svazkům (srov. „tři svazky samizdatového pokusu o vydání“, 5: 368; srov. též „nouzová rukodělná činnost“, Chvatík 2007: 376). Editoři nové souborné řady navíc od počátku proklamují, že jde o jiný typ edice. Archivní soubor ovšem „původně nebyl určen jen pro archivní účely, nýbrž především pro nedobrovolně omezenou čtenářskou obec“, jak připomíná Filip Karfík, který *Pěči o duši I* obsáhle recenzoval v Kritickém sborníku (Karfík 1997: 21).⁹⁴

Rozhodnutím nezařazovat fragmenty a varianty jako by se Spisy vzdávaly aspirace na kritické vydání, slovy Filipa Karfíka tak nebudou „ničím více než emendovanou a *ad usum lectoris* přizpůsobenou odvozeninou Archivního souboru“. V souhrnu hlavních znaků – tematické členění, absence nárysů, fragmentů a cizojazyčných originálů, přizpůsobení dnešnímu úzu při jazykové redakci – budou tedy nové spisy představovat „výrazně čtenářskou edici“ a samizdatový soubor, který se mohl stát předstupněm kritického vydání, bude ponechán v platnosti *editio maior*, neboť se na něj nadto bude v edičním komentáři odkazovat „jako ke kodifikovanému prameni pro texty, které do Sebraných spisů nevěšly“. Nevyřčené zdůvodnění takového řešení, tedy usnadnění a urychlení edičních prací, Karfík nicméně považuje za přijatelné – na rozdíl od argumentu, že fragmenty a varianty by přítomnou edici zneřehledňovaly (22). Zdůrazňuje, že „podíl fragmentů, náčrtů a neuveřejněných rukopisů [...] je v Patočkově literárním odkazu vysoký“ a pro porozumění

---

⁹⁴ Praktická stránka provedení Archivního souboru přitom potvrzuje Karfíkova slova. Řada byla koncipována tak, aby bylo možno snadno udělat co největší množství spolehlivých výtisků. Texty byly rozmnoženy xerozem, počet „tiskových“ (opisovačských) chyb se snižoval využitím faksimile. Jednotlivé výtisky měly u velkých formátů v samizdatu ne zcela standardní plátěnou vazbu, která navzdory jednoduchému provedení sugerovala, že jde o „sebrané spisy“.

fragmentu, jehož „smysl není nikdy dokonale vtělen v něm samém“ (23), je každý jiný zlomek nápomocen.

Po pečlivém srovnání přítomného svazku se stejnojmenným svazkem Archivního souboru Karfík tento rys Patočkovy pozůstalosti přibližuje: „Patočkův literární odkaz nesestává převahou z dokončených děl, nýbrž podobá se spíše jakémusi ‚work in progress‘, jehož některé části jsou relativně uzavřené, ale jiné značně nehotové, otevřené [...]. Vedle prací řádně publikovaných či alespoň k publikaci připravených tu existuje celá škála rukopisných textů v různém stupni rozpracování“ (24). Způsob, jakým editoři tento heterogenní materiál třídí, Karfík posuzuje dále; my se mu budeme věnovat na příslušném místě naší práce.

Zdá se, že Karfíkovi nebyla známa kontinuita mezi tištěnými spisy a projektem předloženým v Actech; resp. skutečnost, že základní prvky edičního řešení (jako absence cizojazyčných originálů) byly předjednány a obhájeny v tehdejší diskusi. Úvodní poznámka k Sebraným spisům (1: 8) jednoznačně hovoří v tom smyslu, že přítomné vydání na tuto předchozí iniciativu navazuje.⁹⁵ Na Chvatíkův a Koubův projekt upozorňuje v souvislosti s plánovaným rozdělením řady na dvě „enklávy“: „S iniciativou uspořádat knižní vydání Sebraných spisů i s první konkrétní pomocí přišlo kolem roku 1986 Čs. dokumentační středisko nezávislé literatury v Scheinfeldu (BRD) vedené Vilémem Prečanem. Na základě diskuse, jež proběhla ve zpravodaji tohoto střediska (Acta ČSDS 1987), se ukázalo, že bude účelné rozdělit edici *Sebraných spisů* do dvou částí. První polovina, která zahrnuje systematické jádro Patočkovy filosofie ve všech nejdůležitějších aspektech a je určena širšímu okruhu zájemců, obsahuje tematické soubory *Péče o duši*, *Umění a čas*, *O Čěších a Fenomenologie a přirozený svět*. Druhou polovinu tvoří práce věnované speciálnějším oblastem dějin filosofie – *Přednášky z antické filosofie*, *Komenský*, *K dějinám filosofie*. *Sebrané spisy* uzavře korespondence, svazek s příležitostnými texty a svazek s dodatky, bibliografií a souborným rejstříkem“ (tamtéž).

Od tohoto řešení editoři Spisů později v podstatě upustili, jakkoli to nikde výslovně neuvádějí. Řazení svazků sice odpovídá „exilovému“ rozvrhu, jednotlivé tituly ale vycházejí v pozměněném pořadí. Dělení na jakousi základní (univerzální) a speciální řadu totiž souviselo se „čtenářským“ pojetím celého souboru. Svazky určené širší – exilové – veřejnosti (zatímco

---

⁹⁵ Podrobně o návaznosti těchto dvou projektů referuje Ivan Chvatík v článku „Dějiny Archivu Jana Patočky a co jim předcházelo“ (Chvatík 2007: 381n.). Po ukončení diskuse získali Pavel Kouba s Ivanem Chvatíkem grant na zahraniční vydání spisů a začali připravovat první svazek. Ten byl hotov na podzim 1989, ale na jeho vydání už pochopitelně nedošlo. O koncepci Spisů Chvatík tamtéž uvádí, že „obstála v debatě o exilovém vydání a považujeme ji za adekvátní i dnes“ (384).

Archivní soubor pořádala pro své potřeby „odborná“ veřejnost v podzemí) byly prioritou a měly být připraveny k vydání přednostně, dokud budou k dispozici finanční prostředky.

Karfík je však především zaujat skutečností, že do čela spisů byl postaven právě soubor *Péče o duši*. To bylo ostatně rovněž proponováno už v Actech – komentář k *Péči o duši* v předloženém projektu dokonce obsahuje téměř doslovně tytéž formulace jako Předmluva k tištěnému souboru *Péče o duši* (srov. Chvatík– Kouba 1987a: 19 a 1: 10). Karfík to hodnotí jako pozoruhodné novum v interpretaci Patočkova díla, neboť „obecně vzato bývají do čela sebraných spisů stavěny buďto juvenilie, nebo první zralé práce“. Tematické uspořádání Patočkových spisů zase vzbuzuje očekávání, že první svazky „budou věnovány hlavní větví autorovy literární tvorby“, neboli pracím akademickým. Podle Karfíka totiž pořadí svazků – u tematického členění – odráží hodnotovou hierarchii. Patočkovy akademické práce, které by čekal v prvních oddílech spisů, rozděljuje do tří okruhů: „spisy v užším slova smyslu fenomenologické, spisy věnované dějinám filosofie, spisy komeniologické.“ To je také podle něj „vžitý obraz“ nebo „veřejná tvář“ Jana Patočky, neboť s tím korespondují podstatné momenty v autorově *curriculu vitae*, jak ukazuje dále (24–25).

Skrytá tvář, kterou podle Karfíka postavením *Péče o duši* do čela Spisů editoři představují, je tvář filosofa, „který po celý svůj tvůrčí život usiloval o vypracování filosofie dějin“, ačkoli toto úsilí vydalo jediný „zralý plod“, *Kacířské eseje*. Historii filosofického pojetí filosofie dějin u Patočky je pak věnována druhá část Karfíkova článku (25–29).

V *Péči o duši* jsou nepochybně obsaženy texty porůznu roztroušené a nedostupné. Zároveň jde o jakýsi Patočkův „autorský projekt“, jehož étos lze považovat za relativně sdělný. Editoři považují *Péči o duši* za „v jistém smyslu těžiště Patočkova celoživotního filosofického usilování“, takže „stojí právem v čele Sebraných spisů“; zároveň představuje „vhodný úvod do studia Patočkovy filosofie“, neboť „tvoří konečně jakési základní pozadí, které nám [...] umožňuje porozumět i způsobu a směru, jímž Patočka rozvíjí své [...] fenomenologické motivy“ (1: 10–11). Tím, že *Péče o duši* stojí v čele spisů, jako by byl zdůrazněn etický aspekt jeho díla, zvýrazněna myšlenka existenciálního rozmachu, která je v tomto konceptu obsažena.⁹⁶

---

⁹⁶ Kontextem Patočkova uchopení (platónské) duše je vymezení vůči Husserlově pojetí člověka jako poznávajícího subjektu, neboť „Husserl nevidí, že subjektivní jsoucno není absolutní danost, že je to něco takového, co musím hledat a co nelze převést na přítomnost. [...] Patočka dodává: co když je reflexivní sebejistota jen etapou v procesu sebehledání člověka, etické starosti o vlastní já? [...] reflexe není cesta k absolutním datům vědomí, nýbrž součástí péče o duši“ (Ritter 2009: 49).

Chronologie. Základní odlišnosti a mezníky

Podívejme se nyní na celkové rozvržení spisů a přehled svazků, které byly dosud realizovány. Je to celkem šestnáct dílů, zhruba polovina z celkového počtu. Na záložce přebalu se původně uváděla osnova spisů, od *Umění a času* (2004) tam figuruje soupis svazků vydaných. Uzavřeny jsou vícedílné oddíly *Péče o duši* (sv. 1–3; 1996/2, 1999, 2002), *Komeniologické studie* (sv. 9–11; 1997/2, 1998/6, 2003), *Umění a čas* (sv. 4–5, 2004) a *Češi* (sv. 12–13, 2006). Z pětidílných *Fenomenologických spisů* zatím vyšly první tři svazky (sv. 6–7 a 8/1; 2008, 2009, 2014), zbývající jsou anotovány v edičním komentáři svazků již vydaných a budou ještě vycházet v následujících letech. Z Patočkovy korespondence byly publikovány *Dopisy Václavu Richterovi* (sv. 20, 2001) a *Korespondence s komeniologu* (sv. 21–22, 2011). Jedním svazkem bylo započato také vydávání *Přednášek k antické filosofii*: v roce 2012 vyšla *Platónova péče o duši a spravedlivý stát* (sv. 14/4).

Záložka *Péče o duši III* proponuje tři svazky *Přednášek z antické filosofie* (sv. 13–15; resp. 14–16 – neboť 12. svazek, *Češi*, byl nakonec dvojdílný). Co přesně bude obsahem svazků 14/1–3, 15 a 16 není zřejmé. K vydání zbývá připravit čtveřici přednášek ze čtyřicátých let (tzv. Přehledné dějiny filosofie) a přednášku *Základní problémy předsókratovské filosofie* ze školního roku 1970/71. K těmto přednáškám patrně bude připojena též monografie *Aristoteles, jeho předchůdci a dědicové* (1964/1) – jež má spolu s koncepty k ní vyplňovat samostatný svazek (5: 379).

Obsahem svazků 17–19 (první, již vydaná kniha korespondence je označena jako svazek 20) budou pravděpodobně *Příspěvky k dějinám filosofie*,⁹⁷ *Filosofické deníky, Knihy a lidé* (tedy patrně to, co bylo dříve označováno jako *Miscellanea*). *Filosofické deníky* Jana Patočky z let 1945–1950 jsou poprvé zmíněny a v jednom případě citovány v článku „Struktura ‚Sebraných spisů‘ Jana Patočky jako interpretační problém“ (Chvatík–Kouba–Petříček 1991: 401, 403). Blíže jejich podobu specifikuje Karfík v článku o strahovské pozůstalosti (Karfík 2000/2001: 130–132). Tyto deníky neobsahují záznamy privátního charakteru, nýbrž „přirozený růst myšlenek a jeho sledování“, jak si Patočka, inspirován *Metafyzickým deníkem* Gabriela

---

⁹⁷ Svazek s názvem *K dějinám filosofie* byl součástí rozvrhu z Act; uvádí se, že „shrnuje příležitostně studie k různým tématům, které nepatří do žádného z předchozích svazků“ (Chvatík–Kouba 1987a: 20). Podle tamtéž uvedené osnovy do něj měly být zahrnuty např. doslovy k překladovým filosofickým monografiím (které zůstaly stranou Archivního souboru).

Marcela, poznamenává (132). Jako takové nebyly psány pro domo sua, ale s jistým literárním záměrem. Další deníkové sešity se dochovaly rovněž z pozdějšího období.

Z porůznu rozptýlených zmínek v edičních komentářích jednotlivých svazků se lze o budoucích svazcích dozvědět ještě následující: svazek přinášející texty ze strahovské pozůstalosti by se měl jmenovat *Filosofie dějin* (srov. 5: 385, 3: 10; srov. též Karfík 2000/20001: 135n.), ve zvláštním svazku budou uveřejněny protokoly o výsledích v souvislosti s Chartou 77 a další materiály z Federálního ministerstva vnitra ČSSR (13: 436).

Jednotlivé svazky vycházejí v pořadí, které neodpovídá číslování v rámci Spisů, což je běžné i u srovnatelných projektů (spisů F. X. Šaldy, T. G. Masaryka, Jaroslava Seiferta). První dva svazky komeniologických studií vyšly v mezidobí mezi vydáním *Péče o duši I a II*, tj. v období, kdy musela být diskutována a prosazena změna koncepce Spisů. *Komeniologické studie I a II* ale pouze přizpůsobují výchozí podobu Spisů formálním a obsahovým specifikům komeniologických statí; změna koncepce jejich strukturu nezasahuje.⁹⁸ Třetí díl *Péče o duši* vyšel s odstupem pěti let. *Korespondence s komeniologou* (sv. 21 a 22), zvláště co do značení dopisů v záhlaví, grafické úpravy a podoby poznámkového aparátu, naopak dosti přesně odpovídá o deset let dříve vydaným *Dopisům Václavu Richterovi* (sv. 20). Tyto Patočkovy dopisy – Richterovy odpovědi se až na několik výjimek nezachovaly – vyšly s předstihem ke stému výročí narození a třicátému výročí smrti Václava Richtera v roce 2001.

U korespondence zdá se neexistuje žádný rozvrh, který by určoval pořadí, a číslování svazků patrně bude odpovídat pořadí, v jakém budou vycházet.

O zásadní změně koncepce celých spisů, a sice rozhodnutí zařazovat také varianty a fragmenty, informuje Předmluva k druhému dílu souboru *Péče o duši* (7–8). Svazek s podtitulem *Stati z let 1970–1977: Nevydané texty a přednášky ze sedmdesátých let* sice ještě texty zařazené nad rámec původního rozvrhu neobsahuje (dodatky k *Péči o duši I a II* budou připojeny ke třetímu, závěrečnému svazku tohoto oddílu), texty z edičního hlediska „problematické“ v něm ale převažují (srov. podnázev svazku). K přehodnocení původního

---

⁹⁸ Mezi poznámkami pod čarou např. výrazně přibylo těch, které mají charakter vysvětlivek a identifikují zmiňované či citované osoby a díla, „aby obtížnější pasáže byly srozumitelné i čtenáři, jenž není odborným komeniologem“. V rámci poznámek bibliografického rázu byly pro toto vydání utříděny odkazy ke konkrétním komeniologickým edicím a k českým *Vybraným spisům JAK* (9: 8, či podobně 10: 10). Ediční poznámka mj. konkrétně popisuje rozdíly mezi příslušnými svazky Archivního souboru a novou edicí, především v řazení textů a rozvržení celku, a uvádí také výčet textů zde otištěných poprvé (10: 419).

záměru komentář *Péče o duši II* uvádí: „po dalším zvážení [...] se ukázalo, že lze do našeho vydání zařadit i textové varianty a fragmenty, vyhrazené původně archivnímu zpřístupnění. Týká se to těch součástí pozůstalosti, které mají povahu souvislého, třeba i velmi krátkého textu. [...] Pracovní materiály, v nichž volně prolínají excerpta z četby, heslovité glosy, a bibliografické údaje, jakož i autorovy koncepty textů v cizích jazycích, budou moci být uvedeny v Dodatcích, které Sebrané spisy uzavrou. Veřejnosti tak bude postupně zpřístupněn v tištěné podobě celek Patočkovy pozůstalosti.“

Do třetího svazku *Péče o duši* jsou situovány *Kacířské eseje*, dále pak dodatky k předchozím dvěma svazkům a nově též přílohy s materiály z pozůstalosti. Přílohy, které se vážou ke *Kacířským esejům*, jsou rozděleny na: I. Varianty a přípravné práce, II. Záznamy přednášek a seminářů, III. Náčrty a zlomky a jako výjimka též IV. Německé originály nedokončeného přepracování *Kacířských esejů*. Tyto přílohy v úhrnu převyšují rozsah centrálního korpusu textů více než dvakrát. Dalších dvě stě stran je dodatků k *Péči o duši I a II*: „Jejich publikováním jednak napravujeme některá opomenutí, k nimž došlo při sestavování předchozích svazků, jednak vycházíme vstříc přání odborné veřejnosti, která se dožaduje publikace i těch fragmentárních a poznámkových materiálů z pozůstalosti, které měly být v Sebraných spisech původně pouze popsány a zpřístupněny formou *Archivního souboru*“ (3: 10).

I v následujících svazcích *Spisů* jsou materiály z pozůstalosti roztrženy do jednotlivých příloh. Jejich vztah k textům z předchozích (centrálních) pododdílů týchž svazků popisují ediční komentáře a indikují je poznámky pod čarou v textu. K radikálnějšímu přizpůsobení podoby celé edice tedy nedochází, rozšíření se odráží jen v kvantitě textů pojatých do *Spisů*, nikoli v „kvalitě“ jejich zpřístupnění, ať už bychom měli na mysli uspořádání textů ve svazcích nebo proměnu grafického řešení apod.

Vzhledem k obsahu a rozsahu edičního komentáře se určitými mezníky v rámci celé řady staly dva svazky *Umění a času*, jejichž editorem byl vedle Ivana Chvatíka Daniel Vojtěch. Dvojsvazkový tematický soubor *Češi* vybočuje tím, jaké pozornosti se dostává otázkám jazykové redakce, jež se po praktické stránce projevuje podstatnějším prosazením archaických tvarů (s Ivanem Chvatíkem jej k vydání připravil Karel Palek). Lze předpokládat, že za změnou dosavadního úzu *Spisů* stojí v obou případech zvnějšku přišedší editoři.

Obecná část edičního komentáře *Umění a času* (5: 367–380, v živém záhlaví označená „K celému souboru“) obsahuje to, co bylo dříve formulováno v předmluvách. Většina věcných,

převážně bibliografických údajů i výkladových digresí je přítom v komentáři situována do poznámek pod čarou, takže přesahují v zrcadle sazby na několika stranách nad rozsahem hlavního textu. Nárůst počtu i rozsahu poznámek pod čarou je patrně zapříčiněn snahou přidršet se obvyklé osnovy a pojednávat v hlavním textu jen otázky ediční, jako jsou složení svazku, řazení textů apod. Nad rámec této osnovy se editoři zaměřují především na zasazení tohoto tematického souboru do celku Patočkova díla, příp. do kontextu biografického. V tomto smyslu má zdejší ediční poznámka do jisté míry charakter doprovodné studie: chce doložit, že „předkládané svazky *Sebraných spisů* se přiřazují rovnomocně k dosud vydaným svazkům“ (369), a zdůraznit vazby, které tuto část Patočkova díla spojují s ostatními oblastmi. V komentářích k *Umění a času* jsou poprvé využity citace z Patočkovy korespondence, a to jak v obecné části, tak v komentářích k dílčím textům. Citace zde slouží jako doklad tvrzení či domněnek o genealogii, okolnostech vzniku či dataci textů.

Usouvztažnění s ostatními částmi díla je věnována zvláštní pozornost také v *Češích*; Karel Palek v Předmluvě (12: 11–17) mluví o „myšlenkových souřadnicích tématu“ a interpretační pasáže doplňuje příklady Patočkovy „praktické angažovanosti“, jeho „osobního nasazení pro věci obecné“ (13). To má, podobně jako biografické sekvence v komentáři Daniela Vojtěcha v *Umění a čase*, nejen posílit „soudržnost“ daného tematického souboru, ale také potvrdit jeho klíčový význam v Patočkově díle. Mimo to se Palek zabývá také problematikou vnitřního uspořádání svazku a jazykové redakce.

S *Čechy* končí dělení na poznámky čistě bibliografického charakteru, průběžně číslované a otiskované zvlášť na konci svazku, a ostatní poznámky vkládané na příslušnou stranu pod čáru, které Sebrané spisy od prvního vydaného svazku zachovávaly. Úvodní poznámka k Sebraným spisům k tomu uváděla: „Poznámkový aparát jsme zčeštili, sjednotili a v rámci možností doplnili; je rozdělen tak, že poznámky, které obsahově upřesňují hlavní text (třeba i jen odkazem na dalšího autora) a které proto čtenář při studiu bezprostředně potřebuje, jsou uvedeny pod čarou a označeny písmenným indexem, zatímco poznámky nepřinášející nic než bibliografickou lokalizaci autorem citovaného místa jsou průběžně číslovány a otištěny na závěr každého svazku. Není-li uvedeno v závorce jinak, pochází poznámka od autora“ (1: 8). Tato praxe byla stanovena už v prvním porevolučním vydání *Kacířských esejů*, a před Sebranými spisy se uplatnila rovněž ve čtveřici svazků z Přehledných dějin filosofie. Počínaje *Čechy* jsou bibliografické údaje situovány rovněž pod čáru (na stránku), přičemž platí, že je-li text bibliografické poznámky editorem rozšířen, je doplnění

vyznačeno hranatými závorkami, stejně jako všechny ostatní do původní poznámky doplněné údaje.

V následující části této kapitoly budeme analyzovat provedení *Sebraných spisů Jana Patočky*, a to přibližně podle osnovy, na jejímž základě jsme analyzovali *Archivní soubor prací Jana Patočky*. Srovnání napříč jednotlivými svazky, zvláště co se týče edičních komentářů, se vzhledem k obsáhlosti a různorodosti projednávaných textů omezí jen na postižení základních tendencí a jejich výběrové doložení.

Na několika místech přerušujeme základní linii našeho výkladu detailnější sondou do analyzovaného materiálu. V těchto vstupech v rozsahu několika stran si činíme prostor pro dílčí srovnání edičního řešení napříč jednotlivými svazky, přehled používaného pojmosloví apod. Tyto pasáže od ostatního textu oddělujeme volným řádkem a v jejich rámci vyznačujeme citace kurzivou. Konkrétně se jedná o tyto části čtvrté a páté kapitoly: Uplatnění pravidel jazykové redakce (s. 96–97), Pojmosloví v edičním komentáři (s. 102–104), Uspořádání genetické skupiny (s. 125–127), Rozdíly v jazykové redakci Archivního souboru a Spisů (s. 136–138).

Redakce

Úvodní část souborné ediční poznámky na konci svazku (Ediční komentář), příp. dílčí pasáž z úvodu či předmluvy se zpravidla dotýkají mimo jiné pravidel jazykové redakce textů.

V Edičním komentáři prvního svazku Spisů (1: 499) je to následující pasáž.

Podtržením označujeme formulace shodující se s ediční poznámkou v samostatném vydání *Kacířských esejů* (1990/8), jež je obsahově téměř totožná s edičními poznámkami přednášek z antické filosofie vydávaných v letech 1991–1996. Od sebe obrácenými špičatými závorkami označujeme úseky, které poznámka k *Péči o duši I* vypouští.

Ediční příprava textu [...] vycházela z běžných textologických zásad a současného stavu jazyka. Od běžného usu se odchyľujeme pouze v případech, kdy to vyžaduje odborně filosofický charakter vydávaného díla.

Proto sice v zásadě přizpůsobujeme pravopis dnešní normě, zdůrazňující fonetickou motivaci, avšak pokud je grafická podoba relevantním odkazem na původ slova a jeho významový kontext (např. filosofie, theologie a několik dalších), přidržíme se v pravopise

principu etymologického. <Tímto využitím širších mezí stanovených Pravidly českého pravopisu> Snážíme se tím zůstat co nejbližše autorovu cítění.

Při transkripci řeckých vlastních jmen zachováváme ediční praxi ustálenou při vydávání filosofických děl v 60. letech a označujeme délky pouze tam, kde slouží k rozlišení původních řeckých písmen (éta – epsilon, ómega – omikron) a složených znaků [...].

<Ze starších statí vypouštíme většinu infinitivů na -ti (kromě několika míst, kde je této varianty užito pro zdůraznění či odlišení) a výjimečně měníme také vazbu (hlavně u genitivu záporu) tam, kde by mohlo vzniknout nedorozumění.> Autorovy hojné lexikální (zejména slootovorné) a stylistické zvláštnosti zachováváme, a to i v problematických případech, neboť jejich úprava by většinou vyžadovala neúnosné zasahování do textu.

V interpunkci pouze odstraňujeme zjevné nesrovnalosti; v zájmu větší přehlednosti a srozumitelnosti ponecháváme <někdy> čárky i tam, kde z hlediska dnešní normy nejsou nezbytné.”

Jazyková redakce Spisů hodlá respektovat autorská specifika a do textu zasahovat co nejméně, vyjma morfologické roviny, na niž se rozlišování *zvláštností* nevztahuje. Je stanoven požadavek srozumitelnosti, jiné úpravy odpovídají odbornému úzu, resp. ustálené ediční praxi (zápis řeckých jmen). Vodítka jsou ale zdá se směšována: odborný ráz textů motivuje zachování konzervativního pravopisu vybraných cizích slov, což by zároveň mělo odpovídat autorovu cítění.

Nejvíce pozornosti se v citovaném komentáři dostává dvěma jevům či oblastem – infinitivním zakončením na -ti a interpunkci. Důležité upřesnění k témuž podává ediční poznámka *Umění a času* (5: 380), kde je poprvé dotčena skutečnost, že pro stanovení adekvátních úprav je v jednotlivých případech podstatné určit, zda daný jev kolísá či nikoli. Takový jev je pak možné buď považovat za nezáměrný, nestylový, tedy paušálně sjednotitelný, nebo lze kolísání přisoudit autorským pohnutkám, například rytmickým ohledům, existenci dublet respektovat a sjednocení neprovádět.⁹⁹

Tamní ediční poznámka uvádí: „Podle edičních zásad pro vydávání *Sebraných spisů Jana Patočky* byly texty pravopisně sjednoceny, stylistické, lexikální a gramatické zvláštnosti byly

---

⁹⁹ Kolísání samo o sobě se zpravidla nepovažuje za stylistickou zvláštnost, často je navíc můžeme pozorovat především na rovině morfologické, o níž se zpravidla soudí, že na utváření stylistických specifik nemá podstatnější podíl, a zásada minima zásahů se na ni nevztahuje.

zachovány, včetně kolísání infinitivních zakončení.“ Následuje výčet dalších zachovaných kolísání, a to v rodě, v podobě slovtvorných koncovek -elní/-ální apod.; kolísání tvarů 3. os. pl. posesivních, resp. vztažných zájmen bylo sjednoceno. Interpunkce pak „byla upravena pouze v případech zjevných opomenutí a tam, kde původní nadbytečná, resp. chybějící interpunkce znesnadňuje porozumění smyslu sdělení“ (380) – takový je ale patrně i význam výše citované formulace: „ponecháváme čárky i tam, kde z hlediska dnešní normy nejsou nezbytné“ – která ovšem implikuje, že z dnešního hlediska *chybějící* čárky byly doplněny vždy. Ze srovnání edičních poznámek v *Péči o duši I* a v *Umění a čase II* vyplývá, že se editoři postupně kloní k ještě menší míře zásahů, hodljají respektovat též morfologické zvláštnosti a také chybějící interpunkci doplňovat jen výběrově.

Otázkám jazykové redakce je věnována celá obecná část Edičního komentáře k *Čechům* (13: 421–424). V rámci argumentace ve prospěch co nejmenšího množství zásahů editor Karel Palek mj. proklamuje nutnost ponechat si volnost individuálního přístupu k jednotlivým případům, a to konkrétně také na úrovni jednotlivých vět, neboť „tkanivo textu [...] představuje strukturu natolik delikátní, že si netroufáme vyjímat z něho určité prvky morfologické a ty pak modernizovat paušálně, tj. bez ohledu na jeho mnohočetné vazby syntaktické a rytmické“ (423). Většinu jevů, které Palek jmenovitě uvádí – např. kvantita ve slově *badání* –, zmiňovala už ediční poznámka *Umění a času* a volila pro ně stejná řešení.

Palek je rovněž zdrženlivý co se týče sjednocování kolísajících jevů. Pléduje pro zachování co největšího množství tvaroslovných dublet, a to i v těch případech, „kdy Patočkou užívaná podoba je v akademickém *Slovníku spisovného jazyka českého* evidována jako řídka či (poněkud) zastaralá“. Na druhou stranu v „několika málo případech, kde by tvaroslovný archaismus působil dle našeho mínění příliš cize, nahrazujeme zastaralý tvar dnes běžným (stylisticky neutrálním)“ (421–422). Zvláštní pozornost věnuje částečnému zachování starších tvarů infinitivních koncovek a tvaru *jest*. Při té příležitosti formuluje podstatnou věc: „Na jedné straně skrupulózní zachování [...] by znamenalo přehlížet fakt, že hojný jejich výskyt ve starších textech je namnoze dán mechanickým přejímáním dobové konvence, a v praktickém ohledu by to znamenalo odcizovat současnému čtenáři obsah textu zbytečným antikvováním jeho formy. Na druhé straně nelze přehlížet skutečnost, že *dotyčné tvary jsou vždy součástí konkrétních větných struktur, které nezřídka prozrazují svůj starší původ mnoha dalšími znaky jak syntaktickými, tak morfologickými, které měnit nemůžeme* (slovosled, přechodníkové vazby, genitivy záporové, zastaralé tvary slovesné atd.)“ (tamtéž,

zvýraznila AP). Příklad větné struktury, který v komentáři následuje, ale bohužel není přesvědčivý a formulace věnovaná větnému rytmu je vágní: „V případech infinitivů je navíc třeba brát ohled na důležitý faktor větného rytmu: ztráta slabiky dokáže někdy rytmus věty (vtělený do slovosledu) vážně poškodit“ (423).

Uplatnění pravidel jazykové redakce

Abychom si konkrétně ozřejmili, v čem se v Sebraných spisech liší redakce souborů *Umění a čas* a *Češi* (jejichž komentáře obsahují zevrubnější pasáže o pravidlech jazykové redakce, viz výše), srovnali jsme podle původních časopiseckých otisků redakční úpravy ve znění dvou textů ze třicátých let: „Co je vidění?“ (1935/2, 4: 11–13) a „Pražský filosofický kroužek“ (1935/3, 12: 501–504). První z nich byl publikován v revui *Kvart*, druhý v *České mysli*; první z nich má oproti druhému poloviční rozsah.

V infinitivech používá autor v prvním textu v pěti případech -ti (ve Spisech zachován jediný), v jednom -t, *jest* ani jednou; ve druhém je jednadvacetkrát -ti (z toho jedenáctkrát zachováno), šestkrát -t. *Jest* se tamtéž vyskytuje čtyřikrát (oproti třinácti výskytům *je*), z toho ve Spisech ponecháno jednou. Ve většině případů bylo zachování infinitivního zakončení na -ti v *Češích* otázkou individuálního jazykového citu (srov.: *Jak patrně, nemínil prof. Kozák přímo určit povahu ducha v celé jeho šíři, nýbrž prostě ohraničit [← ohraničiti] terén. vs. Příklad pro transcendující mínění je například „míti barevný dojem a viděti v něm barvu“*. V interpunkci doplňují Spisy v prvním textu čárku dvakrát, třikrát ruší; ve druhém ruší v pěti případech. V obou textech je nejčastěji opravována interpunkce u postponovaného přívlastku volného (doplnění čárky).

Další úpravy se týkají převážně pravopisu cizích slov (kvantita, psaní s/z, vypouštění -h). V obou textech je pozměněn, resp. rozepsán zápis zkratek (n. př. t. zv. → například tzv., ku př. → ku příkladu, prof. K. → profesor Kozák, dra L. Landgrebe → dr. L. Landgrebeho) a opraven zápis spřežek. U druhého textu jsou proložená slova ve znění ve Spisech zvýrazněna jako všude jinde kurzivou.

V prvním textu je emendováno: *tóny pak slyšíme prostředím, které je dáno matematicky* → *netematicky*, ve druhém: *hotovou thesi, že duch znamená spravedlivost. Pojem spravedlnosti* → *hotovou tezi, že duch znamená spravedlnost. Pojem spravedlnosti*; a opravena jedna tisková chyba (*vstříčnosti* → *vstřícnosti*).

Z uvedeného srovnání vyplývá, že formulace v komentáři *Umění a času* nejsou úplně – emendace nebyla vyznačena v poznámce pod čarou, kolísání infinitivních zakončení nebylo zachováno. Jazyková redakce se jistě neomezila jen na úpravu pravopisu, ale jiný typ oprav v ediční poznámce zmíněn není. Autorova distribuce infinitivních zakončení na -t/-ti se při tomto namátkovém srovnání ukazuje rovnoměrná, ponechávání *vybraných* zakončení na -ti tuto rovnováhu porušuje. Srovnání také naznačuje, že u obou otisků se projevuje rozdílný redakční úzus daných periodik.

Při stanovování pravidel jazykové redakce u sebraných spisů se uplatňuje předpoklad, že autor své „jazykové“ zvyklosti napříč desetiletími, která mohou reprezentovat texty zařazené do jednoho svazku, nemění (jakkoli se mění právě rovněž redakční či publikační úzus, a dokonce kodifikace).

Problematiku jazykové redakce textů Jana Patočky reflektuje Věra Soudilová v úvodu k časopiseckému otisku *komenian z pozůstalosti*.¹⁰⁰ Píše: „...pravopisné sjednocení je tu nezbytné už proto, že Patočkovy texty jednak nesou stopy půl století proměn podoby psané češtiny, a jednak [...] Patočka sám si v podobných ‚detailech‘ neliboval a nepovažoval je za hodné své pozornosti [...]. Při stanovení pravopisných zásad vycházíme z toho, že Patočka je sice autorem moderním, nicméně že by nějaká nadměrná modernizace jeho stylu také nevyhovovala. Abychom se vyhnuli oběma krajnostem, přidržujeme se pravidel pravopisu z padesátých let, jež připouštějí větší volnost, a dáváme přednost tvarům dnes vžitějším. Postupně je vytvářen slovník výrazů, jenž je chápán jako norma závazná pro všechny Patočkovy vydavatele [ve výčtu se mj. uvádí „zkracuje se zakončení slovesných infinitivů na -t“]. Osobně se domnívám, že takovýto editorský zásah nikterak nezakrývá autentickou podobu textu, je-li proveden s vkusem a citlivě k autorovu stylu“ (Soudilová 1994: 64).

Při přípravě textů z pozůstalosti k časopiseckému otisku mj. formuloval zásady jazykové redakce Filip Karfík (2000/2001: 160–161). V komentáři k ukázce z nedokončeného rukopisu „Filosofie dějin“ Karfík uvádí: „Pokud jde o pravopis, ponechali jsme jej pro účely této dokumentární publikace záměrně takřka beze změn, zachovávající až na výjimky Patočkův dobový úzus [...]. U cizích slov ponecháváme Patočkův původní pravopis s výjimkou

---

¹⁰⁰ Věra Soudilová provd. Schifferová později v *Sebraných spisech Jana Patočky* připravila k vydání tři svazky *Komeniologických studií* a dva svazky *Korespondence s komeniologu*.

nečetných tvarů již v tehdejšímu úzu antikvovaných, jako například *massa* (→ *masa*), *mag* (→ *mág*), *pósa* (→ *póza*), či *base* (→ *báze*“; beze změn zůstává *-s* a *th* (*genese*, *thema*).

První z trojice svazků uzavírajících v rámci spisů fenomenologickou řadu (*Fenomenologické spisy III/1*), *Nitro a svět. Nepublikované texty ze 40. let*, obsahuje práce ze strahovské pozůstalosti. Ediční komentář k problematice jazykové redakce uvádí: „Vzhledem k tomu, že všechny texty zařazené do tohoto svazku vznikly v poměrně krátkém časovém rozpětí od konce 30. do poloviny 40. let, rozhodli jsme se na rozdíl od předchozích svazků zachovat dobovou jazykovou normu, příp. autorovy jazykové zvláštnosti: zachováváme např. archaickou větnou stavbu (slovosled, genitivní vazby atp.) a tvaroslovné odchylky od současného úzu [...]; případné kolísání nesjednocujeme“ (8/1: 329–330). V následující části edičního komentáře jsou podrobně popsána pravidla, jimiž se řídil převod často nespojitého zápisu a vůbec grafické podoby rukopisů do tištěného vydání.

Ediční komentář

Ediční komentář v *Sebraných spisech Jana Patočky* sestává z obecné části, jejíž obsah není dán pevně a jež se svou funkcí částečně překrývá s předmluvou či úvodem, a z poznámek k jednotlivým textům. Obecná část je v několika případech nahrazena odkazem na ediční zásady formulované v prvním svazku řady a upřesněné v dalších svazcích. Vlastní obecnou charakteristiku mají v Edičním komentáři jednotlivé části svazků, jedná-li se o samostatné soubory textů (např. *O smysl dneška*, *Kacířské eseje* nebo *Texty k Chartě*). Dílčí poznámky byly původně označeny jako „Bibliografické údaje k prvnímu vydání jednotlivých textů“ (*Komeniologické studie I, II*), ale jejich obsah a rozsah se postupně tak rozšířil, že je vhodnější mluvit spíše o komentářích.

Bezprostředně za obecnou částí byl v prvních svazcích Spisů uveden seznam zkratk citovaných souborných vydání (tj. Archivního souboru, Sebraných spisů a zahraničních edic; u komeniologických svazků také příslušných odborných edic), pro svůj rozsah záhy uváděný samostatně až na konci svazku mezi Edičním komentářem a Rejstříkem. Naopak před Edičním komentářem byl původně umístěn soupis ryze bibliografických poznámek k textu, než se od rozlišování mezi poznámkami podle typu upustilo.

Poznámky pod čarou

Editorské poznámky pod čarou v hlavním textu obsahují bibliografické údaje, překlady cizojazyčných pasáží a věcné vysvětlivky. Jiný typ těchto vydavatelských poznámek koresponduje se souhrnným edičním komentářem, neboť se podílí na identifikaci genealogických vztahů mezi Patočkovými texty. Tyto poznámky nejsou v textu průběžně číslovány, nýbrž označovány písmeny.

Genealogickými vztahy rozumíme vztahy mezi různými zněními téhož textu a vztahy mezi texty z centrálních pododdílů knihy a verzemi, náčrtů či zlomky, které editoři označili jako variantní či doplňkové, ať už jde o samostatné texty, nebo jen pasáže, kterých se uvedené vztahy týkají (např. glosy připsané po stranách rukopisu nebo škrtnuté pasáže). Poznámka pod čarou v hlavním textu znění takového zlomku nebo vybrané pasáže buď tlumočí,¹⁰¹ nebo jen indikuje či sumarizuje. Příslušný odstavec edičního komentáře v takovém případě například uvádí: „Odkazy na shodu a rozdílnost uvedených tří textů jsou uvedeny v poznámkách pod čarou na příslušných místech v tomto svazku“ (2: 395). Poznámka pod čarou má v tomto případě funkci jakéhosi praporku, který označuje začátek nebo konec totožné (analogické, mající paralelu, převzaté, škrtnuté aj.) pasáže, například: „Následujících 11 odstavců je převzato ze studie [...], viz str. [...] tohoto svazku. (Pozn. vyd.)“ Shodné úseky, které se nekryjí s hranicemi odstavců, Spisy zpravidla nevidují.

Skutečnost, zda bude srovnávaný úsek textu přetištěn samostatně (včetně shodných pasáží), závisí jak na míře shody obou znění, tak na rozsahu pasáží, které se různí. Je-li odlišnost minimální, bývá pouze vyznačena v poznámce pod čarou a doplněna komentářem. Zajímavý, ale velice složitý příklad textů, které se částečně obsahově shodují (řada odstavců je zcela nebo zčásti totožná, ale předcházející či následující pasáže jsou svébytné), představuje trojice německy psaných esejů „Duchovní základy života v naší době“ (1970/11), „Doba poevropská a její duchovní problémy“ (1988/16, 1988/4)¹⁰² a „Evropa a doba poevropská“

---

¹⁰¹ Jako ve *Fen. spisech III/1*, obsahujících výhradně nepublikované rukopisy. Srov. komentář: „Jednotlivá slova, která jsou v rukopisech škrtnuta, nebo i celé pasáže, které autor vzápětí nahradil vhodnější formulací, v našem vydání vypouštíme. Text škrtnutých pasáží uvádíme pod čarou jen v případech, kdy jejich obsah Patočka nepřevzal do definitivní podoby textu“ (8/1: 330).

¹⁰² Dvojitá signatura odráží skutečnost, že první část této německy psané stati byla opakovaně otiskována samostatně (v AS srov. ediční poznámku 7: 406, citovanou zde v pozn. č. 35). Tato první část také byla použita při koncipování další výše zmíněné stati „Evropa a doba poevropská“: „V pozůstalosti se zachoval nedokončený koncept německého textu. Po rukou psaném úvodu [12 odstavců, pozn. AP] byla vložena část (11 odstavců) autorského strojopisu výše uvedené stati ‚Die nacheuropäische Epoche

(1988/4) z *Péče o duši II*. V každém z textů upozorňují na shodující se (či nově doplněné) odstavce poznámky pod čarou, totéž sumarizuje komentář, který zároveň uvádí, že pro snazší čtenářskou orientaci přetiskuje úplné znění každého z těchto textů (2: 395). Jiné řešení má v témže svazku existence dvojího znění přednášky „O duši u Platóna“ (1988/3), u níž se „kromě rukopisu [...] zachoval rovněž strojopis magnetofonového záznamu přednášky [...] opravený mj. též vlastní autorovou rukou“; níže je uvedeno, že „jako hlavní“ byl otištěn text rukopisu a „autorovy doplňky přidané při čtení přednášky na vysvětlenou uvádíme v poznámkách pod čarou“ (396). Jedná se jak o jednotlivá slova, tak o celé odstavce; v některých případech nejde jen o doplnění, ale i nahrazení (pak poznámka uvádí různici se pasáž například: „od předchozí poznámky až potud nahrazeno takto:“).

Vydavatelské poznámky označované písmeny přímo uvádějí znění a) složitějších emendací, b) škrtnutých pasáží, nalezených dodatků, dodatečných vsuvek – tj. zohledňují vztah dalších, nesamostatných textů (úryvků) k otiskovanému znění, c) výsledky srovnání otiskovaného znění určitého textu (pasáže) se zněním jiného textu, jež je k němu ve vztahu varianty (děje se výběrově). Je-li zlomek či náčrt identifikován jako úzce příslušející k některému z otiskovaných textů, je také zpravidla přetištěn v poznámce pod čarou, nikoli v Přílohách.¹⁰³

Principiálně stejné řešení mají tedy přípisky a dodatky či škrty i složitější textové vztahy. Bez využití poznámek pod čarou jsou přípisky řešeny pouze v *Korespondenci s komeniologi*. Jsou uvedeny na příslušném místě v textu v obyčejných závorkách (srov. např. 21: 617 vs. v poznámce pod čarou: „Po straně si autor připsal:...“, 2: 91). Jedná-li se o škrty v závěru textu, bývá příslušná pasáž přetištěna za textem. Hranaté závorky jsou ve *Spisech* používány pro emendace a vyznačování míst doplněných editory (v komentářích k témuž srov. 5: 380,13: 423 a 8/1: 330).

Sebrané spisy podrobně nevidují různocnění, otiskované znění neporovnávají s jinými vydáními téhož textu. Na odlišnosti a shody pouze souhrnně upozorňují v komentářích.

---

und ihre geistigen Probleme“. Po první větě dvanáctého odstavce pokračuje nový německý text, opět psaný rukou“ (srov. 2: 395–396).

¹⁰³ A to i navzdory rozsahu. Srov. např.: „K tomu byly na jiném místě pozůstalosti nalezeny ještě dvě rukopisné strany jiného náčrtu III. části, který dostal signaturu [...] Tyto doplňky k 2. verzi textu uvádíme v poznámce pod čarou“ (3: 831); nebo „Náčrt [...], který se zachoval jako vyřazená část autorského strojopisu [...], byl identifikován jako varianta části textu [...] a zařazen k němu jako poznámka pod čarou na str. [...]“ (tamtéž: 836).

Zajímavým případem je adjustace textu „Příspěvek Českých zemí k ideálu moderní vědy“ z roku 1965 (tzv. lovaňských přednášek). Jan Patočka je proslovil na půdě tamního Institut supérieur de philosophie a zamýšlel je dodatečně připravit k publikaci, ale úpravy už nedokončil (s poznámkou „připravuje se“ tyto přednášky figurují i v bibliografickém soupisu Rohanové z roku 1966, srov. 13: 472). Srovnáme-li první, samizdatové vydání francouzského originálu se zněním v *Češích*, jehož podkladem se stala francouzská edice (2001/1), včetně změn tam provedených, vidíme, jak v textu ubývá případů, kde jsou ponechány a vyznačeny textové varianty a pasáže autorem škrtnuté (srov. níže).

Sebrané spisy upřednostňují přehledné přetištění základního textu bez značek a jinak exponovaného grafického řešení, jen s poznámkami pod čarou a v komentářích shrnutými vztahy k jiným textům, resp. zněním, jež případně zprostředkovávají samostatné přílohy. Máme tím na mysli, že se více nepřibližují studijnímu, diplomatickému pojetí, jako v případě genetických edic v anglosaské či francouzské vydavatelské tradici (nevyužívají značení vsuvek a škrtnů přímo v textu, sloupcového či zrcadlového přetištění variant apod.). V tomto smyslu tedy *Sebrané spisy Jana Patočky* dostaly svému záměru být „čtenářskou“ edicí (srov. výše citovanou úvodní poznámku ke Spisům). Zároveň ale nerezignují na řadu parametrů kritické edice, zvláště co se týče množství předkládaných informací o mezitextových vztazích a obsahové šíře komentářů. Komentáře jsou místy špatně strukturovány a nepřesně formulovány, což spolu s množstvím poznámek pod čarou, které obsahují řadu typologicky různých údajů, neumožňuje dobrou orientaci pro sledování genetických vazeb mezi texty.

Dílčí ediční poznámky – komentáře

Název textu, k němuž se vztahuje dílčí ediční poznámka, je doplněn bibliografickou archivní signaturou a údajem o stranách, na kterých se text ve svazku nachází (od *Umění a času* je signatura u všech Patočkových textů v komentáři zmíněných). U publikovaných textů začíná výklad bibliografickým údajem o prvním vydání, příp. o vydáních dalších. Fyzický popis rukopisu (formát, počet stran, technika zaznamenání) nebo místo jeho uložení, příp. evidenční číslo příslušného archivu se vyskytuje výběrově; obsírněji se zprávě o rukopisu věnuje především komentář ve svazcích *Češi II*, *Péče o duši III* a *Komeniologické studie III*. U textů publikovaných tiskem za autorova života se rukopis mnohdy nedochoval (srov. 5: 380, 13: 424). V prvních čtyřech vydaných svazcích Spisů (*Péče o duši I–II* a *Komeniologické studie I–II*)

souvisí základní, čistě „bibliografické“ pojetí poznámek také s tím, že knihy s výjimkou *Péče o duši II* zahrnují jen texty publikované.

U textů za autorova života nepublikovaných je popis rukopisu klíčovou náležitostí poznámky. Nepublikované texty tvoří výhradně nebo převážně obsah svazků *Péče o duši II a III*, *Komeniologické studie III*, *Češi II* a *Fenomenologické spisy III/1*. K jejich edičním komentářům se vesměs také bude vázat následující výklad. – V monotematických svazcích jako *Dopisy Václavu Richterovi* nebo *Platónova péče o duši a spravedlivý stát* mají komentáře jednodušší strukturu. V *Korespondenci s kmenology* obsahují poznámky k jednotlivým konvolutům mimo základní údaje archivní a bibliografické povahy především medailon adresáta a charakteristiku jeho vztahu s Janem Patočkou.

Obširnější popis rukopisu bývá propojen s výkladem o genealogických vztazích, okolnostech vzniku textu, nebo slouží k určení přibližné datace. U složitějších případů je na tomto místě podán přehled jednotlivých pramenů, na jejichž základě editoři zvolili či zkomponovali otiskované znění – tedy de facto popis výchozího znění (srov. např. rekonstrukci textu „Smysl mýtu o paktu s ďáblem“, 5: 408–409, nebo „Co jsou Češi?“, 13: 476–477). Fyzický popis rukopisu, jako „rukopisný náčrt z pozůstalosti, čtyři strany formátu A4“, zpravidla figuruje jen u zlomků a blíže nespecifikovaných náčrtů.¹⁰⁴

Pojmosloví v edičním komentáři

Komentáře nepoužívají standardní textologické pojmosloví; např. pojem „výchozí text“ s výjimkou obecné části v *Umění a času II* (380) v Sebraných spisech nenajdeme. Namísto něho se objevuje pojmenování *podklad*: je řeč o *podkladu textu*, *podkladu pro vydání*, *textovém podkladu* či *textovém východisku* (u prepisů magnetofonových záznamů), jímž je *rukopis* či *autorský strojopis* (příp. s přívlastkem z *pozůstalosti*) nebo konkrétní vydání (srov. *Podkladem naší edice je sbírka textů Jan Patočka. První skica k podobizně...*, 13: 436).

Pojmenování *varianta* a *verze* jsou používána v zásadě synonymně, přičemž obojí označuje znění vzniklé po dokončení základního, otiskovaného znění textu, tedy souvislé

---

¹⁰⁴ Výjimečně podrobné popisy jsou v komentářích ke druhému dílu *Čechů (Práce nepublikované)*, srov. začátek komentáře k úvodnímu textu svazku, „Kolem Konkrétní logiky“: „Textovým podkladem je kopie strojopisu na tenkém narůžovělém papíře formátu A4. Strojopis má titulní list, na němž je kromě názvu uvedeno autorovo jméno, a 23 číslovaných stran. Text byl zřejmě přepsán z rukopisu písáčkou. Na několika místech je opraven perem vedeným Patočkovou rukou, později kuličkovou tužkou a nakonec na str. 20 doplnil Patočka obyčejnou tužkou poznámku pod čarou.“ (467)

přepřerování. – Srov. předmluvu k *Péči o duši III*: 9, kde se vysvětluje, že přípravné práce a pokusy o přepřerování jsou shodně hodnoceny jako varianty hlavních textů, a zařazeny proto do přílohy I. Varianty a přípravné práce. V některých případech je patrná určitá distinkce mezi oběma pojmy, srov. např. *Text otištěný pod názvem Die Gefahren ... obsahuje druhou, přepřerovanou verzi této studie* (829) a *Jeho [K. Novotného] zpětný překlad do češtiny otiskujeme jako variantu uvedeného eseje* (832) – tyto doklady nacházíme obvykle právě u autorských překladů. Pojmenování *varianta* se ale v komentářích používá rovněž jako pojem nadřazený typologické klasifikaci, jenž označuje filiaci.

Přípravné fáze jsou v komentářích pojmenovány opisem, terminologicky ještě volněji než výše popsané případy (srov. *přednášku [...], která obsahuje skicu tohoto eseje; první skicu tohoto eseje [...] proslovil; přípravnou přednášku na toto téma [...] proslovil; přednáška věnovaná tematice tohoto eseje*; 825–827, příp. dokonce: *Stejně jako předchozí studie, i tato posloužila pak při sepisování textu...*, 13: 471). Tyto formulace se vztahují k významovým souvislostem mezi texty. Pokud se v uvedených případech jedná i o obsahovou totožnost určitých pasáží, upozorňuje na to komentář (a zvláště poznámky pod čarou) jmenovitě (srov. pasáže citované výše z *Péče o duši II*).

Pojmenováním *zlomek* je zpravidla míněna část souvislého výkladu bez vyznačení začátku a konce, příp. názvu, *náčrtem* je míněna sekvence poznámek, které autor strukturuje jako rozvrh či osnovu budoucího výkladu. Výčty, kauzální či odporovací vztahy jsou pak v náčrtu vyjádřeny grafickými, nikoli syntaktickými prostředky; poznámky přecházejí do syntakticky neúplných sentencí, sevřeně formulovaných tezí a krátkých odstavců. Podle obsahu textu komentář používá i pojmenování *rozvrh* či *osnova*, případně *poznámky*. Tato obsahově přesnější pojmenování někdy vstupují též do názvů, jimiž editoři tyto materiály z pozůstalosti opatřují. Rozlišení *zlomek* vs. *zlomky*, příp. *náčrt* vs. *náčrty* není striktní; použití plurálu ale naznačuje, že tyto pojmy jsou vnímány primárně jako formální, nikoli obsahové kategorie.

Pojmenování *fragmenty* se v aparátu Spisů používá především jako druhové označení materiálů z pozůstalosti (*zařadit i textové varianty a fragmenty*, 2: 8; nebo tedy ve smyslu *fragmenty a varianty*; srov. in *Umění a čas II*, Příloha I: *Náčrty, poznámky, fragmenty*). v komentářích lze najít i tautologické pojmenování *fragmentární náčrty* (11: 9).

Rozkolísané pojmosloví souvisí i s tím, že se různí obsah a rozsah komentářů napříč svazky. Především je ale důsledkem toho, že se ve Spisech obecně málo dbalo na vzájemnou

provázanost, a tedy i pojmoslovnou koherenci komentářů už na úrovni jednotlivých svazků. V některých aspektech byly komentáře formulovány pro výběrové, nikoli kontinuální čtení, jindy počítají s tím, že se čtenář seznámil s tím, co bylo řečeno výše (srov. dále).

Po identifikačních údajích následují v poznámkách k jednotlivým textům údaje kontextové. Množství různorodých odkazů v některých svazcích vytváří dojem, jako by komentář měl primárně podávat zprávu o vztazích mezi texty v rámci pozůstalosti, včetně dokumentů či korespondence, z níž se v komentářích zhusta cituje.

Ve svazku *Péče o duši III*, který obsahuje *Kacířské eseje*, je např. hojně citována Patočkova korespondence s Krzysztofem Michalským z let 1973–1976. Jan Patočka mu – v době, kdy s prací na *Esejích* nebyl zdaleka hotov – přislíbil možnost eseje publikovat v krakovském filosofickém časopisu *Znak*, a začal je sám překládat do němčiny, „jako podklad pro následný překlad do polštiny, protože překládat filosofické texty z češtiny přímo do polštiny se již dříve ukázalo jako problematické, a to pro velkou příbuznost obou jazyků a s tím související nejistotu ohledně přesného filosofického významu pojmů a formulací“ (837). – Toto vysvětlení je v komentáři ovšem uvedeno až v obecné charakteristice k Příloze IV: Německé originály nedokončeného přepracování *Kacířských esejů*, ačkoli o německých originálech je řeč mnohokrát dříve, a to už v Předmluvě (9).

Německé přepracování eseje „Počátek dějin“, „Vom Anfang der Geschichte“, je v *Péči o duši III* v Příloze IV, zatímco jeho český překlad je v Příloze I: Varianty a přípravné práce. V Příloze II: Záznamy přednášek a seminářů je nadto ještě text přednášky „Problém počátku a místa dějin“, která předcházela vypracování definitivního znění eseje. Komentář k druhému z *Kacířských esejů* na straně 826 ale na přítomnost originálu neodkazuje.¹⁰⁵ Činí tak až na straně 832 v poznámce k českému překladu. V poznámce k německému originálu na straně 838 je čtenář odkázán zpět na stranu 826: „Srov. výše komentář k textu *Kacířského eseje*

---

¹⁰⁵„První skicu tohoto eseje pod názvem „Problém počátku a místa dějin“ (viz níže) proslovil Jan Patočka dne 24. 10. 1974 a zřejmě již začal pracovat na jeho písemné podobě. V dopise z 20. 11. 1974 reaguje Patočka na Michalského prosbu [...] a navrhuje, aby se studie jmenovala ‚Fenomenologie a problém počátku dějin‘. [následuje shrnutí dvou dalších dopisů] Teprve dne 20. 5. 1975 píše, že ukončil práci na textu celých *Kacířských esejů*, tedy i na nové verzi českého textu 2. eseje. ¶ S textem však stále ještě není spokojen. Pro Polsko, a tedy pro zahraničního čtenáře vůbec jej ještě dále vylepšuje. Vzhledem k tomu, že dokončení překladu Patočka ještě celý další rok odkládal (viz níže), odlišuje se německý text po prvních několika stránkách od českého textu natolik, že nebylo možné uvádět odchylky v poznámkách pod čarou; celý překlad do češtiny je proto otištěn v Příloze I pod názvem „O počátku dějin“ (3: 826).

„Počátek dějin“. Jako textový podklad byl opět použit exemplář zaslaný Michalskému a další, v pozůstalosti zachované autorské strojopisy.“

Výklad v komentáři k centrálnímu textu logicky sleduje chronologii přípravná fáze – vlastní rukopis – verze, to ale neodpovídá pořadí textů v knize, a tím ani pořadí dílčích komentářů v aparátu. Stručný komentář u Příloh odkazuje k tomu, co bylo řečeno výše, a předpokládá základní orientaci v problematice, a to podle nás v míře, která není adekvátní množství údajů v komentáři a složitosti textových vztahů, které zprostředkovává. – Představme si variantu, že *Sebrané spisy Jana Patočky* tisknou *Kacířské eseje* a jejich textové verze po skupinách shromažďujících verze a definitivní znění jednotlivých čísel v chronologickém pořádku (v tomto případě: „Problém počátku a místa dějin“ /přednáška/ – „Počátek dějin“ /def. znění/ – „Vom Anfang der Geschichte“; resp. „O počátku dějin“). Souhrnný komentář k těmto skupinám by mohl genealogické vztahy popsat v jednom odstavci a vyhnout se opakování, formulacím srozumitelným jen z kontextu a odkazům. Vzhledem k tomu, že je k dispozici rovněž samostatné vydání *Kacířských esejů*, mohl by ve Spisech být prostor pro takové uspořádání, které by čtenáře neodkazovala na četbu komentáře, ale vztahy mezi textovými verzemi by přímo zohledňovalo v členění základních částí svazku.

Komentáře Sebraných spisů se vedle genealogických vztahů a okolností vzniku textů věnují také tematickým či obsahovým vazbám mezi texty, příp. recepci. V těchto případech se kromě dokumentů osobní či veřejné povahy výběrově cituje rovněž z textů jiných autorů.¹⁰⁶

To platí zvláště pro *Umění a čas*, tamní aparát detailně pojednává o ohlasu Patočkových prací, obsahuje podrobné bibliografie k dílčím polemikám a některé z ohlasů přetiskuje nebo více či méně zevrubně resumuje.¹⁰⁷ Zároveň se zde opět cituje z korespondence, obsáhle například z dopisů s Dmytro Čyževským a Oldřichem Králíkem v poznámce k „Symbolu země

---

¹⁰⁶ V centrální části knihy editoři ve dvou příkladech přetiskují související texty jiných autorů: v jednom jsou to výňatky z komentovaného článku, v druhém dopis autora oponované diplomové práce, k němuž se dochoval koncept Patočkovy odpovědi (srov. 4: 95–104, 219–227, komentář in 5: 415, 424). U obou jsou příslušné pasáže tištěny petitem.

¹⁰⁷ Srov. například komentář ke stati „Česká vzdělanost v Evropě“ (5: 381–385), kde je citována či zmíněna reakce V. Jiráta, O. Chlupa, B. Havránka, jednoho neznámého recenzenta, F. Kratiny, J. B. Čapka, O. Králíka, F. Kutnara, O. Svozila, M. Habáně a dále též dva pozdější ohlasy („nověji se Patočkovou koncepcí vzdělanosti zabýval Alexander Matoušek [...] Ještě po více než padesáti letech vyprovokoval Patočkův koncept vzdělanosti Z. Vašíčka“). Poznámka pod čarou odkazuje k další literatuře: „K soudobé katolické kritice T. G. Masaryka srv.:“; „Ke kritice E. Beneše srv.:“ (384).

u Karla Hynka Máchy“ (387–396). Jinde je souvislost citované korespondence s údaji v komentáři nebo s obsahem Patočkova textu volnější, citace se váže k širšímu kontextu a její role je ilustrativní (srov. 412, 414). Celkem jsou v edičním komentáři tohoto svazku citovány (výjimečně parafrázovány) Patočkovy dopisy adresované těmto osobám: D. Čyževskij, O. Králík, J. Zumr, W. Biemel, dcery Jana a Františka, I. Kroňská, M. Medek, K. Michalski, V. Černý a několik odpovědí adresátů.

Od hlavních textů se také po několika různých liniích odkazuje k řadě textů z příloh. Zkratka *srv. též* (resp. *viz výše / níže*) je v rozsáhlém komentáři téměř bez užitku, číslo strany totiž neuvádí. Mezi odkazy mnohdy nelze rozlišit, které z nich patří ke znění Patočkova textu a které směřují pouze k určitému údaji z komentáře k příslušnému textu, příp. jmenovitě k textu v komentáři citovanému. Obtížné je také rozeznat odkazy na texty s čistě obsahovou souvislostí, které nejsou relevantní pro genealogii a jsou míněny jako doporučení k další četbě.¹⁰⁸ Odkazuje-li komentář bez dalšího k nějakému textu Jana Patočky a tamtéž uvádí úplné bibliografické údaje, jde patrně o text dosud ve Spisech neotištěný (srov. drobné články z tisku zmiňované in 5: 382).

Rozsah komentáře obvykle odpovídá pomyslnému významu textu. Výjimkou je v tomto bodě opět komentář k *Čechům*, jež Patočkovy texty ve vlastním slova smyslu „komentuje“. Editor například v komentáři k Patočkově recenzi Rádlovy *Útěchy* obsáhle vykládá a hodnotí Patočkův vztah k Rádlovi, resp. celý výsek Patočkova díla Rádlovi věnovaný (13: 425–428). U jiných textů uvádí širší společensko-politické a historické okolnosti, čemuž odpovídá i povaha cizích textů v komentáři otiskovaných či citovaných – u Textů k Chartě je to policejní záznam o pohovoru s Janem Patočkou, který se uskutečnil krátce před Patočkovou smrtí, či pitevní zpráva.

Ediční komentář *Fenomenologických spisů I*, které obsahují standardně publikované texty z let 1931–1949, a patří tedy mezi svazky v rámci Spisů nejméně komplikované, je co do rozsahu asi z poloviny tvořen texty, které se vztahují k Patočkově habilitační práci *Přirozený svět jako filosofický problém*.¹⁰⁹ Mimo to je v komentáři k Patočkově doktorské disertaci z roku

---

¹⁰⁸ Srov. závěr komentáře v *Péči o duši II*: „V souvislosti s tematikou tohoto svazku je třeba upozornit ještě na následující texty:“ (397); ke směšování různých druhů odkazů srov. 5: 415. Zcela výjimečně směřují i k sekundární literatuře, srov.: „K Patočkově účasti na Chartě 77 *srv. též*: Václav Havel: *Dálkový výslech*“ (13: 436).

¹⁰⁹ Srov. 436–448. Komentář sledující okolnosti obhajoby při této příležitosti přetiskuje Husserlův dopis literárnímu tajemníkovi TGM, V. K. Škrachovi, Patočkův a Grubeho dopis Čyževskému, recenzi D. Čyževského (o níž byl adresát žádán) a další dvě recenze Patočkovy práce. Komentář

1931, která zde tiskem vychází vůbec poprvé, připojen „nedokončený rukou psaný náčrt vlastního životopisu“ z téže doby, který Jan Patočka používal jako přílohu k různým žádostem (6: 434). V *Korespondenci s komeniologi* jsou další obsahově i věcně související materiály, převážně texty, jejichž autorem není Jan Patočka, otištěny v přílohách. U prvního dílu, jehož podnázev zní *S přílohami o Chartě 77, norském vydání Kacířských esejů aj.*, jde dohromady o dvě stě stran, tj. třetinu rozsahu knihy (srov. Petruželková 2013).¹¹⁰

Fenomenologických spisů II cituje jednu anotaci, jeden text ze záložky a dva diskusní příspěvky z konferenčního sborníku, v němž byl uveřejněn také Patočkův text (643, 651–656, 658–9).

¹¹⁰ Ve druhém díle *Korespondence s komeniologi* je v komentáři otištěn fejeton Ludvíka Vaculíka z roku 1977, o jehož překlad Patočka žádá v jednom z publikovaných dopisů adresátku. Tento fejeton je zde otištěn vůbec poprvé (srov. 22: 344–346). – V *Sebraných spisech Jana Patočky* nejsou přetiskovány žádné historické dokumenty, ukázky z korespondence aj. jako faksimile, ani dobové fotografie (jako například v „bílém“ odeonské edici literární vědy, jinak vybavené jako kritické vydání).

USPOŘÁDÁNÍ

Sebrané spisy Jana Patočky jsou uspořádány podle tematicko-chronologického hlediska. Tematické hledisko se uplatňuje především u členění na oddíly a svazky, jejichž vnitřní dělení naopak ovlivňují tematické vztahy minimálně. Chronologie obvykle určuje pořadí textů v rámci svazku, resp. v rámci jeho jednotlivých částí; přísně chronologické řazení textů může být v případě úzkých tematických souvislostí mezi dvěma texty porušeno. Datace je vždy uvedena pod titulem jednotlivých statí v závorce. Napříč svazky v rámci jednoho oddílu Spisů se chronologie uplatnila ve dvou případech, u *Komeniologických studií I a II* a *Fenomenologických spisů I a II*.¹¹¹

V rámci svazků se dále uplatňuje hledisko žánrové, pro zařazení textu do příloh je mimo žánru určující řada dalších prvků: stupeň dokončení, jazyk originálu aj.

Přílohy

Většina z dosud vydaných titulů obsahuje jeden či více číslovaných pododdílů nazvaných Příloha a doplněných podnázvem. Přílohy nejsou v *Komeniologických studiích I a II*, neboť oba díly nemají žádné vnitřní členění. Žádná příloha není ani v prvním dílu *Umění a času*. Tento dvojdílný soubor je koncipován jako jeden celek a na dva svazky se dělí s ohledem na rozsah: první svazek obsahuje část I., Publikované studie, druhé části II., Nepublikované a dokončené texty a III., Drobné publikované texty a dvojí Přílohy. *Umění a čas I* tedy obsahuje pouze publikované studie *většího rozsahu*. – Obsah každého ze dvou dílů souboru *Češi* je naproti tomu strukturován samostatně, rozdělení na publikované a nepublikované texty (první v *Češích I*, druhé v *Češích II*) je striktní a z textů „okrajových“ žánrů jsou v prvním svazku sestaveny bloky Příloh II. A–C.

---

¹¹¹ Tj. v prvním případě *Texty publikované v letech 1941–1958 (I)* a *Texty publikované v letech 1959–1977 (II)*, srov.: „Vodítko pro rozdělení textů do těchto dvou skupin bylo jednak vnější, dané objemem svazků, jednak jsme – podobně jako v předchozí samizdatové edici Radima Palouše, na niž naše vydání navazuje – vzali v úvahu, že Jan Patočka byl v letech 1954–1957 zaměstnán ve Výzkumném ústavu pedagogickém Jana Amose Komenského [...] jako komeniolog“ (10: 388). První dva svazky *Fenomenologických spisů* jsou rozděleny na „texty z raného období“ a „zralou fenomenologickou tvorbu“ (6: 9–10). Mezníkem je rok 1949.

Přílohu neobsahují ani *Fenomenologické spisy I a II*, které řadí příležitostné texty apod. na závěr svazku (srov. části Recenze, zprávy, slovníková hesla in *Fenomenologické spisy I*; Stati o filosofech a příležitostné texty in *Fenomenologické spisy II*).

Péče o duši I v souladu s prvotní koncepcí neobsahuje „neukončené textové varianty, přípravné práce a poznámky“, k obsahu tamních Příloh komentář uvádí, že přinášejí „definitivně vypracované texty a přednášky, které pouze *dokreslují* problematiku příslušného hlavního oddílu, s nímž se *věcně a dobou vzniku* většinou částečně *překrývají*“ (8, zvýraznila AP).¹¹² V tomto smyslu tedy představují – vzhledem k centrální části svazku – z hlediska významu sekundární textovou linii.

S rozhodnutím zahrnout do Spisů také fragmenty a varianty vyvstává potíž, jak texty v rámci Příloh rozřadit a jak jednotlivé číslované Přílohy řadit. V tomto případě nelze uplatnit chronologii, neboť Přílohy představují spíše „paradigmatický“ řez autorovým dílem. Pokud řazení chronologii odpovídá, odráží to členění hlavního korpusu knihy – na elementární úrovni např. právě v *Péči o duši I: Příloha k první části [Texty z let 1929–1952]* a *Příloha k druhé části [Nevydané texty z 50. let]*. Jinde ale řazení Příloh odpovídá spíše jejich významu. Můžeme to vidět u *Péče o duši III*. Na pořadí Příloh I–IV je nápadné, že německé verze *Kaciřských esejů* (Příloha IV) jsou zařazeny až na závěr.¹¹³ Dobou vzniku jsou německá přepracování sice nejmladší, pořadí Příloh ale chronologii neodpovídá (chronologickou posloupnost by bylo možné určit jen u vybraných textů–linií, nikoli komplexně u žánrově či typologicky vymezených skupin, jako jsou přípravné práce, náčrty a zlomky). Německé znění je do tohoto svazku pojato nad rámec edičních pravidel celé řady, a proto jsou mezi Přílohami umístěny jako poslední (srov. též Přílohu II: Německé originály textů z předchozích oddílů uzavírající *Umění a čas II*).¹¹⁴

---

¹¹² Na rozpory mezi tímto tvrzením a obsahem příloh v *Péči o duši I* upozorňuje ve své recenzi Filip Karfík: „Protože se [editoři] předem rozhodli nepublikovat ve Spisech všechno, oddělují [...] korpus rukopisů, který zůstane ze Spisů vyloučen: to jsou fragmenty a náčrty, u nichž autor nedospěl do stadia prokazatelného literárního záměru. Potom jsou tu rukopisy, u nichž tento záměr prokazatelný je. Ty do Spisů vcházejí spolu s texty, které autor sám publikoval. Za této situace bychom čekali, že editoři rozdělí obsah Spisů na texty autorem publikované a texty z pozůstalosti, které sice nebyly vydány, ale nesou zřetelné stopy literárního záměru. Touto dělicí čarou se však editoři neřídí. Rozlišení na stěžejní texty a přílohy se tedy musí řídit jiným kritériem. Tímto kritériem, o němž vydavatelé nehovoří, ale k němuž zjevně přihlížejí, je *obsahová stránka* textů“ (Karfík 1997: 24).

¹¹³ Pořadí textů v rámci Příloh odráží pořadí jednotlivých čísel *Kaciřských esejů* nebo chronologii vzniku.

¹¹⁴ České znění německých přepracování je (výběrově) součástí Přílohy I, přičemž identifikace jazykových verzí (dvojic překlad–originál napříč Přílohami I a IV) je i na základě četby komentáře obtížná; nemluvě o určení toho, ke kterému *Kaciřskému esejí* přepracování náleží.

Typologické třídění materiálů z pozůstalosti se v *Sebraných spisech Jana Patočky* opírá o přítomnost různých formálních prvků a je dourčeno podle příslušnosti k určitému souboru textů. Jednotlivě tak lze hovořit o „míře literární dopracovanosti“ či „stupni literárního ztvárnění“ (13: 9), příp. „stavu dokončenosti“ (11: 9). Prostředky, které míru literární dopracovanosti indikují, zároveň často vypovídají o tom, zda autor pomýšlel na publikování, resp. zda text k publikování připravoval. Rozhodující je především, zda jde o čistopis, zda text obsahuje rukou psané úpravy či opravy, příp. zda je v něm provedena korektura, zda je opatřen titulem, podtitulem, u souboru textů obsahem, resp. se provádí srovnání s jinými rukopisnými variantami.¹¹⁵

V Patočkově pozůstalosti nacházíme také texty po všech stránkách dohotovené, a nepublikované z nejrůznějších vnějších důvodů. Pořádání textů s ohledem na to, zda byly či nebyly publikovány, nelze plně opodstatnit, jde o hledisko utilitární, textům samým do jisté míry adherentní. Přesto nachází ve Spisech poměrně široké uplatnění.

V *Sebraných spisech* dosud figurují dva svazky obsahující výhradně texty nepublikované, u obou se chronologický princip uplatňuje. Jde o *Komeniologické studie III* a druhý svazek oddílu *Češi*. Na rozdíl od *Komeniologických studií I–II* není třetí svazek komeňan uspořádán čistě chronologicky – „struktura svazku byla vytvořena s přihlédnutím ke stavu dokončenosti jednotlivých textů a k okolnostem jejich vzniku. Některé sice nebyly autorem definitivně připraveny k publikaci, ale mají podobu díla takřka dohotoveného, jiné zůstaly v podobě fragmentárních náčrtů. V některých případech není přesně známo, kdy a k jakému účelu byl text psán“ (9). První dva pododdíly svazku jsou tvořeny komeňologickými pracemi „Didaktika a pansofie“ a „Komenský – Kusánský – Descartes“, označenými editory v podnázvu „monografie z pozůstalosti“, resp. nedokončená monografie

---

¹¹⁵ Vedle formálních prvků svědčí pro či proti záměru text publikovat také prvky obsahové, což je případ epistolárního souboru „Co jsou Češi?“ (1989/2). Soubor byl dokončen v roce 1973, jeho adresátka, paní Hildegard Ballaufová, jej v roce 1980 předala Ivanu Chvatíkovi. Text se z části dochoval v rukopise formálně odpovídajícím textům určeným k otištění – jakkoli vznikl na začátku sedmdesátých let, kdy Jan Patočka téměř nepublikoval. O úmyslu soubor publikovat je ovšem možné pochybovat, neboť text si ponechává jisté prvky komunikace soukromé povahy (srov. 13: 477, 1992/9: 235). Zajímavé je také to, zda fakt, že se autor v textu vůbec nezmiňuje o událostech osmašedesátého roku, můžeme interpretovat jako osobní ostych před příliš palčivým tématem či spíše jakousi autocenzuru. Vzhledem k tomu, že adresátka, již komentář *Čechů* nejednoznačně nazývá Patočkovou německou přítelkyní, si svůj odchod do Čech a sňatek s Janem Patočkou rozmyslela kvůli aktuální politické situaci – jak alespoň naznačuje komentář k jednomu z Patočkových dopisů Václavu Richterovi (srov. 20: 174, 176) –, jde o podstatný prvek pro interpretaci souboru, a otázka publikačního záměru zde má mimořádnou váhu.

z pozůstalosti. Následují Další studie a přednášky, Příloha I: Drobné příležitostné texty (mj. posudky) a Příloha II: Náčrty a zlomky. V rámci třetího až pátého pododdílu ovšem texty chronologicky řazeny jsou.

Rovněž v *Češích II* jsou nepublikované texty řazeny chronologicky, „i když jejich datace může být ve většině případů jen přibližná. [...] Ve všech případech jde o ucelené texty, o nichž lze s větší či menší jistotou usuzovat, že je autor mohl či chtěl uveřejnit, a k jejichž publikaci nedošlo buď z důvodů vnějších (ať už politických či jiných), nebo proto, že jim autor nestačil dát zamýšlenou literární podobu (u závěrečných přednášek, jež byly proneseny v rámci tehdejších bytových seminářů, nelze patrně takový záměr vůbec předpokládat)” (9).

Zhruba polovinu rozsahu knihy (nepočítaje v to souhrnný komentář k oběma svazkům) tvoří dva soubory, lovaňské přednášky a „Co jsou Češi?“, a ostatních devět textů je umístěno podle chronologie v jejich okolí. Druhý svazek *Čechů* vzhledem k nízkému počtu dílčích textů nepůsobí nepřehledně, ačkoli k řazení využívá pouze chronologické kritérium.

U publikovaných prací se snadno uplatňuje žánrové hledisko, zpravidla vydělující texty kratšího rozsahu a periferního významu, tzn. kulturní zpravodajství a drobné recenze, texty příležitostného charakteru (např. nekrology), mezi něž lze počítat také rozhovory. Důsledné třídění tohoto druhu nacházíme např. v Příloze II k *Čechům II*: A. Recenze, referáty, vzpomínky, glosy; B. Slovníková hesla a zprávy a C. Anotace.

Proti žánrovému členění, a tedy pro důsledné uplatnění chronologického hlediska se staví jen *Komeniologické studie I*: „V Paloušově i Schallerově vydání [tedy v Archivním souboru a v německém vydání z osmdesátých let] jsou chronologicky řazeny pouze rozsáhlejší studie. V našem souboru je chronologický zřetel uplatněn důsledně. Domníváme se totiž, že i v kratších textech Patočka často vyslovuje velmi závažná tvrzení, a nechtěli bychom změněným pořadím implicitně některé z jeho textů nadhodnocovat, nebo naopak jejich důležitost snižovat” (9).

Specifickým případem budou v tomto ohledu *Fenomenologické spisy III*, které obsáhnou texty za autorova života neuveřejněné, jež „kvůli rozdílným žánrům a celkovému objemu bylo třeba [...] rozdělit do tří svazků” (6: 10). Díl III/1 zahrne „nedokončené fenomenologické studie z doby okupace“, díl III/2 „náčrty a zlomky [...], z nichž velká část byla publikována německy a francouzsky” a III/3 – „Přednášky z fenomenologie prosloušené v období Patočkova působení na Filosofické fakultě University Karlovy v letech 1968–1972” (tamtéž). Rozdělení do tří svazků tedy odpovídá chronologii a zároveň odráží žánrové spojitosti.

První z těchto tří svazků vyšel v roce 2014. Původně byl anotován jako *Nitro a duch* (podle jednoho z textů), nakonec nese pojmenování *Nitro a svět*, neboť to lépe odráží oba póly Patočkovy koncepce „transcendentálně pojaté subjektivity či nitra, na jejímž základě by bylo možno rozvinout zároveň filosofii objektivitvity čili předmětnosti světa“ (8/1: 328). Řazení rozsáhlejších textů v rámci svazku odráží stupeň dopracovanosti a obsahové souvislosti.¹¹⁶ Pořadí tří rukopisných celků v Příloze patrně zrcadlí to, jak těsně souvisejí s texty v centrální části svazku (poslední celek přechází v excerpta).

Skutečnost, že Patočkovy přednášky jsou ve většině svazků od korpusu ostatních textů odděleny, s žánrem souvisí jen částečně, je to mj. otázka autorizace. Ta určuje rozdílný status přednášek či přednáškových cyklů proslovených veřejně a soukromě. Nelze ovšem souhrnně říct, že neautorizované, na základě poznámek či prepisů magnetofonových záznamů rekonstruované znění mají jen přednášky soukromé (srov. univerzitní přednášky z let 1968–1972). Lze rovněž najít několik mezistupňů, jako přednášky „Platón a Evropa“ z roku 1973, které „s vědomím autora stylisticky upravil Ivan Chvatík“ (2: 397), nebo lovaňské přednášky z roku 1965, jejichž písemná verze nebyla definitivně dopracována. V *Péči o duši III* mají „zredigované magnetofonové záznamy přednášek a diskusí, které předcházely konečnému vypracování textů pro publikaci“ (3: 9 – tedy *Kacířských esejů*) zařazené do Příloh zase platnost přípravných variant. Některé jednotlivě veřejně proslovené přednášky ale byly zařazeny do okrajových oddílů jednotlivých svazků jednoznačně pro absenci autorizovaného znění.¹¹⁷

Z přednáškových cyklů byly zatím ve Spisech publikovány až na jednu výjimku (sv. 14/4) pouze přednášky neverejně proslovené, tedy ty, jejichž písemná podoba převážně nebyla autorizována. Jednotlivé přednášky pro odborné publikum (proslovené např. na různých konferencích) na základě žánru ve Spisech vyděleny nebývají; že jde o přednášku, není v těchto případech obvykle formálně či stylově obzvlášť patrné.

---

¹¹⁶ Srov.: „Otiskujeme nejprve relativně souvislé texty, kterým již byla v sekundární literatuře věnována pozornost; v příloze náčrtům které s nimi tematicky a pravděpodobně i dobou vzniku souvisí. O způsobu, jakým jsou texty ve svazku seřazeny, rozhodly následující důvody:“ (329); následuje stručně komentovaný soupis hlavních textů. – Prvních pět kratších studií na sebe navazují zhruba jako kapitoly jedné práce, čtyři z nich byly publikovány v německém překladu (2007/2), příp. též česky. Ústřední a jako poslední vypracovaná stať „Studie k pojmu světa“ byla před vydáním ve Spisech zčásti přetištěna v časopise *Reflexe* (2011, č. 40, s. 75–90), na jehož stranách probíhala v předchozích letech diskuse o Patočkově válečné pozůstalosti.

¹¹⁷ Srov. např. přednášku „Zrod evropského uvažování o kráse“ z roku 1971 v příloze I. Náčrty, poznámky, fragmenty, resp. komentář k ní: „Přepis zvukového záznamu sice nelze považovat za autentický Patočkův text, ale pro „převahu autorského hlasu“ jej uvádíme v *Příloze I* jako dokument“ (3: 426).

Kritéria uspořádání – souhrnný pohled na problematiku

Členění Patočkova díla pro potřeby souborné edice se v některých momentech překrývá s biografickou chronologií. V určitých obdobích převažují publikované, v jiných nepublikované texty a hranice mezi obdobími procházejí biografickými, resp. společensko-historickými mezníky. Zvláště od počátku sedmdesátých let musíme v Patočkově díle brát v úvahu, že příčiny toho, že určitý text nebyl (nemohl být) publikován, jsou různého rázu. Z období, kdy se Jan Patočka po vynuceném odchodu z univerzity v roce 1972 rozhodl nadále přednášet, byť soukromě, se dochovaly texty přednášek, které patrně nikdy k publikování určeny nebyly.¹¹⁸ Období po roce 1975, kdy Jan Patočka začal publikovat samizdatově (resp. dal svolení k zařazení *Kacířských esejů* a *Dvou studií o Masarykovi* do edice Petlice), bylo naplněno hektickou prací. Patočka na samizdatovou „publicitu“ přistoupil a texty, které vznikaly na přímý popud jeho žáků (jako „Kartezianismus a fenomenologie“ /1976/6/ či „Bossova revize vědy“ /1976/9/), předával k vydání. Nadto se z téhož období dochovalo velké množství rozpracovaných rukopisů a náčrtů, které se nehledě na záměr, s nímž vznikaly, ocitají ve Spisech mezi nepublikovanými texty.

Podstatný rozdíl je také mezi ineditními vydáními a přispíváním do zahraničních periodik či sborníků v sedmdesátých letech. Nároky kladené na statě určené odbornému publiku, které vyšly převážně v cizojazyčných originálech, vnímal Patočka jako výrazně vyšší a typově odlišné od toho, co si „dovoli“ zveřejnit v samizdatu, příp. přednést skupině svých posluchačů a kolegů. Texty z téhož období se tak od sebe liší nejen tematicky, příp. žánrově, ale rovněž stylem či letorou.¹¹⁹

Sebrané spisy tuto problematiku výslovně nereflektují. Členění na publikované a nepublikované texty nehraje v rámci spisů zanedbatelnou roli; jaký je vztah tohoto kritéria

---

¹¹⁸ Např. přednáška „Duchovní člověk a intelektuál“, přednesená v ateliéru Jaroslava Krejčího v roce 1975 spolu s některými *Kacířskými esejí*, nebo přednáška „Vzpomínka a zamyšlení o Rádlovi a Masarykovi“, kterou přednesl účastníkům svého pravidelného semináře věnovaného nejprve četbě *Sein und Zeit* a později též Husserlovy *Krisis*, jenž probíhal u Jana Patočky doma od roku 1973 (srov. 3: 833, 13: 478).

¹¹⁹ U textů určených úzkému kruhu posluchačů v soukromí lze vnímat jistou ochotu nedržet se akademických standardů (za toto upozornění vděčíme Pavlu Koubovi); k lexiku a rétorickým figurám srov. níže rozbor textu přednášky „Vzpomínka a zamyšlení o Rádlovi a Masarykovi“ (13: 325–338).

k jiným aspektům, než je chronologie, ale není zřejmé. Struktura dvojsvazkového *Umění a času* naznačuje, že skutečnost, že text nebyl publikován, jej marginalizuje méně než žánr (srov. II. oddíl, Nepublikované dokončené texty; III. oddíl, Drobné publikované texty v *Umění a čase II*).

Ačkoli tematické členění *Sebraných spisů Jana Patočky* se nám jeví jako v zásadě rozumné, ne pro všechna období v Patočkově díle je stejně opodstatněné. Editoři sice ad hoc odstiňují pravidla pro seskupování a řazení textů v příslušných tematických svazcích, ale činí tak poněkud matoucím způsobem. U pozdního díla (po roce 1968) by posílení chronologického členění – na úkor rozdělování textů do menších skupin na základě kombinace různých kritérií – bylo vhodnější. Vzájemné usouvztažnění textů by mohlo zůstat úlohou komentáře, jenž se nyní soustřeďuje především na vysvětlení pravidel, podle nichž jsou texty tříděny a řazeny.

Dosud totiž vzniká zdání, že uspořádání svazků odpovídá struktuře díla, že je motivováno vztahy, které jsou dílu inherentní. Ve skutečnosti je to jen určitý klíč ke zpřístupnění díla čtenáři, jež editoři považovali za nejuniverzálnější, nejsrozumitelnější: „Vydávání Patočkova díla formou tematických souborů může někdy vést k tomu, že se na hranicích mezi jednotlivými celky vyskytnou texty, které patří do dvou či více tematických oblastí. Jedinou cestou, jak tomu důsledně zabránit, by byl čistě chronologický princip uspořádání, který vzhledem ke stadiu Patočkovy domácí recepce a vzhledem ke struktuře Patočkova díla nepokládáme za přiměřený, protože by sloužil výhradně vědeckým účelům, a nikoli širšímu čtenářskému zpřístupnění“ (3: 10).¹²⁰

Jednu z výhod (i úskalí) tematického členění reprezentují jsou svazky *Umění a čas a Češi*. Jejich tematické vymezení je do jisté míry umělé, neboť tyto oblasti Patočkova díla jsou značně prostupné. Uměnovědné a bohemikální náměty se objevují ve značném množství dalších Patočkových textů, ale na rozdíl od prací zařazených do jmenovaných svazků v nich nedominují. Vzhledem ke čtenáři je to ale řešení velmi vstřícné, protože srozumitelné (o jeho

---

¹²⁰ Jiný náznak problematizace tematického členění srov. in *Umění a čas II*: „Jestliže tedy [...] předkládáme čtenáři jistý úsek [...], vydělený podle „tématu“, je nutno volbu nahlížet s vědomím jejích možností a omezení, vzít v úvahu chronologii vnitřního uspořádání svazků a přihlídnout k několika okolnostem, jež provázely jak filosofovu tvorbu, tak editory jeho díla. [...] Texty zahrnuté do tohoto dvojsvazku vznikaly při různých příležitostech, často jako momentální odpověď na výzvu přicházející odjinud než z centra Patočkovy filosofické práce. Příležitost [...] ho vedla ke zvláštní konkretizaci myšlenky, která je mnohdy dále zhodnocena ve statích a knihách pojednávajících filosofické problémy systematicky či historicky“ (369).

přitažlivosti svědčí např. fakt, že Češi jsou nejprodávanějším svazkem *Sebraných spisů Jana Patočky*).¹²¹

Přináležitost textu do několika tematických skupin, příp. skutečnost, že zařazením do určitého svazku se podstatně zužuje kontext, v němž bude text recipován, ovšem podle nás není hlavním úskalím uspořádání Sebraných spisů. Mnohem problematičtější se nám jeví pojetí Příloh, které arbitrárně rozdělují dílo na „centrum“ a „periferii“, a to napříč všemi tematickými oblastmi i jednotlivými obdobími se srovnatelnými výsledky, takže většina svazků má obdobnou strukturu, ačkoli jednotlivé oblasti Patočkova díla z tohoto hlediska symetrické nejsou. Popírá se tím jakási vnitřní dynamika díla, není znát specifičnost jednotlivých období (to ale souvisí i s tím, že vedoucím hlediskem pro pořídání Spisů je tematické, nikoli chronologické kritérium. Neboť zatímco tematické pomyslně staví do popředí dílo, chronologické autora – a představuje dílo v tvůrčím procesu). Vodítka pro řazení textů do Příloh jsou nesourodá a zčásti i neprůkazná, napříč svazky nejednotná (rozhoduje rozsah, žánr, jazyk originálu, míra literární dopracovanosti, ale též editorské hodnocení). Interpretační gesto, které zařazení textu do Příloh tlumočí, je ale jednoznačné: jde o text okrajového významu.

Rozsáhlý první díl *Čechů*, s podnázvem *Práce publikované*, například pořádá texty „podle tematické závažnosti“ a podle rozsahu. Závažné texty jsou v chronologickém řazení součástí tří částí „hlavního korpusu“, ostatní texty jsou roztrženy do celkem pěti oddílů příloh (I, II A–C, III). V úhrnu tvoří Přílohy polovinu rozsahu svazku (asi 450 stran) a dohromady obsahují více než 100 jednotlivých textů. Takzvané Texty k Chartě tvoří Přílohu I; ediční komentář k tomu uvádí následující: „Do *Přílohy I* (chronologicky navazující na základní korpus [bezprostředně předchází Část III. Dvě studie o Masarykovi]) vyčleňujeme několik drobných, samizdatově šířených textů, jež podávají svědectví o autorově osobním nasazení pro věc veřejného zájmu, Chartu 77, a představují zároveň jakousi tečku za jeho myslitelským dílem. Souvislost s dějinně-filosofickými úvahami shromážděnými v souboru *Péče o duši* je nasnadě“ (13: 16). U ostatních oddílů Příloh hovoří komentář explicitněji, že jde o sběr marginálií: „V *Příloze II* [...] jsou shromážděny vesměs kratší texty, jež dokumentují autorovu činnou účast na soudobém filosofickém životě [...] V hlavním oddílu (A) se střídají recenze a referáty o knihách, kritické či polemické glosy, zprávy o veřejných přednáškách, o činnosti Pražského filosofického kroužku, o mezinárodních konferencích, o návštěvách zahraničních filosofů... [...]“

---

¹²¹ Podle www.oikoymenh.cz

¶ O tom, jak vážně bral Patočka kulturní význam filosofického „zpravodajství“, svědčí též okolnost, že sám neváhal uvázat se ve službu encyklopedicky-faktografickou; tyto přehledové texty [...] jsme vyčlenili do oddílu B [...] ¶ A konečně, pro úplnost, jsme připojili ještě přeškrtnuté krátkých anotací knižních titulů z let třicátých a čtyřicátých (oddíl C)“ (12: 16–17).

Texty k Chartě se v kontextu utvářeném příslušným svazkem stávají jakýmsi samizdatovým kulturním zpravodajstvím, zprávami k tize dne; patrně i vzhledem ke svému rozsahu. Co se týče kritérií pro zařazení mezi přílohy, odpovídá Příloha II, A–C hledisku žánrovému, Příloha III hledisku „materiálovému“ (zlomky a náčrty), a Příloha I s Texty k Chartě tedy odráží interpretaci (významu textů v rámci díla). Mezi přílohami jsou ovšem nejzávažnější – byť je jejich zařazení do čela Příloh odůvodněno chronologickou návazností na centrální oddíl knihy. Nemají ale stejnou váhu jako ostatní samizdatově publikované texty z téhož období, přetištěné vně Příloh.

Pokud by tematickou souvislost s *Péčí o duši* editoři vnímali silněji, byly by Texty k Chartě součástí *Péče o duši*, tak jako v Archivním souboru. Češi, jež shromažďují texty k domácímu myšlení a dějinám, mají mj. poukázat na Patočkovu praktické, společenské či občanské angažmá v této věci – slovy Karla Palka by bylo možné jej „případně opatřit emblematickým titulem *Český úděl* nebo *Conditio bohemica*“ (12: 11). Tak se děje jak v komentáři (srov. např. výčet veřejných prohlášení z období Pražského jara, které Patočka podepsal, uvedený u souboru *O smysl dneška*, 13: 432), tak rovněž zařazením Textů k Chartě do samostatné přílohy. V přítomném svazku se z Textů k Chartě stává „domácí záležitost“, jakkoli samo Patočkovu angažmá ve věci Charty 77 bylo též apelem na veřejnost evropskou, a odráželo vědomí širších souvislostí otázek bezpráví a svobody a závazků, jež z toho plynou.

Ozřejmuje se tak i dvojsečnost impulsu daného Patočkovou smrtí. Editoři Spisů se snad chtěli distancovat od recepce Patočkova díla pod zorným úhlem hrdinství. Nechtěli Texty k Chartě povýšit na roveň prací z *Péče o duši* a tak zároveň připisovat váhu etickým a morálním akcentům v tomto konceptu obsaženým.

KAPITOLA 5

ZÁVĚR

SROVNÁNÍ ARCHIVNÍHO SOUBORU A SEBRANÝCH SPISŮ

Rozvrh I. Chvatíka a P. Kouby z roku 1987 a rozvrh Sebraných spisů

Sebrané spisy Jana Patočky jsou do jisté míry uskutečněním koncepce, kterou Ivan Chvatík s Pavlem Koubou obhájili v diskusi vedené na stránkách exilového věstníku *Acta* v roce 1987. Tak představuje Spisy ediční komentář prvních svazků, v tomtéž duchu hovoří Ivan Chvatík v bilanční vzpomínce na vydávání Patočkova díla v samizdatu (2007: 383–384). Srovnáme-li však návrh z roku 1987, zejména soupisy textů zařazených do jednotlivých svazků, s obsahem souvisejících svazků v Sebraných spisech, zjistíme řadu rozdílů. Složení tematických svazků je v zásadě obdobné a navazuje na samizdatovou řadu. Soudobá souborná edice ale na rozdíl od staršího návrhu Chvatíka a Kouby nepočítá se dvěma „doplňkovými“ svazky: *K dějinám filosofie*, který měl obsáhnout příležitostné texty většího rozsahu, a *Miscellanea*, pro „drobné texty, nezařazené z věcných a formálních důvodů do předešlých svazků“, tedy dle podnázvu „laudatia, nekrology, polemiky, recenze aj.“ (Chvatík–Kouba 1987a: 20). – „Rozpuštění“ 13. svazku (*Miscellanea*) zmiňují editoři už v posledním diskusním příspěvku v *Actech*, kterým reagují na podněty svých oponentů (1987b: 27).

V návrhu je také u jednotlivých svazků uveden pouze výčet chronologicky seřazených textů. To nemusí znamenat, že na vnitřní členění svazků se vůbec nepomýšlelo, nicméně v Sebraných spisech jsou jednotlivé studie a stati dále roztříděny.¹²² Vedle chronologického kritéria se při tom uplatňuje v různé míře několik dalších hledisek a toto „vnitřní uspořádání“ spisů tak představuje samostatný ediční problém. Srovnání s „exilovými“ spisy vzájemné souvislosti mezi rozvržením celku díla na svazky a strukturou jednoho každého z nich ozřejmuje.

Z osnovy v *Actech* jsme ponechali stranou oddíl *Přednášky k antické filosofii I–II*, neboť příslušné svazky Spisů dosud nevyšly, a *Komenský I–II*, vzhledem k tomu, že trojsvazkové *Komeniologické studie* jsou uspořádány v zásadě obdobně (z téhož důvodu také opomíjíme

---

¹²² Revidovaný návrh na uspořádání prvních dvou svazků, tj. *Péče o duši I a II*, jehož osnova je už vnitřně členěna, je přetištěn ve výše zmíněném závěrečném příspěvku (Chvatík–Kouba 1987b: 28–29). Dělení hlavních částí svazků určuje chronologie, v přílohách jsou náčrty a zlomky.

srovnání *Komeniologických studií* s Paloušovým *Komenským I–III* z Archivního souboru, které lze najít v edičním komentáři Spisů, včetně soupisu nově zařazených textů, srov. 9: 8, 419; 10: 389–390).¹²³

V návrhu z Act a v Sebraných spisech budeme porovnávat jednak oddíl *Péče o duši I–II*, resp. *Péči o duši I–III*, oddíl *Fenomenologie I–III*, jenž koresponduje s *Fenomenologickými spisy*; svazek *Masaryk, české myšlení a dějiny* vyšel ve Spisech jako dvojdílný soubor *Češi* a svazek *Umění a filosofie* jako *Umění a čas*. Nadto Ivan Chvatík a Pavel Kouba počítali v roce 1987 ještě s výše jmenovanými doplňkovými tituly a blíže nespecifikovány zůstaly v návrhu 14. a 15. svazek, *Korespondence a Dodatky, překlady, bibliografie, rejstříky*. – Editoři původně předpokládali, že cizojazyčné texty budou v jednotlivých svazcích zařazeny pouze v jazyce originálu, ale v průběhu diskuse od tohoto požadavku ustoupili.

Připomeňme, že výhradně cizojazyčné originály obsahoval též Archivní soubor – až na *Umění a filosofii* a *Přirozený svět*. V těchto oddílech figurovaly obě jazykové verze (*Umění a filosofie*, koncipovaná původně jako čtenářský výbor textů o umění [Chvatík–Kouba 1987a: 20], zařadila originály do čtvrtého, dodatkového svazku; *Přirozený svět* otiskoval primárně originály, překlady byly zařazeny na závěr třetího svazku). Pátý díl samizdatové *Péče o duši*, který měl obsáhnout překlady textů z *Péče o duši*, nebyl nikdy realizován. Ve svazku *Masaryk* byl překlad jednoho německého zlomku a v příloze otištěných Masarykových dopisů Husserlovi součástí edičního komentáře. Sebrané spisy naopak za základní variantu považují vždy český překlad a originály uvádějí pouze ve výjimečných případech v Přílohách.

Jádro jednotlivých tematických souborů zůstává v Sebraných spisech, ve srovnání s rozvrhem z osmdesátých let, beze změn. S tím, jak přibývá množství zařazených příležitostných textů kratšího rozsahu, které měly v „exilových“ spisech být součástí *Miscellaneí* (osnova čítala jmenovitě asi 70 nejrůznějších textů a dalších blíže nespecifikovaných 140 recenzí), zvětšuje se rozsah svazků. „Pohyb“ jednotlivých textů ve svazcích Patočkových uměnovědných prací například vypadá následovně: „Fragmenty o jazyce“ (1942/5), recenze Foucaultovy knihy „Slova a věci“ (1967/6) ze Světové literatury, stať „Ladislav Klíma. Pokus o rozbor klíčových tezí“ otištěná poprvé v Orientaci (1967/4), či

---

¹²³ V *Komeniologických studiích I* přibýly převážně práce, u nichž je Jan Patočka uveden jako spoluautor. Ve třetím díle *Komeniologických studií* je řada nově zařazených textů (převážně z pozůstalosti). Některé z nich přineslo již dříve Schallerovo bochumské vydání (1984/2) nebo např. sborník *Studia comeniana et historica* (1994/2). Třetí díl *Komeniologických studií* obsahuje i práce ze strahovské pozůstalosti.

nepublikovaná studie napsaná v roce 1968 pro časopis Dialog, „K problémům filosofických překladů“ (1977/30), byly v samizdatových spisech součástí *Umění a filosofie*, v rozvrhu „exilových“ spisů svazku *Miscellanea* – ve Spisech se první dva z nich vracejí do *Umění a času*, recenze Foucaulta se objevila ve *Fenomenologických spisech II* a úvaha o Klímovi v *Češích*.¹²⁴

Rozdíl ve vymezení tematických skupin (např. uměnovědné práce, „česká otázka“) v nerealizovaných „exilových“ a v tištěných spisech jsou subtilní. Přesuny jednotlivých textů probíhají především napříč tematicky se překrývajícími soubory *Péče o duši*, *Umění a filosofie* (resp. *Umění a čas*) a *Češi*; nejde přitom o víc než o dvě desítky textů.

Například *Umění a filosofie* byla v Actech výrazně užší než v Archivním souboru (stranou šly uměnovědné práce zařaditelné mezi „bohemika“, část textů se přesunula do *Péče o duši*). Příslušný svazek v tištěných spisech se přiklání k širšímu pojetí a do obsahu oddílu se „vrací“ několik drobnějších textů, které návrh v Actech situoval do *Miscellaneí a Péče o duši*. V případě *Čechů* posilují Sebrané spisy tendenci k shromáždění bohemik – textů k otázkám českých dějin a české filosofie, ale v zásadě též domácím politicko-společenským problémům – do jednoho svazku, kterou oproti Archivnímu souboru představoval rozvrh z Act. *Češi* tedy např. ze samizdatové *Péče o duši* přebírají *Texty k Chartě* a soubor *O smysl dneška* zde přetiskují kompletní, tj. nedělí jej napříč svazky, jak tomu bylo v Archivním souboru a ještě v Actech, kde např. stať „Spisovatel a jeho věc“ figurovala v *Umění a filosofii*.

Tištěná *Péče o duši I–II* je naopak výrazně užší než obsah stejnojmenného oddílu v Actech, přestože oba svazky (*I, Stati z let 1929–1952. Nevydané texty z 50. let* a *II, Stati z let 1970–1977. Nevydané texty a přednášky ze 70. let*) byly ve Spisech doplněny o řadu textů, když byl k *Péči o duši III* připojen Dodatek ke svazku *Péče o duši I a II* (3: 587–799). Tento Dodatek obsahuje převážně, ne však výhradně náčrty, se kterými koncepce nových Sebraných spisů původně nepočítala. Stranou zůstala malá skupina rukopisů z pozůstalosti z padesátých až šedesátých let, přetištěných už v Archivním souboru a znovu jmenovaných v Actech (do

---

¹²⁴ Jiný příklad textů přisouzených nerealizovanému svazku *Miscellanea*: „Vzpomínky na Husserla“ (1976/2), Zumrův rozhovor s Patočkou „K filosofickým šedesátinám“ (1967/7), komentáře k rozhovoru s Heideggerem (1984/1, resp. 1974/2; 1978/1); první dva do Archivního souboru nevešly, druhé dva se samizdatově šířily mimo spisy. První dvojice je ve Spisech v recenzním pododdílu *Čechů I*, starší stať o Heideggerovi ve *Fenomenologických spisech II*, komentář k rozhovoru s Heideggerem vyjde podle tamní ediční poznámky ve svazku III/3 této řady (7: 657).

Sebraných spisů Jana Patočky dosud nebyly vůbec zařazeny a ani ediční komentář se o nich nezmiňuje).¹²⁵

„Fenomenologické“ svazky jsou ve Spisech rozděleny na dvě chronologicky paralelní řady, rozlišující mezi statěmi publikovanými a nepublikovanými (I–II, publikované texty z let 1931–1949 a 1965–1977 vs. III/1–3, tj. nepublikované texty ze 40. let, ostatní náčrty, přednášky z let 1968–1972). V Actech se podle tohoto kritéria netřídilo. Porovnáme-li osnovu čistě chronologicky uspořádané *Fenomenologie* z návrhu v Actech s prvními dvěma díly tištěných *Fenomenologických spisů*, je jednoznačné, že publikované texty tvoří počínaje šedesátými lety pouze zlomek všech Patočkových fenomenologických prací z vytčeného období – a proto se nabízí otázka, zda má dělení na publikované a nepublikované u těchto prací nějaký smysl.

Svazek proponovaný v Actech jako dvanáctý, *K dějinám filosofie*, zřejmě bude ve Spisech odpovídat *Příspěvkům k dějinám filosofie*. První třetina obsahu svazku *K dějinám filosofie*, jak jej uvádějí editoři v Actech, se patrně ve Spisech uplatní vedle monografie *Aristotelés, jeho předchůdci a dědicové* (1964/1) a statí s ní geneticky i tematicky souvisejících. Do dosud vydaných titulů *Sebraných spisů* vešlo ze statí jmenovaných v osnově doplňkového svazku *K dějinám filosofie* prozatím pět textů. Torzo druhého dodatkového souboru z Act, *Miscellanea*, bude patrně vydáno mezi posledními tituly jako *Knihy a lidé*, před uzavřením *Spisů*.

Rozvrh Archivního souboru a rozvrh *Sebraných spisů*

Texty nově otištěné ve Spisech

Sebrané spisy Jana Patočky představují oproti předchozí souborné řadě výrazně rozšířenou, nikoli jen doplněnou či přeuspořádanou edici. Rozšíření se dotýká jak skladby jednotlivých svazků, tak celých oblastí Patočkova díla: prací ze strahovské pozůstalosti, ale též

---

¹²⁵ Jmenovitě jde o texty „Problém negativního“ (1987/5), „Problém úpadku a regenerace“ (1987/13), „Velká prvotní civilizace Indie“ (1987/14), „Hospodářství a jeho vztah ke světu“ (1987/17), „Tendence k ovládnutí přírody“ (1987/18), „Zur heutigen Weltlage der Philosophie“ (1987/23) a „Filosofie a teologie“ (1987/24), otištěné v *Péči o duši 2*, a o zápisy ze soukromých přednášek z Přílohy téhož svazku: „Problém člověka v dnešní filosofii“ (1987/26), „Význam techniky pro člověka“ (1987/27), „Moderní nihilismus, jeho předpoklady a zakončení“ (1987/28), „Odcizení člověka“ (1987/29) a „Roger Garaudy, Perspektivy člověka“ (1987/30). – Přílohy samizdatové *Péče o duši 2* nebudou do *Spisů* převzaty, neboť jsou to zápisy z přednášek nevyhovující nárokům na autorizaci, které do Archivního souboru dodal Radim Palouš (rozhovor Pavla Kouby s autorkou, červen 2014).

korespondence či deníků. Jednotlivě jde o texty publikované již dříve, ať už tiskem či ineditně, které z různých důvodů zůstaly stranou Archivního souboru, ale také o texty z pozůstalosti, které Spisy přináší vůbec poprvé (těch je ovšem ve většině svazků jen nepatrná část). Vzhledem k tomu, že Archivní soubor byl značně neúplný a zůstal nedokončený, čekala na první vydání v rámci spisů především řada již *publikovaných* textů. Ty se pokusíme typologicky roztrždit co do žánru, doby vzniku, příp. publikačního kontextu.

Nic nenasvědčuje tomu, že by existovala nějaká korespondence mezi jazykem originálu a skutečností, zda byl daný text přetištěn již v rámci samizdatových spisů – neplatí, že by editoři Archivního souboru opomíjeli (za Patočkova života publikované) cizojazyčné práce pro jejich špatnou dostupnost, vlastní malou jazykovou vybavenost, problémy s redakcí textu apod.¹²⁶ Například dvě ze tří přednášek, zařazených poprvé až do tištěného vydání *Čechů*, Jan Patočka v roce 1968 proslovil a posléze publikoval cizojazyčně. Co se ale týče slovníkových hesel v *Češích* (příp. v *Masarykovi*), vešla do Archivního souboru spíše ta cizojazyčná, zatímco česky psaná hesla z Ottova slovníku a Pedagogické encyklopedie ze třicátých let zůstala v samizdatových spisech stranou.

Vůbec poprvé v *Sebraných spisech Jana Patočky* vycházejí tiskem některé náčrty či fragmenty (ale také zlomky dopisů apod.) a některé v Archivním souboru nepřetištěné verze publikovaných statí.¹²⁷ Většina těchto náčrtů, fragmentů a variant pochází ze sedmdesátých let.

V *Pěči o duši III* jsou poprvé přetištěny německé originály přepracování několika *Kacířských esejů* (v Archivním souboru měly být součástí nerealizovaného 5. svazku *Pěče o duši*, spolu s překlady cizojazyčných statí). V německé verzi existují čtyři ze šesti *Kacířských esejů*. Sebrané spisy jeden z nich zařazují v obou zněních („Vom Anfang...“, in Příloha IV.; česky

---

¹²⁶ Přestože Archivní soubor přetiskoval cizojazyčné práce v jazyce originálu, řada překladů vznikla souběžně v sedmdesátých a osmdesátých letech. Na překládání se tehdy podíleli převážně editoři sami (Ivan Chvatík, Miroslav Petříček, Jiří Němec, Ivan Santar, Filip Karfík, Věra Koubová, Jan Sokol, Vladimír Jochmann). Sebrané spisy obsahují řadu překladů dalších spolupracovníků (Cyril Říha, Karel Novotný, Martin Ritter, Jan Frei, Petra Mařová (Stehlíková), Ondřej Švec, Jakub Čapek, Tomáš Dimter, Jan Palkovka). Většina svazků využívá překlady několika různých osob, přičemž tato tendence v nejnověji vydaných svazcích sílí. Starší překlady různé provenience – z otisků v exilových či samizdatových periodikách apod., jako překlad souboru „Co jsou Češi?“ – jsou obvykle u příležitosti nového vydání ve Spisech přepracovány či revidovány Ivanem Chvatíkem.

¹²⁷ Část z nich je cizojazyčná, např. text „Die Faustlegende von gestern und von heute“ (Faustovská legenda včera a dnes, 3000/394), jenž je první podobou rovněž v němčině napsané studie „Smysl mýtu o paktu s ďáblem“ (Der Sinn des Mythos vom Teufelspakt, 1973/1). Oba tyto německé originály jsou přetištěny v příloze *Umění a času II*.

„O počátku dějin“, in Příloha I.), jeden pouze ve zpětném překladu do češtiny („Evropa a její dědictví“, tamtéž – proč originál ve svazku chybí, není zřejmé), dva pouze v originále („Vor-geschichtliche Betrachtungen“, „Hat die Geschichte einen Sinn?“). Na rozdíly mezi oběma zněními upozorňují poznámky pod čarou u příslušných esejů v základní části svazku. Poznámky uvádějí vložené, příp. nahrazené či obměněné pasáže (nezřídka rozsáhlé odstavce) v českém překladu Karla Novotného, upozorňují na škrty a drobné dodatky v jednotlivých výpovědích. Souhrnné pojednání o rozdílech mezi jednotlivými přepracováními a originály v edičním komentáři chybí. Obsahové rozdíly mezi originály a přepracováními jsou přitom značné; v přepracováních se Patočka pokouší více vztáhnout k dílčím námětům z filosofie Martina Heideggera.

Zcela výjimečně jsou ve Spisech publikovány texty pocházející ze strahovské pozůstalosti, vyjma svazku *Nitro a svět*, příp. dary z pozůstalostí různých jednotlivců.¹²⁸ Tiskem zde poprvé vychází Patočkova doktorská disertace *Pojem evidence a jeho význam pro noetiku* (1931/1), otevírá svazek *Fenomenologické spisy I.*

Texty publikované dříve jinde, které nebyly součástí Archivního souboru a v rámci souborné řady je přinášejí až Sebrané spisy, lze pracovní rozdělit na standardně publikované a zveřejňované v samizdatu.¹²⁹ V mezidobí mezi oběma soubornými řadami, v první polovině devadesátých let, vyšlo poprvé tiskem několik dalších jednotlivých textů.

Mezi publikovanými texty z předválečného období a z šedesátých let můžeme podle žánru (příp. účelu či okolností vydání) rozlišit např. doslovy k filosofickým monografiím a práce vzniklé na univerzitní půdě (skripta). K nim můžeme připojit také veřejně proslovené přednášky, jejichž rukopis nebyl vydavatelům vždy k dispozici – např. přednáška „Filosofie výchovy“ (1939/6) se dochovala ve stenografickém zápise a poprvé vyšla tiskem až samostatně v devadesátých letech (1997/6). – Jinou kategorií jsou jednotlivé přednášky proslovené soukromě v sedmdesátých letech, zachované v neautorizovaných prepisech. Pokud nebyly součástí Archivního souboru, byly v samizdatu šířeny v samostatných „vydáních“. Zcela výjimečně jejich znění otiskují vůbec poprvé až Sebrané spisy, např.

---

¹²⁸ Srov. Ediční komentář k textům „Poznámky o antické humanitě...“ (5: 411–412), „Poznámky k polyperspektivě u Picassa od W. Biemela“ (tamtéž: 412–413) či „František Palacký jako filosof“ (13: 470–471).

¹²⁹ A to rovněž v samizdatových periodikách, jako skica ke *Kacířským esejům* „Zamyšlení nad Evropou“ (1994/1), která byla v překladu Věry Koubové otištěna v PARAFu (3/1986). Tento text vyšel v devadesátých letech rovněž v němčině a ve francouzštině. V Sebraných spisech jej najdeme v Příloze I k *Pěči o duši III*. Stranou *Pěče o duši 6* Archivního souboru, vydané v roce 1988, zřejmě tento text zůstal nedopatřením.

přednášku „Vzpomínka a zamyšlení o Rádlovi a Masarykovi“ z roku 1974. Nejpočetnější z publikovaných textů zahrnutých až do tištěných spisů je skupina drobných recenzí a článků z předválečného tisku, případně příležitostných textů jiného charakteru (jako např. text „Karel Černý“ /1946/8/ z katalogu k výstavě v Topičově saloně). Jde o desítky bibliografických položek. Nejvíce jich v Sebraných spisech nalezneme v prvním díle souboru *Češi*. Tamní Příloha II A. Recenze, referáty, vzpomínky, glosy čítá na čtyřicet textů, z nichž pouze čtvrtina se objevila v Archivním souboru. Tento tematický soubor se rozrostl také o tři desítky anotací, otiskovaných nejprve před válkou v České mysli – stejně jako většina Patočkových recenzí z tohoto období – a v letech 1940–1942 v Naší době (Příloha II C), a o několik přednášek (Část I), slovníkových hesel a zpráv (Příloha II B). Značná část recenzí a anotací se k českým dějinám či podobným tématům nijak úzce neváže, Patočka recenzuje či anotuje jednoduše tituly z domácí knižní produkce a jeho stati byly do těchto oddílů zařazeny především pro úplnost.

Další Patočkovy recenze a slovníková hesla – dvě desítky textů – přinášejí oproti Archivnímu souboru nově také *Fenomenologické spisy*. Ve dvou z dosud vydaných svazků tohoto oddílu (*Přirozený svět. Texty z let 1931–1949* a *Co je existence. Publikované texty z let 1965–1977*) je poprvé přetištěna i řada textů většího rozsahu. V prvním díle je to mimo Patočkovu disertaci pět statí ze třicátých a čtyřicátých let, takže obsah *Přirozeného světa 1* z Archivního souboru se s *Fenomenologickými spisy 1* překrývá pouze Patočkovou habilitací *Přirozený svět jako filosofický problém*.

Rovněž ve druhém díle *Fenomenologických spisů* převažují texty, které do Archivního souboru nevešly. Předně jsou to skripta *Úvod do Husserlovy fenomenologie*, jejichž vydání v rámci Sebraných spisů je v pořadí již čtvrté. V částech svazku *Studie a Stati o filosofech* a *příležitostné texty* je oproti Archivnímu souboru nově zařazených textů většina. Jsou to převážně německy, příp. francouzsky napsané a publikované práce ze sedmdesátých let, mezi které patří i dvě studie vypravené v českém překladu jako doprovod k vydání Husserlovy *Idey fenomenologie* v roce 2001 („Epoché und Reduktion“, 1975/9 a „Was ist Phänomenologie?“, 1979/27). Z česky psaných textů se soubor rozšířil o recenze ze šedesátých let.

Všechny nově do spisů zařazené texty z oblasti fenomenologie jmenují už oba návrhy z Act. Chvatíkův a Koubův v rámci *Fenomenologie I* a *III*, Němcův v rámci svazku *K čisté fenomenologii*. Téměř všechny tyto texty byly ve druhé polovině osmdesátých let otištěny v některé z francouzských či německých edic fenomenologických prací Jana Patočky, část

z nich v obou jazycích.¹³⁰ Další texty z „fenomenologické“ pozůstalosti vyšly poprvé tiskem v souborech *Papiers phénoménologiques* (1995/1) a *Vom Erscheinen als solchen* (2000/1).¹³¹ Zpřístupnit mnohé texty z „fenomenologické“ pozůstalosti, které jsou dosud k dispozici pouze v zahraničních vydáních, je úkol, který na editory Sebraných spisů ještě čeká.

Posuny v uspořádání tematických souborů – rozdíly v uplatnění jednotlivých kritérií

Přesuny jednotlivých textů mezi svazky, kterým bychom mohli rozumět jako výsledku odlišné interpretace textu, resp. jeho pozice v díle Jana Patočky, jsou v Patočkových spisech výjimečné. Výše jsme v tomto ohledu hovořili pouze o Textech k Chartě, které stály v Archivním souboru „po boku“ *Kacířských esejů v Péči o duši*, zatímco ve Spisech figurují mezi přílohami prvního svazku *Čechů*.

Archivní soubor i Spisy jsou uspořádány podle tematicko-chronologického hlediska, přičemž podstatnější je tematická složka. V Archivním souboru je její uplatnění důslednější – lze hovořit o tendenci k sestavování obsahově homogenních, méně rozsáhlých svazků (které ediční komentáře samizdatových spisů označují jako *tematické soubory*). To je patrné, zvláště srovnáme-li strukturu *Péče o duši* v obou řadách. *Péče o duši 1–6* v Archivním souboru byla členěna na: 1. *Publikované stati 1929–1949*; 2. *Negativní platonismus. Nepublikované stati a náčrty padesátých let*; 3. *O smysl dneška. Stati a náčrty z šedesátých a začátku sedmdesátých let* [převážně nepublikované]; 4. *Platón a Evropa. Soukromé přednášky z roku 1973*; 6. *Kacířské eseje o filosofii dějin a Texty k Chartě 77. Stati a náčrty z druhé poloviny sedmdesátých let*.

V Sebraných spisech měla být původně *Péče o duši* v porovnání s prvními dvěma svazky tohoto oddílu v ineditních spisech vymezena úžeji. Část textů se přesunula do *Čechů*, část do *Umění a času*, jiné nebyly dosud do Spisů zařazeny vůbec, zlomky a náčrty šly v původní

---

¹³⁰ Část fenomenologických statí ze šedesátých a sedmdesátých let, které jmenoval Němec, přinesl v roce 1988 francouzský výbor *Qu'est-ce que la phénoménologie*. – Realizací souboru, který Jirí Němec v Actech proponoval pod názvem *K čisté fenomenologii*, se v roce 1991 de facto stal čtvrtý svazek Patočkových německých vybraných spisů, *Phänomenologische Schriften*. Je rozšířen o pět textů ze samizdatového *Přirozeného světa*, tři recenze ze třicátých let a několik dalších textů, jinak v zásadě věrně koresponduje s Němcovým návrhem. (Ve Spisech mu zhruba odpovídá druhý díl *Fenomenologických spisů*).

¹³¹ Ve francouzské edici Eriky Abrams figurují i rukopisné stati a poznámky, které přinesl Archivní soubor ve druhém a třetím svazku *Přirozeného světa*. Identifikaci ostatních zlomků nám ztěžuje absence standardního obsahu. Obsah *Papiers phénoménologiques* uvádí jen nejrozsáhlejší stati a je nekompatibilní s bibliografickými poznámkami, jejichž řazení odpovídá archivním signaturám jednotlivých položek, nikoli skladbě svazku. V německé edici jsou až na několik výjimek výhradně fragmenty dosud nepublikované.

koncepti Sebraných spisů zcela stranou. *Péče o duši I* tedy odpovídá předchozí *Péči o duši 1–2* a *Péče o duši II* přibližně *Péči o duši 3–4*. K největší redukci dochází ve třetím ineditním svazku (*O smysl dneška*), z nějž je ve Spisech zachováno pouze torzo – několik dílčích statí a „Evropa a doba poevropská“, bez náčrtů –, neboť celý titulní soubor a náčrty k němu přechází do *Čechů*. Druhá polovina tištěné *Péče o duši II* patří *Platónovi a Evropě*. *Péče o duši II* je tedy de facto výběrem nepublikovaných textů, vymezeným chronologicky na léta 1970–1977. Závěrečný, třetí svazek *Péče o duši* ve Spisech – *Kacířské eseje o filosofii dějin, Varianty a přípravné práce z let 1973–1977, Dodatky k Péči o duši I a II* –, je proto nepoměrně rozsáhlejší nejen než předchozí dva díly, ale také než *Péče o duši 6* Archivního souboru (přičemž Texty k Chartě odtud rovněž přešly do *Čechů*).

Zlomky a náčrty jsou v Sebraných spisech oproti Archivnímu souboru seskupeny do větších, typologicky odlišených celků a podle přibližné chronologie seřazeny v přílohách svazků. Řazení textů do příloh ve Spisech méně respektuje hranice jednotlivých genetických skupin.

Nejchoulostivějším případem je právě *Péče o duši III*: napříč částmi svazku Příloha I. Varianty a přípravné práce, Příloha II. Záznamy přednášek a seminářů a Příloha IV. Německé originály nedokončených přepracování *Kacířských esejí* jsou rozptýleny texty přínaležející k různým číslům *Kacířských esejí*. Je to důsledek toho, že Přílohy jsou sestaveny částečně podle chronologického klíče, částečně na základě žánrové typologie, výjimečně na základě genetických vazeb (jako např. v Dodatku k *Péči o duši I*, kde je pod souhrnným názvem Náčrty a zlomky k textu „Negativní platonismus“ shromážděno dvanáct, resp. třináct samostatných textů). Podobným příkladem nadřazení žánrové typologie nad chronologicko-genetické filiace je i Příloha II téhož svazku, Záznamy přednášek a seminářů, v níž zaniká hranice přednáškového cyklu „Vznik a konec Evropy“ z roku 1974 (srov. oddíl 3 a 7 v *Péči o duši 6* z Archivního souboru).

Uspořádání genetické skupiny

Jiným příkladem může být zacházení s texty souvisejícími s přednáškou „České myšlení v meziválečném údobí“ (1979/5). Přednáška byla proslovena v prosinci 1974 a její znění se opírá o přepis magnetofonového záznamu. Bibliografie ji označuje za soukromou přednášku, přesnější by však bylo označení poloveřejná, neboť byla proslovena ve sboru Českobratrské

církve evangelické ve Vršovicích, kam Jana Patočku pozval Ladislav Hejdánek (srov. 13: 479). K přednášce se vztahuje jednak její koncept (co do rozsahu asi čtvrtinový souvislý text, „České myšlení v meziválečném období“ [zvýraznila AP; 1979/4] a stejnojmenné poznámky [1979/10, v rukopise čtyři strany nesouvislého textu], jednak záznam o měsíc později konané diskuse („Česká filosofie mezi dvěma válkami“, 1979/12).

Archivní soubor přetiskuje tyto texty ve svazku *Masaryk: koncept a záznam přednášky* v části IV. Nepublikované texty, ostatní v části VI. Komentáře, varianty a poznámky. Ta je de facto ediční poznámkou komentující náčrty aj., přetištěné v jejím rámci. Poznámka uvádí: „Vzhledem k tomu, že přednáška nemá definitivní psanou podobu, otiskujeme vedle její částečné předlohy [...] také autorem přehlédnutý záznam vlastního prosloveného textu [...].¹³² Poznámky a náčrty k přednášce uvádíme zde“ (10: 313). Následuje výčet šesti náčrtů, označených písmeny A–F, a stručná charakteristika jejich vztahu ke jmenované přednášce:

„Z padesátých let pocházejí dva rukopisné náčrty, které se k jejímu obsahu vztahují nepřímo: první se týká filosofie českých dějin [tj. „Filosofie českých dějin“] (A), druhý je nadepsán Masarykova filosofie dějin a současná filosofická situace (B). ¶ Přímý vztah k publikovanému textu má heslovitá Česká filosofie v meziválečném období (C), dále rukopisný náčrtek Heidegger a Masaryk (D) a krátká poznámka k heideggerovské problematice (E). K doplnění zde otiskujeme i zápis diskuse, která po přednášce následovala (F).“ Texty A–F jsou přetištěny na následujících stranách 313–343; v obsahu svazku nejsou písmena uvedena, v části VI. jsou příslušné texty označeny pouze písmeny. Titul převážně německy psané poznámky E v obsahu i v textu chybí.

V Sebraných spisech jsou ve svazcích *Češi I a II* tyto texty otištěny jinak. Náčrty A, B a D jsou v *Češích I* v Příloze III. (863–866, 879–882, 889). Ediční komentář u textů A a B odkazuje bez dalšího na stejnojmennou přednášku z roku 1969 (1969/11, v jejímž komentáři ale zmínka o těchto náčrtech chybí), u textu D odkazuje vedle jedné ze „Dvou statí o Masarykovi“ též „k diskusi k bytové [sic] přednášce *Česká filosofie v meziválečném údobí*“ (13: 465–467). Koncept přednášky, záznam přednášky a diskuse se nacházejí v *Češích II* (339–349, 350–391; diskuse je přetištěna bezprostředně za textem přednášky). Poznámky k přednášce (C) uzavírají Přílohy téhož svazku (416–419). Ediční poznámka k ústřední přednášce obsahuje pouze odkazy na koncept a na text C. Zlomky E jsme ve Spisech nedohledali.

---

¹³² Ediční komentář Spisů to nepotvrzuje, uvádí pouze: „Přepis záznamu pro samizdatové vydání redigoval Ivan Chvatík“ (13: 479).

Náčrty A, B, D jsou ve Spisech od ostatních odděleny proto, že jejich obsahové, potažmo genetické vazby s ústřední přednáškou byly přehodnoceny, u A a B se liší také datace (u D komentář dataci nemění a připouští dvojí filiaci). Texty, k nimž mají tyto náčrty patřit, se ocitají v různých svazcích proto, že jeden byl publikován, kdežto druhý nikoli. Na genetickou filiaci upozorňuje komentář, obsahové vztahy nijak komentovány nejsou.

Obdobně Příloha I. v *Umění a čase II* slučuje náčrty a poznámky ze dvou samostatných oddílů Příloh v *Umění a filosofii 3 a 4*; Příloha III. v *Češích I* dokonce z paralelních oddílů šesti různých svazků Archivního souboru (*Umění a filosofie 2 a 3, Péče o duši 2 a 3, Masaryk, Co jsou Češi?*).

Nejde přitom pouze o přílohy s materiály z pozůstalosti. V Archivním souboru bylo i oddělování příležitostných textů od ostatních statí v rámci svazku spíše výjimečné. Velký přírůstek textů drobných žánrů způsobuje v jednotlivých svazcích Sebraných spisů zmnožení počtu Příloh. V *Češích I* tak najdeme Přílohy I., II. A–C, III. (z toho prostřední tři určené podle žánru: recenze, referáty, poznámky, glosy; slovníková hesla a zprávy; anotace).

Přílohy mají primárně funkci hierarchizační (a orientační), příliš velké množství Příloh napříč jednotlivými svazky je dosti zmatečné a má za následek i jistou nivelizaci jednotlivých částí autorova díla. Svazky, příp. oddíly souborné řady si tak co do vnitřní struktury téměř odpovídají (centrální / periferní části svazku, základní statě / drobné žánry, náčrty a zlomky), ačkoli jednotlivé oblasti Patočkova díla obdobné parametry mají těžko – ne všude jsou drobnější texty opravdu periferní, ne všude převažují dokončené texty nad náčrty apod. (Vidíme to i na svazcích oddílu *Fenomenologické spisy*: nepublikovaných textů, náčrtů a fragmentů je tolik a mají – pro interpretaci dílčích motivů v Patočkově fenomenologii – takový význam, že tvoří dva samostatné svazky, v nichž bude Příloh patrně minimum.)

Chronologický princip se v uspořádání Archivního souboru i Sebraných spisů uplatňuje jako princip doprovodný. V Sebraných spisech jej v některých ohledech nahrazuje důraz na třídění textů podle toho, zda texty byly publikovány, nebo ne.

Za publikované práce jsou ve Spisech považovány ty, které vyšly za autorova života, nepublikovanými se rozumí texty publikované po autorově smrti (např. v Archivním souboru) a texty z pozůstalosti. V *Češích* jsou takto ve Spisech mezi *Pracemi nepublikovanými* situovány francouzsky psané lovaňské přednášky – v zásadě dokončené, veřejně přednesené v roce 1965 – a text „Co jsou Češi?“, spolu s jinými statěmi a náčrty i zlomky z pozůstalosti. V prvním

díle nacházíme z téhož období za autorova života v Edici Petlice vydané *Dvě studie o Masarykovi* (ve skutečnosti Jan Patočka v roce 1977 pouze předal text k vydání krátce před svou smrtí) a v Příloze Texty k Chartě. V *Češích I* je zároveň přetištěna řada zlomků a náčrtů (tedy textů nepublikovaných), přináležejících mj. ke „Dvěma studiím o Masarykovi“. Rozdělení na publikované vs. nepublikované texty se totiž rozumí jen vzhledem k základním oddílům svazků, které Přílohy pouze doplňují – patří-li *nepublikované* náčrty k *publikovaným* textům, figurují ve svazku určenému textům publikovaným.

U *Fenomenologických spisů* naopak můžeme předpokládat, že mnohé náčrty a zlomky, které se geneticky vážou k textům samizdatově publikovaným v sedmdesátých letech, přetisknou pravděpodobně až *Fenomenologické spisy III/3*, spolu s jinými texty z pozůstalosti. Druhý svazek této řady, s publikovanými texty z let 1965–1977, žádné náčrty a zlomky nepřináší.

Soubor *Češi I–II* vznikl pomyslným sloučením svazků *Masaryk a Co jsou Češi?* z Archivního souboru (a rozšířením o vybrané texty z *Péče o duši 3* a *Umění a filosofie*). Kritérium odvozené od faktu, zda byl text za autorova života publikován, posloužilo k rozdělení souboru na dva svazky. Oproti samizdatové edici tak jako by nahradilo kritérium obsahové. Vzájemné vazby mezi nepublikovanými texty je ale možné téměř vyloučit. – V čem může být uplatnění tohoto kritéria zavádějící? Rozsáhlou Patočkovu nepublikovanou práci „Masaryk v boji proti antisemitismu“ (1979/2) z první poloviny padesátých let bylo mnohem příhodnější umístit do čela tematického souboru *Masaryk*, než čteme-li ji mezi jinými rukopisnými texty přibližně z téhož období, „Kolem *Konkrétní logiky*“ (1979/3) a „Několik poznámek k Palackému“ (1989/13), které měly spíše pracovní charakter, v úvodu svazku *Češi II* (srov. ed. komentář in 13: 467, 469).

Chceme-li si udělat představu o sumě Patočkova fenomenologického díla, musíme k obsahu *Přirozeného světa* z Archivního souboru (a nadto dvěma přednáškovým cyklům, *Úvod do Husserlovy fenomenologie* a *Úvod do fenomenologické filosofie*) připočíst obsah Němcova souboru *K čisté fenomenologii* a několik desítek dalších textů z pozůstalosti, různého rozsahu a významu, o nichž rovněž byla řeč výše. Vezmeme-li nyní v úvahu charakter a uspořádání jednotlivých svazků z Patočkova fenomenologického díla dosud publikovaných (v ineditních spisech, v zahraničí), je zřejmé, že uspořádání ve Spisech – jakkoli z celé řady zatím vyšly jen tři svazky – mezi nimi nemá obdoby. *Fenomenologické spisy* budou v *Sebraných spisech Jana Patočky* vůbec nejrozsáhlejším oddílem, neboť upouštějí od předchozí parcelace

fenomenologických námětů („přirozený svět“ vs. „čistá fenomenologie“, srov. Chvatík–Kouba 1987a: 20). Editoři se tak distancují od třídění textů na základě interpretačních vodítek (volně srov. též Chvatík–Kouba–Petříček 1991: 405). Namísto obsahových korelací, podobně jako u textů k české otázce, odráží stávající uspořádání fenomenologických svazků pragmatická vodítka: nejprve rozdělení na texty publikované a nepublikované – které se v žádné jiné edici Patočkových fenomenologických prací v tomto smyslu neuplatňuje –, dále chronologie, v rámci svazků pak rozsah, resp. žánr, stupeň dokončenosti. To je ale možné díky tomu, že těžiště Patočkovy fenomenologie v jistém ohledu leží právě v nedokončených pracích, ať už ve velkoryse koncipovaných válečných rukopisech, nebo v pozdních náčrtech.

Fenomenologické spisy II, jež obsahují „zralou fenomenologickou tvorbu“, jsou v komentáři označeny jako „ústřední část celých sebraných spisů“ (6: 10). Od původní koncepce, která předpokládala, že náčrty a fragmenty nebudou do sebraných spisů vůbec zařazeny, uplynula dlouhá cesta: ve Spisech mají být dva samostatné svazky z nedokončených statí, náčrtů a zlomků, a to v „bezprostředním sousedství“ ústřední části. Díl III/1 již obsáhl část strahovské pozůstalosti, jejíž existence původně nebyla při koncipování Spisů vzata v úvahu, a ediční komentář k *Péče o duši I* se o ní nezmiňoval, i když jeden text z ní přetiskl (srov. Karfík 2000/2001: 144–145).

Jiné edice, FXŠ, TGM

Problematiku pořádání Patočkových spisů můžeme nahlédnout také prostřednictvím exkursu do historie vydávání sebraných spisů T. G. Masaryka a F. X. Šaldy. Do charakteru těchto edic se pochopitelně promítala i další specifika, než jaké představuje tematicko-chronologický profil jejich díla. Na rozdíl od spisů Jana Patočky totiž první souborné řady začaly v obou případech vznikat ještě za života autorů.

První podněty k vydání spisů T. G. Masaryka se ozývaly již v roce 1910, u příležitosti jeho 60. narozenin. Realizovány ale měly být až poté, co se ediční práce ujal Masarykův „literární tajemník“ V. K. Škrach, který byl formálně pověřen vydáváním spisů v roce 1923. Prezident tehdy souhlasil s prvním konkrétním edičním projektem.¹³³ První a na dlouhou dobu poslední svazek spisů, *Sebevražda*, vyšel v roce 1926. Vně souborné řady V. K. Škrach v těchto letech

---

¹³³ V tomto vycházíme především z článku Jiřího Brabce „Osmdesát let marných snah o vydání Masarykových spisů“ (Brabec 1993).

souběžně připravoval k vydání edice jiných Masarykových prací. V roce 1931 publikoval v Činu sérii článků, v nichž se obšírněji věnoval otázkám dosavadní ediční praxe a představil nový, v zásadě tematicky členěný projekt spisů. Soubor koncipoval jako 32 svazků, z nichž prvních třináct tvořila větší Masarykova díla a ostatní sdružovaly menší práce a články přináležející k jednomu tematickému okruhu, resp. oboru autorova zájmu (např. práce z oboru estetiky, literárního eseje a literární kritiky). Množství drobných či příležitostných textů, které nutně zůstanou vně tematické klasifikace, se rozhodl zatím ponechat stranou. V téže sérii článků se Škrach věnoval také konkrétním otázkám ediční přípravy textů, včetně jazykové redakce.

Do začátku protektorátu stihlo ze Škrachovy edice vyjít tiskem ještě dalších sedm svazků. Část z nich pak znovu vyšla v reedici, příp. drobně revidována či doplněna v letech 1945–1948 (V. K. Škrach byl za účast v odboji popraven v květnu 1943). Na jaře roku 1946 byl ustaven výbor Masarykovy společnosti a zřízena „programová komise“ pro přípravu edice nových spisů, za jejichž základ byl vzat Škrachův plán. Jejím členem byl mj. Jan Patočka, který je v rozpisu závazků k redakční práci na konkrétních svazcích uveden spolu s prof. Hromádkou u sv. 18, *Stati z dějin filosofie*.¹³⁴ V následujícím roce byla připravena „Ediční pravidla pro vydání Masarykových spisů“ a v interních diskusích se dále ozřejmovala problematičnost tematického členění, které si byl do jisté míry vědom už Škrach sám. Jakkékoli diskuse o Masarykových spisech mohly být ovšem obnoveny až na konci šedesátých let.

V sedmdesátých a osmdesátých letech pokračovalo bádání o Masarykově odkazu – jemuž se tehdy věnoval i Jan Patočka – mimo oficiální sféru. V roce 1983 se dokonce začalo uvažovat o přípravě ineditního vydání Masarykových spisů. Jeden z návrhů tehdy předložil Jiří Brabec, jenž „vytyčil jako nezbytný předpoklad úvah o Spisech vypracování bibliografie. [...] Spisy navrhoval rozdělit do dvou řad. První řadu by tvořila rozsáhlejší díla, druhou chronologicky seřazená menší díla knižní a všechny ostatní texty. Nesouhlasil tedy s tematickým členěním, neboť vedle sebe by se octla díla z naprosto rozdílných kontextů, s různým akcentem na tu či onu složku tématu. Rozčlenění Masaryka na sociologa, estetika, pedagoga atp. svádí k voluntárnímu a subjektivistickému přístupu, nehledě na to, že

---

¹³⁴ Ve skutečnosti poté pracoval především na přípravě svazku zde uvedeného jako 29., pod pracovním názvem O antisemitismu.

u značného množství statí je obtížné jednoznačně určit, do jaké přihrádky patří, neboť se pohybují na hranicích několika odborných disciplín“ (Brabec 1993: 71).

Masarykovy spisy, které začaly vycházet znovu po roce 1989 na půdě nově zřízeného Ústavu TGM, tuto koncepci v zásadě naplňují. Jsou rozvrženy do čtyřiceti svazků, v pomyslných dvou řadách: větší práce, počínaje *Sebevraždou až po Světovou revoluci*, ve svazcích 1–15, menší ve svazcích 16–36; 37. svazek obsáhl *Hovory s TGM* a 38. masarykovské rozmluvy Emila Ludwiga. Většina titulů již byla vydána, z rozsáhlejších prací zbývá připravit k vydání monografii *Nová Evropa* (sv. 14), ze svazků shromažďujících kratší statě a články především texty k hilsneriádě (sv. 23) a několik dílů z bezprostředně předcházejícího či následujícího období (sv. 22 a 24, 27), tedy do začátku první světové války. Spisy mají uzavřít Dodatky a svazek se soubornými rejstříky. Korespondence vychází v Masarykově ústavu v samostatné ediční řadě; v letech 2001–2015 bylo realizováno deset svazků, mj. korespondence s A. Švehlou či K. Kramářem.

U značné části prací T. G. Masaryka existuje řada předchozích vydání – vydání ve spisech v těchto případech představuje komentovanou či kritickou reedici (přináší „kriticky revidované znění“) a srovnání rozdílů mezi jednotlivými vydání se věnuje v edičním komentáři. Chronologicky uspořádané svazky, které zahrnují širokou škálu textů z časového výseku o rozsahu ne více než několika let, se vypořádávají se srovnatelnými předchozími,

V. K. Škrachovými edicemi, jejichž snahou mnohdy bylo „petrifikovat [...] téměř každé prezidentovo slovo pro budoucí pokolení“ (ed. poznámka in Masaryk 1994: 401). Metodicky i obsahově byly např. revidovány dva, resp. čtyři svazky projevů, článků a rozhovorů z let 1918–1928 *Cesta demokracie*, tedy z Masarykova prezidentského období. První a druhý díl vyšel ve Škrachově edici opakovaně ve třicátých letech (jako 3. a 4. svazek Spisů TGM). Třetí díl *Cesty demokracie* připravil k vydání obnovený Ústav TGM v roce 1994, na Škrachovu edici ale navazuje pouze chronologicky a obsahovým vymezením, neboť se jedná o výběr eliminující formální a rutinní žánry – z prezidentových projevů při návštěvách měst např. otiskuje pouze ty, kde se hovoří o specifickém vztahu k navštívenému místu. Doprovodný aparát třetího dílu také odpovídá kritickému, komentovanému vydání. Čtvrtý díl *Cesty demokracie* vyšel v roce 1997; po chronologickém uzavření této řady se ale ukázalo, že nerovnoměrnost mezi první a druhou dvojicí svazků je příliš velká, a proto bylo připraveno nové vydání *Cesty demokracie I a II* (2003 a 2007), opatřené mj. soupisy textů, které byly otištěny ve Škrachově edici a nyní zůstaly stranou, i písemností nově zařazených.

Všechny svazky Masarykových spisů jsou opatřeny podrobnými textologickými i historickými komentáři, vysvětlivkami a jmennými rejstříky s biografickými údaji. Komentář, včetně bibliografického údaje a údaje o archivním pramenu, figuruje přímo za textem na téže straně (odlišeno typem písma), nikoli až v souborném komentáři na konci svazku jako u Patočkových spisů. – V některých svazcích je u dokumentů více či méně úřední povahy třeba řešit otázku autorství, takže svazky jsou opatřeny soupisem dubií.

Chronologií se v Masarykových spisech řídí jak rozvržení na jednotlivé svazky, tak pořadí textů v rámci svazků (16–36), a to důsledně. V *Ideálech humanitních a textech z let 1901–1903* (sv. 25) jsou tak včetně knižních celků vedle sebe shromážděny projevy, rozhovory, recenze i povídky; v některých svazcích jsou příspěvky z podružných časopiseckých rubrik přetištěny v samostatném oddílu. „Přísně“ chronologické uspořádání Masarykových spisů má své opodstatnění – význam řady drobnějších textů je převážně historický, jde v zásadě o prameny a dokumenty, čemuž odpovídá i obsah komentářů.

V úhrnu může zvolené uspořádání spisů podávat zprávu o proměnách autorových angažmá a jeho osobnostním i názorovém zráním, zatímco tematické uspořádání by v tomto případě spíše jen odráželo šíři autorových „zájmů“, jejichž rozdělování by se jevilo jako umělé.

Soubor díla F. X. Šaldy (1947–1963), je stejně jako spisy TGM rozdělen na dvě řady. První svazky (1–9 z dvaadvaceti prozatím realizovaných) tvoří knihy, které koncipoval autor, případně posmrtně dle autorových instrukcí jeho editor Bedřich Fučík. Ten řídil předchozí třináctisvazkové *Dílo F. X. Šaldy* (1934–1941, Melantrich), na něž tato edice navazuje. Pomyslná první řada *Souboru díla F. X. Šaldy* má tedy obsáhnout „dílo básnické a esejistické“, druhá „dílo kritické a polemické, z valné části dosud knižně nevydané“, jak uvedl Jiří Pistorius v *Kritickém měsíčníku* před zahájením spisů (citováno podle Zápisník 2010: 32).

F. X. Šalda pro původní melantrichovskou edici komponoval výběry z beletristických textů i z esejů; tou dobou již měl za sebou dva dílčí pokusy o vydávání svých spisů (v České grafické Unii v letech 1912–1922 [5 svazků] a u Otokara Štorcha-Mariena v letech 1925–1926 [2 svazky]). Literárněvědné eseje a další texty byly v autorských výběrech jako *Časové i nadčasové* nebo *Kritické glosy k nové poezii české* uspořádány žánrově a přetištěny v přepracovaném znění. *Soubor díla F. X. Šaldy* od tohoto řešení upustil, vrátil se k původnímu časopiseckému znění a část nebeletristických výborů nevzal v potaz – resp. práce z nich přinesl v „původním“ kontextu: „Dali jsme přednost hledisku historickému před tematickým

vědomě, neboť kritik působí silou své aktivity především v dané chvíli a z hlediska dané situace. [...] Takto budou uvedeny všechny publicistické projevy Šaldovy do historické souvislosti, bude možné je sledovati v původním jejich smyslu a významu a bude možné zhodnotiti i jejich časově daný dosah" (Felix Vodička in „Celkový plán *Souboru díla F. X. Š.*“, tamtéž 39). Knižní celky jako *Boje o zítřek* a *Duše a dílo* jsou tedy tištěny ve znění poslední ruky, zatímco studie, články, kritiky, glosy aj. podle původního otisku.

Studie ve třinácti svazcích nazvaných *Kritické projevy* (z let 1892–1928) jsou roztrženy podle rozsahu a významu na větší a menší, zhruba jako v *Šaldově zápisníku*; s jeho vydáním se v rozvrhu spisů počítalo po *Kritických projevech*. Stejným způsobem je rovněž strukturována Pistoriova *Bibliografie díla FXŠ* z roku 1948. V každém svazku *Kritických projevů*, který obsahuje období jeden až tři roky, tak je žánrový princip nadřazen chronologickému. Spíše než o žánru je ale třeba hovořit o editorském třídění na „závažné“ a „příležitostné“ práce, neboli jak uvádí Pistorius, „rozhodujícím hlediskem pro rozdělení článků do dvou řad uvnitř každého roku jest celkový ráz projevu (např. rozdíl mezi studií a glosou nebo referátem), popřípadě závažnost obsahová (větší kritika zásadního rázu patří k řadě studií), nebo okolnost, zda je článek Šaldou podepsán, či pouze šifrován“ (44).

Počínaje osmým svazkem ale byly *Kritické projevy* v padesátých letech cenzurovány. Na doplňkový, čtrnáctý svazek *Kritických projevů*, který by tyto stati obsáhl, se dosud čeká. Nadlouho posledním svazkem *Souboru díla* se stal v roce 1963 vydaný 13. díl *Kritických projevů*. V letech 1990–1995 byl reprintedován *Šaldův zápisník*; v roce 1997 vyšly v rámci spisů *Básně*. Z první řady *Souboru díla* dosud chybí ještě svazek číslo 4, který měl přinést Šaldův román *Loutky i dělníci boží*.

Nejvýraznějším příspěvkem k vydávání díla F. X. Šaldy z posledních let je brožura *Zápisník o Šaldovi* (2010), v níž jsou dobovými prameny a dokumenty i souhrnnými články či úryvky z rozhovorů představeny jednotlivé pokusy o vydávání Šaldových spisů a sumarizovány úkoly pro následující etapu: vedle *Kritických projevů 14*, *Loutek i dělníků božích* zůstává jako podstatnější koncepční problém otázka *Šaldova zápisníku*. Pokud by se vydavatelé rozhodli nepovažovat dostupné reprinty za adekvátní vydání zápisníků, muselo by nové vydání, opatřené literárněhistorickým komentářem a patrně též nečetnými dodatky z let 1928–1937, buď volit návaznost na *Kritické projevy*, nebo původní uspořádání *Šaldova zápisníku* zachovat (srov. Špirit 2010: 57).

V Masarykově případě hraje ve srovnání s Patočkou podstatnější roli žánrové rozvrstvení: značné množství textů menšího rozsahu, široce typologicky odlišených, má nyní především historickou hodnotu. Proto je jednoznačně vhodnější pořádat je chronologicky, a zároveň stranou samostatných monografií. To by platilo i pro Šaldovo dílo, nebýt toho, že zde vstupuje do hry ještě ta skutečnost, že část Šaldova díla má vlastní výraznou publikační historii. *Šaldův zápisník* představuje svébytný autorský projekt, se kterým se editoři kritikova díla ještě budou potýkat (stejně jako s důsledky dalších autorových rozhodnutí, jimiž se podílel na pořádání vlastního díla).

Ediční aparát. Jazyková redakce

Ediční komentáře Archivního souboru a Sebraných spisů se vzájemně liší především důkladností zpracování, která také méně kolísá napříč jednotlivými svazky. V Sebraných spisech se oproti Archivnímu souboru odkazuje mezi texty nejen na základě genetických vztahů, ale také u obsahových (tematických) souvislostí. V některých svazcích také přibyl přehled dobové recepcce, s nímž do textu komentářů vstupují citace nejrůznějších pramenů. Všechny svazky Sebraných spisů jsou oproti samizdatové edici opatřeny jmenným rejstříkem. V edičním zpracování se Sebrané spisy liší od předchozí edice především v těchto bodech: v řadě případů ustupují od pojmenování jednotlivých zlomků či náčrtů, které zvolili editoři Archivního souboru (souborný název, název podle incipitu). To se týkalo především textů, jež Patočka nijak nenadepsal nebo jinak neatribuoval; výjimečně editoři samizdatových spisů autorův název pozměnili. Sebrané spisy tedy uvádějí původní název, jímž je označen rukopis, případně incipit nahrazují souborným názvem (tj. místo „Platónova nauka o duši“ → „O duši u Platóna“, srov. 2: 396; místo „...nepatří-li k... bytí fenoménu“ → „Fenomén základního momentu historie“, 3: 835).¹³⁵ Nový název zpravidla přesněji pojmenovává charakter textu (tj. místo „Konspekt úvodní přednášky *Vznik a konec Evropy*“ → „Poznámky posluchačů z přednášky *Vznik a konec Evropy*“, srov. 3: 834 – nešlo o autorovy, nýbrž posluchačské poznámky).

---

¹³⁵ U poprvé publikovaných zlomků editoři Sebraných spisů sami volí název podle incipitu. Ten označují hranatými závorkami v textu knihy, ovšem nikoli v obsahu a v edičním komentáři (srov. např. z němčiny přeložené zlomky in *Dodatky ke svazku *Péče o duši II**, resp. ed. kom. 3: 841–842).

V některých případech došlo ke změně v klasifikaci zlomků, resp. v určení jejich přináležitosti k určitému textu (srov. 10: 391, 393). Drobné změny tohoto typu, doprovázené odlišným řazením a změnami v pojmenování, se dotýkají hlavně náčrtů a zlomků ke *Kacířským esejům*. Ediční komentář v *Péči o duši III* na tyto rozdíly výjimečně souhrnně upozorňuje srovnáním svojí Přílohy III s Přílohou v *Péči o duši 6* Archivního souboru (834, resp. 836–837). V jiných svazcích Spisů podobná srovnání nejsou.

Sebrané spisy také upouštějí od detailního porovnání znění dvou textových verzí, které uváděl Archivní soubor, považují-li je pro téměř doslovnou shodu za zbytné.¹³⁶

U lovaňských přednášek registrovalo znění v Archivním souboru všechny škrty: kratší byly vyznačeny v textu, delší škrtnuté pasáže, které se „svým obsahem částečně shodují s tím, co je řečeno v nevyřazeném textu, tj. pasáže, které autor škrtnul a přeformuloval, byly zařazeny do dodatků“ (11: 478; označeno jako Příloha I–XI [s. 255–269] a přetištěno bezprostředně za textem, k přílohám odkazují poznámky pod čarou ve vlastním textu). Sebrané spisy u lovaňských přednášek většinu škrtnutí respektují, výjimečně jako přílohy přímo za textem zařazují pouze vybrané delší pasáže.¹³⁷

Do Sebraných spisů nebyl záměrně zařazen text „Beethovenova devátá“ (1977/29), obsažený ve svazku *Umění a filosofie 3*, neboť jde o „rekonstrukci provedenou na základě kusých poznámek z Patočkovy rozpravy“ (5: 406). Archivní soubor tiskne tento text pod názvem „Beethovenova Devátá“, v ediční poznámce jej charakterizuje jako zápis výkladu a datuje zhruba do roku 1953 (3: [542]). Nedlouhý text se skládá z komentáře k jednotlivým větám Beethovenovy symfonie a stručného závěrečného shrnutí (v Archivním souboru je to jeden a půl strany strojopisu). Z podobných důvodů nebudou do Sebraných spisů zařazeny některé zápisy z přednášek z padesátých a šedesátých let.

---

¹³⁶ Srov. *Péče o duši III*: „Z dokumentu 7.2. *Dvacáté století jako válka* [v Příloze k *Péči o duši 6*], který podrobně zachycuje, jak se autor při předčítání své již hotové přednášky odchýlil od napsaného textu, uvádíme pouze jeho závěrečné slovo pod názvem *Komentář k eseji Války 20. století*“ (833).

¹³⁷ Jsou to z Příloh v Archivním souboru číslo I (*Škrtnutá verze předmluvy in 11: 255 → Náčrt předmluvy in 13: 235*) a IV (*Osnova k přednášce o Keplerovi in 11: 258–259 → Srovnání husserlovského modelu galileismu s modelem zohledňujícím keplerovskou etapu in 13: 236–237*). Přílohy VI–VIII (ke třetí přednášce) jsou v Archivním souboru v záhlaví označeny jako „těžko zařaditelná pasáž“ – Sebrané spisy je tisknou jako třetí Přílohu k lovaňským přednáškám (237–241) s úvodní poznámkou pod čarou, jež pasáž identifikuje: „Pokračování textu druhé přednášky, kterou Patočka posléze zkrátil [...] a následující stránky nahradil novým výkladem, jenž nyní tvoří začátek třetí přednášky. V rukopise však odstraněné stránky ponechal, a proto je zde otiskujeme.“ V tomto případě tedy došlo k posunu v klasifikaci variantních pasáží; zda oprávněně, nejsme s to posoudit. V textu této přílohy jsou také výjimečně označeny škrty několika odstavců (špičatými závorkami). Obsah ostatních příloh z Archivního souboru (tj. škrtnutých pasáží) Sebrané spisy nepřetiskují, a to ani v poznámkách pod čarou.

V několika případech byl také mezi Archivním souborem a Spisy nalezen dříve nezvěstný rukopis, který umožnil otisknout ve Spisech revidované znění, a to např. u „Negativního platonismu“ (srov. ed. komentář in 1: 504). Až po vydání ve Spisech byl nalezen rukopis *Kacířských esejů*, takže opravené znění přináší až pozdější samostatné vydání (srov. 2007/3: 135). Rovněž až nové, samostatné vydání *Věčnosti a dějinnosti* (2007/7; ve franc. překladu 2011/1), vycházející po osmi letech od *Péče o duši II*, kam ve Spisech „Věčnost a dějinnost“ připadla, ozřejmilo omyl, jímž byl tento text považován za vypracování sedmého bodu z rozvrhu „Negativního platonismu“ (srov. Karfík 2007). Mimo rozdílné datace z Karfíkova výkladu plyne, že „Věčnost a dějinnost“ není neúplná: prvním dvěma a počátku třetí kapitoly „Věčnosti a dějinnosti“, které v rukopise chybějí, obsahově i rozsahem odpovídá článek „Český humanismus a jeho poslední slovo v Rádlovi“ (1948/4). Formou tohoto samostatného článku v Kritickém měsíčníku Patočka uveřejnil vyňatou úvodní část rukopisu.

Revidované (přepracované) znění Sebrané spisy přináší také u několika překladů do češtiny.

Editoři Archivního souboru se jazykové redakci značné části textů, zvláště těch z nejstaršího období, vyhnuli, neboť je přetiskli ve formě faksimile. Z cizojazyčných originálů připravených k vydání podle nepublikovaných rukopisů redigovali např. původní francouzské znění lovaňských přednášek (srov. 11: 478, cit. výše na s. 25–26).

Podíl neredigovaných textů se v různých svazcích Archivního souboru liší. Významnou část rozsahu faksimile a originály představují ve svazcích oddílu *Umění a filosofie*, v *Péči o duši 1*, *Masarykovi*, *Češích a Přirozeném světě 1*. V samizdatovém svazku *Co jsou Češi?* je například pouze pět textů, které nejsou přetištěny jako faksimile ani v původním francouzském či německém znění. Jsou to rukopisné náčrty či poznámky z pozůstalosti, ve dvou případech jde o souvislý delší text (oddíl Dodatky, A. „Harmonismus moderních humanistů“ /461–467/, B. „Několik poznámek k Palackému“ /469–476/).

Rozdíly v jazykové redakci Archivního souboru a Spisů

Ke srovnání jsme vybrali právě text „Několik poznámek k Palackému“ (1989/13). V Archivním souboru i v Sebraných spisech je do příslušného svazku zařazen jako dodatečný doplněk

(v Archivním souboru in 11: 477; ve Spisech in 13: 471). Tato stať ze čtyřicátých let se dochovala ve strahovské pozůstalosti.¹³⁸

Co se týče redakčních úprav, které nezasahují do jazykové stránky textu, zjistili jsme, že se v obou edicích liší provedení poznámkového aparátu. V Archivním souboru se rozlišuje mezi poznámkami bibliografickými (průběžně číslovanými a uvedenými bezprostředně za textem stati) a poznámkami obsahujícími překlad cizojazyčných citátů (označenými písmenem a uvedenými pod čarou v textu).¹³⁹ Na rozdíl od Sebraných spisů nejsou v Archivním souboru vyznačeny vydavatelské poznámky. Přitom od autora pochází cca polovina bibliografických poznámek, druhou polovinu a všechny poznámky překladové doplnili editoři; není ovšem zřejmé, zda šlo pouze o překlad příslušné pasáže, anebo zda znění, v němž se rukopis dochoval, neobsahovalo na příslušných místech ani identifikaci citace.

Všech 30 poznámek ke stati „Několik poznámek k Palackému“ (v poměru zhruba 20 bibliografických : 10 překladových; na 11 stran textu v sazbě Sebraných spisů) obsahovalo již samizdatové vydání. Ve Spisech se poznámkový aparát rozrostl o dvě poznámky k již zčásti citovanému místu, další dvě poznámky vznikly přesunutím údaje z textu pod čáru. Část poznámek ve Spisech uvádí jiný překlad citovaných míst (F. Schiller je citován podle českého vydání z roku 1992). Zda znění v Archivním souboru pochází ze staršího českého překladu, nebo zda byly citace ad hoc přeloženy editory, nevíme.

V Sebraných spisech je v textu stati i v poznámkách pod čarou doplněna kurziva u názvů monografií a periodik; Archivní soubor má pouze autorskou kurzivu (tato stať je psána na elektrickém psacím stroji, který vyznačování kurzivou umožňuje). U výpustek jsou doplněny hranaté závorky kolem trojtečky, řecká slova jsou sázena alfabetou, nikoli přepsána majuskulami a latinkou. Upraven je zápis bibliografických citací.

Ve znění přetištěném v Sebraných spisech byla patrně provedena jedna emendace (*prapůvodní* m. *prvopůvodní*). Oproti předchozímu vydání byly opraveny chyby v interpunkci (doplnění ve čtyřech případech u vsuvky či přístavku, třikrát před *a* u jiného než slučovacího

---

¹³⁸ Komentář v Archivním souboru stať identifikuje jako „První náčrt ke stati Idea Božnosti v Palackého Krásovědě“ (478). Komentář ve Spisech tento náčrt chápe předně jako „podklad pro další studii o Palackém“, jež ve svazku následuje: „František Palacký jako filosof“ (3000/051). Tuto „rukopisnou studii z pozůstalosti uložila do AJP [Archivu Jana Patočky] paní Julie Nováková“, ve Spisech je otištěna poprvé (srov. 13: 469–470).

¹³⁹ Tuto praxi podrželi vydavatelé Patočkových spisů v některých edicích ze začátku devadesátých let a v prvních osmi vydaných svazcích Sebraných spisů. Počínaje *Čechy* (2006) spisy od rozlišování mezi poznámkami podle obsahu upouštějí.

poměru; v jednom případě byla odstraněna nadbytečná čárka). Ostatní rozdíly v jazykové úpravě odrážejí přístup editora svazku, Karla Palka: ustupuje se od změn, které ve znění rukopisu patrně provedli editoři předchozího vydání, i když většinu archaických tvarů v textu zachovali (*nevyskytá, nitrný* aj.). Jde o upřednostnění infinitivního zakončení na *-ti* (pětkrát), podoby *jest* (dvakrát) a dalších méně progresivních tvarů či způsobů zápisu (*u víře* m. *ve víře, třeba* m. *třeba, v podstatě* m. *vpodstatě*; u cizích slov se ve Spisech vrací *enthusiasmus* m. *entuziasmus* /vs. v obou zněních *gnoseologický*/). V jednom případě se znění ve Spisech vrací k původnímu slovosledu (*Pozoruhodnější ještě je* m. *Ještě pozoruhodnější je*).

Samostatnou problematiku představuje redigování zápisů Patočkových přednášek, které Archivní soubor přinesl ve svazcích *Péče o duši 3, 4 a 6, Masaryk, Češi, Přirozený svět 3, Fenomenologie a Presokratici*. Ediční komentáře Archivního souboru i Sebraných spisů o tom přinášejí jen kusé informace.¹⁴⁰

Kompilací ze zápisů jednotlivých posluchačů, později též magnetofonového záznamu, vzniklo výchozí znění přednášek. Lze předpokládat, že tímto „doslovným“ znění v určité formě disponovali Patočkovi žáci ještě před zařazením textu do Archivního souboru, jež se následně stalo impulsem pro obsírnější textovou redakci, jak to u přednášky „Úvod do fenomenologické filosofie“ uvádí ediční poznámka jejího samostatného tištěného vydání (ve Spisech vyjde až ve svazku *Fenomenologické spisy III/3*): „Skupina posluchačů [...] zkomponovala ze svých zápisů co možná doslovné znění přednášky. Zpracování výsledného textu se ujal Jiří Polívka, který potom také text nadiktoval Marice Křištofové. V této ještě stále dosti hrubé, pracovní podobě text koloval v strojopisných průklepech a xeroxových kopiích až do roku 1985,¹⁴¹ kdy byl zařazen do samizdatového *Archivního souboru prací Jana Patočky* [...]. Jiří Polívka se opět ujal věcné redakce textu a vyznačil členění textu do odstavců. Ivan Chvatík provedl stylistické úpravy, nezbytné při fixování mluveného slova písmem a s Janem

---

¹⁴⁰ Komentář Archivního souboru většinou hlásí pouze „minimum úprav“. Věcnější je poznámka k záznamům přednášek otištěných v *Přirozeném světě*: „Uvedené texty nepodávají zcela doslovné znění přednášek. Vznikly kompilací několika rukopisných (nikoli stenografických) záznamů. Jsou tudíž místy kusé a možná ne do všech podrobností přesné. Přesto je lze považovat za vcelku věrné a úplné zachycení autorovy myšlenky v její logické skladbě i v jejím slovním podání“ (12: 5). – Ve Spisech srov. níže citovaný ed. komentář in 2: 397 (podobně též 3: 833) nebo tuto formulaci z Předmluvy k *Péči o duši III*: „Dále svazek obsahuje rozsáhlý soubor zredigovaných magnetofonových záznamů přednášek a diskusí“ (9). Komentář zde, stejně jako v Archivním souboru, patrně používá pojmy „stylistická úprava“ a „redigování“ jako synonyma.

¹⁴¹ Tento VI. oddíl Archivního souboru ve skutečnosti vyšel až v roce 1989, tedy dvacet let poté, co vzniklo zkomponované znění.

Lorenzem provedl korekturu.“ – Před tištěným vydáním přednášku znovu ještě znovu přehlédl některý z editorů, jak komentáře přednášek shodně uvádějí.

Obdobným způsobem byla ještě nedávno připravena k vydání přednáška *Platónova péče o duši a spravedlivý stát* (2012, ve Spisech svazek 14/4), která do Archivního souboru zahrnuta nebyla.¹⁴²

Přiblížit proces adjustace, a zvláště upřesnit, co přesně obnášelo redigování (stylistická úprava) přednášek, překračuje možnosti této práce. Jde o komplexní problém, v němž je otázka jazykové redakce zdá se druhotná. Proto zde uvádíme pouze několik sond.

Jedinečné svědectví o Patočkově verbálním projevu obsahuje vzpomínkový text Ivo Tretery „Několik vzpomínek in margine Patočkových heideggerovských seminářů“: „Jeho zvláštní gestikulace, mimika a přerušovaná mluva nebyla hraná a strojená, nýbrž byla výhradně bezděčným a spontánním výsledkem zmíněného enormního duševního úsilí, řemeslné poctivosti a odpovědnosti. Profesor často zvrátil hlavu dozadu a jakoby z jakéhosi imaginárního filosofického nebe nesouvisle předčítal těžko čitelný text. [...] Jeho projev nebyl nikterak líbivý. Patočka někdy dokonce i koktal, nervózně pokašlával a tlumeně sténal, dělal nezvykle dlouhé pauzy, několikrát začínal větu, nedopovídal větu nebo v polovině věty přecházel od verbálně expresivní artikulace k zvláštním fonémům – slova pouze napodobujícím – jakoby takto do fonetické podoby převáděl ono grafické ‚atd....‘, což byla opět výzva: dořečňte si to již sami!“ (Tretera 1994: 55).

Jan Patočka většinou přednášel spatra nebo s poznámkami v bodech a dá se rovněž říci, že s gustem.¹⁴³ Výjimečně přednášky četl z více méně definitivní, písemně vypracované předlohy (srov. ed. komentář ke *Kacířským esejům* a k nim příslušejícím verzím in *Péče o duši III*). U některých přednášek mají editoři k dispozici pouze takovou ne zcela definitivní verzi, příp. přepis záznamu (srov. např. výše případ přednášky „České myšlení v meziválečném

---

¹⁴² Srov. ediční poznámku svazku: „Na základě přepisu magnetofonového záznamu (v tehdy dostupné kvalitě), rukopisných záznamů přednášek a cenných připomínek Ivana Chvatíka, Jaromíra Kučery a Jiřího Michálka připravil text k vydání Jiří Polívka. Ten jej také rozčlenil do odstavců a připojil k němu odkazy, s cílem orientovat čtenáře k odpovídajícím místům příslušných pramenů, které Patočka cituje nebo interpretuje [...] Některé další jazykové úpravy provedl a názvy jednotlivých přednášek doplnil Ivan Chvatík. Pro vydání v *Sebraných spisech Jana Patočky* text znovu přehlédl Jiří Polívka a Pavel Kouba“ (14/4: 307). Jiří Polívka i Chvatík s Koubou shodně uvádějí, že příprava otiskovaného znění skutečně probíhala na stejném principu jako před několika desítkami let: jako kompromis mezi tendencí k doslovnosti (reprezentovanou Jiřím Polívkou) a potřebou text stylisticky upravovat (reprezentovanou Ivanem Chvatíkem).

¹⁴³ Za tato sdělení děkujeme Pavlovi Koubovi.

období“ z roku 1974, u níž se z Patočkovy ruky dochoval pouze koncept [1979/4], a proto spisy zároveň otiskují přepis magnetofonového záznamu [1979/5]).

Alespoň určitou představu o tom, jak se přepisy přednášek redigovaly, si můžeme udělat ze srovnání prvních dvou odstavců úvodního semináře z cyklu *Platón a Evropa* ve znění z Archivního souboru a Sebraných spisů.

Nejprve uvádíme citát z Archivního souboru, včetně veškeré nestandardní interpunkce, a níže pak tutéž pasáž, v níž změny provedené ve slovosledu, u hranic výpovědí a jiné komplexnější posuny značíme podtržením. Doplněná slova – oproti Archivnímu souboru – vyznačujeme špičatými závorkami, vypuštěná přeškrtnutím. Komentář Sebraných spisů k této přednášce uvádí: „S vědomím autora stylisticky upravil Ivan Chvatík“ (2: 397); v samizdatovém svazku stojí: „Tento svazek obsahuje doslovný záznam přednáškové cyklu [...] Stylistická úprava provedena s vědomím autora“ (8: [300]).

I

To, co se chystám dneska povědět, vlastně není přednáška, je to úvod do obecných otázek orientace v dnešní situaci – pokus, samozřejmě. A říkám, to dnešní má být úvodem, po kterém, eventuálně, kdyby vás to zajímalo, může následovat pak to další. Já bych rád, abychom spíš pracovali formou vzájemné podpory, tzn. dotazování a namítání, tak vás prosím, když tady budu něco vykládat, nepojímejte to jako něco hotového a připraveného, nýbrž jako přátelskou besedu. Já si totiž myslím, – víte dnes se často lidé scházejí, aby si pohovořili o abstraktních a eventuálně vznešených otázkách, aby tak trochu unikli z tísně, v které všichni jsme, a aby se jaksi povznesli jak duševně tak duchovně – to já myslím, že je sice hezké, ale že je to spíš taková zábava pro staré dámy, a že filosofické zamýšlení nám má nějak pomoci v nouzi, v které jsme, že právě v situaci, do které jsme postaveni, má být vnitřním jednáním.

Situace člověka je totiž něco takového, co se mění, když si ji uvědomíme. Situace naivní a situace uvědomělá – jsou už dvě různé situace. Takže reflektovaná naše skutečnost – a naše skutečnost je vždycky situační – je jiná už tím faktem, že jsme ji reflektovali. Ovšem otázka je, jestli se tím zlepší, to tím není nijak řečeno. Ale v každém případě reflektovaná situace je – na rozdíl od naivní situace – ujasněna do určité míry, nebo aspoň je na cestě k ujasnění. (8: [1])

I. [Úvod. – Situace člověka – Situace Evropy]

To, co se chystám dneska povědět, není vlastně přednáška. Je to úvod do obecných otázek orientace v dnešní situaci >světa< – pokus, samozřejmě. A říkám, to dnešní má být úvodem, po kterém, eventuálně, kdyby vás to zajímalo, může pak následovat ~~to~~ další. Byl bych rád, abychom pracovali spíše formou vzájemné podpory, to znamená >formou< dotazování a namítání, >a< tak vás prosím, když ~~tedy~~ budu něco vykládat, nepojímejte to jako něco hotového a připraveného, nýbrž jako přátelskou besedu. Já si totiž myslím, ~~víte~~ Lidé se dnes často scházejí, aby si pohovořili o abstraktních a eventuálně vznešených otázkách, aby tak trochu unikli z tísně, ve které všichni jsme, a aby se jaksí povznesli>,< jak duševně>,< tak duchovně. Myslím, že je to sice hezké, ale že je to spíše ~~taková~~ zábava pro staré dámy; a že filosofické zamyšlení nám má nějak pomoci v nouzi, v níž jsme, že právě v situaci, do které jsme postaveni, má být vnitřním jednáním.

Situace člověka je totiž něco takového, co se mění, když si ji uvědomíme. Situace naivní a situace uvědomělá jsou už dvě různé situace. ~~Takže reflektovaná naše skutečnost~~ – a Naše skutečnost je vždycky situační,>takže je-li reflektovaná,< je jiná už tím faktem, že jsme ji reflektovali. Ovšem otázka je, zda se tím zlepší. To tím není nijak řečeno. Ale v každém případě reflektovaná situace je – na rozdíl od naivní situace – do určité míry ujasněna, nebo je alespoň na cestě k ujasnění. (2: 149)

Téměř v každé výpovědi je změněn slovosled, mění se rovněž hranice výpovědí, nejvíce tam, kde je syntaktická struktura na pomezí vybočení. Mizí výplňové obraty, hovorovější podoby některých slov jsou nahrazeny základními (*aspoň* → *alespoň*, *spíš* → *spíše*, *jestli* → *zda*, resp. *těž v které* → *v níž*). Úpravy zasahují několik rovin textu, shodně ale autorův výraz „standardizují“ a potlačují v něm většinu rysů bezprostřední promluvy. Podle nás tak vzhledem ke kontextu a k žánru možná místy zbytečně.

Kuriózní je vyznačení kurzivou (resp. výše antikovou) na konci prvního odstavce (filosofické zamyšlení [...] má být vnitřním jednáním). Autorská kurziva jako prostředek zvýraznění je u Patočky četná, a to i v náčrtech a konceptech. V prepisech přednášek pochopitelně chybí (dobře je to vidět např. na opakovaně zmiňovaném konceptu a záznamu „Českého myšlení v meziválečném období“), editoři je místy nahrazují uvozovkami.¹⁴⁴

---

¹⁴⁴ Srov. např. ve znění přednášky „Vzpomínka a zamyšlení o Rádlovi a Masarykovi“ z roku 1974, kterou Jan Patočka držel před posluchači svého pravidelného semináře věnovaného četbě Husserlovy *Krisis* (13: 478) a jejíž záznam pořídili J. Michálek a I. Chvatík: „...jsou v tomhle národě určité osobnosti, které jsou celou svou povahou ‚pány‘, a on [Rádl] byl jeden z nich. Masaryk také“ (335)

---

vs. „Masaryk a Nietzsche jsou oba *páni*, jsou svobodní, vyzývají odpůrce, směřují k činu – rozdíl je ten, že Masaryk *koná*, nemocný Nietzsche zůstává ve sféře kritiky a myšlenkových projektů“
(343 – v konceptu tematicky i datací blízké přednášky „České myšlení v meziválečném období“).

V edičním komentáři Archivního souboru, Sebraných spisů i v člancích z věstníku Acta a v dalších, mladších pramenech (Karfík–Novotný 1993, Karfík 1997, Chvatík 2007) přichází ke slovu problém s určením toho, v jakém smyslu obě řady představují nebo nepředstavují čtenářské či kritické vydání.

V Archivním souboru se jako „čtenářské“ chápe vydání pojaté jako výbor. *Umění a filosofie 1–3* (sestavené jako „reprezentativní čtenářské vydání“) je dodatečně rozšířeno o čtvrtý svazek, obsahující další texty k tématu, a především cizojazyčné originály statí otištěných v předchozích třech svazcích v českém překladu, čímž se soubor kritickému vydání má přiblížit (srov. 4: [4.30.1]).¹⁴⁵

Týž motiv se objevuje v debatě o podobě „exilových“ spisů v Actech. Ivan Chvatík a Pavel Kouba čelili mj. výtkám, že jimi navrhovaný rozsah sebraných spisů (resp. penzum textů v nich obsažených) odpovídá vědeckým nárokům a je pro čtenáře-laika odrazující. Čtenářskou edicí by byla edice výrazně zúžená: „několikasvazkový ‚čtenářský‘ výbor“ (Chvatík–Kouba 1987b: 26). Editoři tamtéž dále uvádějí: „Myšlenkou dvou řad Patočkových spisů, ‚odborné‘ a ‚čtenářské‘, jsme se obírali od počátku, nepokládali jsme však za technicky smysluplné připravovat nejdřív pět či šest svazků nejdůležitějších textů a pak dodělavat *Sebrané spisy*. Domníváme se naopak, že je třeba dobře připravit nejprve standardní *Sebrané spisy*; tím bude de facto připraveno zároveň i ‚čtenářské‘ vydání“ (tamtéž). (Zařazení cizojazyčných originálů v českém překladu, na kterém se nakonec všichni účastníci shodli, nemělo „kritičnost“ budoucí edice ohrozit; zařazení náčrtů a zlomků bylo v diskusi zpochybňováno s poukazem na rozsah a s ohledem na čtenáře.)

Karfík za předpoklad kritického vydání v případě Patočkových spisů in futuro považuje spolehlivý a jazykově sjednocený text a odpovídající poznámkový aparát (Karfík 1993: 55). Konstatuje, že Spisy jsou spíše čtenářskou edicí (ve srovnání s Archivním souborem), neboť

¹⁴⁵ Ne zcela jednoznačně formulované dilema mezi „čtenářskou“ a „kritickou“ edicí v případě Archivního souboru (srov. 4: [4.30.1]) se ozřejmuje na otázce zahrnutí textů fragmentární povahy a cizojazyčných originálů. Ta je klíčová také pro další, realizované i nerealizované projekty Patočkových sebraných spisů. Situace, kdy se tituly vydané jako první stávají úvodními svazky souborného samizdatového vydání, aniž by jako takové byly proponovány, resp. aniž by odpovídaly později závazným parametrům celku (řešená vydáním „doplňkového“ svazku), se do jisté míry opakuje u *Sebraných spisů Jana Patočky*.

jsou tematicky členěny, přizpůsobeny dnešnímu jazykovému úzu, a především nezahrnují náčrty a fragmenty, potažmo cizojazyčné originály (Karfík 1997: 21). – Úvodní poznámka k Sebraným spisům toto vydání klasifikuje jako „základní čtenářskou edici“, kterou by neukončené textové varianty, přípravné práce a poznámky neúnosně zatížily (1: 7).

Charakter *Sebraných spisů Jana Patočky* – mimo rámec edičních poznámek i mimo odbornou dikusi – vysvětluje Chvatíkův článek „Dějiny Archivu Jana Patočky a co jim předcházelo“ (Chvatík 2007). Podle něj „jde o kompromis mezi edicí kritickou a čtenářskou“, přičemž pro čtenářskou edici hovoří předkládání všech textů v češtině a upřednostnění tematického hlediska před chronologickým (uplatněným pouze v rámci jednotlivých svazků či oddílů); „naopak ke kritičnosti naší edice patří především to, že v poznámkách pod čarou k hlavním textům uvádíme významné rozdíly, pokud se liší různá předchozí vydání textů, upozorňujeme na odchylky od rukopisů a na věcné opravy [...] V přílohách pak otiskujeme množství náčrtů a variant, které se vztahují k hlavním textům“ (384).

Shrneme-li, dostáváme heterogení řadu kritérií, která odpovídají různým složkám ediční přípravy: rozsah (úplnost, resp. zařazení materiálů z pozůstalosti, zařazení cizojazyčných originálů), způsob uspořádání (chronologické vs. tematické kritérium), pravidla jazykové redakce (míra přizpůsobení dnešnímu úzu), vybavení svazků (podrobnost komentářů, různočtení). Pojmy čtenářské a kritické jsou v citovaných textech většinou chápány jako antagonistické, jako kategorie hodnotící, nikoli funkční.

Standardní domácí textologické příručky (Editor a text 1971, Textologie 1993) ovšem vymezují tyto pojmy jinak. Kritické vydání je do jisté míry pojem nadřazený čtenářskému vydání, jehož korelát je vydání vědecké. Vědecké vydání je opatřeno podrobným textologickým komentářem, a „jde-li o sebrané spisy, obsahuje úplné autorovo dílo i s juveniliemi, varianty, zlomky, popříadě i s náčrty, pracovními poznámkami, zápisníky, deníky, dopisy atp.“ (Editor a text 1971: 15). Čtenářské vydání vychází z vědeckého, rozdíl je v rozsahu a vybavení. V případě souborné řady jde vždy o vybrané spisy, edice rovněž nedisponuje kritickým aparátem. Jinými slovy, kritický je přístup k vydání, způsob přípravy, typy edic se liší „v rozsahu textového a doprovodného materiálu, ve vydání (edici) uváděného“ a ve způsobu jeho reprodukce (vydání dokumentární, diplomatické apod., srov. Textologie 1993: 116). Případně šířeji a poněkud klopotně lze též říci, že „čtenářské edice reagují na jisté potřeby společnosti nebo je inspirují či orientují určitým směrem; při orientaci na vědecké vydání jednotlivých děl sebraných spisů je třeba mít na mysli jejich poznatkový studijní charakter,

který nabízí badatelům [...] spolehlivý materiál, shromážděný v dostupné textové úplnosti“ (118).

Čtenářské vydání se tedy rozhodně neliší ve fázi textové přípravy, zněním otiskovaného textu. Větší míra zásahů do textu při jazykové redakci neohrožuje „kritičnost“ vydání, jak zaznívalo v diskusi nad prvními svazky Spisů. Kritičnost vydání v případě Patočkova díla nemůže být podmíněna ani přítomností cizojazyčných originálů, kritické vydání nemusí volit čtenářsky náročnější řešení. Charakter vydání odpovídá nárokům, které určuje text a zakládá je *spolehlivost* znění, nikoli nutnost zachovat *původní* znění (u textů, které Patočka nenapsal česky).

Na místě není ani spojovat parametry kritického vydání se způsobem uspořádání díla. Z diskusí nad Patočkovými spisy by se zdálo, že tematické kritérium je „vnější“, vychází vstříc čtenáři a nadto odráží interpretaci – zatímco chronologické kritérium uspořádání vychází z inherentních vlastností díla a obejde se v uvozovkách bez zásahu editora. Uspořádání sebraných spisů zpravidla odráží zároveň utvářenost celku díla i názor editorů na nejvhodnější způsob jeho zpřístupnění. V tomto bodě je možné zohlednit požadavky hypotetického čtenáře, ale především by se mělo dbát na to, aby uspořádání odpovídala podoba a rozsah doprovodného aparátu.

Za možnost sledovat historii vydávání sebraných spisů Jana Patočky a ozřejmovat si při jejich analýze zákonitosti, jimiž se řídí ediční praxe, vděčíme editorům Patočkova díla. Doufáme, že náš nepatrný vhled do Patočkovy filosofie byl vyvážen snahou o dobrý vhled do struktury sebraných spisů i jednotlivých svazků, a zvláště pak do podoby komentářů a dalších doprovodných textů. Pokud editorům Patočkova díla poslouží naše práce jako zpětná vazba, pak byl její účel naplněn vrchovatě.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny

ARCHIVNÍ SOUBOR PRACÍ JANA PATOČKY

Za označením čísla svazku uvádíme v závorce nejprve zkratku, jíž svazek dodatečně označuje ediční komentář Sebraných spisů Jana Patočky. Za lomítkem následuje označení používané v textu této práce.

ODDÍL I

- 1977 *Umění a filosofie 1–3* (AS/UF–1–3 — *Umění 1–3*)
1985 *Umění a filosofie. 4, Dodatky* (AS/UF–4 — *Umění 4*)

ODDÍL II

- 1987 *Péče o duši. 1, Publikované stati z let 1929–1949* (AS/PD–1 — *Péče o duši 1*)
1987 *Péče o duši. 2, Negativní platonismus. Nepublikované stati a poznámky z 50. let* (AS/PD–2 — *Péče o duši 2*)
1988 *Péče o duši. 3, O smysl dneška. Stati a náčrty z šedesátých a začátku sedmdesátých let* (AS/PD–3 — *Péče o duši 3*)
1979 *Péče o duši. 4, Platón a Evropa. Soukromé přednášky z roku 1973* (AS/PD–4 — *Péče o duši 4*)
[nevyšlo] *Péče o duši. 5, překlady cizojazyčných statí* (AS/PD–5)
1988 *Péče o duši. 6, Kacířské eseje o filosofii dějin* (AS/PD–6 — *Péče o duši 6*)

ODDÍL III

- 1979 *Masaryk. Soubor statí, přednášek a poznámek* (AS/M — *Masaryk*)

ODDÍL IV

- 1989 *Co jsou Češi? Soubor textů k českým dějinám a filosofii* (AS/Č — *Češi*)

ODDÍL V

- 1980 *Přirozený svět a pohyb lidské existence 1–3* (AS/PS–1–3 — *Přirozený svět 1–3*)
1983 *Přirozený svět a pohyb lidské existence 4* (AS/PS–4 — *Přirozený svět 4*)

ODDÍL VI

- 1989 *Úvod do fenomenologické filosofie. Cyklus přednášek proslovených ve školním roce 1969/70 na Filosofické fakultě University Karlovy* (AS/F — *Fenomenologie*)

ODDÍL VII

- 1977 *Nejstarší řecká filosofie. Filosofie v předklasickém období před sofistikou a Sokratem* (AS/Ř — *Řecká filosofie*)

ODDÍL VIII

- 1989 *Základní problémy předsókratovské filosofie. Cyklus přednášek proslovených ve školním roce 1970/71 na Filosofické fakultě University Karlovy* (AS/PreS — *Presokratici*)

ODDÍL IX

1977 *Sokrates (AS/S — Sokrates)*

ODDÍL X

1983 *Platón. Přednáška z let 1947–49 (AS/P — Platón)*

ODDÍL XI

1985 *Aristotelés. Přednáška z letního semestru 1949 (AS/A — Aristotelés)*

ODDÍL XII

1980 *Jan Amos Komenský. I, Publikace do roku 1957 (AS/JAK–I — Komenský I)*

1980 *Jan Amos Komenský. II/1–2, Publikace od roku 1958 (AS/JAK–II/1–2 — Komenský II/1–2)*

1983 *Jan Amos Komenský. III/1, Nepublikované práce. Dokončené studie (AS/JAK–III/1 — Komenský III/1)*

1983 *Jan Amos Komenský. III/2, Nepublikované rukopisy z pozůstalosti. Fragmenty (AS/JAK–III/2 — Komenský III/2)*

1983 *Jan Amos Komenský. III/3, Nepublikované rukopisy z pozůstalosti. Didaktika a pansofie: Studie k filosofii výchovy (AS/JAK–III/3 — Komenský III/3)*

SEBRANÉ SPISY JANA PATOČKY

Za označením čísla svazku uvádíme v závorce nejprve zkratku, jíž svazek označuje ediční komentář. Za lomítkem následuje označení používané v textu této práce.

1 (SS–1/PD–I — *Péče o duši I*)

1996 *Péče o duši. Soubor statí a přednášek o postavení člověka ve světě a v dějinách. I, Texty z let 1929–1952; Ivan Chvatík, Pavel Kouba (edd.) (Praha: Oikoymenh) 505 s.*

2 (SS–2/PD–II — *Péče o duši II*)

1999 *Péče o duši. Soubor statí a přednášek o postavení člověka ve světě a v dějinách. II, Stati z let 1970–1977, Nevydané texty a přednášky ze sedmdesátých let; Ivan Chvatík, Pavel Kouba (edd.) (Praha: Oikoymenh) 398 s.*

3 (SS–3/PD–III — *Péče o duši III*)

2002 *Péče o duši. Soubor statí a přednášek o postavení člověka ve světě a v dějinách. III, Kacířské eseje o filosofii dějin, Varianty a přípravné práce z let 1973–1977, Dodatky k Péči o duši I a II; Ivan Chvatík, Pavel Kouba (edd.) (Praha: Oikoymenh) 842 s.*

4 (SS–4/UČ–I — *Umění a čas I*)

2004 *Umění a čas. Soubor statí, přednášek a poznámek k problémům umění. I, Publikované studie; Daniel Vojtěch, Ivan Chvatík (edd.) (Praha: Oikoymenh) 543 s.*

5 (SS–5/UČ–II — *Umění a čas II*)

2004 *Umění a čas. Soubor statí, přednášek a poznámek k problémům umění. II, Nepublikované texty, recenze, náčrty; Daniel Vojtěch, Ivan Chvatík (edd.) (Praha: Oikoymenh) 451 s.*

- 6 (SS-6/Fen-I — *Fen. spisy I*)
2008 *Fenomenologické spisy. I, Přirozený svět. Texty z let 1931–1949*; Ivan Chvatík, Jan Frei (edd.) (Praha: Oikoymenh/Filosofia) 472 s.
- 7 (SS-7/Fen-II — *Fen. spisy II*)
2009 *Fenomenologické spisy. II, Co je existence. Publikované texty z let 1965–1977*; Pavel Kouba, Ondřej Švec (edd.) (Praha: Oikoymenh/Filosofia) 669 s.
- 8/1 (SS-8-1/Fen-III-1 — *Fen. spisy III/1*)
2014 *Fenomenologické spisy. III/1, Nitro a svět. Nepublikované texty ze 40. let*; Ivan Chvatík, Jan Frei, Jan Puc (edd.) (Praha: Oikoymenh) 341 s.
- 9 (SS-9/KS-I — *Kom. studie I*)
1997 *Komeniologické studie. I, Texty publikované v letech 1941–1958*; Věra Schifferová (ed.) (Praha: Oikoymenh) 426 s.
- 10 (SS-10/KS-II — *Kom. studie II*)
1998 *Komeniologické studie. II, Texty publikované v letech 1959–1977*; Věra Schifferová (ed.) (Praha: Oikoymenh) 396 s.
- 11 (SS-11/KS-III — *Kom. studie III*)
2003 *Komeniologické studie. III, Nepublikované texty*; Věra Schifferová (ed.) (Praha: Oikoymenh) 671 s.
- 12 (SS-12/Č-I — *Češi I*)
2006 *Češi. Soubor textů k českému myšlení a českým dějinám. I, Práce publikované*; Karel Palek, Ivan Chvatík (edd.) (Praha: Oikoymenh/Filosofia) 902 s.
- 13 (SS-13/Č-II — *Češi II*)
2006 *Češi. Soubor textů k českému myšlení a českým dějinám. II, Práce nepublikované*; Karel Palek, Ivan Chvatík (edd.) (Praha: Oikoymenh/Filosofia) 518 s.
- 14/4
2012 *Platónova péče o duši a spravedlivý stát. Přednáškový cyklus ze školního roku 1971/72*; Jiří Polívka (ed.) (Praha: Oikoymenh/Filosofia) 313 s.
- 20
2001 *Dopisy Václavu Richterovi. Soubor korespondence z pozůstalosti*; Ivan Chvatík, Jiří Michálek (edd.) (Praha: Oikoymenh) 263 s.
- 21
2011 *Korespondence s komeniologu. I, Korespondence Jana Patočky s Miladou Blekastadovou [...], S přílohami o Chartě 77, norském vydání Kacířských esejí aj.*; Věra Schifferová, Ivan Chvatík, Tomáš Havelka (edd.) (Praha: Oikoymenh) 653 s.

2011 *Korespondence s komeniologi. I, Korespondence Jana Patočky s Dmytrem Čyževským [...]*; Věra Schifferová, Ivan Chvatík (edd.) (Praha: Oikoymenh) 366 s.

MONOGRAFIE J. P. vydané po roce 2000, k nimž v návaznosti na Bibliografii analogicky doplňujeme archivní signaturu:

2000/1 *Vom Erscheinen als solchem. Texte aus dem Nachlaß*; Helga Blaschek-Hahn, Karel Novotný (edd.) (Freiburg / München: Verlag Karl Alber)

2001/1 *Conférences de Louvain sur la contribution de la Bohême à l'idéal scientifique moderne* (Bruxelles: Éditions OUISIA)

2003/1 *Úvod do fenomenologické filosofie*; 2. vyd. (Praha: Oikoymenh)

2006/1 *Andere Wege in die Moderne*; Ludwig Hagedorn (ed.) (Würzburg: Verlag Königshausen & Neumann)

2007/1 *Dvě máchovské studie*; 3., opr. vyd. (Praha: Oikoymenh)

2007/2 Jan Patočka and the European Heritage; *Studia phaenomenologica. Romanian Journal for Phenomenology* (Bucharest: I. Chvatík – C. Ciocan)

2007/3 *Kacířské eseje o filosofii dějin*; 3., opr. vyd. (Praha: Oikoymenh)

2007/4 *Living in Problemativity*; Eric Manton (ed.) (Praha: Oikoymenh)

2007/5 *Negativní platonismus*; 3., opr. vyd. (Praha: Oikoymenh)

2007/6 *Platón a Evropa* (Praha: Filosofia)

2007/7 *Věčnost a dějinnost. Rádlův poměr k pojetím člověka v minulosti a současnosti*; 3., rozš. vyd. (Praha: Oikoymenh)

2010/1 Jan Patočka – Klaus Schaller – Dmitrij Tschizewskij: *Philosophische Korrespondenz 1936–1977*; Helga Blaschek-Hahn, Věra Schifferová (edd.) (Würzburg: Verlag Königshausen & Neumann)

2011/1 *Éternité et historicité*; přel. Erika Abrams (Lagrasse: Verdier)

PRÁCE DALŠÍCH AUTORŮ

ABRAMS, Erika

1983 „Avertissement“; in Jan Patočka: *Platon et l'Europe*, přel. Erika Abrams (Lagrasse: Verdier), s. 7

1985 „Avertissement“; in Jan Patočka: *La Crise du sens. Tome I, Comte, Masaryk, Husserl*; přel. Erika Abrams (Bruxelles: OUISIA), s. 7–8

1990a „Avertissement“; in Jan Patočka: *L'Écrivain, son „objet“*; přeložila a k vydání připravila Erika Abrams (Paris: P.O.L.), s. 7–13

1990b „Avertissement“; in Jan Patočka: *Liberté et sacrifice*, přeložila a k vydání připravila Erika Abrams (Grenoble: Jérôme Millon), s. 5–10

1991 „Avertissement“; in Jan Patočka: *L'Idée de l'Europe en Bohême*, přeložila a k vydání připravila Erika Abrams (Grenoble: Jérôme Millon), s. 5–11

1992 „Avertissement“; in Jan Patočka: *Introduction à la phénoménologie de Husserl*, přel. Erika Abrams (Grenoble: Jérôme Millon), s. 5

1995 „Avertissement“; in Jan Patočka: *Papiers phénoménologiques*, přeložila a k vydání připravila Erika Abrams (Grenoble: Jérôme Millon), s. 7–9

DECLÈVE, Henri

1985 „Préface“, in Jan Patočka: *La Crise du sens. Tome I, Comte, Masaryk, Husserl*; přel. Erika Abrams (Bruxelles: OUSIA), s. 9–18

1988 „Préface“, in Jan Patočka: *Le monde naturel et le mouvement de l'existence humaine*, přeložila a k vydání připravila Erika Abrams (Dordrecht: Kluwer), s. vii–xxiii

HUSSERL, Edmund

2001 *Idea fenomenologie a dva texty Jana Patočky k problému fenomenologie*; přel. Miroslav Petříček a Tomáš Dimter (Praha: Oikoymenh)

IN MEMORIAM

1985 *In memoriam JP*; Jiří Gruntorád (ed.) (Praha: Popelnice) [Ineditní sborník]

JAN

1977 *Jan Patočka. První skica k podobizně*; Jan Vladislav (ed.) (Praha: Edice Petlice / Kvart) [Ineditní sborník]

[po 1977] *Jan Patočka a Charta 77*; Karel Palek (ed.) (Praha: Karel Palek) [Ineditní sborník]

JANU

1978 *Janu Patočkovi in memoriam. Miscellanea*; Jan Vladislav (ed.) (Praha: Edice Petlice / Kvart) [Ineditní sborník]

NELLEN, Klaus

1987 „Zu dieser Ausgabe“ (Einleitung); in Jan Patočka: *Kunst und Zeit. Kulturphilosophische Schriften (Ausgewählte Schriften, Bd. 1)*; Klaus Nellen a Ilja Šrubař (edd.) (Stuttgart: Klett-Cotta), s. 9–13

PATOČKA, Jan

1980 *Masaryk. Soubor statí, přednášek a poznámek*; František Kautman (ed.) (Praha: Kvart) [Ineditní sborník; 1. vyd. ve třech svazcích, téhož roku 2., přeuspořádané vyd. ve dvou svazcích]

MASARYK

1980 *Tomáš Garrigue Masaryk a naše současnost. Masarykův sborník VII*; Milan Machovec, Petr Pithart, Josef Dubský [= Miloš Pojar] (edd.) (Praha: Edice Petlice) [Ineditní sborník]

MASARYK, Tomáš Garrigue

1994 *Cesta demokracie III. Projevy – články – rozhovory. 1924–1928*, V. Fejlek (ed.) (Praha: Ústav TGM)

MÜLLER, Adolf

1980 „Úvod“; in Jan Patočka: *Osobnost a dílo*, A. Müller (ed.) (Köln: Index), s. 5–6

MÝTUS

[po 1977] *Mýtus – víra – bázeň. Člověk a bohové v příběhu Aischylových Danaoven* (S. n.: s. l.)
[Ineditní sborník, sestavovatel neuveden]

RICHIR, Marc

1988 „Préface“, in Jan Patočka: *Qu'est-ce que la phénoménologie*, přeložila a k vydání připravila Erika Abrams (Grenoble: Jérôme Millon), s. 7–15

SCHALLER, Klaus

1981 „Bibliographie der Publikationen Patočkas über Comenius“; in Jan Patočka: *J. A. Komenský, Schriften zur Comeniusforschung*, Klaus Schaller (ed.) (Bochum: Ruhr-Universität Bochum), s. 10–14

VAŠÍČEK, Zdeněk

1991 „Postface“; in Jan Patočka: *L’Idée de l’Europe en Bohême*, Erika Abrams (ed.) (Grenoble: Jérôme Millon), s. 195–203 [přepřac. český překlad in *Vašíček 1996*, s. 214–222]

1996 *Přijetí podmínek* (Praha: Torst)

VZPOMÍNKY

1980 *Vzpomínky a pocty. Na paměť Jana Patočky*; Jan Vladislav (ed.) (Praha: Kvart) [Ineditní sborník]

LITERATURA

ABRAMS, Erika

1982 „De la phénoménologie à la dissidence; *Libération*, 23. 2. 1982 [Rozhovor vedl Odile Gandon]; česky jako „Patočkovy Kacířské eseje ve Francii“, *Svědectví* 17, č. 66, s. 375–378

BIBLIOGRAFIE

1997 *Jan Patočka. Bibliografie 1928–1996*; Jiří Němec, David Souček et al. (edd.) (Praha: Oikoymenth)

BRABEC, Jiří

1993 „Osmdesát let snah o vydání Masarykových spisů“; *Masarykův sborník* 8, s. 64–72

2002 „Příběh Masarykových spisů“; in E. Broklová, D. Hájková, J. Tomeš, R. Vašek (edd.): *Mám jen knihy a skripta, cenná práce životní* (Praha: Masarykův ústav AV ČR), s. 57–67

DAYOVÁ, Barbara

1999 *Podzemní filozofové. Podzemní univerzita v Československu a role vzdělávací nadace Jana Husa v letech 1979–1989*; přel. Bronislava Müllerová (Brno: Doplněk)

DE LA LETTRE

1989 *De la lettre au livre. Sémiotique des manuscrits littéraires*; Louis Hay (ed.) (Paris: CNRS)

L'ÉCRITURE

1991 *L'écriture et ses doubles. Genèse et variation textuelle*; Louis Hay (ed.) (Paris: CNRS)

EDITING

1969 *Editing twentieth century texts*; Frances G. Halpenny (ed.) (Toronto: University of Toronto Press)

EDITOR

1971 *Editor a text. Úvod do praktické textologie*; Rudolf Havel, Břetislav Štorek (edd.) (Praha: Československý spisovatel)

FILOSOFIE

2013 *Filosofie v podzemí / Filosofie v zázemí. Podoby filosofie v době normalizace a po sametové revoluci*; Markéta Bendová, Johana Borovanská, Daniela Vejvodová (edd.) (Praha: Nomáda)

GENETTE, Gérard

1987 *Seuils* (Paris: Seuil)

LA GENÈSE

2003 *La genèse du texte. Les modeles linguistiques* (Paris: CNRS)

GLANC, Tomáš

2013 „Samizdat jako médium“; *Souvislosti* 24, č. 3, s. 183–193

GRUNTORÁD, Jiří

1992 „Archivní soubor prací Jana Patočky“; *Kritický sborník* 12, č. 1, s. 74–78

HANÁKOVÁ, Jitka

1997 *Edice českého samizdatu 1972–1991* (Praha: Národní knihovna)

HAVEL, Václav

1985 „Úvodem“; in V. Havel (ed.): *Hostina. Filosofický sborník* (Praha: Edice Expedice), s. 4–9, přetištěno in *Havel 1999*, s. 568–573

1999 *Eseje a jiné texty z let 1970–1989*; Jan Šulc (ed.) (Praha: Torst)

CHVATÍK, Ivan

2007 „Dějiny Archivu Jana Patočky a co jim předcházelo“; *Filosofický časopis* 55, č. 3, s. 365–387

CHVATÍK, Ivan – KOUBA, Pavel

1987a „Projekt spisů Jana Patočky – II“; *Acta* 1, č. 2, s. 10–20

1987b „K diskusi o sebraných spisech Jana Patočky“; *Acta* 1, č. 3–4, s. 26–29

CHVATÍK, Ivan – KOUBA, Pavel – PETŘÍČEK, Miroslav, jr.

1991 „Struktura ‚Sebraných spisů‘ Jana Patočky jako interpretační problém“; *Filosofický časopis* 39, č. 3, s. 400–405

KARFÍK, Filip

1997 „Nad prvním svazkem Patočkových Spisů“; *Kritický sborník* 16, č. 3, s. 21–24

2000/2001 „Patočkova strahovská pozůstalost a jeho odložené *opus grande*“; *Kritický sborník* 20, s. 125–160

2007 „Doslov. Ke vzniku a kontextu Patočkovy *Věčnosti a dějinnosti*“; in Jan Patočka: *Věčnost a dějinnost*, 3., rozš. vyd. (Praha: Oikoymenh), s. 125–135

-fkn- = [KARFÍK, Filip – NOVOTNÝ, Karel]

1993 „Vydávání Patočkových spisů: bilance a vyhlídky“; *Kritický sborník* 13, č. 1, s. 54–55

KOHÁK, Erazim

1986 „The Crisis of Rationality and the ‚Natural‘ World“; *Review of Metaphysic* 40, č. 1, s. 79–106; česky viz *Kohák 1987b*

1987a „Jak číst Patočku? Bibliografický úvod“; *Proměny* 24, č. 1, s. 24–33

1987b *Krise rozumu a přirozený svět*; (Praha: Edice Expedice)

1987c „Poznámky k návrhům na souborné vydání spisů Jana Patočky“; *Acta* 1, č. 3–4, s. 21–24

1989a „Preface“; in Jan Patočka: *Philosophy and Selected Writings*, E. Kohák (ed.) (Chicago: University of Chicago), s. xi–xiv

1989b „Jan Patočka. A Philosophical Bibliography“; in Jan Patočka: *Philosophy and Selected Writings*, E. Kohák (ed.) (Chicago: University of Chicago), s. 3–135; česky viz *Kohák 1993*

1993 *Jan Patočka. Filosofický životopis*; přel. J. Moural (Jinočany: H&H)

1996a „Translator’s Postscript“; in Jan Patočka: *Heretical Essays in the Philosophy of History* (Chicago/La Salle: Open Court), s. 155–159

1996b „Translator’s Postscript“; in Jan Patočka: *Husserl’s Phenomenology* (Chicago / La Salle: Open Court), s. 173–178

KRITICKÝ

2009 *Kritický sborník 1981–1989. Výbor ze samizdatových ročníků*; Karel Palek (ed.) (Praha: Triáda)

MANTON, Eric

2007 „The Political Philosophy of a Non-Political Philosopher“; in Jan Patočka: *Living in Problematicity*, E. Manton (ed.) (Praha: Oikoymenh), s. 70–79

LE MANUSCRIT

1986 *Le manuscrit inachevé. Écriture, création, communication*; Louis Hay (ed.) (Paris: CNRS)

NĚMEC, Jiří

1987a „Projekt spisů Jana Patočky“; *Acta* 1, 1987, č. 1, s. 8–14

1987b „Komentář k projektu Sebraných spisů Jana Patočky – II“; *Acta* 1, č. 2, s. 21

1987c „Kolem patočkovského archivu ve Vídni“; *Proměny* 24, č. 1, s. 206–208

1989 „Vybrané spisy Jana Patočky“; *Studie* 32, č. 6, s. 495–496

NOVÁK, Josef

1987 „Komentář k projektu spisů Jana Patočky“; *Acta* 1, č. 3–4, s. 25

PALEK, Karel

2009 [Úvod k bloku II, Co nového v samizdatu?]; in *Kritický sborník 1981–1989. Výbor ze samizdatových ročníků*, K. Palek (ed.) (Praha: Triáda), s. 32–33

PETRUŽELKOVÁ, Adéla

2013 „Váš starý Patočka“; *Souvislosti* 24, č. 1, s. 278–282

PETŘÍK, Milan Jan

1981 „Třikrát Jan Patočka v exilu“; *Zpravodaj* 14 (Winterthur), č. 11, s. 29–31

REZEK, Petr

1987 „Život disidentův jako život v pravdě“; *Střední Evropa* 4, č. 8, s. 95–113; přetištěno in *Rezek 1991*, s. 45–62

1988a „Patočkův nejvlastnější přínos filosofii“; *Critique* 497, s. ???; přetištěno in *Rezek 1993*, s. 25–130

1988b „Vzpomínky na profesora Jana Patočku“; *Vzpomínky a pocty. Na paměť Jana Patočky*, J. Vladislav (ed.) (Kvart 1980), s. 67–73 [Ineditní sborník]; přetištěno in *Rezek 1993*, s. 50–54

1991 *Filozofie a politika kýče* (Praha: Oikoymenh); 2., upr. a rozš. vyd. (Praha: Ztichlá klika) 2007

1993 *Jan Patočka a věc fenomenologie* (Praha: Oikoymenh); 2., upr. a rozš. vyd. (Praha: Ztichlá klika) 2010

RICHTEROVÁ, Sylvie

2013 „Etika a estetika samizdatu v období ‚normalizace‘“; *Souvislosti* 24, č. 3, s. 160–182

RITTER, Martin

2009 „Péče o duši a otázka zjevování“; *Reflexe* 20, č. 36, s. 35–55

2011 „Nitro a jeho základ ...“; *Reflexe* 22, č. 40, s. 99–104

ROMANOVÁ, Gabriela

2014 *Příběh Edice Expedice* (Praha: Knihovna Václava Havla)

SOUDILOVÁ, Věra

1994 „Jan Patočka: komeniana z pozůstalosti“; *Studia Comeniana et historica* 24, č. 52, s. 2–65

SPISY

1987 „Spisy Jana Patočky. K návrhu na vydání souborného díla Jana Patočky“; *Acta* 1, 1987, č. 1, s. 7

ŠPIRIT, Michael

2009 „Textologie dnes?“; *Česká literatura* 57, č. 2, s. 221–231

2010 „Vydávání Šaldy“; in *Zápisník o Šaldovi*, č. 17. *Šaldovy spisy – Torza a výzvy*, Jiří Flaišman, Michal Kosák (edd.) (Praha: Společnost F. X. Šaldy), s. 53–58

TEXTOLOGIE

1993 *Textologie – teorie a ediční praxe*; Pavel Vašák et al. (edd.) (Praha: Karolinum)

TRETERA, Ivo

1994 „Několik vzpomínek in margine patočkovských Heideggerovských seminářů“; *Studia Comeniana et Historica* 24, č. 52, s. 52–59

VLADISLAV, Jan

1987 „K otázce Patočkových spisů“; *Acta* 1, č. 3–4, s. 29

-vpn-

1988 „K českému vydání Patočkových spisů“; *Acta* 1, č. 5–8, s. 78

ZÁPISNÍK

2010 *Zápisník o Šaldovi, č. 17. Šaldovy spisy – Torza a výzvy*, Jiří Flaišman, Michal Kosák (edd.) (Praha: Společnost F. X. Šaldy)

ZELENKA, Miloš

1997 „ Genetická kritika a literární dějiny“; *Slavia* 66, č. 2, s. 197–201

ŽÁDNÝ, K. [= Pinc, Zdeněk]

1986 „Havlova Hostina“; *Kritický sborník* 6, č. 1, s. 49–63, přetištěno in *Kritický sborník 2009*, s. 246–255

Abstrakt

V disertační práci *Sebrané spisy Jana Patočky jako ediční problém* se zabýváme dvojími, samizdatovými a tištěnými sebranými spisy českého filosofa Jana Patočky (1907–1977) a dalšími domácími i zahraničními edicemi jeho díla. *Archivní soubor prací Jana Patočky* vznikl zčásti nekoordinovaně a intuitivně, do jisté míry jako vedlejší produkt pořádání autorovy pozůstalosti v letech 1977–1989. Přesto 27 svazků této ineditní edice představuje plnohodnotný pokus o uspořádání a kritické vydání Patočkových sebraných spisů. Na konci osmdesátých let se pomýšlelo na exilové vydání, které mělo vzejít ze spolupráce domácích, exilové a zahraniční badatelské obce. Porevoluční *Sebrané spisy Jana Patočky* vycházejí od roku 1996 a oproti předchozí řadě představují přeuspořádanou a doplněnou edici.

V naší práci sledujeme proces odborné reflexe, který vydávání Patočkových spisů provází (obě řady sestavil v zásadě týž tým editorů, Patočkových žáků). Popisujeme, jak se při pořádání sebraných spisů uplatňují tematická, chronologická a další kritéria, jak se proměňuje podoba a rozsah edičního komentáře, zvláště při zacházení s edičně problematickými oblastmi Patočkova díla, jako jsou práce psané v originále německy nebo francouzsky (mnohdy vznikající jako varianty česky psaných textů), neautorizované přednášky, jejichž znění se opírá o magnetofonové záznamy či zápisy posluchačů, nebo nepublikované texty, rukopisné verze, fragmenty a náčrty. Na základě této analýzy pak formulujeme obecnější zákonitosti ediční praxe a nastiňujeme, jak se ediční řešení odráží ve způsobu zpřístupnění celku autorova díla, jehož vlastní tematicko-chronologický profil vhodnost různých řešení podmiňuje.

Klíčová slova

Patočka, Jan (1907–1977) — česká filosofie — 20. století — fenomenologie — textologie — ediční praxe — samizdatová literatura — exilová literatura — sebrané spisy — kritické vydání — jazyková redakce — ediční poznámka

Abstract

The dissertation thesis *Collected Works of Jan Patočka as an Editorial Problem* deals with both the samizdat and the printed versions of the collected works of Czech philosopher Jan Patočka (1907 – 1977) and other domestic as well as foreign editions of his work. *The Archival Collection of Jan Patočka's Work* emerged as the side product, to some extent uncoordinated and intuitive, of the sorting of the author's legacy in the years 1977 – 1989. Nevertheless, the 27 volumes of this unpublished edition represent a fully-fledged attempt to organize a critical edition of Patočka's collected works. At the end of the 1980's, an exile edition was intended, as the outcome of the cooperation of domestic, exiled and foreign community of researchers. The post-revolution *Collected Works of Jan Patočka* have been published since 1996 and, contrary to the previous series, represent a re-arranged and amended edition.

The paper follows the process of scientific reflection, which has accompanied the edition of Patočka's works (both edition series were assembled by the same editorial team of Patočka's disciples.) We describe the use of thematic, chronological and other criteria in the course of the organization of the collected works, the transformation and scope of editorial commentaries, especially when dealing with the areas of Patočka's work that are problematic from the editorial perspective. Among these belong his originally German or French works (often created as variants of his Czech texts), unauthorised lectures documented by means of taped records or listeners' notes, as well as unpublished texts, manuscript versions, fragments and drafts. On the basis of this analysis we go on to formulate more general features of editorial practice and outline the way in which the editorial solution is reflected in the form of actual accessibility of the complete volume of an author's work, whose own thematic and chronological profile conditions the appropriateness of the outlined solutions.

Key words

Patočka, Jan (1907–1977) — Czech philosophy – 20th century — phenomenology — Textology — editorial practice — samizdat literature — exile literature — collected works — critical edition — language edition — editorial note